

BODOSI GYÖRGY
ANTI-K JÁTÉKOK

Szerkesztő
Varga Béla

Lektorok
Horváthy György, Józsa Gabriella, dr. Székely Gábor

ISBN 963 7199 73X

Kiadja: a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár

Veszprém, 2000

**A könyv évfordulóra készült,
a költő hetvenötödik születésnapjára.**

**Örül a szerző, hogy ajándékot adhat, meglepetést szerezhethet
a Szellemi Világ birodalmában új utazásokra készülő
OLVASÓNAK**

A kötet megjelenését és terjesztését támogatták:

*Annabella Szálloda, Balatonfüred
Balaton Akadémia, Balatonboglár
Balaton Alapítvány, Balatonfüred
Balatonfüred-Csopak Táj Termelőszövetkezet
Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Veszprém
Magyar Szemle Alapítvány, Budapest
Megyei Pedagógiai Intézet, Veszprém
Veszprém Megyei Önkormányzat
Westel Rádiótelefon Kft., Budapest*

TARTALOM

ASZKLÉPIOSZ

(dráma négy felvonásban)

XANTHIPPE

(dráma négy felvonásban)

ATHÉNI HETÉRÁK

(dráma három felvonásban)

MEGARAI FÜGÉK

(egy felvonásos dráma)

TÖLTSÖN EGY NAPOT HERAKLÉSSZEL

(rádiójáték három részben)

LOKRISZI ÁIÁSZ

(drámai játék öt részben)

ANAKREON DÖRGICSÉN

(sánta verse hexameterekben)

SIRMIÓI DIALÓGUS

A PADRE ÉS A TENGER

(film-novella)

HORVÁTHY GYÖRGY:

Színpadra, filmre termett művek

ASZKLÉPIOSZ

DRÁMA NÉGY FELVONÁSBAN

Miért áll Aszklépiosz az olymposzi istenek rangsorában egy fokkal magasabban Héraklésznál? Ezen vitáznak Lukianosz Istenek című művében, maguk a halhatatlanok. Nem elégít ki a Lukianosz által másfélezer évvel ezelőtt adott magyarázat.

Ezért írtam ezt a drámát, mely négy felvonásból és két közjátékból áll. A történet a mában kezdődik. Az egyik, orvosegyetem tanári szobájában s Epidaurosban folytatódik tovább, az archaikus kor elején.

A szerepek

ORVOSTANÁR, az Orvos-történelem c. kollégium előadója, később ASZKLÉPIOSZ

ORVOSTANHALLGATÓ, végzős, később MOPSZOSZ

ORVOSTANHALLGATÓ, negyedéves, később AMPHILOKHOSZ

ORVOSTANHALLGATÓ, másodéves, a thébai AMPHINOMOSZ

MEDIKA, később HÜGIEIA, Aszklépiosz lánya

MEDIKA, KORÉ, vázafestőleány

MEDIKA, ÉOSZ, a Hajnalistennő

ORVOSTANHALLGATÓ, ORIÓN, Éosz szeretője

Néhány beteg, a tanszék melletti ambulancia várójából behozva

Előjáték

(Tanári szoba az orvosi egyetemen. Tanár - középkorú férfi - a katedrán ül s jegyzetel. Könyvek, papírlapok halmaza veszi körül s csak munkájára figyel. Észre sem veszi, hogy a félig nyitott teremajtón egy fiú és egy leány lopakodik be s a hátsó sorba leülve, suttogva, összehajolva beszélgetni kezdenek.

Néhány perc múlva egymásután három fiatalember lép be, majd két leány. Ezek a közelebbi sorokba ülnek. A tanár még mindig jegyzetel. Valamelyik diák krákogni kezd, mire a tanár felnéz, becsukja az előtte lévő iratcsomót.)

TANÁR - némi csodálkozással -

Az orvostörténeti kollégiumra jöttek? - Harmadik éve hirdetem ezt a kollégiumot, de még senkit sem érdekelt. - Maguk gólyák?

A későbbiekben MOPSZOSZ szerepét alakító diák

Én végzős vagyok.

Az AMPHILOKHOSZT játszó

Én negyedéves.

Az AMPHINOMOSZT játszó

Én még csak másod.

A HÜGIEIÁT játszó leány

Mi harmadévesek.

(A hátsó sorban ülők még mindig egymással vannak elfoglalva, nem válaszolnak. A tanár sem vet ügyet rájuk.)

TANÁR

Nos, ha így van, fogjunk bele. - Heti egy órában nem vállalkozhatok teljességre. Csak kiragadott részleteket mutathatok be. Inkább az orvosnak a társadalomban elfoglalt helyéről, szerepének változásáról fogok beszélni maguknak, hiszen ez a legfontosabb az önök számára. Mert ez is szüntelenül változik, alakul. Hol mélyre süllyed, hol felemelkedik. Önök szerint ma milyen magasan áll?

VÉGZŐS DIÁK

Elég mélyen.

MÁSODÉVES

Állt rosszabbul is ennél.

MEDIKA

Hammurapi korában például, ki levágatta az orvos kezét, ha balul sikerült a kezelés.

NEGyedéves

Mindig megvetett, kigúnyolt szakma volt a miénk. A legnagyobb komédiaírók: Molière, Arisztophanész, vagy Goldoni valamennyien csúfot űztek belőlünk.

TANÁR

Volt persze korszak, amikor féltek, rettegtek, tiszteltek minket. Nemcsak a Sámánt, a Varázslót, de a Tudóst is, aki a dolgok legmélyére néz. - De nézzünk magunkba mi is! Nem mi magunk vagyunk-e okozói annak, hogy helyünk a társadalomban méltatlan fokon áll ma is?

A kezdet mindenesetre mást ígért. Rendünket egy isten alapította. Aszklépiosz. Tiszteletlen elmék, mint a frivol és pimasz Lukiánosz sem mondanak róla semmi rosszat. Ez a szerző - nem tudom ismerik-e Istenek című művét, hiszen Önök nem filozofok - Héraklésszel állítja szembe a mi rendalapítónkat. Azon vitáznak, hogy melyiküket illeti meg magasabb hely a ranglétrán. Héraklész, fia Zeusznak, a főistennek. Aszklépiosz csupán unokája. Héraklész a görögség legfőbb hőroza, de mint oly sok nagy hős, nem volt válogatós az eszközökben. Miközben dicső munkáit véghezvitte, gátlástalanul ölt, gyilkolt, pusztított. Aszklépiosz feddhetetlen jellem - lefektette a gyógyítás tudományának az alapjait, tudását igyekezett utódainak átadni, melyben az emberi magatartásról is példát mutatott.

Lukiánosz nem veszi észre a két isten alakja közötti jellembeli különbséget. Azért dönt Aszklépiosz javára mégis, mivel az valamivel előbb vált meg a földi élettől.

Három éve ülök ebben a teremben. Szemben a felém ázó üres padsorokkal. Volt időm gondolkodni. Írtam egy Lukiánossal vitázó pamfletet, aztán - miután egyre jobban megkedveltem rendalapító istenünk alakját - szereztem egy drámát az életéről.

E kollégiumban bevezetésként ezt fogom Önökkel eljátszani.

MEDIKA

Velünk, mint valami színészekkel?

VÉGZŐS

Orvosnak készülünk, nem színészeknek!

TANÁR

Lényegét tekintve a színház is tanterem. Kísérleti labor, egy nagy demonstráló asztal, ahol az emberi jellemek ütközését tanulmányozzuk, és törvényeket állapítunk meg. Akció közben láthatjuk a jót és a rosszat, a beteget és az egészségeset. - Önök leendő orvosok, jó ha felkészülnek az ilyenre. Gyakran lesznek végzetes szereplői - fő-, vagy mellékalakjai - egy-egy készülő tragédiának. Tessék, vegyék át a szerepeiket! - Az ókori Epidauriszba térünk vissza. Ez Aszklépiosz háza, itt vetette meg, ebben a később szentéllé vált teremben, az orvosi mesterség alapjait. Én fogom játszani a szerepét.

Ön, végzős növendék Mopszoszt, a legidősebb tanítványt fogja játszani. Ön negyedéves: Amphilokhoszt. Ön a thébai Amphinomoszt.

MEDIKA

Női tanítványok nem lesznek?

TANÁR

Ez ellenkeznék a kor szokásaival. Ön, kisasszony Hügieia szerepét játsza majd, Aszklépiosz lányát. - A kolléganője Koré lesz, egy kis vázafestő leány. - Még két szereplőre van szükség. Önök, ott hátul ketten. Hajlandók figyelni, s játszani velünk! Nem lesz túlságosan megerőltető a szerepük. Ön, kollegina Éoszt, a Hajnalistennőt alakítja majd. Társa pedig, Oriont játsza, a vadászistent. Éosz szeretőjét.

(A többiek nevetnek.)

TANÁR

Min derülnek?

MOPSZOSZ

A szereposztás találatán.

HÜGIEIA

S a díszletek? A ruhák? A maszkok?

TANÁR

Itt vannak a szekrényben. - A görög színészek álarcban játszottak. Ezt azért nem fogjuk követni.

ÉOSZ

Még szép!

TANÁR

Azt sem kívánom, hogy szó szerint betanulják a szöveget, hisz épp elég magolnivalójuk van. - Kérem, vigyék haza, nézzenek bele s mához egy hétre, ha visszajönnek, akár próbát is tarthatunk már.

Első felvonás

(Az ókori Epidauros. Szentélyszerű csarnok. Az oltár helyén demonstráló asztal. Rajta kelyhek, tégelyek, kristályok, gombák, füvek, fakérges. Az egyik oszlophoz állítva Apollón-szobor. A tanítványok kecskelábú székeken ülnek, s várják a mestert. Mikor Aszklépiosz belép, több-kevesebb tisztelettel felállnak, s állva hallgatják a tanítást bevezető fohászt.

A szereplők maszk nélkül játszanak, de korabeli öltözékben: khitont, peploszt viselnek s a lábukon sarut.)

ASZKLÉPIOSZ - az Apollón-szobor felé fordulva -

Atyám! Köszönöm, hogy az Erő helyett
éles szemet s fület adál nekem,
s rá kedvet: fürkészni a Természetet.
Melyik feléből, s miként kell, lehet
kivenni a hasznosat. Emberek,
beteg istenfiak számára. - Gyötrelem
látni, mint botorkálnak idelelni
a sötétségben. - Fű-fa főzete
és kígyók váladéka rejteget
sok jó elixírt, mi az elveszett
egyensúlyt visszaadja, s ép a test
megint, egészen olyan, aminek
ti, Megteremtőink kedvelitek
lenni. - Ehhez add kölcsön Fényedet
Világosság-okosság Istene!

(Aszklépiosz fohásza után a tanítványok helyükre ülnek. Aszklépiosz az asztalhoz lép, kezébe vesz néhány fűcsomót. S ujjai között szétmorzsolja azokat.)

ASZKLÉPIOSZ

Hiába óvtam s tettem üveg alá, szétporlad, formáját sem őrzi meg.

AMPHILOKHOSZ

Menjünk újért?

MOPSZOSZ

Csak mondd, hogy merre keressük, s máris hozzuk.

ASZKLÉPIOSZ

Ritka növény, vízmosások, szakadékok mélyén található s hiába írom le nektek
szavakkal színét s alakját, mást hoztok. - Tud valamelyiktek rajzolni?

MOPSZOSZ

Én nem.

AMPHILOKHOSZ

Én sem.

ASZKLÉPIOSZ

Hát te Amphinomosz?

AMPHINOMOSZ

Restellem: nem tudok.

ASZKLÉPIOSZ

Sebaj. A ti dolgotok nem is ez. - Majd csak találunk valakit, aki pingálni tud.

AMPHINOMOSZ

Ismerek a szomszédban valakit, aki szépen rajzol. Egy leánykát.

MOPSZOSZ

Hallod a thébait! A minap érkezett, de már a szomszédban is szétnézegetett.

ASZKLÉPIOSZ

Mondd csak bátran, ki az!

MOPSZOSZ

S kivált, hogy miben jártas még az a leány.

AMPHILOKHOSZ

Ez a lényeg, persze!

AMPHINOMOSZ

Vázafestő leány. Nagyon szépen pingál. Hazafele menet néhányszor megakadt rajta a szemem.

MOPSZOSZ

Még csak a szemed.

AMPHILOKHOSZ

S melyik részén!

ASZKLÉPIOSZ

Tudod a nevét?

AMPHINOMOSZ

Koré.

MOPSZOSZ

A nevét is tudja, pedig az imént még csak a szeme akadt meg rajta.

AMPHILOKHOSZ

Lám már a nyelve is.

ASZKLÉPIOSZ

Békéljete! - Ezt a kis Korét ismerem. Szüleit is. Ha csakugyan ilyen derekasan rajzol, elhozom. - Addig ismételjete!

(Aszklépiosz kimegy, mihelyt távozott, a tanítványok összetűznek.)

AMPHINOMOSZ

Egyetlen szóval sem bántottalak meg titeket, s mégis minduntalan sértegettek.

MOPSZOSZ

Nem csak szavakkal lehet sérteni.

AMPHINOMOSZ

Mit vétettem?

AMPHILOKHOSZ

Azt, hogy vagy.

MOPSZOSZ

Hogy itt vagy köztünk, akadéknak.

AMPHINOMOSZ

Akadéknak?

MOPSZOSZ

Nem vagy hozzánk való!

AMPHINOMOSZ

Miért?

AMPHILOKHOSZ

Rossz szél hozott ide.

MOPSZOSZ

De még milyen rossz! Fülledt, bűdös thébai levegő.

AMPHINOMOSZ

Rébuszokban beszéltek.

MOPSZOSZ

Értsd meg: megvoltunk eddig békén hármasan az öreggel nélkülöd.

AMPHINOMOSZ

Négy az már sok?

AMPHILOKHOSZ

Te vagy sok. Tizenkettőt is kiteszel.

AMPHINOMOSZ

Féltékenyek vagytok?

MOPSZOSZ

Még hogy rád! Mit képzelsz, kisöreg!

AMPHINOMOSZ

Nem szeretjük a jöttmenteket. Kivált az ilyen bűzös helyről érkezőket.

AMPHINOMOSZ

Csak az ingerel, hogy idegen vagyok. - Nézzétek: a Mester sem e városban született.

MOPSZOSZ

Ne vele vesd össze magad, te Tanítványok utolsója!

AMPHINOMOSZ

Az vagyok, ami idejöttem napját illeti. Azt viszont nektek is látnotok kell, hogy ebben az idén kezdett tárgyban, a gyógynövénytanban máris jártasabb vagyok nálatok.

MOPSZOSZ

Kuss, kérkedő! Mit mondhat magáról ez a hátunk mögött, ha szemtől szembe ily szemtelenül hengeg.

AMPHILOKHOSZ

Tudod, mihez értesz te jobban? Tégelyt mosni, tányért törölni, szemetet seperni.

MOPSZOSZ

És feneket nyalni.

AMPHINOMOSZ

Ki az, aki a Mester kérdéseire pontosan válaszol? Ti vagy én?

MOPSZOSZ

Nyerítesz, ugatsz, visítasz - ezek a te pontos válaszaid.

AMPHILOKHOSZ

Miákolsz, bögsz, ordítasz. - Hisz rendesen sem tudod kiejteni a szavakat.

(Hügieia, Aszklépiosz lánya lép be. Az apját keresi, de közben a vitatkozókat találja.)

HÜGIEIA

Megint veszekedtek. - Nem ez a dolgotok. Ha már atyámat s nagyatyámat nem féltetek, becsüljétek azt a mesterséget, amit tanulni választottatok.

MOPSZOSZ

Ne szidj minket, szép Hügieia. Oly rosszul esik nekünk ezt tőled hallani.

HÜGIEIA

Megérdemlitek. Szeretnetek kéne egymást, mint az egy hámba fogott csikóknak, de ti csak rugdosódtok. Sem atyámmal, sem velem nem törődtök. - Ide jöttem közétek, de civakodó kakasok között nem maradok.

MOPSZOSZ

Kérlek, maradj!

AMPHINOMOSZ

Megígérjük, hogy tovább nem marakodunk.

AMPHILOKHOSZ

Ne beszélj a mi nevünkben is, te!

HÜGIEIA

Ti meg csak: folytassátok a perlekedést.

(A lány haragosan kimegy. Mopszosz és Amphilokhosz hátat fordítanak a thébainak s beszélgetnek.)

MOPSZOSZ

Te mint vagy ezekkel az elméletekkel? Nekem túl sok, amennyit kitalál. Alighogy megszoknám az egyiket, jön a másik.

AMPHILOKHOSZ

Nehezen veszem be én is ezt.

MOPSZOSZ

Az, mit tegnap előhozott, az nekem teljesen meredek.

AMPHILOKHOSZ

Képtelenség követni a gondolat - szökevényeit.

AMPHINOMOSZ - *kitör belőle* -

Mit kifogásoltok? Remek gondolat, hogy a prometheuszi hőstett, a tűz elcsenése az istenektől, egyszeri cselekedet, de a miénk: egy sereg aprócska cselekedet összeadása. Mi csak úgy lehetünk hősök, ha szorgos megfigyelésekkel, hosszadalmas keresések és vizsgálatok során felfedezünk valami új ismeretet. Ezért kell a tárgyra összpontosítani a figyelmet. Megkülönböztetni a lényegest, a mellékestől s mindig célratörően haladni előre.

MOPSZOSZ

Figyeled ezt a szajkómadarat; Szó szerint bebíflázta a szöveget. - Folytasd! Mondd fel hátulról előre is. - Vagy inkább: fogd be a pofád, míg mi be nem tapasztjuk!

(*Amphinomosz sértetten elhallgat.*)

MOPSZOSZ - *Amphilokhoszhoz* -

Azt élvezem nagyon, ahogyan gyógyít. - Nem az elméletek gyártásában nagy igazán, hanem ebben. Mint más a rátett fődóval a fazekat, úgy zárja el a vérző sebet néhány szál fűvel.

AMPHILOKHOSZ

Ebben viszont azt nem értem, hogy ha én, vagy te csináljuk ugyanazokkal a fűvekkel ugyanúgy, nem áll el a vérzés.

MOPSZOSZ

Azt gyanítod, hogy elhallgat előlünk valamit?

AMPHILOKHOSZ

Próbáltam egészen közel hajolni hozzá s kivenni, hogy milyen szavakat mormol vérzéscsillapítás közben.

AMPHINOMOSZ

Semmilyeneket!

MOPSZOSZ

Te viszont! Szóltál megint!

AMPHINOMOSZ

Mert megrágalmaztátok.

MOPSZOSZ

Menj utána s árulkodj. Fürd még mélyebbre magad a kegyeibe!

AMPHINOMOSZ

Tanulni jöttem hozzá, semmi másért!

AMPHILOKHOSZ

De vigyázz! Egyébre majd mi tanítunk meg.

(Hügieia tér vissza.)

HÜGIEIA

Hol az apám? - Betegek érkeztek.

MOPSZOSZ - *felugrik a székről* -

Hurrá!

HÜGIEIA

Minek örülsz, te bolond!

MOPSZOSZ

Hogy ma elmarad az elméleti oktatás.

HÜGIEIA

Idea nélkül mit ér a tudás. - Hányszor elmondta ezt neked apám.

MOPSZOSZ

Meg azt, hogy a gyakorlatban való jártasság nélkül, sutba dobhatsz minden okoskodást.

HÜGIEIA

Gyógyítani akarsz? Itt az alkalom, hogy bizonyíts!

(Hügieia kimegy a folyosóra az egyik betegért.)

MOPSZOSZ

A kis Hügieia! Most az hiszi, hogy bejadedek. Épp elégszer láttam, hogyan csinálja az öreg. - *Ampilokhoszhoz* - Nem akarsz te csinálni?

AMPHILOKHOSZ

Csak csináld te!

MOPSZOSZ

Vessünk sorsot!

(Kiveszi zsebéből a kockákat, Amphilokhosz a fejét rázza.)

AMPHINOMOSZ

Én vállalom a kikérdezést.

MOPSZOSZ

Üvölt megint a thébai sakál!

(Mopszosz indulatosan felölti magára az orvoscöpenyt, Hügieia ezalatt visszatér egy karját lógató emberrel.)

HÜGIEIA - *Mopszoszhoz* -

Vállficamodás. Helyre kell rántania, ahogyan azt oly sokszor látta már Tőle. - Nos, Mopszosz doktor úr, vállalkozik erre?

MOPSZOSZ

Pont úgy mondod, ahogyan apád.

HÜGIEIA

Most őt helyettesítem. Te is. - Ültesse le a beteget!

MOPSZOSZ: - *a beteghez* -

Tessék leülni!

HÜGIEIA

Vagy, - a könnyebbik, de kissé erőszakosabb eljárás esetén - le kell fektetni.

MOPSZOSZ - *a beteghez*. -

Feküdjön le!

HÜGIEIA

Ide a gyékényre! Hanyatt! - Álljon a beteg kar oldalára doktor. És vesse le a saruját. - Ne maga. A doktor úr!

(Mopszosz ügyetlenül csetlik botlik, alig van fogalma arról, hogy mit kéne csinálnia. Nem is mer belekezdeni a műveletbe. Szerencséjére megérkezik a Mester.)

ASZKLÉPIOSZ

Mi ez itt? - *Hügieiához* - Te rendezel itt Kecseünnepet! - *Mopszoszhoz* - Menj a helyedre!

Megnéztem a leányt. Ügyesen pingál. Beszervezem. Lesz növényrajzolónk.

AMPHILOKHOSZ

S egy újabb tantárgy.

ASZKLÉPIOSZ

Egy igen fontos segédeszköz. Gyógynövény-szótár, mely nélkül szinte lehetetlen átadni a tudást. - Ez miért fekszik a földön?

HÜGIEIA

Vállficama van.

ASZKLÉPIOSZ

Kelj föl, barátom! Ülj ide, elém! - Figyeljete meg minden mozzanatot!

Nyomjuk a lógó kart egészen a testhez! Hajlítsuk be a könyökét. Az alsó kart fordítsuk ki, ameddig csak szabadon megy. Most következik az utolsó mozzanat, a döntő lépés, amely csak akkor sikerül, ha az előkészületeket helyesen végeztük.

Rögzítsük ebben a helyzetében a kart és emeljük fel lassan a beteg feje fölé. Most húzzuk meg s rántsuk át a másik oldal felé. - Így! - Készen van! Halk roppanást lehetett hallani közben, ez jelezte, hogy a kar visszaugrott a helyére.

MOPSZOSZ

Milyen egyszerű!

ASZKLÉPIOSZ: - *a beteghez* -

Elmehet haza. Holnap már használhatja a kezét, amint azelőtt.

AMPHILOKHOSZ

Varázslatosan egyszerű.

AMPHINOMOSZ

Pedig nem hangzottak el közben varázsszavak. Csak a tárgyra való utalás.

HÜGIEIA

Hívhatom a következőt?

ASZKLÉPIOSZ

Vezesd elő! - Ha segíthetünk, minél hamarabb. Se a betegnek, se az orvosnak nem jó a várakozás.

(Hügieia visszatér egy idősebb asszonnyal. Aszklépiosz átható pillantásokkal vizsgálja.)

ASZKLÉPIOSZ

Te nem is vagy beteg!

BETEG

Az voltam. Köszönetet mondani jövök.

ASZKLÉPIOSZ

A szentélybe menj!

BETEG

De tőled szeretném tudni s hallani, Aszklépiosz; Mit tegyek, hogy máskor ne legyek beteg?

ASZKLÉPIOSZ

Élj egészségesen!

BETEG

Szedhetem-e még a gyógyszereket?

ASZKLÉPIOSZ

A gyógyszer csak a betegség ellen való. Ha egészségesen szeded, attól leszel beteg. Élj egészségesen!

BETEG

Nem adhatnék neked is valamit, külön?

ASZKLÉPIOSZ

Intézd el ezt Apollónnal kettesben.

(Kimegy. Hügieia egy harmadik beteget vezet be. Az görnyedten jön, gyomrát, máját tapogatja.)

ASZKLÉPIOSZ

Mit ettél?

BETEG: - *jajgatva* -

Semmit.

ASZKLÉPIOSZ

Igazat mondj!

BETEG

Esküszöm. - Két napja csak hányok.

ASZKLÉPIOSZ

Utolsó étkezésed mi volt?

BETEG

Jaj, nem is tudom.

ASZKLÉPIOSZ

Nem halat ettél?

BETEG

De, de, halat.

ASZKLÉPIOSZ

Nem frisset, ugye? - Az rontotta meg a májadat.

BETEG

Kérlek, segíts! Rettentően szenvedek.

ASZKLÉPIOSZ

Miért nem jöttél előbb? - Varázslónál voltál?

BETEG

Ott, bevallom. De mit sem segített.

ASZKLÉPIOSZ

Sárgarigót rakott a melledre, ugye s azzal hitegetett, hogy ha fölropúl rólad, vele száll el bőröd sárga színe is.

BETEG

Szórul szóra ezzel hitegetett.

ASZKLÉPIOSZ

Bajod sok napig kínozt még. Igyál ezeknek a füveknek főzetéből minden reggel, s este megint. Három napig ne egyél semmit. Hozass bűdös vizet Thessáliából s azzal hajtasd magad.

BETEG

Meggyógyulok?

ASZKLÉPIOSZ

Ha mindent megfogadsz, igen. Másként korán a Hádészba kerülsz. - Tétess a hasadra melegvízzel teli kecsketömlőt. - A főzetet naponta frissen készítesd el, mert ha a színét megváltoztatja, nem segít.

BETEG

Hálás leszek, ha meggyógyítasz.

ASZKLÉPIOSZ

Apollónnak tartozol ezzel.

(El. Hügieia egy korosabb nőt vezet be, aki csecsemőt hoz a karján.)

ASZKLÉPIOSZ

Mit akartok?

NŐ

Ezt neked köszönhetem. - Meggyógyítottad meddőségemet. Eljöttem megmutatni kincsemet!

ASZKLÉPIOSZ

Vidd haza és óvd! Zagreusz sorsára ne jusson. - Miért sírsz? Magad is tudod, hogy néha jók, máskor meg irigyek az istenek. - Takargasd boldogságodat, s ne szüntelenül harsogd mindenkinek. - És szülj, míg időd van rá - másikat.

NŐ

Szülhetek még?

ASZKLÉPIOSZ

Még egyet bizonyosan. Az első gyermek megnyitotta méhedet. - Menj, adj hálát Apollónnak te is!

NŐ

És Artemisznek?

ASZKLÉPIOSZ

Annak is.

NŐ

És neked!

ASZKLÉPIOSZ

Ezt megtetted már. - Eredjetek!

(Hügieia elvezeti őket.)

AMPHINOMOSZ

Mester, bocsáss meg nekem zöldfülűnek, ha folyton kérdezek: miért Apollónhoz küldöd a hálálkodó betegeket?

ASZKLÉPIOSZ

Micsoda kérdés! Minden tudást neki köszönhetünk. A szülésnél persze Artemisz is segített.

AMPHINOMOSZ

Nem Artemiszre gondolok én, hanem... Van még valaki, akinek ebben fontos a szerepe. Kheironra gondolok.

ASZKLÉPIOSZ

Igen. Ő tanított meg a sebet gyógyító füvek kiválasztására.

AMPHINOMOSZ

Csak erre? - Én úgy gondolom, Apollón adta neked a fényt, a bölcsességet, az előrelátás tudományát, de a gyakorlati jártasságot, a tapasztalást, nevelőapádnak Kheironnak köszönheted.

ASZKLÉPIOSZ

Tévedsz, ha azt hiszed, hogy e két dolog szétválasztható, s megint összeilleszthető. - Ha kettévágunk egy embert, mi marad egy-egy felében? Semmi. - Fény nélkül, vaktában botorkálunk idelelni, s nem érünk sehova. - Tisztelem s szeretem Kheiron kentaurt. Nem felejttem el egyetlen tanácsát sem, de nem említhetem együtt az ő nevét a Fényt adóéval.

AMPHINOMOSZ

Be is bizonyítottad, hogy mennyire szereted. Amikor a lapithák és a kentaurok vívták azt a szörnyű ütközetet, te mindkét tábor sebesültjeit egyformán gyógyítottad.

ASZKLÉPIOSZ

Nem orvos az, ki nem így cselekszik. Nem származásuk, nem rangjuk szerint, hanem bajuk, sebük súlyossága fokán osztályozzuk a betegeket.

MOPSZOSZ

Az ám! De a kentaurok nem emberek!

ASZKLÉPIOSZ

Ami a legfőbb szerveiket illeti - azok. Agyuk, májuk, szívük, testnedveik szerint emberek.

MOPSZOSZ

Négy lábon járnak, s akkora nemző szervet cipelnek, mint Priáposz.

MOPSZOSZ

Embermód beszélnek s szenvednek. - Attól is még, hogy nem egészen olyanok, mint mi.

MOPSZOSZ

A papok szerint nem emberek ők.

ASZKLÉPIOSZ

Rájuk hallgatsz inkább? Úgy ne fecséreld itt az időt.

MOPSZOSZ

A gyógyítás érdekel.

ASZKLÉPIOSZ

Viselkedj eszerint.

MOPSZOSZ

Gyógyítani szeretnék megtanulni tőled minél előbb. Mester, ne az elméletek tömegével kápráztass el minket. Add át tudásodat, a praxis fogásait, hogy holnap ugyanilyen eredménnyel gyógyíthassak én is.

ASZKLÉPIOSZ

Látni-hallani is gondolkozva lehet csak. Másképp csupán egyszerű képeket s vak hangzatokat fogadsz magadba. - Tanulj, figyelj! Mert nem fejlődik ki benned soha az a hetedik érzékszerv, amelyikkel felismered a bajt s eltalálod a kezelést.

MOPSZOSZ

Mikor lesz bennem készen ez az érzékszerv?

ASZKLÉPIOSZ

Az tőled függ! Tanulj s figyelj! S gondolkozzál, mielőtt bármit teszel.

MOPSZOSZ

Soha nem érek odáig, ahol te állsz. Az én apám nem isten!

ASZKLÉPIOSZ

Prometheusz sem egyedül melegszik és süt húst az ellopott tűz mellett. Minden gondolat, új tudás, egy-egy ilyen elcsent tűzdarab. Ha egyszer fölgyulladt bennünk, át kell adnunk egymásnak, hogy mindannyiunk agyában főzzön és melegítsen. - Ha fogékony vagy a tűz befogadására, akkor maradj. Ha nem, menj vissza a varázslókhoz. Theiresiást ajánlom, az egy derék madárjós.

MOPSZOSZ

Én hozzád jöttem.

AMPHILOKHOSZ

Én is.

AMPHINOMOSZ

Jósok akadnak a „büdös” Thébában is.

(Hügieia visszatér, izgatottan.)

HÜGIEIA

Hoznak valakit. Egy rózsaszínruhás fiatal leány, tegzes vadászt vezet, alighanem vakot.

(Éosz a hajnalistennő lép be, a vak Oriont vezetve.)

ÉÓSZ

Te vagy a messze földön híres Aszklépiosz?

(Aszklépiosz bólint.)

ÉÓSZ

Ez Orión, hírből ismerheted. Vakon is a világ legszebb férfja. Vadásznak is első volt, amíg ránézhetett a célra.

ASZKLÉPIOSZ

Míg egy másik íjász, ki nála is pontosabban céloz, ki nem lőtte a szemét.

ÉÓSZ

Mindent tudsz tehát. - Akkor azt is, hogy Ártemisz megbánta tettét. Félrevezették. Nem őt akarta büntetni.

ASZKLÉPIOSZ

Csak hogy az, aki kieszelte a dolgot, az apám. - Mit gondolsz, isteni leány, szembe szállhatok azzal, aki nemcsak fényt és világosságot adott nekem, de életre is indított!

ÉÓSZ

Könyörülj rajtunk. Rajtam! Rajta is! Hálás leszek. Senki más nem segíthet, csupán te!

ORIÓN

Minden vadból, mit ezután elejtek, részt adok Neked!

ÉÓSZ

Legdrágább kincsem, féltve őrzött szépségem - a tiéd!

ASZKLÉPIOSZ

Ha segítek, nem kincsekért teszem, hanem száanalomból. - Fordítsátok meg Atyám szobrát. Ne lássa, hogy a tőle kapott tudást, most szándékai ellenére használok.

(Odalép Oriónhoz, egy székre ülteti. Meglocsolja a szemét, füveket helyez rá. Ismét locsolja. Más füveket rak rá megint.)

ASZKLÉPIOSZ

Mindjárt kinyithatod. - Ne a Nap felé nézz. S árnyékold el kezedd a fényt. Sötét tárgyakat keress, s azokra szegezd a tekinteted. Később aztán már nézhetsz bárhová, akár szép kísérőd ragyogó arcára is.

(Orión óvatosan kinyitja a szemét, ahogyan azt Aszklépiosz mondotta neki.)

ORIÓN

Látok! Látok megint! Ha őt még nem nézhetem, hadd lássalak téged, Aszklépiosz! - Ó, megmentőm! Visszaadtad azt, mit elvettek tőlem az istenek. Hatalmasabb vagy náluk.

ASZKLÉPIOSZ

Vigyázz ezekkel a szavakkal! Lopva dicsérj engem is!

ORIÓN

Nem bánom, hadd tudják mindenütt! Odafönn éppúgy, mint ideleln. Ha hatalmasabb nem is, de jobb vagy náluk. Bölcsőbb és szelídebb!

Második felvonás

(Az Epidaurosz melletti Titthion hegyen. Sziklás hegyoldal, távolban kéklik a tenger. Bozótos, füves terep. Itt minden vadon nőő növény gyógyító erejű. Koré egy alacsony sziklán ül, Hügieia mögötte térdel s nézi.)

HÜGIEIA

Ki a Mestered?

KORÉ

Senki.

HÜGIEIA

Csakúgy magától termett benned ez a rajzolni-festeni tudás.

KORÉ

Szüleim szegények voltak, nem tudtak fizetni érttem.

HÜGIEIA

Van oly tudás, tehát, mihez nem kell tanulás-készülés.

KORÉ

A gyakorlás sokat segít. Eleinte még nem voltam ilyen gyorskezü.

HÜGIEIA

Olyan ez, mint a szárnyalás a madárban. Vele születik. Mielőtt még felrepülne, már benne van testében a légben tartózkodás képessége. Aztán csak a bátorságra vár, hogy nekikezdjen. Benned mi váltotta ki ezt a bátorságot?

KORÉ

Mióta eszemet tudom, rajzolgattam. Falakra, földre, homokra. Festettem is az összegyűrt levelek nedvét elmaszatolva.

HÜGIEIA

Én hiába próbálnám. Irigyellek.

KORÉ

Én meg téged, - tudod-e miért? Az irigylésre méltó adományért: a szépségért.

HÜGIEIA

Szeretnék oly pontosan rajzolni, ahogyan te.

KORÉ

Tégy próbát ezen az elrontott lapon! Ne a természetet utánozd még. Indulj el az én kezem vonása után. - Tartsd lazán a csuklód!

HÜGIEIA

Könnyen beszélsz. Úgyis tudod, hogy oda se nézel a papírra. Az ujjbegyeid látnak.

KORÉ

És te miként csinálod? - Szándékosan, vagy öntudatlanul árad belőled ez a varázs?

HÜGIEIA

Miféle varázs?

KORÉ

Az a bódulat, melyet még én is érzek a közeledben, nemcsak a férfiak. Nem veszed észre, hogy mindjárt másképpen járnak, amint meglátnak. Kihúzzák magukat, vigyáznak a nyelvükre, igyekeznek olyannak látszani, amilyenek szívesen veszed.

HÜGIEIA

Te aztán mindent alaposan megfigyelsz, nemcsak a növényeket.

KORÉ

Amikor olyan feltűnően csinálják. - De - nem válaszoltál.

HÜGIEIA

Mit mondjak. Egyformának látom őket, mert anélkül sohase nézek rájuk, hogy ne lennék köztük.

- Nem vagyok Kirké. Nem űzök mágiát. Nem lennék méltó az apámhoz akkor. - Ha az egésznek oka az, amit te szépségnek nevezel, ebben ártatlan vagyok.

KORÉ

Pedig reméltem, hogy kitanítasz.

HÜGIEIA

Kit szeretnél nyugtalanítani?

KORÉ

Még nem tudom. - De szeretnék nagyon.

HÜGIEIA

Nem kell erre sokáig várnod, Koré.

KORÉ

Ki lát meg melletted?

HÜGIEIA

Kitől reméled?

KORÉ

Te melyiket kedveled?

HÜGIEIA

Óvatos vagy: kérdésre kérdezel.

KORÉ

Felelj előbb te!

HÜGIEIA

Nekem mind egyformán kedvesek.

KORÉ

Ezt nem hiszem. Tégy három szál virágot elé. Akkor is választok közülük, ha egy töről fakadtak. Ezek pedig nagyon is különböző gyökerekből eredtek.

HÜGIEIA

Jól megfigyelted őket, Koré. Amphinomosz a legkomolyabb természetű. Nagyon ifjú még, de máris tudós formája van. Alig érdekli egyéb, mint a tudomány.

KORÉ

Ezt kissé lenézve mondtad. S Mopszosz?

HÜGIEIA

Az ellentéte éppen. Olykor túlságosan könnyed, bolondos. De a könnyelműsége mélyén komolyság, sőt egy kis komorság is lakik. Talán éppen ezt igyekszik takargatni a játékosságával.

KORÉ

És Amphilokhosz?

HÜGIEIA

Zárkózott és előkelő. Kimért. Ő beszél a legkevesebbet, de azért nem üres ember. - Athénben az apjának - úgy mondják - jókora vagyona van.

KORÉ

Tehát melyik?

HÜGIEIA

Össze kéne a hármat gyúrni, s megint elosztani. Így teljes emberek lennének máris, s szívesen neked adnám bármelyiket.

(Koré lehajtja a fejét s elgondolkozik.)

HÜGIEIA

Megbántottalak?

KORÉ

Amott láttam egy kankalint, épp most nyílik.

HÜGIEIA

Ne menj! Várj! Itt jönnek, ketten a farkas-meséből.

(Megpróbálja visszatartani Korét, de az festőszerszámaival fogva odébb ugrik. - Amphilokhosz és Mopszosz beszélgetve kapaszkodnak fölfelé. Amint megpillantják Hügieiát, mintegy varázslásra kihúzzák magukat. Igazítanak a ruhájukon is. Tartásuk megváltozik, ahogyan azt az imént Koré említette. Hügieia felkacag.)

MOPSZOSZ

Rajtunk nevetsz, vagy rajtam csak megint?

HÜGIEIA

Azon derülök, amit a kis Koré mondott az imént.

MOPSZOSZ

Szabad tudnunk nekünk is, hogy mit?

HÜGIEIA

Nem.

MOPSZOSZ

Jövendőtt mondott talán?

HÜGIEIA

Fontosabbat. Leleplezett valamit, amire eddig nem figyeltem.

MOPSZOSZ

Apádtól, nagyapádtól mégis mennyi sugárzott rád. - Áruld el, nem szép dolog a titkolózás.

HÜGIEIA

Tőle kérdezzétek! - Itt rajzol a közelben.

MOPSZOSZ

Egész délelőtt utánad futunk. Mint kopó eb, követjük nyomod, s most hogy megvagy végre, elküldenél.

HÜGIEIA

Maradj, ha akarsz. - És te, Amphilokhosz, miért bánsz oly szűken a szavakkal?

AMPHILOKHOSZ

Beszél Mopszosz helyettem is.

HÜGIEIA

Ez igaz, de, ha te csak árnyéka, vagy visszfénye vagy neki, akkor vagy-é? Létezz Amphilokhosz! Légy magad te is - az a tanácsom, másképp hiába érzed azt, hogy vagy, nem létezel.

AMPHILOKHOSZ

Megint megkaptam!

HÜGIEIA

Csak azért, hogy megszüless!

AMPHILOKHOSZ

Anyámnak elfogadlak szívesen.

HÜGIEIA

Nocsak, kezdesz éledni már. - Kicsit lassabban éledezz! Megyek: megnézem Korét, imént - akaratlanul - megbántottam őt is. - Rossz napom van ma, kerüljetek!

(A férfiak maguk maradnak a színen. Mopszosz végigveti magát a fűvön s hempereg. Amphilokhosz állva marad. Nézi a társát.)

MOPSZOSZ

Ülj le!

AMPHILOKHOSZ

Megfogja a ruhám.

MOPSZOSZ

Te félted, akinek egy raktárra való van?

AMPHILOKHOSZ

Kiránduláshoz illő csak ez egy.

MOPSZOSZ

Nekem pedig ez az egy a házi, a tanuló, a kimenő és az atléta khitonom. Kifordítva az ünneplőm. Ha elszakad összeöltögetem, kifoltozom. Minél több a folt rajta, annál egyénibb, s korszerűbb. Ez okból mosodába se adom.

AMPHILOKHOSZ

Rosszul teszed.

MOPSZOSZ

Miért?

AMPHILOKHOSZ

Csakhamar büdösebb leszel, mint a thébai.

MOPSZOSZ

Jó, hogy említéd. - Van egy ötletem.

AMPHILOKHOSZ

A mai beszámolóhoz? Képzeld: egy szót sem tudok.

MOPSZOSZ

Mindegy, hogy az elejéről, a végéről, vagy a közepéről kérdez, meg se tudok mukkanni. Tennék reá, de ez a thébai megint fűjni fogja az egészet. Olyan tökéletesen bőfög vissza mindent, hogy az öreg teljesen odatesz tőle, s majd aztán hallgathatunk.

AMPHILOKHOSZ

Ez mostanában így megy.

MOPSZOSZ

Megszid bennünket s ráadásul tíz újabb elméletet talál ki. Ő azt hiszi, hogy a fej olyan edény, mely soha nem csurog tele. A thébai könnyen emészt, hiszen csak tavaly kezdte hallgatni.

AMPHILOKHOSZ

Így van.

MOPSZOSZ

Mi van így?

AMPHILOKHOSZ

Hogy ő és a thébai.

MOPSZOSZ

Ez az. Ezt kell megakadályozni.

AMPHILOKHOSZ

Kapiskálom már, hogy mit akarsz. Leütjük.

MOPSZOSZ

Nem jó. Kitudódna, hogy mi tettük. - Másra gondoltam. Idenézz! - Ki ez?

(Viaszfigurát vesz ki a zsebéből, megmutatja.)

AMPHILOKHOSZ

Ráismerek. - Te csináltad?

MOPSZOSZ

Nem. De hogy minden kétséget kizáróan ő legyen, belégyurattam a lemetélt körméből egy darabkát. - Szkoposz műve egyébként.

AMPHILOKHOSZ

Ez az ördög ilyesmikhez is ért?

MOPSZOSZ

Jóformán egyébhez se. - Nem árt kapcsolatban állni vele. - Tudod, mielőtt az öreghez jöttem, egy éven át nála inaskodtam. Így aztán a hozzávaló igéket is tudom.

AMPHILOKHOSZ

Mit akarsz ezzel?

MOPSZOSZ

Átszúrom tüvel a fejét. - Nem okoz komolyabb rontást neki, csak egy kis főszaggyújtást. Hogy ne tudjon mindenre figyelni.

AMPHILOKHOSZ

A májába is szúrj bele! A szívébe is!

MOPSZOSZ

Mi az: nálam is jobban gyűlölöd? - Egyenlőre csak a fejét. - De ha ez sem válik be, begurulok.

AMPHILOKHOSZ

Próbáltál máskor is már valamit?

MOPSZOSZ

Szögeket vertem a lába nyomába. Átvágtam késsel az árnyékát. Bementem a szobájába, mikor aludt s elloptam a lelkét. - De talán valamit elvitettem, vagy nem voltak megfelelőek az igék.

AMPHILOKHOSZ

Van valamije, ami megvédi. Láttad a nyakában azt a sárga követ?

MOPSZOSZ

Ott jön, nézd csak s kivel? Ki mással, mint az öreggel. No, várj csak te talpsimogató bűdös. Nem sokáig fogod csinálni ezt!

(Tűt döf a viaszbaba fejébe. Közben hangosan mondja a varázsigét.)

MOPSZOSZ

Nem én vagyok, aki átszúrja a fejedet.

Nem én vagyok, aki átszúrja a fejedet.

A Nagy sivatagban lakó

Kígyóanya nyelve szúrja át a fejedet!

(Egyik felől Aszklépiosz és Amphinomosz, másik oldalról Hügieia és Koré érkeznek.)

ASZKLÉPIOSZ

Mi bizonyítaná szebben azt, hogy egybetartozunk: Nem beszéltünk össze, s lám, mindannyian itt vagyunk. Szándékaink azonosak s ezek hoznak össze minket. Koré is itt van. - Mutasd a rajzokat!

(Koré mutat néhány vázlatot. Aszklépiosz figyelmesen nézi azokat, de nem szól semmit a dicséretet váró lánynak.)

KORÉ

Nem tetszenek?

ASZKLÉPIOSZ

Nagyon is szépek.

KORÉ

A tékába tehetem őket?

ASZKLÉPIOSZ

Ezeket nem.

KORÉ

Azt mondtad; tetszenek.

ASZKLÉPIOSZ

Azt mondtam, hogy szépek. De nekünk nem elég, hogy szépek legyenek. A mi átokverte szemünk nem a harmóniára kíváncsi, hanem a jellegzetességre. Arra, ami eltérő a többitől. Azokat a vonásokat kell jobban kihangsúlyozni, leány! Csakhogy te éppen eltompítottad azokat, hogy szépséget jelezz.

KORÉ

Pontos ábrázolásra törekedtem.

ASZKLÉPIOSZ

Ahogy meg szoktad látni a dolgokat. Számunkra legfontosabb a szerkezet, amire ráépül az egész. A váz, akkor sem változik, amikor a hús és a bőr lemegy róla. - A föltűnő s néha a legcsúnyább példányokat kell ez okból kiválasztanod. Vagy amiből a legtöbb van. - Én vagyok az oka, hogy ezt előbb nem magyaráztam el neked. Nemcsak a virágok és a levelek érdekesek, de a száruk is. S nézd ezeket a szőröket s apró dudorokat itt. Ezeket teljesen elhagytad. A gyökerek is kellenek.

HÜGIEIA

Azok a csúnya gyökerek is!

ASZKLÉPIOSZ

Tudod, hogy mi a növény számára az a csúnya gyökér?

HÜGIEIA

A lába, amin áll.

ASZKLÉPIOSZ

Nedvszívó szájak azok. - Most érted már, Koré, hogy miért kellenek? Száj nélkül emberarcot sem rajzolnál, ugye?

KORÉ

Értem mester, s már el is dobom ezeket.

HÜGIEIA

Ne! Ne dobd el! Add nekem! S ne búsulj apám szigorán. Szobám falára fogom kirakni ezeket a szép rajzokat.

KORÉ

Köszönöm!

MOPSZOSZ

Mikor adhatok én neked, Hügieia valami olyant, mit szobád falára teszel!

ASZKLÉPIOSZ

Szigorú vagyok. Ez igaz, de másként nincs előbbre jutás. A tudás tőlünk függetlenül létezik. A legtöbb tudás még nincs birtokunkban. Megszerzése kitartást, elszántságot, szigort követel. Az is, hogy ami miénk, azt őrizzük, s ne feledjük el többé. A tudománynak, sajna nincs csodaforrása. Nem állhatunk alá, hogy belénk csöpögjön. Mindenütt van tudás. Az egész mindenség alá oda lehet s kell állni ezért. Itt a réten is. Valamennyi növény gyógyerejű. Csak kevésről tudjuk még, hogy milyen bajon segít. Sokat kell tanulnunk. Nekem is még, benneteket tanítva.

A legfontosabb az, hogy amit már kicsikartunk, megtartsuk. Nem saját magunk számára, mert az a tudás, amit nem tudunk másokkal megosztani, majdnem olyan, mint a semmi; hiszen elvész velünk. - Ezért nincs titkom előttemek s nektek sem szabad egymás elől eltitkolnotok semmit. - Jegyezzétek meg ezt jól!

Másképp nem tudjuk kivenni a Párkák kezéből azt a rettenetes ollót.

Legyen ez a sziklapad itt ma a tanulóasztalunk! - Halljuk, mit őriztetek meg magatokban abból, amit tegnap elmondtam!

(Amphinomosz hirtelen a fejéhez kap; szorongatja s elsápad.)

ASZKLÉPIOSZ

Mi van veled?

AMPHINOMOSZ

Míntha vasat vernének idebenn.

MOPSZOSZ

Másnapos vagy. Hol lumpoltál az éjszaka?

ASZKLÉPIOSZ

Fordulj felém. Mutasd a szemed!

AMPHINOMOSZ - *tántorogva feláll* -

Fölfelé jövet megszúrhatott a Nap.

ASZKLÉPIOSZ

Mért téged éppen? Rajtam sincs fejfedő. Egyformán fáj mindenütt?

AMPHINOMOSZ

Igen. Szörnyen hasogat.

(Aszklépiosz körülnéz a réten, majd néhány lépéssel odébb leszakít egy virágot.)

ASZKLÉPIOSZ

Szívd be az illatát! Mélyebben! Hosszan, szinte repessze szét a levegő a mellkasod! Még egyszer! Még!

AMPHINOMOSZ: - *Mélyeket lélegez a virágot szagolva.* -

Kezd szünni.

ASZKLÉPIOSZ: - *Kezét végighúzza a beteg homlokon* -

Már el is múlt.

AMPHINOMOSZ

El - Mester, azt mondtad: minden tudást megosztasz velünk. Ezt miként csináltad? Mint találtad ki a bajom, melynek okát én még most sem sejtem. S mint tudtál ily hamar gyógyírt találni rá!

ASZKLÉPIOSZ

Túl sokat kérdezel. Nem szívesen felelek erre, de szinte rákényszerítesz. Valaki meg-
rontott. Ezt űztem ki belőled ezzel a virággal s a mély lélegzetvétellel.

AMPHINOMOSZ

Ezzel a csöpp csillagvirággal.

ASZKLÉPIOSZ

Mondom: a füvecske eszköz volt csupán, miáltal az én akaratom beléd árasztotta a tisztítóerőt. - Ezt szolgálták a mély légvételek.

AMPHINOMOSZ

Akarattal is lehet gyógyítani?

ASZKLÉPIOSZ

Hasonlót hasonlóval gyógyítunk. Rossz akarást, rontást, a jó erős akarása kergeti el.

AMPHINOMOSZ

Leszünk mi is képesek ilyesmire valaha?

ASZKLÉPIOSZ

Ehhez előbb az kell, hogy mindig csak a jót akarjátok. Aztán: meg kell tanuljátok az akarát átvezetésének módjait. - De nem ezzel kell kezdenetek! - Lábatok előtt ez az eleven növénytár! A Természet kincstára, a gyógyerők tékája, tárháza. Válasszunk ebből most gyógyszereket! Tegnap mutattam nektek vízhajtó füveket. Lássuk, tudnátok-e számomra szedni ilyeneket! Mopszosz, te mutass legalább egyet!

(Mopszosz feláll, téblábol, keresgél, bizonytalankodik. Hügieia az apja mögött ülve próbálja irányítani.)

ASZKLÉPIOSZ

Ne sűgj, Hügieia! - Tudod, hogy mit keresel?

MOPSZOSZ

Beléndeket.

ASZKLÉPIOSZ

Azt add az öregapádnak, vagy főzd meg magadnak! - Ülj a helyedre s szégyenkezz! -
Amphilokhosz!

(Amphilokhosz is feláll, kimérten keresgél, de ő sem tép le egyetlen szálát sem.)

ASZKLÉPIOSZ

Kiböki a szemed, s mégsem látod.

AMPHILOKHOSZ - *Egy boróka előtt áll, rámutat.* -

Ez az!

ASZKLÉPIOSZ

Tépj egy csipetnyit abból a részéből, miből a főzetet kell készítened!

(Hügieia neki is mutogat valamit. Aszklépiosz ezt is észreveszi.)

ASZKLÉPIOSZ

Légy nyugton, lány, vagy: hazaküldjelek? A bogyókból tépj, abban van elixír. - Szedjtek nekem mindhárman egy-egy szál héricset és gyűszűvirágot!

(Amphinomosz legelőbb hozza. Amphilokhosz is hoz egy szál héricset, miután Amphinomostól elleste, hogy az milyen. Mopszosz, aki már teljesen elvesztette a kedvét, nem is keresi a növényeket.)

ASZKLÉPIOSZ: - Mopszoszhoz -

Gondold meg, Mopszosz, érdemes-e tovább gyötörnünk egymást! Elvesztegeted melletttem a legszebb éveket, mégsem jutsz semmire. Úgy sűrögsz-forogsz köztünk, mint Ixion kereke, de annyit sem tudsz, mint aki nemrég érkezett.

MOPSZOSZ

Mert mindig új ismeretekkel traktálsz, s azok összekeverednek bennem a régivel. Ha beveszek valami újat, a régebben megtanult kiszáll belőlem.

ASZKLÉPIOSZ

A tudásnak se korlátja, se határa nincs. Az is igaz, hogy nem szabták rá mindenkire. - Újra kell fogalmazunk mindent. Az egész világot. Aki erre nem képes, az adja lejjebb! Maradj a varázslatnál, ott csakugyan elég, ha néhány mondatot megtanulsz s pár mozdulatot leutánozol.

HÜGIEIA

Apám, hallod!

ASZKLÉPIOSZ

Régóta tudom is, hogy hol sziszeg.

(Aszklépiosz ledugja kezét az egyik szikla mögé s előhúzza a kígyót. A többiek ijedten félreugranak.)

HÜGIEIA

Hiszen ez mérges!

ASZKLÉPIOSZ

Az a jó! Meg, hogy elhoztam magammal a serleget!

(Előveszi khitonja alól az orvosi kelyhet.)

ASZKLÉPIOSZ

Mutattam már elégszer előttetek, hogy mint vegyétek ki a mérget a kígyóból. Mopszosz, bizonyítsd be, hogy az imént túl szigorúan ítéltetek meg. - Még egyszer megmutatom, hogy miként kell! Csuklóban hajlítsd meg kezedet, s egy hirtelen mozdulattal hatolj be a kígyó szétfeszített szájába. Középső ujjadnak kell érintenie a garatfalat. Mutatóujjad közben tapintsa ki a méregmirigyet. Ujjbeggyel nyomd meg azt, s gyorsan fordítsd a kígyó lehajtott fejét a pohárka fölé. Minden csepp váladékot fogj fel gondosan! - Mutasd a kezed! Nincs egy karcolás se rajta. - Végezheted!

(Mopszosz feláll, odamegy, aztán visszahúzza a kezét.)

MOPSZOSZ

Nem merem.

ASZKLÉPIOSZ

Félsz, hogy elvéted?

MOPSZOSZ

Félek.

ASZKLÉPIOSZ

Pedig láthattad elégszer. Ti is féltetek?

AMPHINOMOSZ

Én nem.

ASZKLÉPIOSZ

Te még csak egyszer láttad!

MOPSZOSZ

Bezzeg őt félted!

ASZKLÉPIOSZ

Bízom is benne. - Mutasd meg nekünk, Amphinomosz. Ne félj, ha elvéted, akad ellen-szer erre is.

MOPSZOSZ

Miért nem említetted előbb is ezt!

(Amphinomosz fogja a kígyót, s megcsinálja a veszélyes műveletet.)

* * *

(A második felvonás után szünet, majd egy második előjáték vezeti be az előadást.)

Második közjáték

(Az előjátékbeli tanári szoba a hallgatókkal. Az orvostanár még nincs közöttük. A hallgatók utcai öltözékben vannak, de már kezükben van az antik környezethez illő ruházat. Átöltöznek, átrendezik a színt is. Közben beszélgetnek.)

MOPSZOSZT JÁTSZÓ DIÁK

Szerintetek milyen alapon gyógyított ez az Aszklépiosz?

HÜGIEIÁT ALAKÍTÓ MEDIKA

Nem értem, mit kérdezel.

MOPSZOSZ

Melyik iskolához tartozott? Empirikus? Tudományos vagy misztikus?

AMPHINOMOSZT JÁTSZÓ DIÁK

Szerintem szigorúan tudományos. Szemünk láttára teremti meg a tudományos gyógyítás alapjait.

AMPHILOKHOSZT JÁTSZÓ DIÁK

Miközben számtalan ösztönös mozzanatot felhasznál. Csak ránéz az emberre s máris tudja, hogy mi a baja.

ÉÓSZT JÁTSZÓ MEDIKA

Blickdiagnózisokat csinál. Minden tanár óva int ettől minket.

KORÉT ALAKÍTÓ MEDIKA

S micsoda mágus! Láttátok, hogyan szüntette meg a Mopszosz okozta fejfájást?

ÉÓSZT JÁTSZÓ MEDIKA

Szuggesztióval, hipnotikus eszközökkel.

ORIÓN SZEREPÉT ALAKÍTÓ DIÁK

És az én vakságomat! Ezt miként szüntette meg?

ÉÓSZT JÁTSZÓ LEÁNY

Tiszta misztika volt, hisz minden észszerűségnek ellentmond.

AMPHILOKHOSZT ALAKÍTÓ DIÁK

Mondjuk ki: isteni erőt feltételező csodatett.

HÜGIEIÁT JÁTSZÓ MEDIKA

Hít nélkül nem gyógyulhat meg senki. S gyógyítani sem lehet.

MOPSZOSZT JÁTSZÓ DIÁK

Hallottatok a heg nélküli sebgyógyításról?

(Belép a tanár, civil öltözetben. A hallgatókhoz:)

ASZKLÉPIOSZT JÁTSZÓ TANÁR

Min vitatkozunk?

HÜGIEIÁT ALAKÍTÓ MEDIKA

Azon, hogy milyen módszer szerint gyógyított ez az Aszklépiosz.

ASZKLÉPIOSZT ALAKÍTÓ TANÁR - *Miközben kezd átöltözni maga is -*

Ahogy mi. Tudományos alapon, amíg erre mód van. Ha így nem jutunk semmire, akkor minden egyéb eszközzel, ami rendelkezésünkre áll. Szuggesztióval, hipnózissal, még misztikusnak tetsző módszerekkel is, szavak mágiájával, ha nincs jobb megoldás.

MOPSZOSZT JÁTSZÓ FIÚ

Ez az én véleményem is.

AMPHINOMOSZ

Ez nagyjából és egészében érthetővé vált az első két felvonásból. - Kevesebbet foglalkoztunk viszont a különböző orvosi magatartásokból származó kérdésekkel.

A HÜGIEIÁT JÁTSZÓ LEÁNY

Mit tud egy ilyen ókorban játszódó történet nekünk erről mondani! Mi, akik olyan orvosokat ismerünk, mint...

AZ AMPHILOKHOSZT JÁTSZÓ DIÁK

Harminc-negyven évvel ezelőtt százával akadtak olyan orvosok, akik életüket áldozták azért, hogy üldözötteket mentsenek...

AZ AMPHINOMOSZT JÁTSZÓ DIÁK

De olyanok is, akik haláltáborokban működtek s kísérleti nyulaknak tekintették a szerencsétleneket.

AZ ASZKLÉPIOSZT JÁTSZÓ TANÁR

Ilyesmikről is esik szó majd. Lám, érdemes volt kiírni ezt a kollégiumot. - Folytassuk!

Harmadik felvonás

(A díszletek - a kitárt szekrényajtók - most Aszklépioszék egyik szobájának falait mutatják. A szoba igen hasonlít egy mai szalonhoz. Asztalkán italok, gyümölcsös, süteményes tálak, mint egy zsúr alkalmával. Hügieiának, a „házi leánynak” születésnapját ünneplik. Koré segít a kínálgatásban, Mopszoszék heverőszékeken üldögélnek. Aszklépiosz nincs köztük.)

HÜGIEIA: - *Felkapja az italos tálkát, először Amphilokhoszt kínálja -*

Fanyart? Édeset? - Keserűt?

AMPHILOKHOSZ

Keserűt.

HÜGIEIA: - *Amphinomoszhoz -*

Maga?

AMPHINOMOSZ

Édeset! De keveset, mert nem élek vele. Csak a maga egészségére.

(Hügieia Mopszosz elé viszi a tálkát. Azon csak két üveg van. A lány talányosan néz a fiú szemébe.)

MOPSZOSZ

Nekem savanyút!

(Hügieia minden zavar nélkül tölt neki is. Mind a háromnak ugyanabból az üvegből adott. Koccintanak, isznak. Mopszosz a fejét csóválja.)

HÜGIEIA

Nem azt adtam, amit kért?

MOPSZOSZ

Az bosszant, hogy igen. Olyan, mint az apja: szüntelenül ámulatba ejt. Két üveggel állít ide, s háromfélét osztogat. Azt kaptatok ti is, amit kértetek?

(A társak bólogatnak.)

MOPSZOSZ

Idejövet ezen vitatkoztunk Amphilokhossal. Csupán két-három főzet van az asztalán, s tucatnyi betegségre osztogat azokból. Még hozzá: használ is az mindig.

HÜGIEIA

Csodálkoztok ezen? Jövőbe lát. S egy kicsit én is, hisz a lánya vagyok.

(Amphinomosz a fejét rázza.)

HÜGIEIA

Nem hiszed?

AMPHINOMOSZ

Nem. Ugyanaz a főzet más-más adagban adva okoz különböző hatást. Két csepp nadragulya görcsöt oldat, kanálnyi elaltat. Egy korty kakukkfűfőzet köptet, fél üveggel hánytat.

MOPSZOSZ

Ne tarts előadást!

KORÉ

Helyesen mondta, nem?

HÜGIEIA

Elárulom a titkot: minden üvegcsében el van rejtve hat kisebb üveg. Ez összesen tizennyolcféle változat. Az én üvegcsémben is van három-három kicsi üveg. Öntsek savanykását valakinek?

MOPSZOSZ

Hagyd abba az ugratást, Hügieia!

HÜGIEIA

Akarod látni ezeket a kicsi üvegeket, Mopszosz? Egyszer majd megláthatod. De már most elárulom neked, hogy a kéztartástól függ minden. Ha kicsit döntöm meg, édes folyik, ha jobban: savanyú, ha még jobban: fanyar, a legmélyebb döntésnél pedig keserű.

MOPSZOSZ

Mondhatsz nekem akármit, Hügieia, nem hiszek neked! Az apádnak se. Nem tizen-nyolc, hanem százféle beteg jön hozzá, s még nem fordult elő, hogy bárki ne kapott volna valamilyen főzetet. Mire lehet következtetni ebből? Hogy nincs igazán hatásos szer, s csak hókusz-pókusz az egész. Vagy - hogy csakugyan előrelát s azt is tudja, hogy milyen betegek fognak aznap elébe jönni. - Egy mindenképpen bizonyos: egyikőnk se fogja soha elsajátítani tőle a teljes Tudást.

HÜGIEIA

Ezt ti tudjátok jobban. Én csak a lánya vagyok.

AMPHINOMOSZ

Mért a legtisztábban látót éri mindig vád. Még hogy ő sötét dolgokat művel? Nincs ebben semmi praktika. Ami a főzeteket illeti...

MOPSZOSZ

Hagyd! A te magyarázataiddal úgy vagyok, hogy kis adagban untatnak, de ha tovább hallgatom, hányingert kapok. Mindjárt gyomrot kell ürítenem.

AMPHILOKHOSZ

Lehet, hogy nem Mopszosz az, aki a legélesebben lát közöttünk, de ami a szakkifejezéseket illeti, abban ő a legtalálékonyabb.

KORÉ

Mit mondott?

AMPHILOKHOSZ

Nem azt mondta, hogy okádni fog, hanem egy sokkal találóbb és előkelőbb kifejezést használt. Gyomrot akar üríteni. - Ez a választékos, szakmai beszédmod igen hatásos a betegek fülében. Fetreng előttem egy alak, fájdtja a hasát, s mi azt mondjuk neki: Mindjárt rendbe hozzuk. Kiürítjük a gyomrát!

KORÉ

Sőt meg is gyógyul ettől mindjárt?

AMPHILOKHOSZ

Bizalom ébred benne irántunk. Megragadja, leköti figyelmét az először hallott kifejezés. - Végezd utána bár a legközönségesebben ezt, torkára dugott ujjaddal akár, ő azt hiszi, hogy valamilyen különleges beavatkozáson esett át, hisz nem hányt csupán, hanem „kiürítették” a gyomrát.

HÜGIEIA

Amphilokhosz nyelvét viszont megoldotta az ital. Soha nem hallottalak ennyit beszélni.

AMPHINOMOSZ

Szerintem az eljárás elnevezése lényegtelen.

AMPHILOKHOSZ

Zöld vagy ehhez még. Szükség van olyan nyelvezetre, amit csak a szakmabeliek értenek.

MOPSZOSZ

Fontosabb ez a Növényszótárnál is.

AMPHINOMOSZ

Az ilyen tolvajnyelv csak arra jó, hogy elcsenjük vele, magunk elől is, a tisztánlátást.

(Koré viszi körbe a tálcát. Ő is Amphilokhosznál kezd.)

KORÉ

Hadd töltsék én most! Bár nem tudom keserűt adok, vagy édeset.

AMPHILOKHOSZ: - *Odatartja a poharát -*

Tölts csak!

AMPHINOMOSZ

Csak egy ujjnyit.

MOPSZOSZ - *elhúzza a poharát -*

Nekem semmit. Ital nélkül is kókadtt vagyok.

HÜGIEIA

Hol gonoszkodtál megint éjszaka?

MOPSZOSZ

El se hiszed, hogy mi történt velem.

HÜGIEIA

Mi vagy kin estél át, ki vele!

MOPSZOSZ

Szültém.

HÜGIEIA

Egeret?

MOPSZOSZ

Gyereket. Fiút!

HÜGIEIA

Megint bolondozol.

MOPSZOSZ

Komolyan.

HÜGIEIA

Meséld el!

MOPSZOSZ

A piacon őgyelegtem este, s mert egyedül voltam, a holdat bámultam. Valaki hirtelen megfogta vállamat. Megfordultam. Rám szólt az ismeretlen: „Te vagy Mopszosz, vagy csupán valaki, aki őrá hasonlít?” Dűnnyögtem neki álmosan, hogy igen, mire még jobban elcsodálkozott. - Miért csodálkozol ezen - néztem rá mérgesen- Mopszoszhoz leginkább nem Mopszosz hasonlít?

HÜGIEIA

Térj a dologra!

MOPSZOSZ

Azon vagyok. Azt kérdi: tanítványa vagyok-e az Aszklépiosznak. - Öt hosszú éve már - mondom, mire tüstént karon ragad s húz magával. - Tán az anyád beteg, kérdeztem közben, mire ő, hogy nem az, hanem a felesége vajúdik. Két napja már s megakadt a szülése.

HÜGIEIA

Jól berezeltél erre, képzelem!

MOPSZOSZ

Jól ismeresz, nem szöktem mégsem el. - Soká tartott, mire odaértünk. A várandós aludt. Hasa akkora volt, mint telten az égi Hold. - Nézegettem. Nem tudtam, mit tegyek. Aztán eszembe jutott valami. Ráparancsoltam a férjre, hogy szerezzen valahonnét egy jókora követ. - Kisvártatva visszatért egy melák káposztanyomtatóval. - Nem számítottam ekkorára, mégis lefeküdtem ezzel a hasamra tett kövel a vajúdó asszony ágya elé és jajgatni, nyögdécselni kezdtem, ami azért sem volt nehéz, mert iszonytatóan nyomott a kő.

HÜGIEIA: - *Kacagva* -

Mutasd be, hogyan csináltad!

MOPSZOSZ

Jó, de nem kövel.

(Fog egy párnát, hasára teszi s lefekszik vele a gyékényre. Utánozza a vajúdó asszonyok jajgatását. A társaság nevetve figyeli.)

AMPHINOMOSZ

Ezt csinálják a varázslók is. Átvesszik a kimerült nőtől a vajúrást, s azt hiszik, hogy ezzel segítenek.

MOPSZOSZ

Hiszitek, vagy nem: valóban segített. Az asszony felébredt s visszavette tőlem a munkát. Együtt nyögtünk, nyomtunk, szorítottunk, mert én sem mertem abbahagyni, nehogy elaludjon megint. - Nemsokára aztán, kibújt végre a gyerek. Ebben is segédkeztem valamit.

HÜGIEIA

Ezt is mutasd meg!

MOPSZOSZ

Koréra mutat - Előtte nem!

HÜGIEIA

Koréhoz - Fordítsd el a fejed!

KORÉ

Én is látni akarom!

(Mopszosz most azt mutatja be a párnával, hogy miként gördítette ki magából a szülő-asszonnyal egy időben a terhet.

MOPSZOSZ

Közben csaknem lábamra esett a kő.

HÜGIEIA

Akkor sírhattál volna is, együtt az újszülöttel.

MOPSZOSZ

Lett volna szükség erre. A kicsi alélt állapotban született, halott sápadtan. Hangot sem adott. Azt hittük halott.

HÜGIEIA

Mégiscsak sírtál hát, hogy átvegye.

MOPSZOSZ

Megpróbáltam, de - nem reagált erre - eszembe jutott egy fogás, amit apádtól láttam. Felkaptam a gyereket s le-fel gyorsan forgatni kezdtem. - Ez segített, végre hang jött ki a száján.

AMPHINOMOSZ

Jól összekeverted a varázslatot s a tudományt.

MOPSZOSZ

Az eredmény volt a lényeges.

AMPHILOKHOSZ

Képelem, mennyire hálálkodtak neked.

MOPSZOSZ

Ebben nem volt hiány.

AMPHINOMOSZ

Hol volt a gyerek fején a hupolag?

MOPSZOSZ

Homlokán.

AMPHINOMOSZ

Ezért tartott soká a szülés.

MOPSZOSZ

Meglehet. - Mit ér, ha utólag tudjuk, hogy mitől. Hisz legközelebb sem látunk be oda.

AMPHILOKHOSZ

Bölcsen beszélsz, Mopszosz.

AMPHINOMOSZ

A tudásnak mindenképp van haszna, ha közvetlen segítséget nem ad is.

MOPSZOSZ

Tévedsz; Semmivel sem vagy bölcsebb, ha azt a hupolagot okozod a lassú szülésért, mint jóemberünk, ki annak tulajdonítja azt, hogy akkor este sokáig elálldogált barátjával beszélgetni a kapuban.

(Nevetnek megint, jókedvük még tart, mikor Aszklépiosz megérkezik közéjük. Kezében virágkoszorú. Az elébe hajoló Hügieia fejére helyezi.)

ASZKLÉPIOSZ

Héra éltesen soká, s áldjanak meg valamennyi istenek! - Gyógyfüvekből fontam e koszorút, hogy nemcsak szép legyen, de méltó is hozzád.

HÜGIEIA

S tehozzád illő! - Ülj közénk, apám!

ASZKLÉPIOSZ

Hogy felhősítsem derűs kedvetek?

HÜGIEIA

Épp te zavarnál? - Nélküled, eddig is, szinte egyfolytában orvosi esetekről beszélgettünk, - Mopszosz most mesélte el, hogy a tőled tanult módszerrel sikerült felélesztenie egy alélt állapotban született kisdedet.

ASZKLÉPIOSZ

Csakugyan?

MOPSZOSZ

De a hajnalba nyúló éjszakázás úgy kimerített, hogy nem tudom még egyszer elmondani. Inkább hazamegyek.

HÜGIEIA

Kár, hogy menned kell. Hiányozni fogsz a játéknál.

MOPSZOSZ

Holnap fontosabb szerep vár.

ASZKLÉPIOSZ

Te részt veszel az ünnepen?

MOPSZOSZ

Dionüszosznak tartozom ezzel.

ASZKLÉPIOSZ

Rendünknek azzal, hogy őrzöd józanságodat.

MOPSZOSZ

A város népe holnap ezt az istent tiszteli. Itt születtem, közbük tartozom. Együtt áldozom velük.

ASZKLÉPIOSZ

Ki gyógyítja majd a sebesülteket, ha mind lerészegedünk? Lesz elég lezárnivaló seb és összeillesztésre szoruló csont, - előre tudom.

MOPSZOSZ

Isten akarta sebet nem sürgős begyógyítani.

ASZKLÉPIOSZ

Csodálkozom, hogy így vélekedsz. Orvos vagy? Nincs olyan kultusz, vagy ünnep, mit hivatásod fölé kell helyezz.

MOPSZOSZ

Avatási eskümet, mellyel Dionüszosz hívei közé szegődtem, nem szeghetem meg. Soha nem hiányoztam erről az ünnepről.

ASZKLÉPIOSZ

És ti?

AMPHILOKHOSZ

Még nem döntöttem.

AMPHINOMOSZ

Én idegen vagyok.

ASZKLÉPIOSZ

Te, vagy ti, jertek hozzám jó korán. Titthionra megyünk, sebgyógyító füvekért. Tavaly szekérszám hozták a sérülteket.

MOPSZOSZ

Kialszom magam, aztán én is itt leszek. Apollón veletek!

(A távozó Mopszoszt Hügieia kikíséri. Aszklépiosz haragosan néz utána.)

ASZKLÉPIOSZ

Kimeri ejteni atyám nevét! Ez, aki holnap bakkecskének öltözve őrvölg a megveszedett többiekkel! - Volna ezer kezem, kiirtanék minden növényt, vagy gombát, melytől kölcsönveszik az erőt ehhez. Mivé tudtok változni ti, különben józan s szelíd emberek! Néhány korty méreg mámorától bódulva gondos anyák széttépik remegve féltett kisdedeiket. Kinek s mire szolgálnak e fékeveszett vad orgiák? Micsoda isten az, ki feltüzeli e város lakóit, s arra kényszeríti, hogy minden idetévedt idegent széttépjenek, vagy agyonverjenek.

AMPHINOMOSZ

Az összes misztériumot elveted Mester, vagy csak ezt?

ASZKLÉPIOSZ

Valamennyit.

AMPHINOMOSZ

Ártémiszét is? Déméterét is?

ASZKLÉPIOSZ

Valamennyit, amelyben lealacsonyítja magát az ember. Az orgiák még a háborúknál is rettenetesebbek.

AMPHILOKHOSZ

Nem félsz az istenek és a papok haragjától?

ASZKLÉPIOSZ

Attól, hogy tisztánlátásom ellenére vakon cselekszem egyszer.

AMPHILOKHOSZ

A szokás, amíg fennáll erős, mint a törvény. Mindenki számára kötelező, ki nem hisz benne, arra is. Egymagad nem tudsz változtatni azon. Követni kell a kultuszt, mit egy egész város követ.

ASZKLÉPIOSZ

Vond ki magad alóla, ha tudod! Példáddal csökkentsd ártó erejét! - Nemcsak a mának tartozunk felelősséggel, de a jövődönnek is.

AMPHILOKHOSZ

Felettünk azonban ma mondanak ítéletet. - Ezért Mopszosznak adok igazat.

ASZKLÉPIOSZ

Akkor: kövesd őt.

AMPHILOKHOSZ

Tudom, hogy nem jó az, amit csinál, de célravezető.

ASZKLÉPIOSZ

Egyetlen orvosnak sincs akkora hatalma, hogy meg tudná akadályozni a Világ őrvongését, de... vonja ki magát a tömeg őrvongéséből. Ez a kötelessége. - Mindenkit elzavarok, akik orgiasztikus szerekért jönnek.

AMPHILOKHOSZ

Roszul teszed. - Főzhetnél enyhébb hatású szereket, nem oly tébolyítókat, mint a papok, s ezzel máris csökkenne a baj.

ASZKLÉPIOSZ

Ne hidd, hogy csak a bevett szer erejétől függ az örület mértéke. - Sokan akkor is őrvongénekek, ha a tébolyt okozó gombákhoz hasonló ártalmatlanokat ennének. - Az ilyenek alig várják, hogy tombolhassanak. Hiszen most minden megtorlás nélkül ölhetnek, erőszakoskodhatnak. Ezek azok, akik a tömeg élén haladva előkiáltozzák a jelszavakat. Üvöltözve mutogatnak az áldozatokra. S ha nem találnak idegeneket, kiemelik a sorból ellenségeiket, s azokat veretik agyon.

AMPHINOMOSZ

Félelmetes dolgokról beszélsz, Aszklépiosz. Ha így van, ahogyan állítod: az ember természete rossz.

AMPHILOKHOSZ

Az, amin változtatni nem lehet.

ASZKLÉPIOSZ

Lehet. - A közerkölcsön, a közfelfogáson kell változtatni. Akár úgy, hogy kultuszainkat, egész isten-rendszerünket átértelmezve, átalakítva.

AMPHILOKHOSZ

Örök dolgok ezek!

ASZKLÉPIOSZ

Dehogy azok! Csak nem hiszitek, hogy a mai istenek öröktől fogva uralkodnak? Születtek, létrejöttek azok is. És aki létrejött, meg is változhat. - Mi több: csak úgy maradhat fenn, ha folyton alakul, változik. - És ez nemcsak az istenekre, az emberekre, a városra, a város erkölcsére, a kultuszokra is vonatkozik. Csak az marad fenn, ami változtatni képes önmagát. Az ember maga is addig él, míg rendelkezik ezzel a képességgel. Ha megmerevedik, meghal.

AMPHILOKHOSZ

Bölcsen hangzanak szavaid, mégis - Mopszosszal tartok. Nem merem vállalni eszméidet. Ezek: lázadó gondolatok.

(Amphilokhosz távozik).

AMPHINOMOSZ

Rám számíthatsz.

KORÉ

Rám is.

ASZKLÉPIOSZ

Kora hajnalban gyertek, megyünk a Titthionra.

(Amphinomosz és Koré együtt távoznak. Hügieia kikíséri őket, majd visszatér.)

ASZKLÉPIOSZ

Ugye megmondtam, el fogom rontani az ünnepet!

HÜGIEIA

Legszebb ajándék, az okos beszéd.

ASZKLÉPIOSZ

Átkokkal fűszerezve szinte. - Vén medve nem való bocsok közé.

HÜGIEIA

Nem bocsok ezek már.

ASZKLÉPIOSZ

És te, lányom?

HÜGIEIA

Felnöttem én is, apám!

ASZKLÉPIOSZ

Akarsz közölni valamit?

HÜGIEIA

Nem, most még nem. Elég volt a vitákból.

ASZKLÉPIOSZ

Téged meghallgatni, mindig öröm. Választottál?

HÜGIEIA

Nos... igen.

ASZKLÉPIOSZ

Okosan tetted. - Csak vigyázz: a gazdagság nem boldogít.

HÜGIEIA

Kihez hajlandó vagyok, szegény fiú.

ASZKLÉPIOSZ

Amphinomosz? Ő viszont derék.

HÜGIEIA

Nem ő.

ASZKLÉPIOSZ

Mopszosz? - Lány, hová tetted a látó tekinteted? - Apollón unokája volnál?

HÜGIEIA

Apám, egy leány nem csak arra vet, hogy kiből milyen tudós lesz.

ASZKLÉPIOSZ

Én se arra, hanem hogy milyen.

HÜGIEIA

Amphinomosz jóra való fiú, de egyoldalú, unalmas. Túlságosan egyszerűnek találom. - Apám, a legjobban te tudod, hogy nemcsak az Ész választ bennünk.

ASZKLÉPIOSZ

Bennetek, nőkben, kivált. Érzéseitek, „érzelmeitek” ezerszálú hálóval kuszálja össze s rántja vissza mindazt, ami jót körétek tervez az Ész.

HÜGIEIA

Érzelmeim ellen válasszak? Ezt akarod? Azt, hogy egy komoly ember mellett komoran éljem végig az életemet!

ASZKLÉPIOSZ

Én is komoly vagyok. S nem átsugároz azért néha rajtam is a derű?

HÜGIEIA

Te más vagy. Ami belőled mint patak folyik, az abban olyan mint a vezeték. - Mopszosz vidámsága, könnyedsége viszont felüdít. Lásd, ő eredeti ember, egyéniség. Ezt szeretem benne.

ASZKLÉPIOSZ

Ilyen vőt szánsz nekem? Egy folyton ellenkezőt hirdető, s csináló tanítványt. Felmérted mekkora fájdalom s gyötirelem lesz ez nekem. - Te voltál mindenem, s most adjalak oda egy ilyennek!

(Hügieia az apja elé térdel.)

HÜGIEIA

Apám, bocsáss meg! Nem akartalak szomorítani. Ha ellenedre van, nem megyek Mopszoszhoz. Lány maradok. Nem hagylak el. Vigyázni fogok a művedhez, munkádhoz illő nyugalomra.

ASZKLÉPIOSZ: - *Felsegíti a leányt* -

Köszönöm, kislányom! Nagyszerű lány vagy! S én, milyen apa lennék, ha elfogadnám tőled ezt! Kövesd csak azt, akit választottál. Dönts szíved szerint. Minden betegség ellen van valamilyen szer, csak az Érósz okozta lelki háborgások ellen vagyunk tehetetlenek. - Ezért engedni kell a szerelem erejének! - Átélem én is mostanában, ki tudja hányadszor ezt - Ha önmagamban sem igen tudom megfékezni a bajt, másban miért próbálnám? - Add át magad Érósz hatalmának - ez az egyetlen megoldás.

HÜGIEIA

Meglásd, apám, nem lesz rossz házasság. Ami Mopszoszból hiányzik, bennem megvan. Ha durva szavakkal megharagítja valamelyik betegét, én a kedvességemmel majd kiengesztelem azt. Igyekezni fogok jobbra nevelni őt.

ASZKLÉPIOSZ

Avagy ő rontja meg benned a szépet. A jóra való törekvés szándékát is.

Negyedik felvonás

(Aszklépiosz házának udvarán. A kert szélén villámvágta vén tölgyfa. Azon túl ligetes rész. Holdfény. Aszklépiosz az egyik fa alatt üldögél, magányosan. A ház felől Amphinomosz közeledik, óvatosan settenkedve. Halkan szólítja a Mestert!)

AMPHINOMOSZ

Mester! ... Mester! ... Itt vagy valahol?

ASZKLÉPIOSZ

Üldöznek tán, hogy ily gyáván lapulsz?

AMPHINOMOSZ

Tetőfokra hágott az örület? Keresnek minden idegent. Átkutatják a házakat is. Kerítéstől kerítésig, bokortól bokorig surrantam.

ASZKLÉPIOSZ

Nálam maradj, itt védve vagy.

AMPHINOMOSZ

Nem maradok.

ASZKLÉPIOSZ

Másért kockáztattad az idejövést?

AMPHINOMOSZ

Búcsú nélkül mint mehetnék haza?

ASZKLÉPIOSZ

Házam szűkös, de az előadóteremben találsz helyet.

AMPHINOMOSZ

Vár az öszvér a falon kívül.

ASZKLÉPIOSZ

Kihúzod itt ezt az egy - két napot, aztán szabadon jöhetsz - mehetsz megint.

AMPHINOMOSZ

Végleg távozom.

ASZKLÉPIOSZ

Alig több mint egy éve jöttél csak.

AMPHINOMOSZ

Szívesen maradnék, de nem tudok.

ASZKLÉPIOSZ

Mi tiltja ezt? Várj, ne válaszolj. - A hiúságod, a sértettséged, hogy nem téged választott valaki.

AMPHINOMOSZ

Jól látsz, Mester, de ne ítélj el.

ASZKLÉPIOSZ

Miért benned lenne lejjebb a gőg az alázatnál? Ha indulatainkon, természetünkön ez utóbbiak uralkodnak, másként ragyogna köröttünk a világ. - Mi történt veled? Jóformán semmiség. Érósz megréfált. Csinált Ő ennél furcsább dolgokat. Mitológiánk telis-tele van efféle mesékkal. Lányom, ha ez isten úgy akarná, beleszerethetne egy delfinbe, egy madárba, vagy egy élettelen sziklába is. Azért sértődsz meg, hogy olyanba lett szerelmes, aki kevesebbet ér, mint körmöd hegye. - Ezért töröd szét jövődő sorsodat, oly szépen ívelő pályád kezdetét!

AMPHINOMOSZ

Mopszosz már az életemre tör.

ASZKLÉPIOSZ

Nem mutattad eddig, hogy gyáva vagy. - Azt is tudod, hogy elhárítom fejed felől a vészt. Hoztam vissza embert Hádészből is.

AMPHINOMOSZ

Házad békéjét dúlja fel, ha maradok.

ASZKLÉPIOSZ

Az amúgy is elveszett. - Míg itt voltál, érdemes volt oktatnom. Ennyire eszes tanítványom nem volt még.

AMPHINOMOSZ

Jólesik hallanom a dicséretet.

ASZKLÉPIOSZ

Tört részét tudod csak annak, mit megtanulni érdemes.

AMPHINOMOSZ

Egyetlen leckéért is megérte eljönnöm. Nemcsak Thébából, Egyiptomból is érdemes Epidaurosza jönni ezért.

ASZKLÉPIOSZ

Kedves tanítvány vagy. Lám, milyen ügyesen és finoman viszonzod bókkal a dicséretet. - Fáj, hogy elveszítelek. - Rövid az ember élete. S az, mibe befogtam hatalmas munka. Méltó lettél volna arra, hogy folytasd. - Hol találok egy újabb láncszemet, melybe szavaim erejét kötözve, Apollón és Kheiron nevéhez méltóképpen folytatni lehet a sort. A lányom vétke, hogy mégis megszakad.

AMPHINOMOSZ

Lányod csodálatos teremtés. Ne őt okold, hogy választása nem kedved szerint esett. Oly erő műve az, miket befolyásolnunk nem lehet.

ASZKLÉPIOSZ

Ez is csak félig igaz. - Már az első évben, mindjárt az első napon, el kellett volna zavarjam ezt az alakot. De, mert kevesen voltunk, hagytam. - Már késő. Mopszosz majd lezülleszti ezt a nemes tant a mágia és a varázslat szintjére megint. Alig valamit tart meg abból, mit százszor is hallhatott tőlem. Ez a fajta ember, mindig a legkönnyebb utat választja. Most is - lányomon keresztül szerzi meg az itt maradás jogát. Hügieia

szegény, hiába áll mellé. Szándéktalanul is szekértolója lett s lesz ennek a praxist kergető álorvosnak.

AMPHINOMOSZ

Próbálok Thébában iskolát teremteni. Kezdő vagyok a mesterségben, de sok mindent megőriztem a tanításaidból. Koré odaadta nekem a Gyógynövénytársítár másolatát. Engedelmeddel magammal viszem!

ASZKLÉPIOSZ

Vidd csak, s fejleszd tovább! - *Feláll s megöleli a tanítványát.* - Köszönöm! Erőt öntesz belém! Faragtasz Apollónnak szobrot odafenn, s ha elég ajándékot hoznak a hálás gyógyulók, emeltess szentélyt!

AMPHINOMOSZ

És kifaragtatom, kőbe vésetem a te szobrodat. A szentélyt, hol gyógyítani fogok, nevedről nevezem el. Mert te, Aszklépiosz, több vagy az isteneknél. Emberisten vagy!

(Még egyszer összeölelkeznek. Amphinomosz a kert felé távozik. Aszklépiosz meghatottan törölgeti a szemét. Másik irányból Amphilokhosz közeledik. Egyenes tartással, ünnepélyesen kiöltözve. Megáll a mester előtt és szertartásosan üdvözl.)

ASZKLÉPIOSZ

Búcsúzni jöttél?

AMPHILOKHOSZ

Igen.

ASZKLÉPIOSZ

Azért a minapi vitánk miatt?

AMPHILOKHOSZ

Nem éppen. Mester, rájöttem: bennem a hiba. Évek óta itt vagyok melletted, s a tanból jóformán alig sajátítottam el valamit. Nemhogy Mopszosz, még ez a kezdő thébai is többet tanult.

ASZKLÉPIOSZ

Kár, hogy csak most, négy év után döbbsz rá erre!

AMPHILOKHOSZ

Azért nem volt elvesztegetett idő számomra ez a négy év. Józanul éltem. Másutt dorbézolásokkal, kicsapongásokkal teltek volna napjaim.

ASZKLÉPIOSZ

Eljöttél megköszönni, hogy segítettem késői kamaszéveid megóvásában. Neked gazdag, elkényeztetett ifjúnak ennyi elég is. Én azonban nem erre vagyok hivatott. - De, folytasd: mit tervezel tovább, kezdődő férfikorod idejével?

AMPHILOKHOSZ

Lenn várnak apám hajói Szalamiszban. Átvesszem azokat, megrakodunk s megyünk Egyiptomba. Onnan tevékkel Arábiába. Fűszerféléket hozunk haza.

ASZKLÉPIOSZ

Nagyszerű vállalkozás. Sok sikert!

AMPHILOKHOSZ

Jó mulatság az utazás. De, ha belecsömörlök abba, s nincs kedvem habok s tevék hátán ringatózni, itthon keresek más foglalkozást.

ASZKLÉPIOSZ

Itthon mivel tervezed agyoncsapni az időt?

AMPHILOKHOSZ

Polisz ügyekkel. Házunk barátja, a türannosz megígérte apámnak, hogy beválasztat a testületbe.

ASZKLÉPIOSZ

Segédírnoknak?

AMPHILOKHOSZ

Tanácsstagnak.

ASZKLÉPIOSZ

Ez igen! Jó szónok leszel-é?

AMPHILOKHOSZ

Nem érdekel a demagógia.

ASZKLÉPIOSZ

De csak meg kell magyaráznod azoknak, akik bizalommal vannak hozzád, hogy miért képviseled őket. Vagy egyáltalán nem akarod beavatni a démoszt ebbe.

AMPHILOKHOSZ

Az arisztokratákhoz tartozom.

ASZKLÉPIOSZ

Attól még képviselhetnél valamilyen eszmét, vagy ügyet.

AMPHILOKHOSZ

Ilyesmiért nem fáj a fejem.

ASZKLÉPIOSZ

Akkor kár magad polisz ügyekbe keverni.

AMPHILOKHOSZ

Jó mulatságnak ígérkezik. A legkiválóbbak társaságában ülhetek. S persze, hogy tudom: majd kit képviselek. A magam érdekét. - Azt, hogy a kormányzók között találom ezt meg, vagy az ellenzéken levőknél, még nem tudom. Jó szímatom van. Akár kereskedni fogok, akár politizálni, jókora nyereségre számítok.

ASZKLÉPIOSZ

Önző érdekek dolgoznak benned, egészen gátlástalanul. Hagyj el bennünket, minél hamarabb, hiszen te még a Mopszosznál is hitványabb lelkű vagy!

AMPHILOKHOSZ

Rájöttem, hogy nem nekem való ez az aszkéta sors. Annak a thébainak igen, s Mopszosznak is, aki azért majd tudni fogja, mint kell belőle aranyat csinálni.

ASZKLÉPIOSZ

S az olyanak persze, mint én vagyok.

AMPHILOKHOSZ

Te más vagy, mint mi. Istensarjadék. Nem vagy való közénk.

ASZKLÉPIOSZ

Azt akartam, hogy ti is mind istensarjadékok legyetek.

AMPHILOKHOSZ

Földi halandó soha nyomodba nem ér. Az orvoslásban sem, amit akkora előny birtokában kezdted el, hogy azt behozni senki nem képes. - Egy másik isten tán, aki szintén kuruzslásra adja a fejét majd. - Tán nincs igazam? Melyik tanítványod tud valaha is bénákat talpra állítani, vakokat látóvá tenni, holtakat ismét élőkké? - Taníthatsz minket mesterségre, de önmagadat, a kezekben lévő gyógyító erőt, soha nem adhatod át. Pedig az a hatalmas, az igazi. Azt ha átvehetném, maradnék én is tovább. - Ám azért, hogy árnyékok legyetek csupán - ez nem tisztességes játék számomra. - Kilépek.

ASZKLÉPIOSZ

Tudod mi a te bajod, Amphilokhosz? Hogy túlságosan gazdag vagy. Ezért nem lehetsz soha igazságos, emberséges és jó. Emiatt nem hiszed el, hogy tanulással minden képesség, még az isteninek látszó készségek is kifejleszthetők. Mindent cseppenként szívtam magamba én is, önteném egyszerre belétek, csak nem lehet. - De, miért fecséreljük az időt. Miért mondom ezt el neked újra, Amphilokhosz? Váljunk el békén, nehogy mikor archón leszel, első dolgod az legyen, hogy bevádolj.

AMPHILOKHOSZ

Ilyen aljasnak képzelsz? - Míg élek tisztelni foglak. Tudom, ki vagy, Mester.

ASZKLÉPIOSZ

Menj! Várnak a hajók és a hajósok odalenn. - Én meg hadd vesződöm azokkal a terhekkkel, mit elmémbe szorít ez az alantasabb és szegényebb emberekhez illő tudomány.

(Amphilokhosz távozik. Aszklépiosz gondokba merülve üldögél. A kert felől Koré közeledik lassan a házhoz. Kezében lant. Pengeti, közben énekel, valamilyen egyszerű szerelmes dalocskát, Szapphó énekéhez hasonlót. - Megpillantja Aszklépioszt, s torkán akad a hang.)

ASZKLÉPIOSZ

Folytasd!

KORÉ

Megijesztettél.

ASZKLÉPIOSZ

Bemegyek a házba.

KORÉ

Ne. - Hozzád jövök.

ASZKLÉPIOSZ

Ilyenkor?

KORÉ

Ígértél nekem valamit.

ASZKLÉPIOSZ

Ennyire sürgős?

KORÉ

Igen.

ASZKLÉPIOSZ

Másnak nem tenném meg, de tőled nem tudom megtagadni. Nem túl nagy vétség. Apollón haragja ezért tán nem ér utol. - Kit akarsz megbűvölni ezzel a bájitallal?

KORÉ

Tudnod kellene.

ASZKLÉPIOSZ

A szerelem az egyetlen olyan betegség, amihez én sem értek másoknál többet.

KORÉ

Pedig jó szemed van, látó szemed.

ASZKLÉPIOSZ

Jobb, ha bevallod.

KORÉ

Majd ha kezembe adod a szert, elárulom.

ASZKLÉPIOSZ

Nézd csak a titkolódzót! - Megyek, s elkészítem. Mindjárt hozom!

(Bemegy a házba, Koré ezalatt tovább játszik és éneklí a dalt, fejét a házban tevékenykedő Aszklépiosz felé fordítva.

Aszklépiosz kijön, megvárja míg a lány befejezi az énekét, aztán átnyújtja neki az italt.)

ASZKLÉPIOSZ

Halljuk, kire vetetted ki a hálót!

KORÉ

Nem merem megmondani.

ASZKLÉPIOSZ

Jobb, ha tudom. És vigyázz! Nehogy mire megfordul a Hold egy másik főzetért gyere. Mert olyant még neked sem készítek.

KORÉ

Arra gondolsz, hogy gyerekem lehet.

ASZKLÉPIOSZ

Arra. Gyorsan tanulsz. - De olyant, ismétlem, tőlem hiába kérsz. Gyűlölöm azokat, akik arra használják a Tudást, hogy életteremtés helyett életeket öljenek!

KORÉ

Inkább hagyod szegyenben a lányokat.

ASZKLÉPIOSZ

Nem mások előtt kell szégyenkeznünk, hanem önmagunk előtt. Ha a szerelem és a fogantatás nem szégyenletes, a gyermek kihordása és világra segítése se legyen az.

KORÉ

Túl szigorú vagy.

ASZKLÉPIOSZ

Te pedig még mindig nem árultad el, hogy kinek készülsz elcsavarni a fejét.

KORÉ

Hármat találgathatsz!

ASZKLÉPIOSZ

Amphinoszét.

KORÉ

Van annak kínja épp elég.

ASZKLÉPIOSZ

Amphilokhosz a kiszemelt, siess utána!

KORÉ

Ez sem talál.

ASZKLÉPIOSZ

Mopszoszba estél bele te is?

KORÉ

Merném elvenni Hügieiától? - Letelt a három.

ASZKLÉPIOSZ

Kit ismerek még férfit körülötted?

KORÉ

Nyomon vagy.

ASZKLÉPIOSZ

Nem. Lehetetlen.

KORÉ

Miért volna az. - Nézz a szemem közé.

ASZKLÉPIOSZ

Adod vissza rögtön az üveget!

KORÉ

Nem. Nem adom!

(Kebléhez szorítja. Aszklépiosz elragadja tőle, az üveg leesik a földre, tartalma kiborul).

KORÉ: - Csaknem sírva. -

Ennyire gyűlölsz? Így megbántottalak. Tehetek én arról, hogy megszerettelek!

ASZKLÉPIOSZ - *Elbűvölve nézi.* -

Azt hiszed szükségem van ilyesmire!

KORÉ: - *Éledezve* -

E nélkül is szeretsz? Remélhetek?

ASZKLÉPIOSZ

Apád lehetnék. El kéne verjelek.

KORÉ

Ilyesmire volt már példa, nem egy.

ASZKLÉPIOSZ

Hány évéd van? Számoljunk csak. Öregapád lehetnék.

KORÉ

Ne bolygassuk ezt. - Éosztól kérdezted, hogy mennyi idős.

ASZKLÉPIOSZ

Őneki nincs kora.

KORÉ

Még rosszabb, hisz örökké gyermekleány marad.

ASZKLÉPIOSZ

A túlárado hála vette rá, hogy szeressen, egyetlen egyszer. De téged mi sodort ebbe az örületbe?

KORÉ

Az én hálám is kezd túláradni már.

ASZKLÉPIOSZ

Miféle hálád?

KORÉ

Annyi mindenre megtanítottál.

ASZKLÉPIOSZ

Ne kívánd, hogy arra is, mire megfelelőbb a hozzád illő fiatal.

KORÉ

De! Te taníts arra is!

ASZKLÉPIOSZ

Hajam szürkül, bőröm ráncosodik.

KORÉ

Akkor fiatalodsz vissza, amikor akarsz.

ASZKLÉPIOSZ

Ki mondta ezt neked?

KORÉ

Tudom. Tudom, hogy ehhez is van varázserőd. - Mások amiatt csatlakoztak hozzád, hogy tudásból részesüljenek, én azonban ennél is többet akarok tőled.

ASZKLÉPIOSZ

Mit?

KORÉ

Te - azt mondják - halhatatlan leszel. - Az vagy máris, hiszen istenfia vagy. Ha szeretsz, úgy rám is jut valami ebből a halhatatlanságból.

ASZKLÉPIOSZ

Tehát nem is engem szeretsz, hanem abban mesterkedel, hogy szeretkezés közben, mint valami ragályos bajt, átadjam neked a halhatatlanságot.

KORÉ

Én téged szeretlek. De azt is, ami benned a legfontosabb tulajdonság. Lényegedet, a halhatatlanságodat. A lányodat, Hügieiát arra kértem egyszer, hogy tanítson meg széppé lenni. Ő tréfásan azt mondta, hogy tőled kérem ezt, hiszen te alkottad őt olyanná, amilyen. Arra kérlek, ne csak széppé, halhatatlanná is tegyél!

ASZKLÉPIOSZ

Jegyajándékul ennyit kérsz csupán?

KORÉ

Hisz mindenki ezt kívánja, aki csak él. Örökké tartó ifjúságot, soha nem romló szépséget, halhatatlanságot. - Én ki merem mondani, hogy mire vágyom s kinevetsz. - Kérlek, ne neved. Senki mást nem ismerek az istennép között csak téged. A legtermészetesebb dolog, hogy tőled kérek ilyent!

ASZKLÉPIOSZ

Csodálatosan tiszta vagy. Őszinte és naiv. Mit gondolsz, kis Koré, odaadhatom neked azt, ami nekem sincs?

KORÉ

Oda hát bátran! Ne tarts attól, hogy elfecsegem bárkinek.

ASZKLÉPIOSZ

Mért nem hiszed el, te számító ártatlanság, hogy bennem sincs hosszabb élet, mint bármelyik más társunkban. Egy valami van, ami több bennem, mint a legtöbb emberben: azzá akarok lenni, ami a lényegem.

KORÉ

Ugye mondtam!

ASZKLÉPIOSZ

Halhatatlan csupán az embernép, a fajta közös élete. Míg vigyázni tudunk erre, Koré! - Olyan ez a törzs, mint valami égig érő faóriás. Ugyanakkor van tavasza, amikor ősze s tele is. Egyszerre bont friss rügyeket, hoz gyümölcsöt s hullajt száraz gallyakat, levelet. Ezen a fán halhatatlanok lehetünk valamennyien. Ha olyan fontossá neveljük magunkat, hogy szerepünket, tetteinket megismételni, követni az utánunk következők is kénytelenek.

KORÉ

Másról beszélsz. Nem ilyen halhatatlanságra gondolok.

ASZKLÉPIOSZ

Értelme pedig ennek van csupán. - A romlandó alak, az üres váz megőrzésére miért törekednénk? Emberi lényegünk, az a szellemalak, mely gondolkodik. Ez éljen örökké s csak cserélődjék alatta folyton a talaj.

KORÉ

Én vagyok én. Te vagy te. Nincs külön énem nélkülem s nem vagy te sem, tested nélkül sehol, a szellemeddel is csak arcodon, szemeden, nyelveden találkozhatom.

ASZKLÉPIOSZ

Szinte bizonyos, hogy újratereztődésünk bekövetkezik majd. A Természet véges számú bábúkkal játszik. Amikor létrehoz bennünket, akkor is. Hányszor látjuk a felénk jövő emberben másunkat, rokonunkat. Minél tovább áll fenn a világ, annál gyakrabban ismétli meg a Természet a mi emberi formánkat. Node: mégsem ez az üres edény, az alakzat a lényeges, hanem amivel teletölthető: a Szellem.

KORÉ

Okos vagy, Aszklépiosz. Nagyon szeretlek. Nem csupán a gyógyítás titkát ismered, hiszen a holtakban is visszaloptad az életet. Hogy mondta Orión? Hatalmasabb vagy, mint az istenek!

ASZKLÉPIOSZ

Balga vagy, gyermek, azt hiszed, hogy ezeket a titkokat ölelkezés közben tőlem megszerezheted.

KORÉ

Megszerzem tőled, Aszklépiosz. Gyermeket adsz nekem, fiút, vagy leányt, aki te is leszel s én is leszek. Így részt kapunk majd a halhatatlanságból is.

ASZKLÉPIOSZ

Mily tévutakra vezet a lázas képzelet! Ám az ilyen látszatra okos vágy is csak tévedés. Egy évre rá, hogy Aphrodité és Hermész ölelkezett, mind összegyülekeztek az istenek, sok ajándékkal és lázas izgalommal várták az új istengyermek születését. Úgy képzelték szépségben, ügyességben apját s anyját is fölül fogja múlni az. - S mi történt? - Tanultad, ugye? Egy nemtelen szörnyeteg született.

KORÉ

Úgy mondják ez a Hermaphroditosz is csodaszép.

ASZKLÉPIOSZ

Mit ér a szépség, ha nincs neme! Soroljak ennél rútabb példákat!

KORÉ

Elég! Tégy próbát velem! - Nagyon szeretném.

ASZKLÉPIOSZ

Ezek után, amiket mondtam, még akarod?

KORÉ

Akarlak. Igen. Nem mondok le arról, amit a fejembe vettem, ha mindenki azt mondja is, hogy butaság.

ASZKLÉPIOSZ

Ez aztán nemed szerinti viselkedés! - Gyere! - megfogja a kezét, s a szoba felé vezeti. Később majd sírni fogsz, s megbánod.

KORÉ

Vezess, vezess a fekhelyedre én halhatatlan kedvesem!

(Inkább Koré vezeti, húzza magával a ház felé Aszklépioszt. Az üresen maradt színpadra, a sétából hazatérő Hügieia és Mopszosz érkeznek. Leülnek a padra, s beszélgetnek.)

MOPSZOSZ

Gazdagok leszünk hamarosan, ne félj! Kezembe veszem az ügyeket. Szervezés dolga az egész. Az kell, hogy ezentúl először én fogadjam a betegeket.

HÜGIEIA

Üzletté akarod változtatni azt, amit ő eddig úgy végzett, mint valami áldozatot.

MOPSZOSZ

Túl sok van a vállán. Nem bírja egymaga. A könnyebb eseteket átveszem, hozzá csak azokat engedjük, akik tényleg az ő kezére szorulnak. - Itt hátul az udvaron berendezünk egy előcsarnokot, afféle várakozó szobát, s egy kis vizsgálót a számomra.

HÜGIEIA

Gyorsan ügyeskedel.

MOPSZOSZ

Mire várjak? Csak az Amphilokhoszoknak lehet temérdek pénzük. Az orvos, akinek gyógyító hatalma van, miért maradjon szegény? - Mi sem vagyunk tökkel ütött bolondok. Amekkora hatalom az egészség, az élet, annyit adjanak érte is.

HÜGIEIA

Apámnak elég az elhivatottság szenvedélye és a segíteni tudás öröme. Te mennyire más vagy.

MOPSZOSZ

A papokat is megfizetik. Nagy ünnepeken csak úgy dől hozzájuk a pénz. Hozzánk képest mi hatalmuk van pedig? Nincs olyan törvény, mely előírja, hogy az orvosnak ne legyen rabszolgája, fogata, nyaralója a tenger partján.

HÜGIEIA

Íratlan törvények is vannak. Meg lelkiismeret.

MOPSZOSZ

Tévedsz. Nem mondta senki tollba ezeket. A mi mesterségünk teljesen új. Mi, akik megvetjük az alapjait, mi szabjuk meg az összes feltételeket.

(Az utca felől Éósz érkezik. Csapzottan, kimerülten kétkerekű kocsit húz magával. Azon Orión fekszik élettelenül.)

ÉÓSZ

Ugye az Aszklépiosz háza ez?

MOPSZOSZ: - *Hügieiához* -

Láttam már ezt a nőt valamikor. Megnézem: mit akar.

ÉÓSZ: - *nem lát jól a sötétben* -

Te vagy, Aszklépiosz.

MOPSZOSZ

Tanítványa vagyok. - Mi baj?

ÉÓSZ

Oriónt hoztam vissza, azt, akinek a szeme világát visszaadta egyszer.

MOPSZOSZ

Megint kilőtték a szemét?

ÉÓSZ

Skorpió marta meg és megmerevedett.

MOPSZOSZ

Nagyon nehéz eset.

ÉÓSZ

Nincs itthon Aszklépiosz?

MOPSZOSZ

Mikor történt?

ÉÓSZ

Reggel. - Így találtam rá.

MOPSZOSZ

Ezek szerint halott. - Igen nehéz eset.

ÉÓSZ

Apollón s a testvére Ártemisz uszították rá a szörny-állatot.

MOPSZOSZ

Csaknem reménytelen.

ÉÓSZ

Mindent megadok, amit csak akarsz. - Keltsétek életre, ha lehet! - Zsák aranyat hoztam - a tietek!

MOPSZOSZ

Megyek, felkeltem.

(Éosz leteszi a zsákkal teli aranyat a kocsiról. Hügieia - aki eddig a háttérben volt, odamegy a kocsához s nézegeti az élettelen Oriónt.)

HÜGIEIA

Gyönyörű férfi! Nagyon szereted?

ÉÓSZ

Öröletesen! - Ki vagy?

HÜGIEIA

Aszklépiosz lánya s férje annak, akivel beszéltél az imént.

ÉÓSZ

Mit gondolsz: remélhetek?

HÜGIEIA

Apámtól tüstént megtudod. - Ha már nem él, akkor hiába minden. Apámnak megtiltották az égiek, hogy több lelket Hádészből kimentsen. - *Elsötétedik az ég, Hügíeia megorzong - Vihar lesz.*

ÉÓSZ

Mindent megadok neki, amit kíván. Csak ez egyszer tegye meg. - Még egy zsák aranyat hozok, ha nem elég.

HÜGIEIA

Ha segít, nem a pénzéért teszi.

ÉÓSZ

Ha engem akar újra, úgy is hálás leszek.

HÜGIEIA

Értsd meg, te Rózsarcú lány, esküvel tiltották attól el.

(Aszklépiosz jön sietve, Mopszosz a nyomában. Aszklépiosz Oriónhoz megy, vizsgálja.)

ASZKLÉPIOSZ

Merevgörcs. - Futok ellenszerért, tán még segít.

(Befelé szalad a házba, megbotlik a zsákban.)

ASZKLÉPIOSZ

Mi ez?

ÉÓSZ

Neked hoztam!

ASZKLÉPIOSZ

Minek?

ÉÓSZ

Már megbeszéltem - a tanítványoddal.

ASZKLÉPIOSZ - *Mopszoszhoz -*

Ó te pénzszopó szörnyeteg!

(Befut a házba, hamarosan visszatér, kezében az orvos serleg.)

HÜGIEIA

Apám, vigyázz! Hádész bevádolt. - Baj lesz, ha lelket lopsz tőle megint!

ASZKLÉPIOSZ

Ne félj!

(Mennydörgés, villámlás. Aszklépiosz leereszti a kezét.)

ÉÓSZ

Siess, kérlek, siess!

HÜGIEIA

Ne tedd, kérlek, ne tedd!

(Ismét megdördül az ég, még közelebb csap be a villám.)

ASZKLÉPIOSZ

Ne félts!

HÜGIEIA

Várj addig, amíg elül a vihar!

ASZKLÉPIOSZ

Nem várhatok. - *felemeli a kezét* - Kezemben a szer, mellyel visszaadhatom egy korán elhunyt ifjúnak az életet. Ez a kötelességem. Vállalom a veszélyt s a felelősséget, mi jár vele!

(Magasra emelt kehellyel kezében Oriónhoz lép. Mielőtt odaérkezne, harmadszor is megdördül az ég. Lecsap a villám. A már egyszer villám csapta tölgy megvilágosodik, s földre terül. Azzal együtt dől el Aszklépiosz is.)

HÜGIEIA

Apám! Apám! Apám!

(Hügieia az apjára borul, Mopszosz lefejt róla, letérdel mellé, a szívét hallgatja.)

ÉÓSZ

Van élet benne?

MOPSZOSZ

Béna teljesen.

ÉÓSZ

Mért nem segítesz! Orvos vagy te is?

MOPSZOSZ

Tudván se merném. - Rámutat a tölgyfára - Zeusz rajza van a testén.

(Éósz ráborul Oriónra, Hügieia újra az apjára. Mopszosz tehetetlenül, csüggedten áll. Hosszan sírnak. Éósz tér magához legelőbb.)

ÉÓSZ

Ez hát a vég. E vészterhes napon
együtt veszték el, a legszebb fiú
és a legnagyobb férfi. El-
takarom orcám, mindkettőt gyászolom.
Sírjatok ti is, szerencsétlenek!
Döbbenjetek rá: veszítettek!
Ez a félisten-ember oly tudást
készült átadni nektek, amivel
valóra válik titkos tervetek,
nagy ábrándotok. Hogy győzni lehet
akár azon a végső vad túsán
kérdhetetlen ellenségeitek
a százkarú, száztorkú Rém felett.

XANTHIPPÉ

DRÁMA NÉGY FELVONÁSBAN

*Történik Athénban,
Szókratész életének utolsó évtizedében*

Mit tudunk Xanthippéről? Jóformán semmit. Pár mondatnyi adomát, mit nem is a történelem, hanem a századokon áthatoló pletyka őrzött meg róla. Mondják: makacs, házsártos nőszemély volt, szembeszállt férjével s nem csupán papucsot csinált belőle, de olykor rá is suhintott korbácsával a házi teendőket elhanyagoló szórakozott bölcselőre. Karakterének egyéb vonásai sem ismeretesek. - Izgató kérdés: milyen lehetett a valóságban, jelleme egészében ez a nem mindennapi nő? Merthogy nem volt egyszerű, egytulajdonságú lélek, abban bizonyos vagyok.

A Xanthippé megformálása, megírása kitűnő alkalom arra, hogy történelmi hitelrontás nélkül erőből duzzadó, életteli drámai alakot teremthessünk. Olyant, ami egy drámai helyzet s történet érdekeinek a legmegfelelőbb. Arra kell ügyelni csupán, hogy ez az életteli telitöltött, új Xanthippé „dramaturgiailag” odailleszthető legyen a többi, hiteles történelmi figurához, Szókratészhez és társaihoz. Ha ez sikerül, akkor semmi akadály sincs annak, hogy a dráma-beli Xanthippé figurája ugyanolyan hiteles alakká váljon, mint amilyenek a többiek.

A darabban semmiféle rejtett gondolatot, vagy utalást nem rejtettem el. Nincs „másnak szóló üzenet, sem áthallás” benne. Az biztatott, hogy valamilyen, ma divatos egyenjogúsított nőfigura helyett egy a nőiességét hangsúlyozó, különbségével hivalkodó Xanthippét teremtsék. Ez a nő éppen ezáltal válik egyenrangú partnerévé a kiváló Szókratésznek, mert mindvégig nő marad. Női módon eszes, csábos, fondorlatos, állhatatos s olykor a kegyetlenségig erőszakos. Nő voltát soha meg nem hazudtolva védelmezi férje érdekeit, s száll szembe bátran a kor szinte minden egyéb irányzatát képviselő férfiakkal. Ki-ki maga dönti el: rokonszenves-e az alakja. Nekem olyannyira szimpatikus volt, hogy miközben létrehoztam csaknem beleszerettem.

Szereplők

XANTHIPPÉ, Szókratész felesége
SZÓKRATÉSZ, híres athéni bölcselő
AGATHÓN
ALKIBIADÉSZ,
ARISZTODÉMOZS, neves athéni férfiak. Szókratész tanítványai
ERÜXIMAKOSZ, athéni orvos. Sz. tanítványa
ARISZTOPHÁNÉSZ, a híres komédiaíró
ANÜTOSZ, szofista bölcselő, Sz. ellenfele
KRITON, Sz. barátja és híve
TAKÁCS, RÉZMŰVES, VARGA, VIASZÖNTŐ, athéni kézművesek - árusok
PLATÓN, Sz. ifjú tanítványai, itt börtönszolga
KALONIKÉ, Xanthippé varrónője
SZOLGÁK, FUVOLÁS, ÉNEKESEK, Alkibiadész házanépe
JÓS

Első felvonás

(Időszámításunk előtt 410 táján, jóval a Pláton leírta Lakoma után. Alkibiádésznek az Akropolisz hegyoldalon lévő palotájában. Teremnagyságú szoba. Fényűző berendezés. Középen vízmedence, Aphroditének a szerelem istennőjének szobrával. A medence fölött nincs tető. Négy ionstílusú oszlop tart fedelet a terem többi része fölé. Színes freskók díszítik a falakat. Közülük kettő látható a nézőtérrel. Az egyik az athéniek felett győztes spártaiak koszorút nyújtanak át vezérüknek: az athéni Alkibiádésznek. A másikon Dionüszosz misztériumból vett jelenet látható. Avatási szertartás. Fallosz előtt térdelő meztelen leányt két társnője korbácsol.

Az oszlopok közötti térben asztalok, kerevetek. Itt ülnek a vendégek s a házigazda. Dúsan terített asztalon tálak, kancsók, vázák, virágfüzerek. Oldalt egy másik oszlopközben fuvalás-lányok, szolgálók guggolnak. Az egyik lány bágyadt, álmosító dallamot fúj.

Későre jár, a vendégek fáradtak. Fejüket lehajtják, állukat megtámasztják. A házigazda a legcsüggedtebb: éppen végigdől a kereveten. A három vendég: Agathón, Arisztodémosz és Arisztophánész.

Arisztodémosz vékony, alacsony emberke. Külseje mégis arról árulkodik, hogy nagy erő lakik benne. A megszállott ember típusa. Igen akaratos. Ha egyszer egy eszmét megragadott, élete végéig kitart mellette.

Agathón atlétatermetű, fiatal férfi. Előkelő megjelenésű, választékos modorú, szép ember. Fölényét érzi s kimutatja, ami némiképp ellenszenvenessé teszi.

Arisztophánész köznapibb külsejű. Kritikusan fürkész, vizsgál mindent maga körül. Komédia szerzősége ellenére sem kedélyeskedő. A társaságban egyedül ő nem híve Szókratésznek.

A ház gazdája Alkibiádész széles, hízásra hajló, nagytermetű ember. Szélsőséges, nyugtalan természet. Az egyik percben az egekben van, aztán hirtelen lelkiismeret furdalások gyötrik. Majd felajzottan, majd siránkozva beszél - mozdulataiban is keverednek a gőg és az alázat lejtései. Nincs összhangban önmagával. A gazdagság és az eszmék ellentétei gyötrik. Megveti önmagát.

A később színre lépő Erüximakosz öszülő, kopaszodó, köpcös férfi - tárgyilagos, kimért, jó eszű és jólelkű tudósember.)

AGATHÓN

Mióta várjuk!

ARISZTODÉMOZS

Két napja csak.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Én tegnap óta. Akkor vettem hírért, hogy idetart. - De - ha minden utcáját bejárta már Athénnek, akkor is ideérhetett volna rég.

ARISZTODÉMOZS

A Jó Hír temploma előtt újra megállította a gondolkodás.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Tudom. Azt is, hogy milyen tartásban. Előredől. Fejét oldalra hajtja. Szemét a szeglet-köre szegezi. Azóta egyetlen izma sem rándul meg. Még az orrára telepedett legyet sem hessenti el.

ARISZTODÉMOSZ

Gúnyt űzöl belőle, míg én - csak hagyná - együtt szenvedném vele a gondolkozva-teremtés csodálatos kínjait s gyönyöreit.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Míg engem a haszontalan várakozás kínjai gyötörnek.

AGATHÓN

Engem az, hogy kinőtt a borostám. Csak hoztam volna magammal a szolgát.

ARISZTODÉMOSZ

Van itt szolga elég.

AGATHÓN

Az én bőröm nem érintheti meg akárki.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Legalább egy komédiára való ötletet szalasztottam el ebben a várakozásban.

ARISZTODÉMOSZ

Mit siránkoztok! Menjetek haza! Megvárom egyedül, akár kinn az udvaron egy szeglet-kövön. Engem megtisztít a rá várakozás.

AGATHÓN

Ameddig te, kitartok addig én is.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Ha kettőtöknek megér több napot, egyet még rászánok én is.

ARISZTODÉMOSZ

Várákizzunk hát együtt türelmesen!

AGATHÓN - *tölt magának az előtte lévő kancsóból. Iszik. -*

Végére is nekünk a könnyebb. Ihatunk, ehetünk, közben le is heverhetünk. - Tölthetek?

ARISZTODÉMOSZ

Csak vele, ha megérkezett.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Adj, de borral vegyítsd!

ARISZTODÉMOSZ

Beszeszelsz, aztán majd mellédőlsz ennek itt.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Ez tette jól. Kialussza magát s mire a mesteretek ideér, az ő agya a legfogékonyabb.

ALKIBIADÉSZ - *felriad, megdörzsöli a szemét, talpraszökök -*

Itt van! Miért nem szóltatok elébb?

AGATHÓN

Álmodtál, Alkibiádész. Aludj csak. Nem aludtál még eleget ahhoz, hogy őt megértsd.

ALKIBIÁDÉSZ

Nem alszom. Esküszöm: nem alszom tovább. Nem, míg egyikőtök is ébren marad.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Megtetted egyszer már.

ALKIBIÁDÉSZ

Akaratom ellenére.

ARISZTODÉMOSZ

Az igazán bölcs ember mindig tud uralkodni a test alantas kívánságain.

AGATHÓN

Ne beszélj bölcsességről, Arisztodémosz! Bolondok vagyunk valamennyien!

ARISZTOPHÁNÉSZ

Szólj világosan, Agathón. Miként érted ezt? Én nem tartom magamat bolondnak.

AGATHÓN

Hevesebb vágyakozással s nagyobb türelmetlenséggel várunk, Arisztophánész, erre a nálad is csúnyább emberre, mint a szerelembe esett ifjak a gyönyörűséges leányzóra. Miért? Miért csináljuk ezt? Mondjátok: kicsoda ez az ember? Mit ad nekünk?

Miféle örömeket? Mit mondhat olyant, amitől helyére igazodik ez a felforduló, sarkaiból kidőlő, összegabalyodott világ?

ARISZTODÉMOSZ

Úgy kérdezel, hogy benne a felelet. - Szókratész az egyetlen a halandók közt idelelni, aki - miközben tudatlanabbnak vallja magát mindannyiunknál, addig kérdez, kérdeztet és feleltet, amíg találunk valami vigasztalót. Míg kezd elválni a világosság a sötétségtől, a rend a zavartól, az igazság a hamisságtól.

ALKIBIÁDÉSZ

Így van! Szókratész tanítása az egyetlen kapaszkodó szál, az egyetlen zöld sziget. Más-képp belezuhanasz a semmibe.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Szilárd pont, valóban. Annyira az, hogy három napja már egyhelyben áll, mint valami zátonyra futott hajó. Szeretném, ha valami, vagy valaki megmozdítaná végre.

AGATHÓN

Egyetlen teremtmény van Athénban, aki képes erre, de ezt ne kívánjuk neki. - Homályosan látok. Nem tudom: az éjszakát, vagy a nappalt virrasszuk-e még. - Hé, te leány, játssz valami gyorsabbat, vagy keltsd fel azt, aki élénkebben fűjja!

(A fuvolás lány pergőbb dallamba kezd.)

SZOLGA - Alkibiádészhez -

Uram!

ALKIBIÁDÉSZ

Mit akarsz?

SZOLGA

A mutatványosok.

ALKIBIÁDÉSZ

Mit akarnak?

SZOLGA

Hálálkodni.

ALKIBIÁDÉSZ

Küldd be az egyiket.

SZOLGA

Melyiket, uram?

ALKIBIÁDÉSZ

Kik várakoznak?

SZOLGA

A tűzevő, a késdobálók, a parázna táncosok, a kötéljáró és a jós.

ALKIBIÁDÉSZ

Hívd be a jóst!

(Szolga kimegy, megjelenik a jós. Sötét kithonba burkolózva, kezében egy fekete lepellel letakart szobor. Meghajol.)

ALKIBIÁDÉSZ

Mit tudsz?

JÓS

Jövendőt.

ALKIBIÁDÉSZ

Azt a legkönnyebb, hiszen aki megcáfolhatná igéidet, az távol van tőlünk.

JÓS

Ám eljő bizonyosan.

ALKIBIÁDÉSZ

Csak nem mindenkinek. - Csináld.

JÓS

Nem én csinálom, uram, hanem ez itt.

(A szoborra mutat.)

ALKIBIÁDÉSZ

Mondasd vele! De húzd le róla a leplet! Vagy úgy tevékenykedik, hogy közbe ránk se néz?

JÓS - *lerántja a leplet a szoborról.* -

Íme, a jövőt tudó Pythia.

ALKIBIÁDÉSZ - *körüljárja.* -

Kígyó feje s farka van csakugyan. De ki beszél?

JÓS

Természetesen ő. - Én lefekszem - *egy sarokra mutat* - Oda.

ALKIBIÁDÉSZ

Sejtem miként! Hasból beszélsz. Onnét mondod a szöveget, s mi azt hisszük, hogy ez a faragott száj beszél.

JÓS

Tévedsz, uram. Engem elkap a görcs, s rángatózni fogok. Szám habzik, elér a szent baj. Nem beszélhetek. Nem is hallok semmit. - Hozzám ne érjtek! Ő fog beszélni. Rá figyeljetek.

(Elhelyezkedik, eléri az epileptikus görcs.)

ALKIBIÁDÉSZ

Kezdjük. - Mit kérdezzünk? Mire vagytok kíváncsiak?

ARISZTODÉMOSZ

Nem hiszek ilyesmiben.

AGATHÓN

Kérdezz te, Alkibiádész!

ARISZTOPHÁNÉSZ

Kérdezd meg: milyen tíz év múlva a világ!

ALKIBIÁDÉSZ

Jó. - *Püthiához* - Felelj, kérlek: milyen lesz tíz év múlva a világ?

PÜTHIA - *kissé sziszegve* -

Közületek ezt csak egy éri meg. S az jár a legrosszabbul. Virágok helyett sebek fakadnak a növényeken. Üres kalászatokat vet a gabonaszár. S mint dárdavégeken sír s verdes mindenik hegyén egy-egy madár.

Véres emberföket teremnek az almafák. Vérrel telt patakok duzzasztják meg a tengereket, melyek kiöntenek s ellepik a városokat. Vakok hajóznak a háborgó vizen, a szigetek elsüllyednek, hatalmas fehér vásznakat lengetnek a hajók, de sehol sem találunk kikötőt...

AGATHÓN

Elég! Elég a szörnyűségből!

ARISZTOPHÁNÉSZ

Dobasd fejére a takarót!

ARISZTODÉMOSZ

Mondtam: kár kezdeni ilyesmivel.

ALKIBIÁDÉSZ - *a jóshoz, ki közben magához tért.* -

Menj hálátlan, vidd ezt a vacakot! Degeszre lakattalak, s vissza ezzel fizetsz.

JÓS

Miért, mi történt? Semmiről nem tudok. Hisz láthattad, ész nélkül feküdtem.

ALKIBIÁDÉSZ

Sem így, sem úgy, többé ne lássalak!

(A jós távozta után Erüximakosz toppan be. Körülnéz, szeme a Mestert keresi. Legyint, hogy nem látja.)

AGATHÓN

Honnét jössz?

ERÜXIMAKOSZ

A melitei kaputól. Démont űztem.

AGATHÓN

Látszik rajtad, hogy sikerrel.

ARISZTODÉMOSZ

Űzhettél volna itt is, ha jobban sietsz.

ERÜXIMAKOSZ

Beteg valamelyitek?

ALKIBIÁDÉSZ

Lehet-e a szent bajt mímelni, Erüximakosz?

ERÜXIMAKOSZ

Mímelni minden baj tünetét lehet.

ALKIBIÁDÉSZ

A száj habzását is?

ERÜXIMAKOSZ

Azt a legkönnyebb. Van egy gyökér, ha kettészeled, megrágod s a pépet nyelved alá helyezed, bármikor habzani kezd a szád.

ALKIBIÁDÉSZ

Mondtam, hogy csaló!

ERÜXIMAKOSZ

Kiről beszélsz?

ALKIBIÁDÉSZ

Volt itt imént egy jóst játszó mutatványos alak. Szörnyűségeket jövendölt. - Felejtsük el!
- Őt nem láttad?

ERÜXIMAKOSZ

Abban bíztam, hogy itt lesz.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Tréfát űz velünk, vagy - démont egész Athénből. - Ő ugyanis azt állítja, hogy az egészségesek lelkében is lakik daimon.

ERÜXIMAKOSZ

Nem űz démont ő, hisz maga az.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Annak tartod?

ERÜXIMAKOSZ

A Jóság és az Igazság démonának. Bár nincs megnyerő külseje: a Szépség démonának is. Ő a szép gondolatok hordozója.

ARISZTOPHÁNÉSZ

S mondd doktor: az efféle démoniságot természetes állapotnak tartjuk, vagy természetellenesnek?

ERÜXIMAKOSZ

Fejtegesd ezt a kérdést kissé bővebben, költő!

ARISZTOPHÁNÉSZ

Emberi tulajdonságnak tartod-e, vagy másfajta képességnek? Honnét merít ez testi erőt ahhoz, hogy napokon át egyhelyben álldogáljon! Közben ételt, italt sem vesz magához. Szükségét sem végzi el. Ha csak néhány órán át kéne így állnom, összerogynék.

ERÜXIMAKOSZ

Ez rendkívüli képesség, de nem természetellenes. A módját valamelyik indiai bölcstől tanulta.

ARISZTODÉMOSZ

De nem ez a rendkívüli a mi mesterünkben, hanem a gondolatai. Az a módszere, mely kérdezve válaszolva, szinte játékosan rávezet minket a lét legfőbb igazságaira.

ERÜXIMAKOSZ

Helyesen beszélsz, Arisztodémosz s hozzátettem: soha nem a módszer a fontos, hanem az eredmény. A legtöbb ember nem szeret, vagy nem tud gondolkodni. Pedig ugyanolyan munkálkodás ez, mint bármi más: például a hajóácsolás, kocsigyártás, vagy a gyógyítás. Senki nem álmélkodik azon, hogy az ácsok, bognárok, vagy orvosok milyen kitartással végzik mesterségüket.

AGATHÓN

Értelek, Erüximakosz: Ne akadj fenn azon, Arisztophánész, hogy a mi mesterünk fáradhatatlan a Lélek és a Város jobbá tételének művén, hiszen ez a buzgóság a világon a legfontosabb!

(Kintről egy szolga bedugja a fejét. - Jön! - kiáltja. Mindenki nyugtalanabb lesz, Arisztodémosz áhitattal szegezi szemét az ajtóra. Agathón igazít a ruháján és a haján. Alkibiádész széles mozdulatot tesz. Arisztophánész összébb vonja a szemét. Erüximakosz mellén összefonja a karját s tudósi kíváncsisággal figyel.)

Nem Szókratész érkezik, hanem egy másik bölcselő a szofista Anütosz, egy az ellenségei közül. Későbbi bevádolója. A mesterre várakozók arcán nem is palástolt harag és bosszúság).

AGATHÓN

Nem téged várunk!

ARISZTODÉMOSZ

Mit akarsz itt?

ANÜTOSZ

Agathón s Alkibiádész között látok egy üres helyet.

ARISZTODÉMOSZ

A Mesterét! Elment az eszed! Mit képzelsz magadról, te sakál!

ALKIBIÁDÉSZ - *szidja az imént bekiabáló szolgát* -

Ostoba! Ezt nézted a Mesternek!

ANÜTOSZ

Miért acsarkodtok ellenem?

AGATHÓN

Büdös vagy.

ARISZTODÉMOSZ

Nem vagy közénk való.

ANÜTOSZ

Mindennap mosdok s tisztát veszek. Saruban járok, nem taposom a port és a sarat mezítláb, mint a ti mesteretek.

ALKIBIÁDÉSZ

Mégis levakarhatatlan sok szenny tapad a lelkedre.

ERÜXIMAKOSZ

Athén sakálja vagy.

ANÜTOSZ

Ti mondjátok ezt nekem, Erüximakosz, s Alkibiádész, kik tanítványaim voltatok. Tőlem tanultál élni, Alkibiádész nekem köszönheted, hogy akkora jólétben élsz.

ALKIBIÁDÉSZ

Épp emiatt én mondom a legtöbb joggal nem, Anütosz, hogy bűzlesz, rettenetesen bűzlesz, hisz másokat is bűdössé tettél!

Jaj nekem, hogy azok élére állítottál, akik földúlták a görög városokat s szigeteket!

Jaj nekem, hogy azok vezérévé választottál, akik lemészárolták egy zöld sziget valamennyi férfiát, csupán azért, mert azok a derék emberek nem akartak részt venni a gyilkos testvérháborúban!

Jaj nekem, hogy elhitetted velem: minden gazdagságra, kegyetlenségre, igazságtalanságra lehet okot, magyarázatot, jogot találni!

Jaj nekem, hogy arra tanítottál: semmi egyébbel ne törődjek, csak jószágaim gyarapításával!

Érzem a szégyent gyalázatos tetteimért, de te? Te sem szánalmat, sem megbánást nem ismersz. Egyenes derékkel jársz. Ide mersz állítani közénk, aki arra a férfiúra várunk, ki egyedül képes kiásni az eltemetett Jóságot, aki tán talpra segíti még egyszer a földre tepert s agyontaposott Igazságot.

ANÜTOSZ

Ilyen mestert nem ismerek!

ARISZTODÉMOSZ

Mert nem akarsz ráismerni. Süketnek, vaknak tetteted magad inkább és gáncsot vetsz neki.

ALKIBIADÉSZ

Eridj innét!

ANÜTOSZ

Nem, míg egy kupa borral meg nem kínálsz.

ALKIBIADÉSZ - *int az egyik szolgának s az tölt neki. -*

Kinn igyad meg, ne itt!

(Anütosz átveszi a serleget, kortyol belőle, nem issza ki egészen. Mustrálgatja a szobát. Gyönyörködik a tárgyakban.)

ALKIBIADÉSZ

Kotródj!

ANÜTOSZ

Kellemesen laksz, Alkibiadész! És a borod - felséges.

Nem iszom ki egyszerre. Így kortyolgatva az igazi!

(Alkibiadész felugrik, hogy kipenderítse, de Agathón elébe áll.)

AGATHÓN

Hagyd! Vegyük úgy, mintha itt se lenne.

ARISZTODÉMOSZ

Nem könnyű, hiszen szúrja a szemet.

ANÜTOSZ

Úgy hát a mestert, ki lágy és kellemes jelenség, észre sem veszitek.

AGATHÓN

Hallod a csavaros eszű szofistát! Őt ne vennénk észre! - Te eltakarod előlünk a napot, ő viszont olyan mint a barlangba dobott fáklya.

(Anütosz látva, hogy itt semmi esélye tovább, kiissza borát s kifelé indul. Az ajtóból azonban visszalép.)

ANÜTOSZ

Készüljetek fel, mert mindjárt itt lesz közöttetek a másik gyújtogató. Xanthippé. Csak úgy lobog a sörénye. Dühös. Szerencsétek, hogy nem itt találja meg.

(Anütoszt félrelökve Xanthippé lép a terembe. Tartása büszke, hosszú sárgásvörös haja van, dekoltált khitont s szép sarut visel. Derekán aranyos öv. Indulatosan fordul a bölcselőkhöz. Azok felállva üdvözlnek.)

ARISZTODÉMOSZ

Üdv neked!

ALKIBIÁDÉSZ

Foglalj helyet! Ott a külön kereveten.

AGATHÓN

Még nincs itt, de idevárjuk Őt.

XANTHIPPE

Hová dugtátok?

ALKIBIÁDÉSZ

Ugyan!

XANTHIPPE

Ki vele: hol van?

ALKIBIÁDÉSZ

Harmadik napja várjuk.

XANTHIPPE

Azóta nem járt itt?

AGATHÓN

Zeuszra, nem!

XANTHIPPE

Hérára esküdj, az illik hozzád!

AGATHÓN

Mért sértegetsz?

XANTHIPPE

Jól tudod.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Asszonyom, merrefelé kerested már?

XANTHIPPE

A Fürdőnél. A gymnasionnál. A Lükheonnál.

ARISZTOPHÁNÉSZ

S a Színház felé?

XANTHIPPE

Arra nem.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Arra lesz.

ERÜXIMAKOSZ

Vagy valamelyik sztoában.

XANTHIPPE

Ott s itt bizonyos, hogy nem lelem. Mert tudom, nem akarjátok kezemre adni ti.

AGATHÓN

Keresd, amerre akarod.

ALKIBIÁDÉSZ

Miért oly sürgős előteremtened?

XANTHIPPÉ

Még kérdezed!

AGATHÓN

Majd rátalálsz és hazaviheted. Előbb azonban ide kell jönnie. Mi is várjuk türelmetlenül, fontos okok miatt.

XANTHIPPÉ

Az ember legfontosabb dolgai, a házi ügyek. Míg ezeket elhanyagolja, nincs joga szórakoztatni másokat. Hetek óta nem segít otthon semmiben.

AGATHÓN

Beteg vagy, hogy magad nem bírsz ezekkel?

XANTHIPPÉ

Majd tőled kérek tanácsot: milyen legyen nálunk a házirend! Idenézz! Ilyen a tenyerem! Akár egy férfié. Mutasd a tiéd! Puha, női kéz. - Azt kérdezd: ki miatt kérgesedett meg egy szabad athéni nő keze!

ALKIBIÁDÉSZ

Nincs szolgád? Küldök.

XANTHIPPÉ

Amink van, olykor magunknak sem elég. Mások - kevésbé eszesek - iskolában tanítanak, s jól megélnék abból. Az én uram az utcán a járókelőket tanítja, s ingyen persze. Meg előttetek bolondozik. Szómutatványokat agyal ki, s abban leli örömét, hogy azok nektek tetszenek.

ARISZTODÉMOSSZ

Helytelenül fogod fel, asszony! Létünk értelmé tárul fel a gondolataiból. Mint a csúnya kagyló szétnyitásakor egy-egy gyönyörű Aphrodité.

XANTHIPPÉ

Mi nektek gyönyör, nekem keserűség.

ALKIBIÁDÉSZ

Fiatal vagy, Xanthippé. Keresd másnál a gyönyöröket s őt, akit nem vagy képes megérteni, engedd át azoknak, akik úgy szeretik, amilyen.

XANTHIPPÉ

Ostobának képzeltek, de nem vagyok az. Nagyon jól tudom, hogy mire törekszik ez az ember, s azt is, hogy ti mit akartok tőle. Ezért harcolok érte - ellenetek. Romlásba viszitek őt!

ARISZTODÉMOSSZ

Tévedsz! Athént s Athénból kisugarazva az egész világot Szókratész gondolatai fogják felékesíteni.

XANTHIPPÉ

Ez a hely itt mindenkor a bölcsen gondolkodók városa volt. De előtte senki nem tanította azt, hogy maga a gondolkodás minden más tevékenységnél fentebb való. Most rohantam végig a fél városon át, s mit láttam: minden sarkon, házszepletnél tucatszám ögyelegnek éltebbek s ifjabbak és az ő gondolatait emésztgetik. Hová fog vezetni ez?

AGATHÓN

Légy büszke erre, mint ahogy mi, tanítványai azok vagyunk. Légy arra is rátarti, hogy a te urad oly előkelő férfiakat, mint mi vagyunk, magához láncolt.

XANTHIPPÉ

Ő az enyém. Enyém. Harmadszor is az enyém s csak azután a tietek. Ha illő módon gondoskodott rólam s a gyermekeiről, elengedem. Szórakozzon, műveljen bármi haszontalanságot veletek.

ARISZTODÉMOZ

Micsoda! Haszontalanságnak nevezed azt, mit oly páratlan tökélyvel s tisztasággal művel: a Gondolkodást. Nem tudod, hogy a Filozófia minden tudomány atyja s egyben anyja is!

XANTHIPPÉ

Borzadoz az ilyen hermafrodita tökéletességtől. Teszek a tudományok legnagyobbikára. Gyűlölöm, ami természetellenes.

ALKIBIADÉSZ

Hogy éppen az ő asszonya beszél erről így, ilyen sértő szavakkal!

AGATHÓN

Hogyan képezhet ilyen szépívű gyöngye száj ennyire kemény beszédet!

XANTHIPPÉ

Ne dicsérjete a szépségemért! Nektek nem vagyok szép! Volnék hetéra, mint Aszpázia, hagynám.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Még az lehetsz. Pörzsöltesd ki magad! Erüximakosz elvégzi szívesen.

ERÜXIMAKOSZ

El én bármikor.

XANTHIPPÉ

Nemtelenek, velem ti ne rendelkezetek! - Koslassatok csak a hetérák után. Észre ne vegyétek soha azokat a nőket, akik férjük hű társaként maradtak szemrevalók.

AGATHÓN

Ez is kemény volt. Akár a szíj az öveden. Minek van az nálad?

XANTHIPPÉ

A kutyák miatt.

AGATHÓN

Rendjén, ha úgy. - Igazat mondasz?

XANTHIPPÉ

Ne faggass! Adjátok elő a férjemet!

AGATHÓN

Ha tudnánk, se tennénk. Szeretjük őt.

XANTHIPPÉ

Szeretitek! - Erről tudok. Férfi-paráznák! Melléje feküdni sem restellitek.

AGATHÓN

Nem te döntöd el, hogy kinek van több, nemesebb indoka ehhez.

ALKIBIADÉSZ

Azért bújunk hozzá, hogy az igazságot, a tiszta szavak gyönyörűségét magunkhoz vonjuk. Te meg!

XANTHIPPÉ

Miközben acsarkodtok, mint a kutyák, hogy melyiktek nyomulhasson hozzá legközelebb.

ARISZTODÉMOSSZ

Nem érezheted, nem ismerheted az olyan mámort, Xanthippé, mely a férfi lelkét elfogja attól, hogy a legfőbb tudáshoz s a legnagyobb jóhoz közel lehet.

XANTHIPPÉ

Mérnék rátok ezzel az ilyen gyönyörért számtalan ütleget, ti vén ember körül legyeskedők.

AGATHÓN

Te miért kelleted magad e vén körül! Vágyaid a miénknél sokkal alantasabbak. Keress magadhoz illő ifjakat!

ALKIBIADÉSZ

És ne a hetérákat irigyeld, kik jobban megértik s tisztelik őt. Kik az általuk nyújtott rövid örömért nem akarják rabszíjra fűzni a lelkét.

XANTHIPPÉ

Tudjátok is ti, Athén legmocskosabbjai, hogy milyen a két ember közötti igazi szenvedély: a szerelem!

AGATHÓN - *elébe áll* -

Nem tűrjük, hogy sértegetsz! Ennyit is csak azért, mert az ő hitvese vagy.

XANTHIPPÉ

Ezért ne tisztelj! Ez alól felmentelek! Nesze: a korbács! Suhintsd meg! Üss vele! Emelj kezét egy athéni nőre! Először életedben nőre tán... Mire vársz? Hisz megsértettelek. Torold meg! Üss vissza! Vagy csak férfiak simogatásához értesz. Nincsenek indulataid? Nem ismersz más izgalmat, csak ezeket a Vértelen filozófiai vitákat.

Próbálj megütni kézzel! Szorítsd ökölbe a kezed, jelezd a haragod legalább! Ide, ide sújts a kitakart mellemre. Nekünk nőknek itt fáj igazán. - Hátrálsz. Félsz. Beijedtél. - Rúgj belém, rugdoss! Itt lenn, ahol leginkább vagyok asszony! - Mi lesz? Mire vársz? Egy ujjal sem mersz megérinteni? Volt dolgod nővel egyáltalán? Férfi vagy te? - Hermészre, az ilyen nem érdemel mást... - *kiköp a földre, sorba a többi elé is* - Ti is!

(Magsuhogatja a kezében maradt korbácsot s még büszkébb tartással indul kifelé. Anütosz, aki az ajtóból végighallgatta a veszekedést, elébe áll.)

AMÜTOSZ

Csodálatos vagy, Xanthippé! Jól megadtad nekik. Megérdemelték. Tisztellek ezért. Küzdj, harcolj csak velük, nemednek büszkesége vagy!

XANTHIPPE

Ki kért, hogy bíztass?

ANÜTOSZ

Férfi becsületem. Ha megüt, közbelépek.

XANTHIPPE

Ki kért fel erre! - *kiköp kétszer eléje* - kétszeresen az vagy, mi ezek.

ANÜTOSZ

Én?

XANTHIPPE

Fő ellensége vagy.

ANÜTOSZ

Nem neked.

XANTHIPPE

Ki öneki árt, vét ellenem is. Eridj! Vagy, Hérára, veled csakugyan megismertetem e madzag sós ízét.

ANÜTOSZ

Üss csak! Tőled jólesik.

XANTHIPPE

Nem. Ez csak őt érintheti. - Téged ocsmányabb dologgal: szarba mártott doronggal kéne elnászpángolni.

ANÜTOSZ

Ugyanazt a mesterséget űzöm, mint ő.

XANTHIPPE

Csak gyökerében másképp. - Ő megragadja, te meg csak hajszolod. Kergeted. Elűzöd a tanítványokat. El belőle a tisztességet. Kiűzöd a szavak hitelét, a lélek becsületét. Kongó ürességgé változtatod azt, ami tele van szellemmel és étellel.

Az ilyenek miatt, mint te kell az én uramnak annyit vesződnie. Augiász istállójában nem volt annyi szenny, mint amennyi mocskot ti Athénban felhalmoztatok. S az én Szókratészem nem Heráklész.

ANÜTOSZ

Hogy szídtad az imént, most meg dicsőíted.

XANTHIPPÉ

Mert mikor rád és ezekre nézek, őt csak magasztalhatom. Ostobák, azt hiszitek kergetni jövök őt. Meg akarom találni, haza akarom vinni. Rendbe akarom tenni a gyűrött testét. Egy hete nem volt otthon. Nem evett, nem ivott, nem tisztálkodott rendesen - Aludni sem aludt ágyban a szegény.

ANÜTOSZ

Jó volna tudni: mikor mondasz igazat.

XANTHIPPÉ

Mindig. - Állj odébb. Eressz! Neked aztán nem tartozom számadással.

ANÜTOSZ

Lesz pedig számolni valónk, meglásd.

XANTHIPPÉ

Gyűrűzz félre, féreg, mert eltaposlak!

(Eltaszítja a szofistát s kimegy. Anütosz követi. A házban lévő többiek szótlanul figyelték a jelenetet. Nem kommentálják. Erőt vesz rajtuk az álmoság. Ernyedt, csüggedt tagokkal üldögélnek. Alkibiádész megint végighanyatlik a kereveten. A fuvoláslány halk, de egyre erősödő dallamba kezd. Lánycsalogató vetélytársát ingerlő, anakreoni dalocskába.)

ERÜXIMAKOSZ - feláll, menni készül -

Halaszthatatlan tennivalóim vannak.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Elnézzük, ha füllentesz is. Könnyű az orvosnak. Hamar találtok kifogást, ha elsompologtok valahova. Betegekhez mész, mondd, de lehet, hogy a szeretődhez érkezel. Vagy aludni mész.

ERÜXIMAKOSZ

Hiszed, vagy sem: két napja nem hunytam le a szemem s ma sem fogom. Közben dolgoztam, nemcsak üldögéltem, mint ti itt. - Mihelyt tudok, megint visszajövök. Várassátok, ha lehet a Mestert, hogy az új eszméket addig ne fejtse ki.

AGATHÓN

Ezt nem ígérem.

ARISZTODÉMOSZ

A helyünkben te sem tennél másképp, Erüximakosz. Alig várjuk, hogy az új tanításban részesüljünk. Szedd a lábad, s időben ideérsz!

(Erüximakosz távozik, a többiek a fuvoláslány játékát figyelik. Aztán Arisztophánész szólal meg.)

ARISZTOPHÁNÉSZ

Az igazat megvallva, én nem azért várakozok rá, amiért ti többiek.

AGATHÓN

Nocsak.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Régóta tartozik egy magyarázattal nekem. Emlékeztek még arra az Agathónt ünneplő Lakomára? Hogy mit mondott ott a színjátszásról.

ALKIBIADÉSZ - *ki közben felkönyökölt s figyelt* -

Oly régen történt mindez, hogy én nemcsak ezt, de az egész beszélgetést elfelejtettem.

AGATHÓN

Csak arra emlékszem, hogy akkor ott valamennyien az én győzelmemet ünnepelték.

ARISZTODÉMOSZ

Felidézem, ha akarjátok az egészet. Kített magáért akkor az öreg. Hogy túlszárnyalt valamennyiteket Érosz dicséretében!

Amit pedig a színjátszásról mondott, annak az a veleje, hogy ugyanazon embernek értenie kell a tragédiaírás és a komédiaszerzés mesterségéhez is, mivel a kettő lényege ugyanaz. Miért rágódsz még mindig ezen a tételen, Arisztophánész?

ARISZTOPHÁNÉSZ

Mert én csak a komédiaszerzéshez értek, s ezek szerint - ha igaz, amit állít - ebben sem vagyok kiváló.

AGATHÓN

Fontosabb dolgokra várunk most feleletet tőle.

ALKIBIADÉSZ

Arra, hogy minek vagyunk, miért élünk egyáltalán.

ARISZTODÉMOSZ

Azt szeretnénk megtudni tőle, hogy vannak-e örök törvények és változtathatatlan igazságok. Gondolatok és eszmék vezérlik-e a mindenséget, vagy minden csak látszat, véletlen, futó tűnemény. Ezért nem hunyjuk le a szemünket.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Mindenkit a maga gondjai izgatnak. Komédiaköltő vagyok. Játékaim Athén színpadán szép sikereket aratnak. De a tragédiaíráshoz még csak nem is konyítok. Euripidész meg fordítva lehet ezzel. Kitűnő a tragédiái, de jelentéktelen a komédiaírásban. Kit akart kitanítani, megsérteni, ócsárolni Szókratész. Őt, engem, vagy mind a kettőnket.

ARISZTODÉMOSZ

Ez teljesen mindegy, hidd el, hiszen ő az igazság keresése közben a maga kímélésével sem törődik.

ALKIBIADÉSZ

A minap én, és Agathón, a komédia, és a tragédia tárgyköreiről vitatkoztunk, s hogy némiképp megvigasztaljalak, Arisztophánész, elmondom, hogy a szókratészi módszereket alkalmazva sem jutottunk többre, mint hogy a komédia tárgya mindaz, ami a te tollad alá kerül, a tragédiáé pedig az, ami Euripidész szellemét foglalkoztatja.

AGATHÓN

S mivel Erüximakosz itt volt, hogy neki is jusson valami, egyezzünk meg abban, hogy az ő mestersége, a ránk szakadó bajok gyógyítása nem lehet tárgya a komédiának.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Tévedés. Az ő mestersége aztán igazán az. Mentől komolyabb képpel végzi valaki a kuruzslást, annál inkább.

ARISZTODÉMOSZ

Pedig kitűnő orvos, a legjobb Athénban.

ARISZTOPHÁNÉSZ

A gyógyítás a legcéltalanabb fáradozás: végül úgyis meghalunk valamennyien, gyakran a kuruzslás folytán előbb, mint kellene.

AGATHÓN

Ezek tragikai elemek.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Ahogy felfogjuk. Lám, Alkibiádésznek igaza van: nem a tárgyon, hanem a feldolgozáson múlik. A sors és a végzet útjain csetlő-botló emberkéek tragikusak és komikusak egyben.

ARISZTODÉMOSZ

Nem emiatt mondta a mester, hogy a jó tragédiaköltő egyszersmind kiváló komédia-szerző.

ALKIBIÁDÉSZ

Komikus voltam én is, míg tragikai szerepben tetszelegtem. Száműzött athéniként győztesen hadakoztam - a hazám ellen. Az vagyok most tehetetlenségemben is. Ismerem a jót, s mégis a rosszat élem.

AGATHÓN

Többé-kevésbé mindönkben van ilyen kettősség. Nézz a mesterre! Milyen komikus a külseje. S belül mekkora komolyság, micsoda nagyszerűség!

ARISZTOPHÁNÉSZ

Úgy értem ezt, Agathón, hogy a komédiaköltő csak a felszínt, a héjat ismeri, a látszatot, míg a lényeg, a fontos összefüggések meglátása a tragédiaíró feladata?

AGATHÓN

Ej, mindenben a mesterségedre vonatkozó célzásokat érzed, Arisztophánész!

ARISZTODÉMOSZ

A Filozófiáról beszélünk. A komédiaköltéshez nem értünk.

ARISZTOPHÁNÉSZ

De Szókratész ehhez és ahhoz is ért, ugye? Ő mindenhez ért.

ARISZTODÉMOSZ

Tudod: ő azzal kezdi mindig, hogy semmihez nem ért. Ezért kérdez, kérdezzet mindent, mindenkitől. Aztán kiderül, hogy az ő semmit nem tudása az egyetlen igazi tudás, amit aztán készségesen szeretettel ajándékozik oda mindenkinek.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Ez a ti véleményetek. Engem nem győz meg. Komor ember vagyok, tragikai külsejű. Ennek ellenére valami folyton arra készítek, hogy a dolgok fonákját, komikai felét lássam. Euripidész kedélyes és vidám, a légynek sem árt, de ő szomorújátékokat szerez.

AGATHÓN

Megkérjük egyszer Euripidésztől, hogy miért van ez.

ARISZTODÉMOSZ

Addig pedig fejezzük be ezt a vitát.

ALKIBIADÉSZ

Nekem már elég is volt ebből.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Nekem viszont a várakozásból elég. Megyek. Ráérek később is megtudni azt, hogy micsoda új bölcsességeket eszelt ki a Mesteretek. Nincs túl nehéz dolga: oly dolgokról beszél, melyek a valóságban sehol sem léteznek, vagyis: ellenőrizhetetlenek.

(Feláll, indul kifelé. Kívülről zajongás. Árusok közelegnek a házhoz Anütosz kíséretében. Besodródznak).

ARISZTOPHÁNÉSZ - *kivel összeütköznek a bejáratnál* -

Mit akartok itt?

TAKÁCS

Hol az az ember, aki miatt hetek óta nem adtunk el semmit?

ALKIBIADÉSZ - *elébük áll* -

Mi keresnivalótok van itt! Sem nekünk, sem Szókratésznek nincs köze ahhoz, hogy rossz portékáitok a nyakatokon maradtak.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Csakugyan: mi köze ehhez Szókratésznek?

VARGA

Te talán dicsérnéd azt az embert, ki megtiltja, hogy előadhasd a műveidet?

ARISZTOPHÁNÉSZ

Kleónnak sem volt mersze ilyesmihez.

RÉZMŰVES

Mégis megadtad neki. Ezt meg kímélgeted.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Mért nem erre az Anütoszra s az ő társaira fenekedtek? Ezek csavarják el a szavak értelmét!

VIASZÖNTŐ

Nekünk az árt, aki a kenyeret csavarja ki a kezünkéből.

RÉZMŰVES

Szókratész a tönkretevőnk.

VARGA

Az álnok, a hazug, a gyűlöletes!

VIASZÖNTŐ

Egyetlen Fallosz szobrocskám sem kelt el a Dionüsián.

VARGA

Hetek óta nem vesz senki topánt. Mezítláb járnak!

TAKÁCS

Legszebb vásznaim hiába kínálgatom.

RÉZMŰVES

Vereteim hiába csillognak, réz gombocskáimat hiába rázogatom.

TAKÁCS

Ez a szélhámos mindenkit arra tanít, hogy csak az égi dolgokkal, a láthatatlan világgal törődjünk.

ARISZTOPHÁNÉSZ - *a filozófusokhoz* -

Halljátok: az Eszmék, a Gondolkodás túlzott tisztelete, imádata megállítja az eleven életet, s egy várost romlásba vihet.

VIASZÖNTŐ

Csakhogy észreveszed, költő! Ez az igazság.

RÉZÖNTŐ

Segíts!

TAKÁCS

Mentől hamarabb! Add meg neki, ahogyan csak tudod!

VARGA

Tedd csúffá! Ott leszünk mind s ujjongani fogunk!

ALKIBIADÉSZ: - *Felugrik a helyéről s a mesterek elé áll.* -

Ne őt bántsátok. Nem ő a vétkes! Mi meggazdagodott pompahajszoló polgárok, mi okoztuk a csömört. Mindig csak a magunk érdekeivel törődtünk, gonoszak, erkölcselenek vagyunk.

TAKÁCS

Hogy vétkes vagy, azt tudjuk. Festő barátunk panaszkodott, hogy idezártad, s ki nem engedted addig, míg meg nem csinálta neked ezeket a bujálkodásra ingerlő faliképeket. - A te vétked mégis csekély az övéhez képest.

VARGA

Mert tőled azért csöppen másnak is, ő viszont: mindenkit tönkretesz.

ALKIBIADÉSZ - *Öve alá nyúl s kivesz egy zacskót, elébük önti.* -

Mennyi a károtok? Szedjétek! A tiétek. Gyertek, ha kell megint, csak ne ócsároljátok őt. Szókratész a világ legjobb, legnagyobb emberé.

(Az árusok mohón kapnak a pénzekért. Anüitosz sem restelli szedegetni. Szó nélkül távoznak ezután. Alkibiádész visszatér a kerevéthez. Leül, magába roskad, a fuvola lágy, engesztelő dallamba fog.)

AGATHÓN

Derék dolgot műveltél.

ARISZTODÉMOSZ

Most aztán jóra fordítottad pénzedet. Elégedett vagy?

ALKIBIÁDÉSZ

Nem érzek semmi örömet.

Mitől lesz elégedett az ember? Mindaz, amit csinálok, rosszá válik attól, hogy alapjában véve rossz vagyok. A tisztaság felé indulok, de mindig a mocskba érkezem. Minden utam a semmibe vezet. - *Ránéz a többiekre, azok lehajtják a fejüket.* -

Mikor tehetnék valami olyant, ami hiánytalanul szép és jó.

Mester, hol vagy? Mikor jössz már közénk, hogy eligazíts!

(Feláll, aztán szoborszerűen megmerevedik. A többiek is, Arisztophánész kivételével, jelzik, hogy feszülten várakoznak. Néhány percig ülnek így, majd megjelenik az ajtóban Szókratész feje. Mihelyt észreveszik, feloldódnak. Körülveszik a mestert.)

ALKIBIÁDÉSZ

A legjobbkor! Fél vállunkról levéve a teher.

AGATHÓN

Szólj, hogy egész testünkről leessen.

ARISZTODÉMOSZ

Gyújts fáklyát!

ERÜXIMAKOSZ

Csillapítsd lázas vágyunkat!

SZÓKRATÉSZ - *Derűs mosollyal, majd mikor meglátja Arisztophánészt, elkomolyodva.* - Csak úgy illendő beszélnem, ha az, amit mondok, minden vendéget érdekel.

ALKIBIÁDÉSZ

Égünk a vágytól valamennyien.

AGATHÓN

Három nap óta virrasztunk ezért.

SZÓKRATÉSZ

Ti igen, valaki nem.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Arra várhatsz, Szókratész, hogy én is kérőd leszek. Nézd: engem a szavaknál - mert azok értelme szüntelen változtatható, igazzá, vagy hamissá tehető - sokkal jobban érdekel az ember, aki kiejti azokat. Milyen a természete, jelleme? Miért, mikor és kinek hazudik?

SZÓKRATÉSZ

A bölcselkedés központjában sem a bölcs Eszmék állnak, hanem a bölcselkedő ember. Olyan eszméket keresünk, amelyek pontos jellemzést adnak róla. Helyéről a világban. Feladatairól, kötelességeiről, céljairól. Jót cselekedni csak az képes, aki tudja, hogy mi a jó. Előbb gondolkozunk, azután cselekszünk. - Nem így van? Bólintasz. - Lásd be, hogy a legfontosabb feladat az eszmék és a gondolatok helyességét tisztázni.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Azzal foglalkozom, aminek jelenlétéről meggyőződhetem. A kézbe vehetővel, megfoghatóval, körüljárhatóval. A te eszméid ilyenek?

SZÓKRATÉSZ

Leginkább azok ilyenek.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Nem, Szókratész, engem jobban érdekel az ember látható külseje, mint ami a belsejében lehet. Agyvelőnk kis része csupán a testnek, s elménk rekeszeiben a legparányibb helyre szorulnak az Eszmék.

SZÓKRATÉSZ

De a legféltettebb és a legfontosabb helyre. A Trónra.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Egy keleti bölcs - a neve nem jut eszembe - de te, Szókratész, tüstént tudni fogod, hogy melyik - edényhez hasonlította az embert. Most, hogy ezeket az asztalon álló kancsókat nézegetem, úgy vélem, találóan. Fejük, nyakuk van, hasuk, válluk, talpuk, fülük, szájuk, még fenekük is. Egészen úgy álldogálnak együtt, mint mi, emberek.

SZÓKRATÉSZ

Abban hasonlítanak leginkább hozzánk, hogy a belsejükben rejtegetnek valamit.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Arra a lötyyre gondolsz, amit odakinn beljük töltöttek. Bort, vizet, olajat, ecetet. Belénk emberekbe meg: gőgöt, hamisságot, kapzsiságot, bujaságot, fennhéjázást, aljas hatalomvágyat s egyebeket.

SZÓKRATÉSZ

Beléd Arisztophánész, a kelleténél valamivel több türelmetlenséget.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Nincs igazam talán? Az állítod, hogy amiket felsoroltam, nem emberi tulajdonságok.

SZÓKRATÉSZ

Csakhogy miután ezeket kiöntötted belőlünk, folytatnod kéne az öntést. Rázd, forgasd, vizsgáztasd az emberi edényeket, addig, míg kicsurog belőlük a legfontosabb tartalom, a lényeg.

ARISZTOPHÁNÉSZ

A semmi. A levegő.

SZÓKRATÉSZ

Rosszul forgatod, költő! Ezért nem jutsz el a tartalomig, a kristálytisza lényegig.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Miféle lényeghez? Miféle tisztasághoz?

SZÓKRATÉSZ

Ha nem tudod, nem hiszed, hogy van ilyen, akkor csakugyan képtelen vagy arra, hogy kiöntsd. Higgyétek el nekem, hogy valamennyiünk lelkében ugyanaz a daimon lakik, kinek neve: Jóság, Szépség, Igazság, Törvénytisztelet. Addig kell forgatnunk, faggatnunk, vallatnunk egymást s magunkat, míg mindannyiunkból kiárad az.

(Néhány ütemnyi csend következik, mert Arisztophánésznek nincs ellenérve már.)

ARISZTODÉMOSZ

Ha jól értem: minden azon múlik, hogy ki veszi kézbe az edényt. Arisztophanész zavaros, bűzös lét önt ki belőle, Szókratész úgy forgatja, hogy kicsorduljon belőle a kristálytisztá folyadék.

AGATHÓN

Mert a mester azt önti ki élénk, ami őbenne van - ez a titka ennek.

ALKIBIADÉSZ

Adj hát igazat neki, Arisztophánész!

ARISZTOPHÁNÉSZ

Én? Hiszen én csupán a bennetek lévő bűzös levet tudom kiönteni.

SZÓKRATÉSZ

Helyesen okoskodtok valamennyien. Te is, Arisztophánész. Komédiaköltő vagy, az a föladatod, hogy a lelkekre kergesedett visszasságokat tréfálkozva lehánts. - Nem akármilyen föladat ez.

ARISZTODÉMOSZ

Nem bizony, de ne úgy végezd, hogy a népet miránk haragítsd. Miért ócsárolsz bennünket? A minap is fölültetted a mestert egy ronda kasba. Lebegtetted az ég és föld között, mint valami nevetséges madarat.

SZÓKRATÉSZ

Bár ott lehetnék, hová ez ültetett.

ARISZTODÉMOSZ

Elfogadod azt, amit ellened kiabált?

SZÓKRATÉSZ

Mikor valamely nagyobb tárgy megismerésére vágyunk, hegyet, óriásra nőtt fát, vagy egy egész várost nézünk, eltávolodunk attól, vagy közel megyünk hozzá?

ARISZTODÉMOSZ

Eltávolodunk, másképp szemünk nem látja egyszerre az egészet.

SZÓKRATÉSZ

Úgy van. Mi bölcselők, amennyire csak tudunk eltávolodunk a világtól, mivel másképp nem lehet megismerni azt. Ezért mondtam: bár lehetnék abban a ronda kasban, ahová ez a komédiaköltő ültetett. Szeretnék teljesen kiemelkedni a világból, ég és föld között lebegni, hogy egyszerre láthassam, megismerhessem és megérthessem mindkettőt. Ott

találkozhatnék azzal a daimoni erővel, amely a világban s bennünk mindenütt szüntelenül tevékenykedik.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Sült bolond az, ki vitát kezd veled. Úgy forgatsz mindent, hogy feléd essen az igazság.

SZÓKRATÉSZ

Indulataid nem vágnak ki a sarokból. - Vigyázz, az a legfőbb veszedelem, hogy indulataink eszünk fölé kerülnek.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Ma Athént a nagy okoskodók fenyegetik. Az Ész túlzásai.

SZÓKRATÉSZ

A helytelen irányba forduló okoskodás. Emiatt helyénvaló a türelem, az alázat és az egyszerűség. Itt vagyunk ebben a fényűző palotában, élvezhetnénk minden pompáját, kényelmét. Töltekezhetünk finomabbnál finomabb ételekkel, italokkal, legeltethetjük szemünket a szép fuvoláslányok s a bortöltögető fiúk alakján. Mindez nem ad kielégítést. Igazán jól úgy érezzük magunkat, ha az Erény és az Igazság dolgaiban leszünk járatosabbak. Ez az igazi boldogság: közelebb kerülni ahhoz a Daimonhoz, ki létrehozott, ide helyezett s hamarosan majd megint magához vesz bennünket.

(Ismét csend.)

AGATHÓN

Képzeltető világosabb beszéd?

ARISZTODÉMOSZ

Ülj közénk, költő! Fogadd be a szókratészi eszméket!

ALKIBIADÉSZ

Legyünk egy társaság! Biztassuk a Mestert: folytassa tovább az öntést! - *A fejét rázó Arisztophánészhez* - Képtelen vagy levetni gőgödet? Hagyj magunkra, ne érezzük magunkat miattad veszteseknek.

ERÜXIMAKOSZ

Könnyebb legyőzni a test bajait, mint a lelki kórt. Ez csak aprónak tetsző hiúság azért. - Próbáld legyűrní!

ARISZTOPHÁNÉSZ

Hermészre, képtelen vagyok!

(Arisztophánész távozik.)

ALKIBIADÉSZ

Sajnálom, hiszen vendégem volt. Nem értem, miért futamodik meg az igazság elől.

AGATHÓN

Miután már csak veled egyetértők vagyunk itt, áruld el Mester: miféle újabb eszmékre jutottál?

SZÓKRATÉSZ

Miért vártok tőlem mindig új eszméket? Egyetlen igazság van csupán s mindenkor erről az egyről beszélek.

ARISZTODÉMOSZ

Csak nem akarsz azt mondani, hogy nem jutottál néhány lépéssel közelebb hozzá?

SZÓKRATÉSZ

Bizony, így van.

ALKIBIADÉSZ

Ezért várokotunk, egymást biztatva, támogatva, egyéb dolgunkat sutba dobva, három napon és három éjen át. Azt mondd, hogy nem hoztad el számunkra a csodát?

SZÓKRATÉSZ

Három nap óta várokotok a Csodára. Mit gondoltok: mióta várokotom én arra, hogy eljussak a Megértésig? Mióta jobbik eszemet tudom. Szemfényvesztéssel, olcsó vigasztalásokkal szolgálhatok. Ezekre elég három nap. De arra, hogy megnyilatkozzék nekünk az Igazság, több idő kell.

ALKIBIADÉSZ

Mennyi?

SZÓKRATÉSZ

A fogantatástól az ember megszületéséig tíz hónapra van szükség. - Az igazság megismeréséhez, befogadásához és kihordásához, ennél sokkal több idő kell.

ALKIBIADÉSZ

Meddig kell várnunk még?

SZÓKRATÉSZ

Ha nem várokotással töltjük az időt, ahogyan ti tettétek, hanem szellemünk szüntelen erőltetésével, gondolkodással, akkor megérhetjük, hogy halálunk percéig elérjük azt.

ALKIBIADÉSZ

Hozzatok kardot! Megölöm magam!

SZÓKRATÉSZ

El ne siesd, Alkibiadész! Félreértettél. Meghalni csak akkor érdemes, ha testünkből kiszabaduló lelkünket már felkészítettük az új életre. Másképpen nem fog méltóképpen létezni abban a másik szférában. Állítod-e magadról, hogy elvégezted már ezt a munkát?

(Alkibiadész rázza a fejét.)

ARISZTODÉMOSZ

S te Mester, készen állsz?

SZÓKRATÉSZ

Nem még. Mert, bár néha úgy vélem, igen, várnom illik e dologgal. A hadvezér és a derék harcos úgy hal meg szépen, ha otthonáért, családjáért, a hazáért áldozza életét.

A filozófus, az a bölcs férfiú, akinek számára a filozófia nem csupán szavakkal való ügyeskedés, szemfényvesztő mutatvány, hanem a lélek jobbáttevésén való fáradozás, akkor hal meg szépen és okosan, ha életének odaadásával ezen eszméket: a Jóságot, az Igazságot és a Szépséget, még fényesebbé és fontosabbá teszi.

Második felvonás

(Az athéni Szókratész ház belseje a szegénynegyedben. Egyszerű szoba, benne kettős kerevet. Sarokpad, láda, asztal. Xanthippé keresztbefekszik a kereveten, állát feltámasztva néz a belépő Szókratészre. Szókratész három tejjel teli köcsögöt tart a kezében, úgy, hogy az egyiket a melléhez szorítja. Ügyetlenkedik, padlóra lötytyint a tejből, aztán csaknem az egészet kiborítja.)

XANTHIPPÉ

Mit csinálsz?

SZÓKRATÉSZ

Beszívja az agyag.

XANTHIPPÉ

De a gyékény megrohad.

SZÓKRATÉSZ

Igencsak teli adták.

XANTHIPPÉ

S a javát megint Európa, ugye?

SZÓKRATÉSZ - *büszkén* -

Két egész tőle, s még a harmadik köcsögbe is egy kevés.

XANTHIPPÉ

Hülyeség! Ne etess ilyesmivel! Hogyan volna képes a te nyeszlett Európád túlszárnyalni az én telt csöcsű Afrikámat, s a majd kétakkora Ázsiát! S hozzá egyszerre mindkettőt!

SZÓKRATÉSZ

Ez az igazság.

XANTHIPPÉ

Tudod is: mi az igazság.

SZÓKRATÉSZ

Mindig arra törekszem.

XANTHIPPÉ

Itthon nekem egyfolytában csak hazudsz.

SZÓKRATÉSZ

Miben hazudtam?

XANTHIPPÉ

Például most, a kecskék tejhozamáról.

SZÓKRATÉSZ

De hisz én igazat mondtam!

XANTHIPPÉ

Valóban? Halljam még egyszer! Mennyit adott pontosan a te Európád?

SZÓKRATÉSZ

Két és egy negyed köcsőggel.

XANTHIPPÉ

Nem a tanítványod vagyok, ne vezess az orromnál fogva.

SZÓKRATÉSZ

Az igazat mondtam.

XANTHIPPÉ

Ez képtelenség! A reményedről, a titkos óhajaidról beszélsz.

SZÓKRATÉSZ

Miféle titkos óhajaimról?

XANTHIPPÉ

Ezt a sovány, beteges, de neked valamiért kedves Európát fölébe akarod helyezni az én erőtől duzzadó kecskéimnek. Mert ő a tiéd, ezek meg az enyéme. Mert te, amit magadban jónak és helyesnek elgondolsz, azt már valóságnak képzeled és másokkal is elhiteted. - Ha úgy van, ahogy állítod, magyarázd meg az okát.

SZÓKRATÉSZ

Várj. Gondolkozom.

XANTHIPPÉ

Csak ezt ne. Nem tűröm, hogy idehaza is olyan lehetetlen pózokba vágd magad, mint az utcákon. Egész Athén ezen nevet. Egy gondolkozó hülye, aki már életében szoborrá változtatta magát, s hol az egyik sarkon, hol a másikon rendez kiállítást. - Nem érzed: mennyire nevetséges vagy!

SZÓKRATÉSZ

Ott állok meg, ahol erre kényszerít a gondolkodás mélysége. Mi van ebben?

XANTHIPPÉ

Semmi. Hiszen mások is csinálják már. Utánoznak. Eltanulták. De mi ezeknél majomkodás, nálad eredendő betegség, rossz szokás.

SZÓKRATÉSZ

Válaszoljak arra, mit az imént kérdeztél?

XANTHIPPÉ

Ne tekerd ki az igazság nyakát. Tudom én jól, hogy mitől esnek azok a tejbéli csodák. - Nem akartál egyszer bakja lenni annak az alamuszi simaszőrűnek?

SZÓKRATÉSZ

Mit beszélsz!

XANTHIPPÉ

Láttam, hogy hozzád dörgöli a gyapját, s hogy te is simogatod.

SZÓKRATÉSZ

És aztán.

XANTHIPPÉ

Mindig így kezdődik. - S mondd: miként szőttétek tovább? - Jelent-e meg már álmodban is?

SZÓKRATÉSZ

Ki törődik a zűrzavaros álmokkal!

XANTHIPPÉ

Egyszer majd kiokoskodik valaki, hogy azokban is rend van és összefüggés. Meglehet szorosabb és igazabb, mint azokban a gondolatokban, amelyeket ébren próbálunk agyunkban összekovácsolni. - Tudom, hogy ez a fehérszőrű bestia ki akar kezdeni veled. Látom, hogy örömmel fogadod a közeledését. Azért vagytok kezesek egymáshoz. Azért tudsz két köcsöggel fejni belőle. Bezzeg, ha én rángatom, fél köcsöggel többet nem ereszt ki a csöcseiből nekem. - Feláldozom Dionüszosznak!

SZÓKRATÉSZ

Ne!

XANTHIPPÉ

Közbenjársz érte? - Hérának adom!

SZÓKRATÉSZ

Annak se add!

XANTHIPPÉ

Ártemisznek!

SZÓKRATÉSZ

Gondolj a hasznára, kedvesem! Miért öletnének le ezt a remek állatot.

XANTHIPPÉ

Mert gyűlölöm. Abban károsít meg, ami nekem a legfontosabb. - Mi pedig a hasznát illeti, ne félj. Az én két kedves feketém kipótolja a kárt.

SZÓKRATÉSZ

Ezek meg nekem tartanak vissza, lásd. Mégsem panaszkodom.

XANTHIPPÉ

Csak ez kéne! Az én tisztem kijelölni az áldozatra szánt állatot. Törödtél te valaha is azzal, hogy mit áldozunk az olymposziaknak?

SZÓKRATÉSZ

Most mégis arra kérlek...

XANTHIPPÉ

Ne kérj semmire. Tudom, hogy miért fáj. Zeusznak is volt egy kedves Európája.

SZÓKRATÉSZ

Meg egy féltékeny Hérája. - Nem vagyok Zeusz, s - szerencsére - te sem vagy Héra. Európa se tehén, csak egy kiskecske.

XANTHIPPE

Fennállnak mégis a szimpátiák. Ki fogom tudni: honnét erednek. - Talán a nevekből.

SZÓKRATÉS

A nevek, a nevek valóban fontosak, mert a szavak, kivált azok, amelyeket magunk okoskodunk ki, különös kapcsolatokhoz segítenek. - Főként azokra a szavakra gondolok, amelyek nem az egyes dolgokra, hanem a tények sokaságára illenek.

XANTHIPPE

Bizonyos szavaktól úgy oda tudtok lenni. Mi az, hogy Európa? - Mi az, hogy Erény? Mi az, hogy Jóság? Mi az, hogy Igazság? - Egyikkel sem találkoztam soha.

SZÓKRATÉS

Egyszerre többet kérdeztél, Xanthippé. Melyikre válaszoljak?

XANTHIPPE

Egyikre se! - Hoztál ecetet?

SZÓKRATÉS

Hoztam.

XANTHIPPE

Retket?

SZÓKRATÉS

Három csomóval.

XANTHIPPE

Mécsolajat?

SZÓKRATÉS

Elfelejtettem.

XANTHIPPE

Pedig nagyra vagy az eszeddel. - Három dolgot bíztam rád, de csak kettőt jegyeztél meg. - Visszaküldjelek? Ha elengedlek, elkódorogsz s napokig ott ragadsz megint az agorán. Ülünk sötétben.

SZÓKRATÉS

Ne haragudj!

XANTHIPPE

Apríts fát, mielőtt a tűz is leég.

SZÓKRATÉS

Vágtam reggel eleget.

XANTHIPPE

Víz az edényekben?

SZÓKRATÉS

Van.

XANTHIPPE

Elmosogattál?

SZÓKRATÉSZ

El.

XANTHIPPE

A khitonom, az a fehér?

SZÓKRATÉSZ

Kinn szárad már.

XANTHIPPE

Nem tetszik nekem ez a serénység. Miben töröd a fejed? El akarsz szökni megint? Hová? A gimnázium elé? Megrontani a szűzies fiúcskák lelkét. Vagy thermálba? Tetszelegni a meztelen férfiaknak. Vagy a hetérák házai felé? Azoknak szavalni a tisztaságról, akiktől ez a legtávolabb. Nem, nem, hisz tudom, mostanában a kikötőbe mész, hogy a söpredék népet is elbolondítsd a munkától.

SZÓKRATÉSZ

Tévedsz, az agórára készülök.

XANTHIPPE

Oda nem engedlek. Én majd agorázok veled.

SZÓKRATÉSZ

Egy hete készülök erre. Azt hihetik félek az árusoktól.

XANTHIPPE

Félhetsz is. Alig várják, hogy igazibul elcsépelhessenek.

SZÓKRATÉSZ

Ki fogom kérdezni őket s megtudom haragjuk valódi okát, aztán megmagyarázom nekik...

XANTHIPPE

Azt hiszed, hogy a bunkónak van füle.

SZÓKRATÉSZ

Azokhoz szólok, akik a nyelét fogják.

XANTHIPPE

Botnak, bunkónak nincs füles fogója. - Bolond volnál, ha egy másik bolond tréfái miatt a legbolondabbakkal bántalmaztatnád magad.

SZÓKRATÉSZ

Mit tanácsolsz?

XANTHIPPE

Beszélned kellett volna Arisztophánésszel, mielőtt az ezeket a csúfságokat tétette rólad s házunkról a színpadon.

SZÓKRATÉSZ

Egyszer majd szólok vele is.

XANTHIPPE

Ezzel elkéstél.

SZÓKRATÉSZ

Előbb a többiekkel. - Azokkal, akiket félrevezetett. Nem akarom, hogy gyávának tartsanak.

XANTHIPPE

Nem engedem, hogy véresre verjenek. - Ne adj a sokaság véleményére, Szókratész. Azt tanítod, hogy a legfontosabb a magunk becsülése. Mit számít neked akkor az, hogy mások mint vélekednek terólad? - Csak azért vagy bölcs, mert bölcs ember hírében állasz, vagy egyébként is bölcs vagy?

SZÓKRATÉSZ

Örömmel hallom, hogy te is bölcselkedsz, s ragadt rád valami a módszeremből. Ha becsüled a bölcs gondolkodást, engedd: hadd gyakoroljam magam is!

XANTHIPPE

Kikalapáltad a sarumat?

SZÓKRATÉSZ

Új szíjat is fűztem belé.

XANTHIPPE

Mutasd!

(Szókratész keresgélgni kezdi Xanthippé saruját. Nem találja.)

XANTHIPPE

Ahol, amiben élsz, abban tudj rendet! Alig egy-két holmink van, s azok között is elveszel. Hogyan tudnál a mindenség ezer és ezer dolga között, abban az iszonyú kavargásban rendet teremteni. Mondd, ember!

SZÓKRATÉSZ

Imént még itt voltak.

XANTHIPPE

Ne nézz ilyen bambán! Nem az ok-láncolatok között hiány egy szem, hanem a sarum! Keresd! - Jaj neked, ha én találom meg előbb!

SZÓKRATÉSZ

Az egyik megvan már.

XANTHIPPE

Itt a másik! - Húzd a lábamra!

(Szókratész ügyetlenkedik. Kőrmével megkarcolja Xanthippé lábát.)

XANTHIPPE

Hülye! Nem tudsz vigyázni!

SZÓKRATÉSZ

Nem vérzik.

XANTHIPPE

Csak az kéne! - *Lerántja a lábán lévő sarut s az előtte guggoló férfi hátára üt vele. Aztán elhajtja.* -

Hozd vissza! Mássz négy lábon érte, s tedd a fogad közé, mint a betanított kutyák.

- *Kiveszi a kerevet alól a korbácsot.* -

Megkapod a magadét. - Nem akartam, de a viselkedésed kiköveteli. Gyere ide, Szókratész! Nem kell az agórára kimenned azért, hogy ütlegetjenek. Idehaza is megkapod. - Maradj így, négy lábon. Panaszkodtál a barátaidnak azért, hogy bántalak? Pedig ez nem igaz. Szókratésznek két lába van, én pedig egy négylábút verek. - Ütöm a benned lévő sunyi állatot. A pimasz ebet, aki oly szemtelen, hogy egész Athént bosszantani, ingerelni meri. - Ezért verlek, nem, nem ezért. Azért, mert engem ingerelsz. - Ó, az ostoba Arisztophánész, aki nem is érti amit tanítasz, az nem vert el így, ilyen istenigazában, ahogyan foglak.

(Néhányat, nem túl erősen ráhúz a férfira, aki tűri.)

XANTHIPPÉ

Azt verem, ami csépelni való benned. Amihez azok ostobák hozzá sem tudnak férni. Én ismerlek csak igazán. Én tudom, hogy valójában ki vagy. - Nem helyettük, nem is miattuk verlek el, hanem mert nevetségessé tettél engem. - Egész Athénben nincs még egy ember, ki ennyire megérdemelné a verést.

SZÓKRATÉSZ

Üss csak, elviselem. Hiszen igazad van. A filozófiát teszik csúffá azok, kik engem sértegetnek.

XANTHIPPÉ

Ki törődik a Filozófiáttal! Neked ártanak s ezáltal nekem. - Nesze! Ezért kapod, amit kapsz, hogy jöjjön meg végre a jó eszed! - Nesze! Nesze!

(Üti. Kívülről kopognak. Xanthippé sebtében eldugja a korbácsot a kerevet alá, de az ostor-nyél vége kilátszik. A belépő Erüximakosz figyelmét nem kerüli el ez, sem a görnyedt tartásból éppen felegyenesedő férfi.)

ERÜXIMAKOSZ

Roszkor jövök.

SZÓKRATÉSZ

A legjobbkor.

XANTHIPPÉ

Éppen kezeltem.

ERÜXIMAKOSZ

Folytassátok! Szívesen tanulok, a köznéptől is, nemhogy tőletek. Mutassátok be: miféle gyógymódot használtatok.

SZÓKRATÉSZ

Ami azt illeti, elég népies kezelés.

ERÜXIMAKOSZ

Csináljátok!

XANTHIPPÉ

Azt már nem. - Mi széllel jársz?

ERÜXIMAKOSZ

Látni, hogy használt-e neked a főzetem.

XANTHIPPE

A sarki kutyáktól kérdezd, azok elé tettem. Azoktól kérdezd, akik közülük még vakkantanak, hogy mit kotyvasztottál.

ERÜXIMAKOSZ

Tudom: hasznos lett volna számodra is. De te, Szókratész, miért vagy olyan szótlan? Mi bánt? Még mindig az az előadás?

SZÓKRATÉSZ

A bölcsnek bizony mások balgasága fáj.

XANTHIPPE

Mert balgaságában nem veszi észre a magáét.

ERÜXIMAKOSZ

Ti min jöttetek össze megint?

XANTHIPPE

A régi. Napokig elmarad, s míg odakinn szobrozkodik, nekem kell végeznem otthon mindent. - Nem erre nevelt engem az anyám! Adj, kérlek valami hatásos szert ennek az embernek, hogy ne a levegőben lebegő, elképzelt dolgok után kapkodjon, hanem a megfoghatókat vegye kézbe itthon.

SZÓKRATÉSZ

Adj valamit e nőnek, Erüximakosz: ne háborgasson folyton ilyesmikért.

ERÜXIMAKOSZ

Neki: többé semmit, soha. Neked pedig szintén semmit, mert úgyis hiába. Mindenki azt teszi, amire indítékai hajtják. Ez a természet rendje. Azért csodálatos ez a város - áldassék a bölcs Pállász - hogy mindenkinek lehetőséget ad erre. Sehol másutt nincs ilyen város, a világon sehol, amelyben ezt ennyire szabadon lehet. - Miért ócsároljuk mégis e várost?

Gondolkoztál már ezen, Szókratész?

SZÓKRATÉSZ

Nem még. Oly sok minden van, amin gondolkozni kell, a legfőbb gondolatok kifejtésére sem marad időm.

ERÜXIMAKOSZ

Így igaz, bizony. - Szívesen hallgatnálak, de tovább kell mennem.

SZÓKRATÉSZ

Hová sietsz?

XANTHIPPE

Valakit lesegíteni a Hádészbe. Mert ebben a csodálatosan szabad Athénben az ilyesmit is megengedik.

ERÜXIMAKOSZ

Élesre fenték a nyelvedet, asszony, Bizony, mesterség az, amit művelek s elbotolhatok közben.

XANTHIPPÉ

Megköszönik neked azok, akikben.

ERÜXIMAKOSZ

Veled nem folytatom a perlekedést. Legyőzhetetlen vagy ebben. - Mondd, Szókratész, mikor voltál utoljára Alkibiádésznél?

SZÓKRATÉSZ

Már nem is tudom. Készülök odamenni.

ERÜXIMAKOSZ

Csak azért, mert nemrég találkoztam velük, s panaszkodtak, hogy elkerülöd őket.

SZÓKRATÉSZ

Mín akadtak fenn megint?

ERÜXIMAKOSZ

Napok óta azon vitáznak, hogy mi a tárgya a komédiának: csupán a helytelen, vagy a helyénvaló is.

SZÓKRATÉSZ

Xanthippé meg tudna felelni erre.

XANTHIPPÉ

Meg tudnék, persze. - Mégis tévedsz, Szókratész, amikor azt képzeled magadról, hogy csupa nemesség vagy és jóság. Háborodott ember vagy. Gyermekeszű. - Nézz erre a nyomorult férfit, Erüximakosz! Egész életében nem csinált semmi hasznosat. Itthon csak úgy tudom használni, ha mögöttem állok és irányítom. Mindent elfelejt. Nógatni kell, mint szomszédnak a szamarat. Nem csak engem hanyagol el, de saját gyermekével, Lampoklésszel sem foglalkozik. Arról nem is beszélek, hogy a házi isteneinknek kijáró tiszteletéről minduntalan megfélemedezik.

SZÓKRATÉSZ

Mert egyedül a Szellem igényei a fontosak.

Megelőzik a szokásokat, vagy a test bármely más szükségletét.

Erüximakosz, te a test orvosa vagy, de azért tudom, igazat adsz nekem.

ERÜXIMAKOSZ

Mind a testnek, mind a léleknek tartozom eleget adni. Különben elvész a harmónia. Lám, ti is azért veszekedtek egymással szüntelen, mert nincs köztetek összhang. El kellene válnotok!

XANTHIPPÉ

Diké vette el az eszedet, doktor! A gonosz szól belőled. Nem látod: micsoda békeségben élünk. Mutass nekem Athénban egy ilyen házat még, melynek asszonya oly féltő gonddal vigyáz az urára, mint emezé. - Tüstént átviszem oda házuk isteneit. - Rossz orvos vagy te nagyon, mert csupán a látszatról ítélsz.

ERÜXIMAKOSZ

Te vagy a legcsodálatosabb nő Athénban, Xanthippé. Egyre jobban tisztellek. - Éljetek csak soká, nagyon soká, ilyen vadgalamb módon szelíden, s vigyázva, őrizve egymást, akár prédáját a karvaly.

(Az orvos magára hagyja őket.)

XANTHIPPE

Himpellér ez a doktor.

SZÓKRATÉS

Athén legjobb orvosa.

XANTHIPPE

Semmit sem tud.

SZÓKRATÉS

Ismeri a mesterségének határait.

XANTHIPPE

Azért dicséred, hogy ellenkezz.

SZÓKRATÉS

Nem azért.

XANTHIPPE

Vagy mert ő is a férfi paráznák közé tartozik.

SZÓKRATÉS

Erről nem tudok.

XANTHIPPE

Ez nem bűjt hozzád még?

SZÓKRATÉS

Hozzám úgy senki.

XANTHIPPE

Tagadod?

SZÓKRATÉS

Ez az igazság.

XANTHIPPE

Nincs bennünk összhang. Tán nő és férfi közt nem is lehet soha. Mit mondasz erről, te bölcs?

SZÓKRATÉS

Férfi a férfit a bölcsesség dolgában inkább megértheti, amiatt talán, hogy a test dolgában is egyenlőek.

XANTHIPPE

Hogy Agathón? Hogy Alkibiádész? Egyenlők veled? Mert ezek ilyesmivel hencegnek, miközben egymással versengenek. Marakodva azért, hogy melyikük kerüljön közelebb hozzád a kereveten.

SZÓKRATÉSZ

Nem úgy, és nem azért féltékenyek egymásra ahogyan azt te képzeled, Xanthippé.

XANTHIPPE

Ők talán nem. De Diotima.

SZÓKRATÉSZ

Ő nem férfi.

XANTHIPPE

Jól tudom. De Ő tehát: igen.

SZÓKRATÉSZ

Igen. De nem úgy.

XANTHIPPE

Hogyan? Halljam: hogyan?

SZÓKRATÉSZ

Nem földi nő az!

XANTHIPPE

Miféle hát? Thesszáliai boszorkány.

SZÓKRATÉSZ

Papnőt mondj!

XANTHIPPE

Melyik isten vagy női isten papnője? Athénée nem, mert akkor itt lakna nálunk. Ártemiszé sem, mert úgy nem érhetél volna hozzá. Aphroditéé?

SZÓKRATÉSZ

Az övé sem.

XANTHIPPE

Kié hát?

SZÓKRATÉSZ

Egy daimoné, kinek a neve: Igazság.

XANTHIPPE

Tükének nem voltak papnői soha.

SZÓKRATÉSZ

Ő nem olymoszi isten.

XANTHIPPE

Hanem olyan akit ti ketten okoskodtatok ki. Hol találkoztatok, s mikor?

SZÓKRATÉSZ

Sok évvel ezelőtt. Nem is tudom mikor.

XANTHIPPE

Hol kódorogtál akkoriban?

SZÓKRATÉSZ

Egy thesszáliai vadonban. Sűrű lombok között tévelyegtem, aztán tisztásra értem. És hirtelen fényesség támadt előttem. Nagy fényözönben jelent meg. Rám nézett. Szelíden mosolygott és megszólított. Azt mondta: régóta vár rám.

XANTHIPPE

Hogy kielégítsd, mi! - Milyen volt?

SZÓKRATÉSZ

Világosságot sugároztak a szavai is.

XANTHIPPE

Nem a szavai érdekelnek.

SZÓKRATÉSZ

Az volt a lényeges.

XANTHIPPE

Az kérdezem: milyen volt? Szőke, mint én, vagy hollófekete? Volt-e ilyen fehér a nyaka? Teltek s feszesek voltak-e a keblei, vagy lecsüggedtek? Hajlott-e nádszálként a dereka, tudta-e ringatni a csípőit, ahogyan egy nőnek tudnia kell? - Ezekre emlékezz vissza, ha kipróbáltad őt! Volt-e olyan forró az öle, mint az enyém?

SZÓKRATÉSZ

Nem figyeltem ezekre akkor én.

XANTHIPPE

Mit csináltatok?

SZÓKRATÉSZ

Beszélgettünk.

XANTHIPPE

Csak beszélgettetek. - Mennyit?

SZÓKRATÉSZ

Sokat, véghetetlenül sokat.

XANTHIPPE

Mégis mennyit?

SZÓKRATÉSZ

Ki tudja? Hosszú esztendőkön át.

XANTHIPPE

Mit beszélsz! S a beszélgetések között, a szünetekben, mint voltatok egymással. Mint ölelkezés után az ágyasok?

SZÓKRATÉSZ

Oly boldogságban, azt hiszem.

XANTHIPPE

Testileg hogyan?

SZÓKRATÉSZ

Miért kérdezed egyre ezt?

XANTHIPPE

Majd megérted. Felelj, vagy előveszem az ütleget!

SZÓKRATÉSZ

Mit akarsz tudni még?

XANTHIPPE

Voltatok úgy, oly egyesülésben ahogyan férfi a nővel szokott? Ahogyan lennetek kellett, ha igazán szerettétek egymást.

SZÓKRATÉSZ

A lélek boldog egyesülésében voltunk.

XANTHIPPE

A test gyönyörűségeiről kérdezek.

SZÓKRATÉSZ

Ilyenre nem emlékezem.

XANTHIPPE

Frissítsek az eszeden?

SZÓKRATÉSZ

Ne tedd!

XANTHIPPE

Milyen alakban egyesültetek?

SZÓKRATÉSZ

Cserére gondolsz? Az volt. Kicserélt és egy teljesen új ember lett belőlem.

XANTHIPPE

A titkos szimpátiákról akarok tudni. Állj ide!

(Xanthippé maga elé állítja Szókratészt, miközben újra kézbe veszi a korbácsot. Szókratész megpróbál hátrálni, de sarokba szorul.)

SZÓKRATÉSZ

Mit tegyek?

XANTHIPPE: - *mint egy hipnotizőr* -

Változz fekete ménné!

SZÓKRATÉSZ - *hágó csikót utánozva* -

Ez könnyű, mert te sárga kanca vagy!

XANTHIPPE - *orra elé vág az ostorral* -

Nyeríts!

(Szókratész felnyerít, újra ágaskodik. Xanthippé nézi egy darabig majd újra suhint az ostorral.)

XANTHIPPÉ

Változz macskává! Görbítsd hátadat. Miákolj, ahogyan szoktál a tetőn!

(Szókratész hátát görbíti, nyávog. Xanthippé megint mást parancsol.)

XANTHIPPÉ

Guggolj le! Ugrálj, mint a béka!

(Szókratész szökdecssel és brekeg, Xanthippé erősen figyel, majd újra felé suhint.)

XANTHIPPÉ

Röfögj, mint Kirké sertései!

(Szókratész disznó módra röffent, Xanthippé ezzel is elégedetlen, újra suhint.)

XANTHIPPÉ

Ordíts, mint a számár!

(Szókratész iázásba kezd, az asszony ezt is megállítja.)

XANTHIPPÉ

Szárnyad nőjön! Terjeszd szét! Repdess, mint a bagoly! Huhogj!

(Szókratész kiterjesztett karokkal körülugrálja, körül repdesi Xanthippét, az lesi, figyel, majd ismét mást parancsol.)

XANTHIPPÉ

Mekegj! Mekegj, ahogy a kecskék. Ahogy kedvenced: Európa.

(Szókratész megint négy lábra áll és kedvesen mekeg. Xanthippé hosszan figyel, majd dühösen nekiesik s korbácsolja.)

XANTHIPPÉ

Ez az! Megvagy beste! Megvagytok Európa - Diotima! Boszorkák! - Nesze! Nesze! Nesztek! Kikészítelek mindhármatokat! Jóllaktatok egymással? Jóllakatlak megint benneteket. Eszel a húsából majd! Gyalázatosak. Fajtalanok! - S még rám mondd, hogy szőke kanca vagyok. Rátok taposok. Széjjeltiporlak titeket! - Fúj, te szakállas vén kecske szörnyeteg, te Európává változó banya. Mire nem vagy képes, csak hogy vele lehess!

(Xanthippé megvadul. Szörnyű orgiába kezd. Fölpattan Szókratész hátára. Sarkantyúzza. Üti- veri a még mindig mekegő s menekülni akaró férfit. Körbenyargalnak a szobán, át a kereveten, a ládán. Feldöntik az asztalt, a padot. Addig tart ez az örült orgia, míg a nő belefárad, s lihegve elnyúlik a kereveten. - Szókratész maga is fáradtan és rémülten ocsúdik fel. Fel- egyenesedik. Meglátja az alélt asszonyt. Leül mellé a kerevet szélére, s amikor kifújta magát, megszólal.)

SZÓKRATÉSZ

Hogy megváltoztál! Milyen szelíden fekszel. Ugyanaz a nő vagy, ki az imént?

XANTHIPPÉ

Persze, hogy az vagyok. Gyere közelebb!

SZÓKRATÉSZ

Idáig mindenben engedelmeskedtem neked. Szeretném, ha most te hallgatnál meg engem, Xanthippé!

XANTHIPPÉ

Szavakat akarsz közénk tenni megint?

SZÓKRATÉSZ

Olyan szavak ezek, amelyek egyesítenek.

XANTHIPPÉ

Próbáljuk előbb a jól bevált ölelkezéssel!

SZÓKRATÉSZ

Aztán... Ha elmondtam, amit akarok.

XANTHIPPÉ

Kezdj bele hát, de légy nagyon tömör!

SZÓKRATÉSZ

A végső gyönyörűségről, a legfőbb szépségről szólok neked.

XANTHIPPÉ

Nem szónokolni kell erről, bolond, hanem...

SZÓKRATÉSZ

Csakis szavakkal, gondolatokkal fedhetjük fel s ismertethetjük meg a másikkal ezt.

XANTHIPPÉ

Dehogysis!

SZÓKRATÉSZ

Arról a szerelemről beszélek, mely kezdettől fogva létezik, akár a világ.

XANTHIPPÉ

Az a gyönyör érdekel, amely ebben a pillanatban keletkezik, s ha nem ragadjuk meg sietve, mindjárt elszáll. Idefeküdnél, egészen közel hozzám!

SZÓKRATÉSZ

A Szépséget áhítjuk mindannyian, akár egyetlen testben keressük azt, akár sokban. Úgy érünk legközelebb hozzá, ha az összes testben egyszerre fedezzük fel. Aztán még tovább emelkedve, a szép testektől eljutunk a szép cselekedetekig, a szép tettektől a szép ismeretekig, míg végre elérkezünk magának a Szépnek az ismeretéig. - Ez a szépség, az önmagában szép, a tökéletes Szépség, mely már tovább fölül nem múlható. - Figyelsz, asszony?

XANTHIPPÉ

Alhatnék inkább. Még az álom is többet nyújt, mint az ilyen üres szavak.

SZÓKRATÉSZ

Az a nyomasztó álom, mit az imént műveltél? - Mért nem tudsz örülni, Xanthippé, ezeknek a világos, tiszta gondolatoknak?

XANTHIPPÉ

Miért nem tudsz örülni te nekem? Annak, hogy most szelíden fekszem melletted, készen arra, hogy férfiúi akaratodnak engedelmeskedjem.

SZÓKRATÉSZ

Miközben én az élet legfőbb értelméről, annak egyetlen céljáról beszélek, ilyesmikre gondolsz szüntelen... Nem értesz meg engem soha, asszony! Mért gyűlölöd azokat az órákat, melyeket e házon, néha testi valómon kívül töltök a szellemi világ szemlélésében, szent elragadtatásban? Egyetlen igaz, gyönyörűséges kedvesünk van: az örök Szépség, miről az imént beszéltem, s melyet mámorosan szemlélek, étellel-itallal, alvással sem törődve.

XANTHIPPÉ

Azt mondd meg: én mid vagyok?

SZÓKRATÉSZ

A halhatatlanságunkat próbálom elérni, megközelíteni. Légy ebben segítőm! Tégy meg mindent, hogy zavartalanul gondolkodhassam. Nem csak önmagam számára keresem én ezt, hanem mindannyiunkért. Teérted is.

XANTHIPPÉ

Mi engem illet: ne kínozd magad ezért! Lemondok az olyan boldogságról, melynek se keze, se lába nincs. - Férfiostobaság. Agyrém ez a filozofálgatás. Sem célja, sem eredménye nincs. - Mikor ábrándulsz ki végre ezekből?

SZÓKRATÉSZ

Már-már egész Athént meggyőztem arról, hogy mennyire fontos ez. Téged, egyedül téged nem tudlak megnyerni soha.

XANTHIPPÉ

Azok fognak elveszíttetni, akiket megnyertél, hacsak én, ki mindig ellened vagyok, meg nem mentelek tőlük. - De ahhoz az kell, ember, hogy észre térj. Ne a nem létezők után kapkodj! Szorítsd magadhoz azt, aki itt van előtted!

SZÓKRATÉSZ

Meddig bizonygassam, hogy a szerelem legfőbb titkai akkor tárulnak föl, ha annak hatóerejét kiterjesszük a test szféráin túl a szellemünkre. Az igazi boldogság a lélekben lakik!

XANTHIPPÉ

Az egész várost becsaphatod ezzel a szemfényvesztő okoskodással, engem nem vezetsz félre. - Mit akarsz kiterjeszteni a szellemedre, ha el sem tudod a dolgot kezdeni. - Vannak egyáltalán érzékeid? Képes vagy, értesz a testi szerelemhez még? Vagy csak én nem kellek neked már? - Bennem a hiba? Kész voltam mindenre. Ide feküdtem melléd. Csak ki kellett volna nyújtani értem a kezéd. Annyit se tettél meg értem, hogy hozzám hajolj.

SZÓKRATÉSZ

Rendben van! Ha ennyire akarod, legyen. - Menj beljebb! Csináljuk úgy, ahogyan te kívánod, ha másképp nem érted.

XANTHIPPÉ - *előki a férfit s felugrik* -

Azt már nem! Mit gondolsz: mi vagyok? Eszme, idea, amit ide-oda ráncigálhatsz agyad egyik rekeszéből a másikba! - Nem kellesz ilyen áron. - Elmúlt az a perc, amelyben örültem volna annak, ha mellém jössz.

SZÓKRATÉS

Teljesen kiismerhetetlen vagy.

XANTHIPPE

Még emiatt tán figyelsz is rám egy keveset. Kutass, tanulmányozz! Nincs ugyan közöm a halhatatlan gondolatokhoz, mégis nehezebben vagyok megérthető, mint bárki más a világon. - Mi van rajtam pedig? Bőr, haj, hús, csupa mulandó semmiség. - De, ne nyúlj hozzám, ne érintsd meg most te ezeket! - Csak gondolkozzál! Nézegesd, simogasd azokat a tiszta szépségű gondolatokat. - Ölelkezz, bujálkodj, elégítsd ki magad velük. - Engem hagyj! - Hagyj engem. Érted! Hagyj! Hagyj! Hagyj!

Mit nézel megint ilyen ostobán reám? - Kézbe veszem az ostort s ütlelni kezdelek megint. Mert ez az igazi. Ez a jó. Eh, ez a korbács az egyetlen lehetőség, mely közöttünk valamilyen kapcsolatot teremt.

Drága korbács, derék szép holmi, te képes vagy arra, amire semmi más. - Feküdj elém, a földre! Ide! Megint ütni, kínozni foglak, Szókratész! Te vagy az oka annak, hogy ide-jutottam. - Lehetek volna szebb, szelídebb örömeink is, de nincs más lehetőség erre csak ez a bőrdbe hasogató, vért, sebet, kínokat okozó Szörnyűség!

Harmadik felvonás

(Ugyanott. Most ruhapróba folyik. Kaloniké, Xanthippé barátnője és varrónője egy kék khitont igazít Xanthippére. A szobában szanaszét mindenütt különböző színekben pompázó vásznak.)

XANTHIPPE - tükröt tart maga elé -

Tedd mögém a másikat!

KALONIKÉ

Ez se tetszik?

XANTHIPPE

A piros jobban kihozta az alakomat. Ennek szebb a színe, de válltól térdig egybehoz.

KALONIKÉ

Felráncolom.

XANTHIPPE

Akkor meg szélesít. - Színe se jó.

KALONIKÉ

Most dicsérted.

XANTHIPPE

Azt mondtam: jobb mint a piros, de hogy kielégít, azt nem. Bosszant, hogy egyetlen szín sem illik igazán a hajamhoz. Keverj ki valamilyen egészen új színt, Kaloniké!

KALONIKÉ

Csak tudnék! - Mit gondolsz: hányadik ruhát próbáljuk ma már?

XANTHIPPE

A hetediket.

KALONIKÉ

Tizenhetediket. - S még nem választottál. Nehéz eleget tenni az ízlésednek, drágám, de amit ma művelsz!

XANTHIPPE

Igazad van, de nézd: nehéz dönteni. Erősen fűt az igyekezet. Túl akarok tenni mindenkin, még önmagamon is. Légy türelmes hozzám és segíts! Mit gondolsz: mi lenne, ha összekevernénk a színeket?

KALONIKÉ

Zagyvaság. - Tarkában akarsz megjelenni?

XANTHIPPE

Miért ne hozhatnám ez idén divatba ezt? A sok színtől lobog-ragyog csak igazán vakmerően a test. Ebből a vad kékből jó sokat, közé haragos sárgát és bíborszínűt, köré meg lángoló pirosat vagy őrzítő lilát.

KALONIKÉ

Egymásra, vagy külön sávokból akarod?

XANTHIPPE

Mindegy, csak ne egyenesre csináld. Cikk-cakkban járjon át, hullámzó vonalakban folyjanak össze, izgalmas foltokat tégy közéjük a merészebb helyekre. Úgy szabd ki és állítsd össze, hogy miközben lépkedek, vagy táncolok, kavargjon, harsogjon rajtam. Legyek - túlozva hajam veresét - egy lángolva lobogó színorgia.

KALONIKÉ

Nem varrónőnek való feladat.

XANTHIPPE

Művésznő vagy, meg tudod csinálni. Csináld a legtermészetellenesebbre, úgy éred utol a legferdebb dolgokkal minket meglepő Természetet.

KALONIKÉ

Sokan irigyelnek, hogy neked dolgozom, de látnák csak, hogy ez milyen nehéz!

XANTHIPPE

Olyan ruhába bújtass, mely kifejezi lényemet. Az öltözködést nem a test eltakarására találták ki, hanem a megmutogatására.

KALONIKÉ

Folyton ezt mondogatod, s én mindig eszerint is igyekszem dolgozni. Pedig nehéz. Könnyebb elhallgatni valamit, mint kimondani. Pláne, ha oly bonyolult tárgyról kell vallani, mint egy női test, mint egy nem akármilyen szeszélyű asszony. Néhány darabka rongyból hogyan teremtem én meg azt, amit az istenek húsból, vérből, hajból, bőrből, csillogó gyöngyszemekből s egyebekből összeremekeltek.

XANTHIPPE

A női test szép, a legszebb dolgok egyike. Ezért kell, hogy a ruha, mi ezt a testet elfedi, valóságos költemény legyen.

KALONIKÉ

Ez lehetetlen. Mi volna, ha nem vennél magadra semmit. - Ha ezt nem akarod, csináljunk olyant, aminek egészen mély hátul, vagy elől a kivágása.

XANTHIPPE

Ezt tavaly s azelőtt már megtettük. Valami egészen újat akarok. Úgy akarok meztelen lenni, hogy teljesen fedetten. Ilyent állíts elő! A meztelenség az nem érdekes. Az ünnep során úgylis mind levetkezünk. - Elárulom neked, hogy erre is tartogatok valami meglepetést.

KALONIKÉ

Mit?

XANTHIPPE

Majd meglátod, hisz te is ott leszel.

KALONIKÉ

Ne váráss addig!

XANTHIPPÉ

Elmondom, ha nem árulod el!

KALONIKÉ

Hérára, nem!

XANTHIPPÉ

Képzeld, elhatároztam, hogy - mint valamikor a krétai nők - bemázolom az egész testemet. Fehérre és vörösre. Már ki is kevertem a hozzávaló festékeket.

KALONIKÉ

Miért fehérre és vörösre?

XANTHIPPÉ

Mert ez a kettő együtt nyugtalanít. - Előbb tiszta fehérre festem egész testemet, aztán hosszan ferde csíkokban vörössel vonalazom. Azt akarom, hogy megint, másodszor is felém törtessen mindenki. Hadd pukkadjanak a hetérák valamennyien!

KALONIKÉ

Így lesz bizonyosan.

XANTHIPPÉ

Semmit sem tudunk előre biztosan. Lehet, hogy valaki ravaszabb lesz nálam is, s még váratlanabb dolgot eszel ki. Ne feledd el, hogy köztük lesz az öreg Aszpázia is. - Igaz is: kifelejtettük a zöldet.

KALONIKÉ

Pedig tavaly ez volt a színed.

XANTHIPPÉ

Igen és arra számítok, hogy sokan, emlékezve erre, idén ezt fogják viselni. Nem hagyhatom egészen cserben ezeket. Azt válaszd, ami a tenger színét utánozza, amikor háborogni kezd.

KALONIKÉ

Poszeidón haragját is kedveled?

XANTHIPPÉ

A magamét. Más a nyugalmat áhítja, én akkor létezem, ha forrhatok. - Anyám meséli, hogy még a dadák is megszöktek tőlem.

KALONIKÉ

Én csak a varrónőd vagyok, de néha szívesen elillannék. Kivált ilyenkor, mikor egy szinte teljesíthetetlen feladattal terhelsz.

XANTHIPPÉ

Meg fogod csinálni, Kaloniké. Nem hagysz cserben két nappal az ünnep előtt?

KALONIKÉ

Hányan mondják nekem ilyenkor ezt, ki kérve, ki fenyegetve. Ne aggódj! Előreveszem, mindenki elé teszem a tiéd. Nagyon szeretlek. Le nem fekszem, míg el nem készülök a tiédde.

XANTHIPPE

El is várom tőled!

(Kintről kiáltozás, zajok.)

XANTHIPPE

Nézd meg, mi megy odakinn!

Kaloniké ajtót nyit s beleütközik Arisztophánészbe. (a régi Athénban az ajtók az utca felé nyíltak s a szűk utcára kilépés előtt kopogni szoktak)

ARISZTOPHÁNÉSZ - *a fejét tapogatva* -

Mért nem kopogsz!

XANTHIPPE

Miféle lárma ez?

KALONIKÉ - *kidugja a fejét, majd visszahúzza* -

Fáklyás és baltás csapat közeleg. Megállnak a ház előtt.

XANTHIPPE

Mit akarnak itt?

KALONIKÉ

Menekülj! Szedj össze s vágj magadhoz, amit csak tudsz!

- *Lázassággal elkezd összeszedni a vásznakat.* -

Mit vársz! Ezek rád gyűjtják a fedelet. - Nálam ellehetsz.

XANTHIPPE

Add a korbácsot! - Ott van a kerevet alatt.

(Arisztophánész, magához tér, kilép az ajtón. Mire Xanthippé a korbáccsal kezében kimenne a ház elé, elül a lárma.)

XANTHIPPE - *Kalonikéhez* -

Nézz ki megint!

(Kaloniké ismét szelesen nyit ajtót, s újra Arisztophánészbe ütközik, ezúttal szelídebb a találkozás. Arisztophánész után két árus lép a szobába, egyiknél balta, másiknál még füstölgő fáklya. A Rézöntő és a Takács.)

ARISZTOPHÁNÉSZ

Idenézzetek! Ez az az athéni asszony, akinek a házára veres kakast akartatok dobni.

TAKÁCS

Nem te bízattál erre tegnap?

RÉZÖNTŐ

Nem ezé az a Gondolkozda, melyben az athéni nép legnagyobb ellensége él s mit üszökké tenni: kötelesség!

ARISZTOPHÁNÉSZ

A Gondolkozda egy színpadbeli ház, ez itt két athéni ember lakása.

RÉZÖNTŐ

Az is, emez is Szókratészé.

TAKÁCS

Tegnap csináltál bolondot belőlünk, vagy ma akarsz!

ARISZTOPHÁNÉSZ

Amit tegnap láttatok, az komédia volt. Rossz költők lennétek, ha most átírnátok tragédiává. - Ez itt egy szabad athéni polgár háza, akiről ti nem ítélezhettek.

RÉZÖNTŐ

Vigyük a dolgot a prytannosz elé!

TAKÁCS

Ezt ajánlotta Anütosz is.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Várjatok! Megsértettetek egy szabad athéni nőt. Kérjete bocsánatot tőle! Hajtsátok meg magatokat! Mi lesz! Nem értitek?

(Az árusok, bár kelletlenül, de főt hajtának Xanthippé előtt.)

ARISZTOPHÁNÉSZ

Úrnők, nyújtsd most te békességre a kezed, annak jeléül, hogy kiengesztelődte.

XANTHIPPE

Ne rendezz komédiát itt! - Látni se akarlak benneteket! - Zavard ki ezeket a vad alakokat e házból, vagy én kergetem ki őket!

ARISZTOPHÁNÉSZ

Menjete! Ennyire megharagítottátok az úrnőt, látjátok!

(Az árusok távoznak. Arisztophánész az ajtóig velük megy, majd vissza.)

ARISZTOPHÁNÉSZ

Jobb lett volna, ha nekik nyújtasz kezet!

XANTHIPPE

Bízd rám, hogy mit teszek. Rosszul ismersz, ha ilyesmire kérsz. Nem gyilkosok és tolvajok érintésére való ez a kéz.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Jobb lett volna, ha mégis nekik nyújtasz kezet.

XANTHIPPE

Mit szajkózod magad! Ez nem színpad, itt ez hatástalan. - Jobb lett volna, ha nem izgatod ellenünk ezt az ostoba népet. Magadnak adj te jó tanácsokat, mert józanságban igen szűkölködöl.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Légy méltányos velem, Xanthippé! Felizgathatta volna a színház ezeket, ha nem igazságot tár eléjük?

XANTHIPPE

Mért nem fáklyával s baltával jöttél te is.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Jókor értem ide, hogy meggátoljam a bajt. Ezt írd javamra legalább! És adj bocsánatot nekem! Eléd térdelek, látod. Ahogyan csak egy évezred múlva fognak a férfiak nők elé térdepelni. - Nyújtsd csókra a kezéd!

(Xanthippé megvetéssel néz az előtte térdelő férfire.)

ARISZTOPHÁNÉSZ

Nyújts kezet! Alázattal kérlek én.

(Xanthippé nem mozdul.)

ARISZTOPHÁNÉSZ

Nem indulsz meg. Hideg szobor!

XANTHIPPE

Nem döntöttem még.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Kínozol.

XANTHIPPE

Ezt tetted velünk te is.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Térdeim gacsosak.

XANTHIPPE

A lelked az. - Szenvedj!

ARISZTOPHÁNÉSZ

Meddig?

XANTHIPPE

Míg ki nem élvezem késő unokalányaim férfiakat taposó sikerét. - Athénban töletek, férfiatól ritkán jut nekünk egy jó szó.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Én más vagyok. Érted mindenre kész. Teljessé teheted diadalmadat, csak, nyújtsd felém kezéd!

XANTHIPPE

Melyiket?

ARISZTOPHÁNÉSZ

Jobbodat. - De beérem már a ballal is.

XANTHIPPE

Nehéz eldönteni.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Játszadozol.

XANTHIPPE

Neked volt csak szabad?

ARISZTOPHÁNÉSZ

Szeretlek! Egyre hevesebben kívánlak!

XANTHIPPÉ

Kár, hogy e jelenetet színre vinned nem lehet, hisz furcsállanák. - Kár, hogy csak itt ebben a szobában játszhatok veled, míg te az egész athéni nép előtt tettél csúffá.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Míg kényelmesen üldögéltetek, én pedig itt a hideg pallón térdepelek. Átfagy a lábam.

XANTHIPPÉ

Nem elég keménnyé még. Azt tetted csúffá, akit szeretek. - Állj fel és távozz! Mielőtt újabb gacs nő a lelleden!

ARISZTOPHÁNÉSZ - *felegyenesedve* -

Jól elbántál velem.

XANTHIPPÉ

Mást reméltél? Eredj, érd utol azokat, akiket ideuszítottál. Közibük illesz!

ARISZTOPHÁNÉSZ

S ha visszafordítom azokat. Ellened is már!

XANTHIPPÉ

Csak gyertek! - *felveszi a korbácsot* - Úgyis rég volt alkalmam használni ezt.

(Arisztophánész megszégyenülve távozik.)

(Kaloniké - ki a háttérből megszeppenve figyeli a jelenetet, most előlép, s rajongva átöleli Xanthippét.)

XANTHIPPÉ

Eressz már!

KALONIKÉ

Isteni voltál! Hogy elbántál vele!

XANTHIPPÉ

Térjünk vissza a ruhapróbához!

KALONIKÉ

Azt megbeszéltük már!

XANTHIPPÉ

Csak az árát nem mondtad meg még.

KALONIKÉ

Ráér, ha elkészül.

XANTHIPPÉ

Előre akarok fizetni. Mennyit dolgoztál eddig is, hogy előkészítsd.

KALONIKÉ

Csak amit befejeztem, az számít munkának. - De úgy gondoltam, hogy ezt most ajándékként varrom neked.

XANTHIPPE

Hogy képzeled!

KALONIKE

Száz minánál is többet hoz az, hogy velem varratsz. Fellendítetted az üzletemet.

XANTHIPPE

Ez csak a te érdemed. - Mi jár egy ruhavarrásért?

KALONIKE

Két drachma.

XANTHIPPE

És az olyan munkáért, amely tervezéssel jár? Mely művészet inkább, mint készítés?

KALONIKE

Ugyanannyi.

XANTHIPPE

Ez méltánytalan.

KALONIKE

Én tartozom neked többel. Oly sok kitűnő ötletet adtál, s majd annyian megcsodálják új művemet, hogy nem győzőm a sok varrást.

XANTHIPPE

Vedd kérlek le azt a cserepet! - Azt a szélsőt ott.

KALONIKE

Mit tegyek vele?

XANTHIPPE

Vágd földhöz! Jó erővel!

KALONIKE

Ezt a szép vázát? Mit vétett neked?

XANTHIPPE

Ne törődj azzal! - Vágd földhöz!

KALONIKE

Nem merem.

XANTHIPPE

Add ide!

(Elveszi tőle a vázát, földhöz veri. A váza belsejéből ezüst pénzdarabok gurulnak a földre.)

XANTHIPPE

Szedd össze! Tied.

KALONIKE

Nem drachmák ezek.

XANTHIPPE

De azok.

KALONIKÉ

Ezüst minák.

XANTHIPPE

Drachmák, ha mondom! - Szedd össze! Mind a tied!

KALONIKÉ

Bővebben osztasz, mint a gazdagok.

XANTHIPPE

Pedig panaszkodom, hogy néha betevő falatra sem telik.

KALONIKÉ

Bizony, nehéz kiismerni téged.

XANTHIPPE

Az én uram a levegőben tartja az eszt. Nem tarthatom én a cserép földjében pénzemet?
- Melyikünk a bolondabb?

KALONIKÉ

Nem te.

XANTHIPPE

De ezekről is hallgass, kérlek!

KALONIKÉ

Az urad sem tudja?

XANTHIPPE

Nem tud az semmiről. Szavakat tanít szavakért. Ingyen bábája a Gondolkodásnak, mint mondja. Szülőanyján is túltesz.

KALONIKÉ

Miért mentél hozzá, ha megvted?

XANTHIPPE

Nem vetem meg. Azért mentem hozzá, hogy legyen valaki, aki megtanítja őt is valamire. Mikor hozzá kerültem már szinte az egész város a lábai előtt hevert. - Simon, a szegény varga éppúgy, mint a dúsgazdagok: Agathón és Alkibiádész. Ifjak, öregek, szabadok, szolgák, szegények és gazdagok valamennyien lesték a szavait. Vele lélegzett, kelt fel és aludt el Athén. - Épp én ne kívántam volna meg magamnak őt?

KALONIKÉ

Csak hogy te nem hallgatsz rá, sőt, szembefordulsz vele.

XANTHIPPE

Nem könnyű levenni a lábamról engem, szavakkal pláne. - De - ne beszéljünk erről tovább.

KALONIKÉ

Igaz, hogy néha megvered?

XANTHIPPE

Nem néha: sokszor. - Folyton ütlegelem. Ha nem a korbáccsal, akkor a szavaimmal.

KALONIKÉ

És elviseli. Eltűri. Miért?

XANTHIPPE

Mert kedveli. Ha nem így lenne, azt hiszem nem is csinálnám. Szeretjük egymást. Szeretetből verem, ő szeretetből tűri. Mindketten azt hisszük, hogy ezzel egymásnak okozunk örömet.

És így is van, azt hiszem.

KALONIKÉ

Tehát neked is örömet okoz ez.

XANTHIPPE

Gyönyörűség uralkodni azon, akit rajongva tisztel és követ az egész világ. Élvezet megalázni azt, akit oly magasztosnak s feddhetetlennek vélnek. Szókratész a világot tekeri az ujjai köré, én Őt. A világot ezek szerint mégis én csavargatom.

KALONIKÉ

Csodálatos vagy! Megyek is haza, igyekszem. Meglesz, amit kérsz. A legjobb anyagból és a legszebb színekből összehozva. Ne félj. Nem lesz nálad szebb és izgatóbb a Nők ünnepén senki.

(Kaloniké összeszedi a vásznait s csókkal búcsúzva távozik. Xanthippé a tükör elé ül, s nézegeti magát. Kopognak. Anütosz lép be.)

ANÜTOSZ - meghajtván magát -

Üdv neked!

XANTHIPPE

Még itt is háborgatsz!

ANÜTOSZ

Roszkor jöttem?

XANTHIPPE

Nem jöhetsz soha jókor.

ANÜTOSZ

Az imént Arisztophánészt láttam kijönni innét. Ő nem zavart?

XANTHIPPE

Mi közöd hozzá? Arra sem vagy méltó, hogy a saruja szíját kioldozd.

ANÜTOSZ

Az bántott titeket mégis, nem én.

XANTHIPPE

Meg is kapta a jutalmát, ne félj!

ANÜTOSZ

Többet árt Szókratésznek s neked, mint mi, athéni szofisták valamennyien.

ANÜTOSZ

És ennek te örülsz a leginkább. Csakhogy korán! Arisztophánész kifejtette nekem, hogy valójában nem is Szókratészen, hanem rajtatók akarja elverni a port.

ANÜTOSZ

S elmondta azt is, hogy ez a tévedése milyen sokba kerül majd nektek?

XANTHIPPE

Nem lesz nehéz rávennem őt, hogy a következő Dionüszión minden helyreigazítson s ne kíméljen benneteket.

ANÜTOSZ

Nem lesz ehhez ideje már.

XANTHIPPE

Azért jöttél ide, hogy fenyegezz!

ANÜTOSZ

Hogy felkínáljam a segítségemet. Ez az egyetlen kéz Athénban, mely kihúzhat az örvényből.

XANTHIPPE

Akkor se kellesz.

ANÜTOSZ

Elmagyarázom neked a helyzetet. - Sajnos, elég nehéz szavakba foglalni, pedig a legtermészetesebb.

XANTHIPPE

Lám, még az ürességnek is van súlya.

ANÜTOSZ

Várj egy keveset!

XANTHIPPE

Micsoda ocsmányság lehet az, amit még te is késlekedsz kimondani.

ANÜTOSZ

Egész Athén ellenetek van.

XANTHIPPE

Ezt mondtad már. Nem igaz!

ANÜTOSZ

Athén nagyobb fele ellenetek van. Ez is elég, nem? Én meg tudnám fordítani a nép haragját.

XANTHIPPE

Te? Akire rá se köp már az athéni nép.

ANÜTOSZ

Ügynökeimen keresztül a többség kezében van.

XANTHIPPE

S mit kérsz ezért? Mert nyilvánvaló, hogy nem jóságból teszed.

ANÜTOSZ

Meg fogunk egyezni. - A harag súlyos, így ára is az. Ennyi pénzt nem tudsz előkaparni te. - De vannak gazdag barátaitok.

XANTHIPPE

Nyögd ki, mennyit ér neked a népharag?

ANÜTOSZ

Ha engedem kitörni, elsöpri Szókratészt s én visszanyerem a tanítványaimat.

XANTHIPPE

Micsoda észjáratás!

ANÜTOSZ

Így számolgatnak ma az athénieknek. A legbecsületesebb voksnak is ára van.

XANTHIPPE

Mekkora kárpótlásra számítasz?

ANÜTOSZ

Nézzük csak! A jó tanítványokért kapok havonta egy minát. Akár száz ilyen tanítványt is vállalhatok. Ez egész évre számítva ezer mina.

XANTHIPPE

Rengeteg pénz.

ANÜTOSZ

Felét irántad való jóindulatom tanújeleként előre elengedem. - Szerezz ötszáz minát s megmentem őt.

XANTHIPPE

Gyorsan hordd el magad!

ANÜTOSZ

Túl sokat kérek? Alkudj! Mindenképp üzletet akarok kötni veled. - Legyen háromszáz. Kétszáz. - Mennyit tudsz előkaparni? - Pénz helyett mást is elfogadok. Talán. Ha többször is adsz abból, amire gondolok. - Meglehet én válok adósoddá!

XANTHIPPE

Testem kéne? Neked szántam éppen te rondaság! Athén sakálja, ne közelíts felém!

(Felragadja az ostorát.)

ANÜTOSZ

Gondold meg jól, Xanthippé. Holnap késő lesz már.

XANTHIPPE

Ki a házból, kutya!

ANÜTOSZ

Most hagytad elveszni őt. - Gondolkodj, asszony! Kössünk üzletet és megmentheted!

XANTHIPPE

Surranj ki patkány, mert széttaposlak!

ANÜTOSZ

Megyek, de holnap mind velem fogják üvölni, hogy vesszen, vesszen Szókratész! Meg kell ölni őt! Miért vártunk ezzel idáig? Te bolond Athén, csak te vagy képes egy ilyen súlyos kölöncöt hordozni nyakadon.

XANTHIPPE

Őt nevezed kölöncnek, Őt, aki újjá tudná szülni a Világot!

ANÜTOSZ

Újjá teremteni csak azt lehet, amit előbb földülnek, s tönkretesznek. Nem engedjük, hogy lerontsa, ami van, megöljük, s akkor úgy marad fenn a város, ahogy azt megszoktuk s szeretjük.

XANTHIPPE

Megölitek az új világ bábáját? Az új Hit megteremtőjét?

ANÜTOSZ

Új Világ, Új Hit akkora bűn ez, hogy ezért pusztulnia kell!

XANTHIPPE

Szeretlek öreg Athén, remélem még nem vagy oly elaggott s tehetetlen, hogy átengeded a teret ezeknek az üvöltöző sakáloknak, ezeknek a dőghozó patkányoknak. Ne tórd, hogy minden keletkező szépet és jót elpusztítsanak, csírában elfojtsanak benned! Segítek neked, drága Városom! Fogom a korbácsot, mit oly kedvtelve emeltem reá, ezúttal már csak azokra sújtok vele, kik aljas terveket szőnek ellened, ellene és énellenem!

(Nekiront Anütosznak az ostorral és elpáholja a szofistát, aki jajgatva és ijedten menekül a szobából.)

Negyedik felvonás

(Sziklabörtön az Akropolisz tengerre néző oldalán. Nyitott börtönajtó előtt zsámolyon börtön-szolga üldögél: Plátónak hívják. Térdén tábla. Írogat. Nem a színpadon lévők beszédjére figyel, hanem az itt nem hallható szavakra, amelyek a börtönben hangzanak el. A téren odébb polgárőrök: az ismert árusok.)

VIASZÖNTŐ: - *a tenger felé mutat* -

Hajó!

RÉZMŰVES

Délosz felől.

VIASZÖNTŐ

De az-e?

VARGA

Felleget láttok.

VIASZÖNTŐ

Vitorla az.

TAKÁCS

Vászonnak nézem én is.

VARGA

Mire várnak ezek?

TAKÁCS

Szemét népség!

RÉZMŰVES

Rühes banda.

VIASZÖNTŐ - *kiköp* -

Filozófusok!

RÉZMŰVES

A leggyávábbak. Emlékeztek: a nagyszájú Protagorosz, hogy handabandázott, s mily gyorsan elszelelt. Az a бүdös Anaxagorász pedig meg sem várta, hogy idehozzák.

TAKÁCS

És az a nem is tudom, hogy hívják orász, aki ennek a tanítványa volt! Mind elfüstölögte Szalamiszba.

VARGA

Ez is időben meglép, várjatok.

TAKÁCS

Nem kettővel fogják a napidíjunkat megtoldani, ha.

RÉZMŰVES

Én megitatnám vele, aztán fizessenek érte.

TAKÁCS

Ki fizet egy hulláért, te bolond?

VARGA

Ingyen nem adjuk, a Styxre esküszöm!

VIASZÖNTŐ

Lesz mennyiért. Kitapogatta a szemem.

VARGA

A peplosz alá látsz talán?

VIASZÖNTŐ

Tökösen jött. A másik zacskó mellé akasztotta a pénzeset.

TAKÁCS

Remélem sok minát.

VARGA

Arany drachmákat is elfogadunk.

RÉZMŰVES

Csak osztozhatnánk már.

VARGA

Miért kell nógatni ezt odabenn? Az állat is ragaszkodik az élethez.

TAKÁCS

Nem jobban, mint a filozófusok.

RÉZMŰVES

De ezek, míg nem találják meg a megfelelő érveket, képtelenek ugyanazt csinálni, mint a többiek.

VIASZÖNTŐ

Jól mondtad! Hermészre, erről ismerni fel ezt a négylábú fajt.

VARGA

Bár köztük lenne az a fura alak, az az Alkibiádész, aki - emlékeztek - azon a vacsorán csengő aranyokat szórt elébünk!

TAKÁCS

Biztos lenne a pénzünk. De hol van az már!

RÉZMŰVES

S a többiek, kik akkor ott voltak. Tán egy se él már.

VIASZÖNTŐ

Agathónt pestis vitte el, azt az erőszakos öreget is számúzték. A doktor sem él már.

TAKÁCS

Csönd! Jönnék!

(A börtönajtóban megjelenik Kriton, nyomában Szókratész. Szókratész nem lépi át a küszöböt. Átölelik egymást. Kriton a könnyeit törölgeti. Elindul. Az árusok döbbenet figyelik. Szókratész búcsút int a kezével. Kriton megáll, visszaínt. Megínt könnyezik. Egy percig mindenki szóílanul áll és ígyl. Csak Platón íróvesszejének csikorgását hallani.)

RÉZMŰVES - Kriton elé lép -

Őt nem viszed?

KRITON - az árusokhoz fordulva -

Barátaim, athéni férfiak! Könyyezzetek és sírjatok! Együtt velem! Sirassuk ezt a legderékabb és legnemesebb embert, kit valaha látott ez a város. Sirassuk meg ez egyetlen igaz erkölcsű athéni polgárt. A férfiút, aki a Törvény és az Erkölc szavát megfogadja, s azt az életénél is jobban szereti és tiszteli.

Nézzétek ezt az igaz embert! A tisztos öreg, akit a Város tegnap igaztalan vádak alapján tévesen halálra ítélt. - Menekülhetne, hiszen ti, derék emberek, hagynátok futni őt, de nem kéri ezt tőletek. Mert - azt mondja - mi lenne akkor a Törvénnel, mi a Várossal, amit mindennél jobban szeret.

Ilyen erkölcs van ennek az embernek, s ekkora tisztesség lakozik benne. Bár kegyetlen volt hozzá a város és a törvény, de ő mégis azt mondja: meg kell a törvény szavát tartani. Szent kötelesség elfogadni azt, amit a város elrendel. Mert mindazt, amink van a Városnak köszönjük mindannyian. Ő nevel bennünket, ő az anyánk és az apánk is.

Érte vállalja a halált. A városért, a törvényért, mindazokért, akik a városban élnek s élni fognak benne még.

Hagyjátok csak magára bátran. Nem fog megszökni. Áldozunk érte egy kakast mindannyian. Kérjük Pallaszt, hogy adjon még sok ilyen férfiút a világnak!

(Az árusok értetlenül és bosszúsan néznek egymásra.)

RÉZMŰVES

Arra beszéld rá őt, tisztos öreg, hogy a szokásokat tartsa meg!

KRITON

Miféle szokásokat!

RÉZMŰVES

Amit a józan ész, és az ösztön diktál mindenkinek, még az athéni polgároknak is, minden lehető módon ragaszkodjunk az élethez.

TAKÁCS

Érthetőbben szólva: szedje a lábát, míg lehet!

VARGA

Odanézz! Már az öbölben van a déloszi. Mindjárt kiköt és vége.

VIASZÖNTŐ

De egy aprócska mozdulat - nyúlj csak a peploszod alá, s máris mehet.

KRITON

Ímént bizonyította be nekem - komoly érvekkel - hogy ezerszer fontosabb a Törvény az efféle gyáva szokásoknál, melyek, ha sűrűn ismétlődnek a Város vesztéhez vezetnek.

TAKÁCS

Nem tudnál érveket felsorolni, hogy megcáfold benne az ilyen naiv tévhitet? - Hiszen az olyanok, mint ti eddig is találtak okokat a szökésre.

KRITON

Önként őrzitek őt, vagy a Tanács rendelt ide titeket?

VARGA

Mi jelentkeztünk erre.

VIASZÖNTŐ

Érts szóból: nem azért, hogy ne nézzünk félre, ha kell. Persze, ha ti ezért..., de hiszen ismered jól a módját!

KRITON

Ti vagytok az az athéni nép, akire a törvények védelmét bízta a város, s kiknek ezért az ügyért meg is kell halnotok?

TAKÁCS

Túl szónokias vagy, öreg! Ne a halálról papolj! Rakd le a pénzt és tűnés gyorsan!

KRITON

Értsetek szót: Szókratész marad. Szókratész meg fog halni tiértetek.

VIASZÖNTŐ

Értünk? Lógjon meg miértünk, s te fizess ezért. Erre várunk, ezért vállaltuk ezt a piszkos munkát.

KRITON

Minden beteljesül mindjárt s ti mehettek haza.

VARGA

Nem ezt akarjuk!

RÉZMŰVES

Minden reményünk az, hogy megszökik.

KRITON

Szegény Szókratész, ezekért halsz te meg! Ilyenekért! Ti vagytok annak a városnak a polgárai, akit ő úgy szeret? Értetek hozták azokat a törvényeket, amelyeknek tisztességéért ő most a halálba megy? - Visszamegyek s elmondom neki, hogy milyenek vagytok!

TAKÁCS

Menj csak, siess! Mondd el neki, hogy mi ilyenek vagyunk. Még ocsmányabbak, rondábbak, gyűlöletesebbek, mondd neki ezt, csak fizessetek!

VARGA

Kell a pénz! Romlik a tetőnk, félbe az új műhelyem!

RÉZÖNTŐ

Igyekezz! Mindjárt befut a déloszi!

KRITON

Hagyjatok! Borzadok töletek! Megyek. - Szegény barátom, soha ne tudd meg, hogy ezek milyenek. - Hallj meg elégedetten, azzal a tudattal, hogy megérdemlik azok, akikkel jót teszel.

RÉZMŰVES

Tudom már: te bízattad őt, hogy halljon meg. Kapzsi Kriton, te nem akarsz fizetni érte nekünk. - Megállj, tudjuk mennyi pénzed van. Holnap téged juttatunk ide s akkor duplán fizetsz. Nem hagyjuk azokat az aranyakat, amiket most abban a zacskóban a lábad között hazaviszel.

(Kriton undorodva távozik, az árusok morogva kiabálnak utána átkokat. Más irányból Arisztophánész, egy harmadik úton Xanthippé kapaszkodik fel a hegyre s érkeznek a börtön elé. Egyszerre érnek oda s mindketten megállnak, a sietségtől pihegve.)

XANTHIPPE

Miért jössz te ide?

ARISZTOPHÁNÉSZ

Ugyanazért, amiért te.

XANTHIPPE

Kitiltottalak tőlünk.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Ez itt nem a házatok.

XANTHIPPE

Azzá teszed.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Ne engem vádolj ezért.

XANTHIPPE

Végül sikerült tragédiát csinálnod abból, ami komédiának csapnivaló hazugságos volt.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Játéknak írtam játékból.

XANTHIPPE

Egy emberhalál játék neked! Egy ilyen ember halála!

ARISZTOPHÁNÉSZ

Most fogom megállítani a Végzetet!

XANTHIPPE

Te. Éppen te!

ARISZTOPHÁNÉSZ

Igen, én!

XANTHIPPE

S miért? Kiért? Miatta? Miattam?

ARISZTOPHÁNÉSZ

Most miatta!

XANTHIPPÉ

Miatta? De hogyan?

ARISZTOPHÁNÉSZ - *kihúzza a peplosza alól egy zacskót* -

Ezzel! A díjpénzeimmel. Itt vannak az aranyaim, amivel Athén jutalmazott. A tréfákért, a hasgörcsökért, a csiklandozásokért, hogy egymás kárán röhögve vigadozhattak.

XANTHIPPÉ

Kit akarsz megvesztegetni az aranyaiddal? Az öröket? Azok sokkal kevesebbel is beérnék. - Őt viszont pénzzel szökésre rábírní nem lehet. Egy dolog van, mivel ez elérhető, de ki képes arra, hogy megcáfolhassa érveit.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Megkísérlem. Elmondom neki, hogy mekkora tévedés történt. Hogy hamisak voltak a vádak és igazságtalan az ítékezés.

XANTHIPPÉ

Ennyi kevés ahhoz, hogy elhagyja börtönét. Ilyen tévesen ismered őt?

ARISZTOPHÁNÉSZ

Nemcsak a magam nevében beszélek, Athén minden értelmes férfí így vélekedik.

XANTHIPPÉ

Nem elég.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Elmondom neki: Szókratész, élned kell! Ügyünk a görög béke végképp elvész, ha te is. Örültek, zsarnokok, kényurak kezein a városok. Bosszúvágy, önzés, hatalomvágy ösztöne hajtják egymás ellen a városokat és a törzseket. Spárta kardcsörtető hadai itt állnak a falak alatt, Athén fegyveresei Szirakuza kapuit döngetik.

Testvérgyilkosok leszünk valamennyien!

XANTHIPPÉ

Most meg nemző apátok ölitek meg.

ARISZTOPHÁNÉSZ

A jobbak keresik-kutatják a kiutat. Oltalmat, mentsvárat, egy szalmaszálat, melybe fogózva kijuthatunk az örvénylő zűrzavarból.

XANTHIPPÉ

Magadat is a jobbak közé sorolod?

ARISZTOPHÁNÉSZ

Kleon is megkapta tőlem a magáét, még akkor, mikor hatalma tetején volt.

XANTHIPPÉ

Mindig ezzel a bőrcserző vargával vívott vitákkal kérkedel. - Mi kivetnivalót találtál az én Szókratészemen?

ARISZTOPHÁNÉSZ

Azt hittem, hogy eszméi megrontják a Várost.

XANTHIPPÉ

S most mit hiszel?

ARISZTOPHÁNÉSZ

Hogy a görögöket egyedül csak ő mentheti meg.

XANTHIPPÉ

Mitől fordult meg benned ekkorát?

ARISZTOPHÁNÉSZ

Az lelkesített eddig, hogy a régi idők nagy erényei visszahozhatók. De már tudom: a kancsóból kiöntött vizet nem lehet többé tisztán visszamerni az edénybe. Új forrásba kell azt belemártani. Nincs más tisztavízű kút, csak a te Szókratészed szelleme. Ráébredtem erre én is, s most megmondom neki, kérve, hogy magát a haláltól mentse meg.

XANTHIPPÉ

Ezzel akarod megmenteni őt, balga! Még te is az ő bolond eszméit dicsőíted. Ha így érvelsz előtte, még inkább félti eszméi tisztaságát s még bátrabban vállal halált.

ARISZTOPHÁNÉSZ

Jól okoskodol. Dehát... azért jöttem, hogy kimentsem innét!

XANTHIPPÉ

Még biztosabban megölöd! Eridj! - Dehogy engedlek hozzá! Őt megmenteni csak az képes, aki érvekkel tudja bizonyítani neki, hogy tévedett!

ARISZTOPHÁNÉSZ

Ilyen lélek sehol a világon nem él.

XANTHIPPÉ

Hacsak én bennem nem. - Bebizonyítom neki, hogy mindenki becsapta, hogy becsapja önmagát, ha értetek valamit is tesz.

ARISZTOPHÁNÉSZ

S milyen érvekkel hozakodsz elő?

XANTHIPPÉ

Ez az én dolgom. Idő nincs, hogy megmagyarázzam. Menj!

ARISZTOPHÁNÉSZ

Egyrészt kívánom: lenne sikered. Másrészt: tudod, ha megtántorodik s elmenekül, hitelét veszti minden szava. Vagyis a város számára mégis az lenne jobb, ha...

XANTHIPPÉ

Távozz gyorsan, közdémon!

ARISZTOPHÁNÉSZ

Ámulok. Micsoda ész és mekkora erő szorult beléd. Ha Eszmék és Indulatok egy Lélekben párosodnak, csoda tettek fakadnak abból!

XANTHIPPE

Elég a csodálatodból. - Eressz!

(Arisztophánész lehajtott fejjel távozik. Xanthippé közeledik a börtönajtó felé. Belebotlik a jegyzeteit készítő, táblára írogató börtönszolgába, Platónba.)

XANTHIPPE

Te ki vagy?

PLATÓN

Platón, nevem aligha ismered.

XANTHIPPE

Honnét ismerném. Mit csinálsz?

PLATÓN

Őrzöm.

XANTHIPPE

Te is. Mire valók ezek a táblák?

PLATÓN

Ezekre jegyzem a szavait.

XANTHIPPE

Miért?

PLATÓN

Okos szövegek. Fontosak.

XANTHIPPE

Kinek?

PLATÓN

A jövődönök.

XANTHIPPE

Nem ismerem.

PLATÓN

Ki ismerhetné. - Lánya vagy?

XANTHIPPE

Nézz jobban meg, te ostoba!

PLATÓN

Úrnöm, Xanthippé, bocsáss meg! Oly fiatalnak tűnsz. S ezek a gondolatok annyira elvonták figyelmemet, hogy eltévesztettem a valót.

XANTHIPPE

Ezúttal igazat buktál ki a szádon. - Engedj hozzá, vagy küldd ki inkább!

PLATÓN

Én nem vagyok jelen, valójában csak a szavaira vigyázok.

XANTHIPPE

Azt mondtad, rá ügyelsz.

PLATÓN

Azt mondom most is: a szavaira.

XANTHIPPE

Értelek. Túl szigorúan ügyelsz rá. Platón a neved, ezt mondtad. Megjegyzem.

PLATÓN

Tőlem magaddal viheted.

XANTHIPPE

Hogy vihetném el, amikor ő és a szavai ugyanazok. - Ne őrizd olyan szigorúan.

PLATÓN

Azért vagyok itt, hogy megőrződjenek a szavai.

XANTHIPPE

Ezzel gúzsba kötözöd.

PLATÓN

A szellemét.

XANTHIPPE

Van egyáltalán teste Szókratésznek? Ha van, csak szellemének inasa az.

PLATÓN

Mindenki azzá válik, amit csinál.

XANTHIPPE

Ez hülyeség! A szövőlány nem alakul át gyapjúvá. A kovács nem merevedik patkószegekké. A lovász sem változik lóvá. A gyertyaöntőből nem lesz soha csöpögő viasz.

PLATÓN

Aki a szellem dolgaival foglalkozik, szellemmé változik végül mégis.

XANTHIPPE

Egy ember van Athénban, akivel ez igazán megtörténhet ez: Ő. Még sincs értelme annak, hogy meghaljon a teste. Segíts megmenteni! Állj félre legalább!

PLATÓN

Ennél messzebb nem mehetek. Le kell jegyeznem minden szavát.

XANTHIPPE - *Az árusok felé mutat.* -

Ezekét írd!

PLATÓN

Azokét nem.

XANTHIPPE

Nem ártana pedig azokét sem. Szintén tanulságul, megrendelőd a Jövendő számára.

PLATÓN

Csak az ő szavai érdekelnek. Az ő szellemének rostáján átszűrt tiszta szavak.

XANTHIPPÉ

Állj odébb a tábláiddal! Hadd szólok vele én! S bár, amiket mondok nem lesz érdektelen, ne jegyezd le a szavakat, csak hadd elmondanom!

(Platón vállat von s kissé odébb sétál.

Szókratész feje megjelenik az ablakban.)

SZÓKRATÉSZ

Miért jöttél ide?

XANTHIPPÉ

Megbilincseltek, hogy ki se jössz?

SZÓKRATÉSZ

Meg.

XANTHIPPÉ

Nehéz vasakkal?

SZÓKRATÉSZ

A világ legnehezebb láncával.

XANTHIPPÉ

Tudom, tudom, a szavakról beszélsz. - Hiszékeny filozófusok. Miért veszitek ennyire komolyan magatokat! Nincs ember, rajtad s ezen a Platónon kívül, aki ilyesmiben igazán hisz. Ez az ifjú, ez se hinne, ha el nem szédítetted volna.

SZÓKRATÉSZ

Ne sajnáld ezt tőlem, Xanthippé, Ő az én legutolsó sikerem.

XANTHIPPÉ

És én? Velem mért nem próbálkozol? Itt vagyok, győzz meg!

SZÓKRATÉSZ

Még számomra is túl nehéz lenne ez.

XANTHIPPÉ

Nehéz, de nem lehetetlen azért. - Ez a néhány perc kevés rá, de nézd: élhetnénk együtt még tíz-húsz esztendeig, s akkor, annyi idő alatt meggyőzhetsz. Próbáljuk meg!

SZÓKRATÉSZ

Magaddal akarsz vinni?

XANTHIPPÉ

Igen.

SZÓKRATÉSZ

Ennyire fontos vagyok neked?

XANTHIPPÉ

Csodálkozol ezen? - Tüzem-vizem vagy, éltető elemem s én is neked. Nem tudtad? Nem, mert csak a szavak között éltél s rám alig figyeltél. Nem vetted észre azt a nőt, aki hűséges volt hozzád mindig, pedig valamennyi barátod, tanítványod s ellenséged szemet vetett rá, miközben körülötted sündörgött.

SZÓKRATÉSZ

Én is szerettelek. Most is szeretlek!

XANTHIPPÉ

Akkor; semmi egyébbel ne törődj, csak velem! Itt a kezem. Fogd meg! Ez lesz szabadítód. Kövess!

SZÓKRATÉSZ

A bilincseim!

XANTHIPPÉ

Ne gyerekeskedj, magad találtad ki azokat. Hajítsd el!

SZÓKRATÉSZ

Ha van egy életnek súlya, az nehezedik rám. Azt cipelem. Amit vállaltam, azt véghez is viszem.

XANTHIPPÉ

Szét kell feszíteni azokat a képzelet-bilincseket. Melyik az első?

SZÓKRATÉSZ

A törvénytisztelet. - Ez a legfontosabb.

XANTHIPPÉ

Gyöngé füzérlánc. - Magad is tudod, hogy mennyire igazságtalanul kötöz ide.

SZÓKRATÉSZ

Én maradjak életben, vagy azok? Én, vagy Athén? Azt akarod, hogy unokáid rabságban éljenek, vagy azt, hogy szabadok legyenek?

XANTHIPPÉ

Ha ennek az ára, hogy te most meghalj, akkor csak vesszen el Athén. Gyáva, bűnös város volt. Vesszen el. Te pedig, gyorsan gyere!

SZÓKRATÉSZ

Gondolkoztál, mielőtt kimondtad ezt?

XANTHIPPÉ

Gondolkoztak ők, mielőtt bevádoltak? Gondolkoztak, mielőtt bedobták az urnába a cserepet!

SZÓKRATÉSZ

Harmincon múltott az igaz, de ha csak egyetlenegyen múltott volna is, én a Törvénynek engedelmeskedem!

XANTHIPPÉ

S én legyek özvegy. Fiúnk árva.

SZÓKRATÉSZ

Így parancsolja a Törvény, de ezt kívánja az Erény is, a második bilincs.

XANTHIPPÉ

Mi az az Erény?

SZÓKRATÉSZ

Az a hang, melynek szava szerint élek, mióta gondolkodom.

XANTHIPPÉ

S mit mond ez a Hang, hogyan kell élni?

SZÓKRATÉSZ

Szegényen, az igazságot követve.

XANTHIPPÉ

S te meg vagy győződve arról, hogy eszerint éltél?

SZÓKRATÉSZ

Én voltam a legszegényebb és a legigénytelenebb egész Athénban.

XANTHIPPÉ

Mert mezítláb jártál, szőrruhát viseltél? - Háxad azért volt, s lakott benne egy nagyra-vágyó, pazarló, hiú feleség, akit eltartottál. - Mit gondolsz: miből került volna arra a sok pompás ruhára s ékszerekre, illatszerekre!

SZÓKRATÉSZ

Soha senkitől pénzt nem kértem én.

XANTHIPPÉ

De eljöttek hozzám, s a hátad mögött nekem fizettek. Tudod, hogy hová rejtettem a sok ezüstöt és aranyat? - A cserépvázák földjébe.

SZÓKRATÉSZ

Hogyan tudtál ilyent tenni, te asszony! Hitvány dolgot műveltél tudtom nélkül, mégis sokan úgy vélhetik, az én jóváhagyásommal.

XANTHIPPÉ

Jobban hangzana, ha azt mondanám: úgy bujálkodtam össze a sok pénzt. Lett volna módom erre is. Hiszen szinte naponta megkerítettek a kedves tanítványaid, s a kérésekkel-letlen ellenségeid. De nekem csak te kellettél. Most is csak te kellesz, édes uram!

SZÓKRATÉSZ

Pénzt fogadtál el olyasmiért, mit én - azt hittem - áldásként s ingyen osztogatok szét szegénynek, gazdagnak, fiatalnak, öregnek, mindenkinek.

XANTHIPPÉ

Jutott ebből a pénzből még ellenségeidnek is. Azért, hogy félreálljanak. Hogy hagyják csinálni neked az oktalanságokat, a bolondériád. Méltatlan volt hozzám, vagy hozzád - meglehet, de már évekket ezelőtt idekerülsz, ha én meg nem vesztegetek néhány fő ellened üvöltözőt. - Nincs Erénybilincs, lásd be, lehullnak láncaid. Szökjünk, gyere! Hamar! Közel a halált hozó hajó, de lenn Pireuszban dagasztja vitorláit a másik. Én béreltem ki. Jó szél bodrozza a tenger vizét. Szabadító hajónk könnyedén szántja majd a habokat. Fehér tajtékok játszanak a bíborszín vizen s köröttünk boldogan ugrándoznak a delfinek. Elérjük hamar azt a boldog zöld szigetet, ahol új otthonunk lesz. Ott egymásra lelünk, nem veszekszünk többet. Lemész a tengerpartra, mesélsz a halaknak és a delfineknek, azok megértene, hidd el, őszintebben befogadnak majd, mint ezek a gonosz emberek. Kitárom én is engedelmesen ölemet s magamba zárlak boldogan.

SZÓKRATÉSZ

E végső órában is felkavarsz! Derűsen és boldogan készültem kiinni a poharat. Elégedetten, hogy távozásommal megint gyűjtök valami Fényt. S te idejössz, eltántorítasz, megcsúfolsz. Korbácsütéseid nem fájtak úgy, mint mostani szavaid.

XANTHIPPÉ

Semmit sem szólok, már csak könyörgök: mentsd magad!

SZÓKRATÉSZ

Barátaim is hiába könyörögtek. Meggyőztem őket: ez az egyetlen út. Másképp mindaz, amit egész életemen át építettem, megsemmisül.

XANTHIPPÉ

A halál semmisít meg igazán, Szókratész! Tudod, milyen nyomorult dolog a halál?

SZÓKRATÉSZ

Még nyomorultabb az élet, ha elveink ellenére cselekszünk.

XANTHIPPÉ

Ha magadért nem, tedd értem s a fiadért.

SZÓKRATÉSZ

Lampoklész! Majd neveled te tovább. Ehhez nálam jobban értesz.

XANTHIPPÉ

És Athént ki neveli tovább?

SZÓKRATÉSZ

Mondtam már: az, hogy meghalok érte itt.

XANTHIPPÉ

Borzalom! Reggel elindult egy hajó Déloszról, mindjárt kiköt Pireuszba, s te nem létezel tovább.

SZÓKRATÉSZ

Hogy e szépnek igazán nem mondható test börtönéből kiszabaduljon egy másik hajó, egy még szebb vitorlás s elinduljon csodálatos útjára, szerteszét a világon mindenfelé.

XANTHIPPÉ

Miféle hajó, miféle vitorlás?

SZÓKRATÉSZ

A Lélek.

XANTHIPPÉ

Szemed, arcod, nyelved, hajad - ezek hová lesznek? Mit ér ezek nélkül a Lélek, Ha van egyáltalán!

SZÓKRATÉSZ

A Lélek arra való, hogy behatoljon mindazok szemébe, fülébe, szájába, akik képesek befogadni őt.

Meghalni épp annyira szükséges, mint élni volt. A lehető legjobban választották ki halálom módját s idejét.

Lelkem - ez egyetlen testből - holnap már száz és száz másik testbe száll át, hogy ugyanazokat az Eszméket és Gondolatokat hozza létre ott is, mint bennem.

XANTHIPPÉ

Ezt hajtogatod egyre csak. Mi lesz a saját testeddel! Ezt mentsd meg, mert ez csupán egyetlen és egyedüli! Itt az utolsó pillanat: Gyere!

SZÓKRATÉSZ

Hagyd abba!

XANTHIPPÉ

Nem! Az utolsó pillanatig harcolok!

Eddig vitatkoztam, veszekedtem, átkozódtam, most már csak letérdelek eléd, és sírva kérek.

Ne idd ki azt a szörnyű poharat, én szerelmes férjem!

Egem egyetlen csillaga, szép madaram, vidámhangú sípom, titoktartó ládikámnak kulcsa! Gyere, hazaviszlek, szépen letisztítom rólad a port, vigyázok rád, nevelem kalászkodat. Felszítom a parazsat, égő lángon finom mézes lepényt sütök neked, hét napig csak puha ágyban fekszel, aztán felvezetem lovadat. Drága sárga ménen, nyeret nem tűrt lónak hátán száguldozol, táncolsz, dalolsz...

SZÓKRATÉSZ - *kinéz az ablakon* -

Hallgass el, asszony! Megáldoztam már!

XANTHIPPÉ

Ó te sziklakemény szívű, hajthatatlan gonosz ember! Szívem belsejéből szóltam hozzád és hiába, megszöksz tőlem. Mert hiába jajgattam és könyörögtem, soha énnekem nem hittél. Csak a hiú világ hazugságainak hittél!

SZÓKRATÉSZ

Mindaz, ami megtörtént, az Erény javára történt! Az Igazság! A legfőbb Szépség. Az Örökérvényű dolgok kedvéért!

XANTHIPPÉ

Legyenek átkozottak hát ezek mindezért! Hová tévedtél Szellem? Egyedül Te vagy, Te voltál! Hol lesznek már holnap a te szavaid? Ez az ifjú itt, utolsó hódításod, ha akarja letörli azokat s más gondolatokat ír a helyükbe. Föl tudsz majd támadni akkor, hogy figyelmeztess, kiigazítsd? - De: minek is. Azok a szavak, ha másképp hazudják ugyanazt, szintén csak elbolondítanak, félrevezetnek bennünket.

(Szókratész elhallgat, eltűnik az ablakból. Xanthippé benéz az ablakon, látja, hogy lehuntya a szemét.)

XANTHIPPÉ

Mehetsz Platón! Ez nem szól többet. Elvégezted, amiért ideküldtek. Segítettél megölni. Menjetek! Menjetek nemző gyilkosok! Megszültétek a Filozófiát, a férfi bolondságok leghatalmasabbikát. Szüljétek tovább! Öljétek vele százakat, ezreket, milliókat! - De várj még ne menj! - Add ide azokat a táblákat! Hadd verem szét ezeket a gyilkoló eszméket és gondolatokat!

(Platón magához szorítja a táblákat, de Xanthippé kitepi a kezéből. Földhöz vágja, rátapos, a táblák nem törnek szét. Xanthippé egyenként ledobálja a mélybe azokat.)

XANTHIPPÉ

Eredj értük! Szedd össze! Kockáztasd érte legalább egyszer az életedet! Ne csak unalomból, időtöltésből, megszokásból foglalkozz vele!

PLATÓN

Most ölted meg őt!

XANTHIPPÉ

Tudnálak csak téged megfojtani. Lódulj! A mélységbe te is!

(Xanthippé a szakadék szélére kényszeríti Platónt, majd a mélybe taszítja.)

XANTHIPPÉ

Megkapaszkodtál? Imádkozz, hogy fenntartsd az a száraz fűcsomó! Lebegj csak ég és föld között, várd, hogy az Eszmék, az Ideák felemeljenek! - Vagy hullj a mélységbe s véssz el, mint az én szegény Uram.

Ó, én Szókratészem! Elűztem az ablakunk alatt koslató athéni ifjakat, akik sóvár, kéjvágyó szemeikkel rám lestek, miközben elhitették veled, hogy tehozzád jöttek. Elkergetem, elzavarom az emlékezeted mellől is ezeket a szófaragó, hazug álbölcselőket!

(Xanthippé bemegy a cellába. Kivonszolja Szókratész testét, lefekteti az egyik sziklára. Nézi. Ráborul. Siratja. Közben besötétedik. Szakaszosan lesz egyre sötétebb és elég gyorsan: az idők és az események iramlását jelezve. Xanthippé fáklyát gyújt. A tűz világánál halott férje arcát nézegeti. Megint ráborul a tetemre. Sír. Aztán felugrik. Többször megismétli ugyanezt. - Ezután - lélekben teljesen átalakulva - így beszél:)

XANTHIPPÉ

Célba érteztél, én egyetlenem. Megdicsőültél. Eztán már soha nem fogok rád rossz szót sem mondani. S másoknak sem engedem ezt. Jó engedelmes asszonyod leszek. Alázatos társad. Legyőztél, elismerem. Te voltál az erősebb, a rendíthetlenebb. Legyőzted Athént a világot is. Ő te hatalmas férfiú!

Bocsásd meg, hogy csak most ismerek rád igazán. Lelkem tisztítója! Igazi megteremtője. Züllött házam rendbetevője. Szennyes városunk, tévelygő világunk megigazítója, oltalmazója! Létezz: Éljen elevenen bennünk, mindannyiunkban tovább!

(Feljebb emeli a hangját. Hangosan kiáltozik. Integget.)

XANTHIPPÉ

Jöjjetek hozzá, barátai, tanítványai, polgártársai! Jertek bátran ti elítélői, tegnapi ellenségei! Irigyei. Nézzétek! Nézzetek reá! Vessétek agyatokba és szívetekbe ezt a csodát. - Mert mi valamennyien halottak vagyunk, de ő - él! Egyedül csak ő él közülünk tovább. Ő az örök létező, a mindig elevenen ható, a századok évezredek múltán is tettekre kényszerítő erő.

(Xanthippé hívására sorra előjönnek a darab szereplői. Platón, Agathón, Arisztodémosz, Alkibiádész, Kriton, Erüximakosz, Kaloniké. Anüosz és az árusok is. Aztán mások. Egész zarándoksereg. Későbbi korok emberei. Római bölcsek: Seneca és társai. A Középkor Szentatyái, az Újkor humanistái, hinduk, arabok, kínaiak. Századunk emberei. A nézőtérrel is néha-nhan. Körülállják a halottat. Némán, tisztelettel fejet hajva hallgatják a férjét még tovább dicsőítve sirató Xanthippét.)

XANTHIPPÉ

Látjátok, mennyire él! Hogy áthat, mozgat, változtat, elevenít bennünket! -

Hatalmasabb, mint a Mennykövező! Világosabb, mint Apollón. Bölcsőbb, mint Pallasz Athéné. - Legyűri Hádészt, bilincsbe veri az állatarcú szörnyisteneket: Isist, Osorist, Baált, Mitrászt s a többieket! Ledőlnek a Félelem, az Iszony, a Rémület bálványai. Trónjára ülhet a Jóság, a Szelídség, az Igazság és a Tisztaság!

(A Szókratész teste köré gyűlt tömeghez fordul.)

Vigyázzatok! Tisztelni már csak ezeket szabad. - Hajítsátok el a gyűlölet eszközeit, mint ahogyan én eldobtam kezemből a korbácsot. - Nem lehet méltó kapcsolatot teremteni emberek között másképp csak úgy, ahogyan ő tanítja s hirdeti: jósággal, egyszerűséggel, alázattal!

Akartok élni tovább, emberek? Vagy hamuvá, füstté, gőzzé, semmivé változni? - Utolszor mondom: fogadjátok be őt ti is. Ő bátorítson, lelkesítsen, termékenyítsen, mert csak úgy leszünk igazak, szabadok, tiszták, elevenek és teljes emberek!

ATHÉNI HETÉRÁK

DRÁMA HÁROM FELVONÁSBAN

(PERIKLÉSZ aranykorának végnapjaiban játszódik ez a dráma. Hetérák a főszereplői. Ezek a lányok, legalábbis a választékosabb modorúak, kevésbé a férfiak testi mint inkább lelki igényeit, az érdekes és értelmes társas együttlét örömeit szolgálták. A műveltséget. A filozófiát, a művészeteket, általánosan a bölcsességet és - bármennyire paradoxonnak hangzik - a jó erkölcsöket is. Államférfiak, bölcselők, tudósok, költők és más művészek társaságában és társas együttélésükért éltek. Ezek jobba, érdekesebbé tette volt a foglalkozásuk.

Nem meglepő ezért, hogy az inkább papnőnek mint örömlányoknak illő teremtések fogékonyak, az akkori Athén városában talán leginkább fogékonyak voltak azokra az új eszmékre és arra az új erkölcsiségre, amelyeket Szókratész tanításai parancsoltak. Szókratészt nem hiába tartják a Krisztus által hirdetett eszmék, a keresztény vallás előfutárának. Mártíromsága is hasonlít Krisztuséhoz. Aszpázia kedvelt hetérájának GLÜKÉRÁNAK sorsa is a kereszténység első századainak mártíromságát idézi, hiszen ez a fiatal teremtés a szentté avatott nők és lányok állhatatosságával tart ki a lelkébe fogadott szereteteszme mellett.

Szereplők

(A görög név- és helyneveket Babits Mihály még másképp írta. Az utóbbi fél évszázad fordítói és filológusai a kiejtéshez jobban igazodó szabályok szerinti írásmódra változtatták. Őket követtem, az egyetlen kivétel ASZPAZIA neve. Az ASZPASZIA változatot kissé affektáltnak éreztem ugyanis.)

ASZPÁZIA

THAISZ

GLÜKÉRA, athéni hetérák

PERIKLÉSZ, az athéni demokrácia vezére

PHEIDIÁSZ, szobrászmester

ERÜXIMAKOSZ, orvos

IKTINOSZ, építész

SZOPHOKLÉSZ, tragédiaköltő

EUPHORION, tragédiaköltő

KLEÓN, cserzővarga, PERIKLÉSZ ellenfele

NYÚZÓ,

HÚZÓ,

TÉPŐ,

TEKERŐ,

FAC SARÓ,

C SERZŐ, Kleon legényei

ELSŐ SEBESÜLTIVIVŐ

MÁSODIK SEBESÜLTIVIVŐ

FUVOLÁSLÁNY

Hetérák, Aszpázia szolgálói

BÉLOSZ, helóta, Periklész szolgálója

Első felvonás

I. jelenet

(Hetéraszoba az ősi Athénben. Egyszerűen és célszerűen berendezett, olyan mint egy századunkbeli város bordélyházában. GLÜKÉRA nagyon fiatal, megjelenésében inkább félénk kislánynak tűnő hetéra, az ágyat igazgatja, THAISZ hátát az ajtónak támasztva, félig az utcát figyeli. GLÜKÉRA hosszasan, gondosan takarítja az ágyat.)

THAISZ

Mit vacakolsz!

GLÜKÉRA

Minden csupa por!

THAISZ

Matrózzal háltál?

GLÜKÉRA

Koszosabb fickóval.

THAISZ

Paraszttal?

GLÜKÉRA

Egy kerameikoszi kőfaragóval.

THAISZ

Egyre lejjebb teszed! Mikor én még olyan voltam, mint most te, pénzeszsák kereskedőnél, vagyonos polgárnál, zsákmánnyal hazatérő vitéznél lejjebb nem adtam.

GLÜKÉRA

Egyre megy kivel adja össze magát az ember.

THAISZ

Hülyeség! Még az ágyadnak sem mindegy! Vagy azért véded a lepedőt bepiszkító éjszakai csibészedet, mert kemény volt és tüzes.

GLÜKÉRA

Öreg volt és ügyetlen, de elviselhető. Mikor ajánlasz be már Aszpáziánál?

THAISZ

Hát ez meg honnét jut most az eszedbe?

GLÜKÉRA

Másra sem vágyok, csak arra, hogy egyszer hozzá mehessek.

THAISZ

Mit remélsz tőle?

GLÜKÉRA

Hogy megmutatja nekem a módját, amivel legalább a lelkem tisztességét visszaszerezhetem.

THAISZ

Pénzt kívánj, pénzt, pénzt, pénzt, mentől többet. Ez minden mesterségnek, a miénknek is a mértéke. Ha megfizetik a munkádat, akkor elégedett lehetsz. Mennyit szedtél ki a kőfaragótól?

GLÜKÉRA

Három dareioszt.

THAISZ

Elég jól megkopasztottad, hiszen még aludni is hagyott. De mutasd! Nem hamisak-e?

THAISZ - *Beljebb kerül a szobába. Elveszi az asztalkáról a pénzt. Forgatja, szájába veszi. Bólint. -*

THAISZ

Igaziak. Fura! Egyetlen éjszaka három arany. Nem tolvaj volt ez a pasas?

(Ezalatt Glükéra porolja az ágyat. Az ágyról felszálló por a betűző napfényben sárgásan megcsillan. Thaisz nézi, majd felkiált.)

THAISZ

Söprűt! Lapátot!

GLÜKÉRA

Takarítani akarsz?

THAISZ - *megtalálja a seprűt -*

Hol a lapát?

GLÜKÉRA

A másik sarokban.

THAISZ

- *Gondosan összeszedi a földre szállt port. Glükéra csodálkozva figyeli. -*

THAISZ

Mondj valamit még a vendégedről!

GLÜKÉRA

Hagyj békén!

THAISZ

De csak! Milyen volt?

GLÜKÉRA

Öreg.

THAISZ

És?

GLÜKÉRA

Szuszogós. Hamar elkészült, aztán elaludt. Hortyogott és ettől olyan vidámmá vált az egész. Utálok azt a fajtát, amelyik a pénzéért hajnalig macerálja az embert! - Hátat fordítottam neki és békésen aludtam reggelig. Bárcsak mindig így volna!

THAISZ

Ne nyafogj folyton, Thüké gyermeke!

GLÜKÉRA

Én és a szerencse!

THAISZ

Te vagy a legszerencsésebb hetéra Athénban.

GLÜKÉRA

Ne tréfálj velem!

THAISZ

Tudod: kivel háltál?

GLÜKÉRA

Jól nevelt hetéra nem kérdezi a vendége nevét.

THAISZ

Idenézz, mit hagyott a lepedődön ez az ügyetlenül szuszogó, hortyogós öreg! Idenézz, tudod, hogy mi ez?

GLÜKÉRA

Szemét!

THAISZ

Az, de milyen szemét! Gyere nézd innét azt a lefelé szálló port. Nem jössz rá, hogy mi ez? Fogd ezt a galacsinná gyúrt golyócskát. Érzed a súlyát? Tudod már mi ez!

GLÜKÉRA

Nem. De ki hozott volna ide aranyat nekem?

THAISZ

Nem kerameikoszi volt az a kőfaragó, hanem akropoliszi.

GLÜKÉRA

No és!

THAISZ

Ez az ember többet ér néhány olymoszi széptevőnél. Ide figyelj! Pheidiász volt nálad, a legnagyobb szobrász, aki márványt vésett valaha.

GLÜKÉRA

Hogy került aranypor a bőrére?

THAISZ

Most a Parthenon szentélyében a Bagolyszemű szobrát csinálja - aranyból. - Meglátogat még?

GLÜKÉRA

Lehet.

THAISZ

Nem kérdezted meg?

GLÜKÉRA

Nem én. De valami ilyesmit dünnyögött.

THAISZ

Hozzábújtál-e reggel, még egyszer kedveskedni neki?

GLÜKÉRA

Hogy újra beszennyezze a lepedőmet!

THAISZ

Aranyporral.

GLÜKÉRA

Az is piszok. A testemet is belepte. Nézd!

THAISZ

Az ám! Csupa arany! A hátad a melled is. De mutasd lejjebb. A hasad, a feneked, a combjaid mind tele. Kis álszent! Nem kell téged féltetni. Jól hozzátapadtál. Lemosom rólad. Guggolj a tál fölé. Szivacs nem kell. Tenyérrel érzem jobban. A vizet aztán majd jól megforgatom. Meglátod, mekkora golyócskát gyúrok ki abból az aranyos mocsokból.

GLÜKÉRA

Mit ér egy ilyen galacsin?

THAISZ

Lemérik és megbecsülik az agorán.

GLÜKÉRA

Milyen jó vagy, hogy kitanítasz.

THAISZ

Kitanulsz te magadtól is. Most már nem féltelek. Megjön az eszed még mielőtt felölténéd az első parókát. Ne hidd, hogy csupa jóságból vagyok ilyen. Az aranynak, amihez így jutunk, enyém a fele!

GLÜKÉRA

Legyen mind a tied!

THAISZ

Azt nem. Annyit nem fogadok el. Ezt is csak azért, mert hozzám már csak olykor-olykor kopogtatnak be a férfiak.

GLÜKÉRA

Én ezért irigyellek.

THAISZ

Bolond vagy! Az volt örömkorom, amikor egymást szidalmazva tolakodtak ajtóm előtt. Abból tengődöm ma is, amit akkor kaptam. Ki tudja meddig lesz elég? Kapóra jött ez a köfaragó. Valóságos csoda. El ne eresszük.

GLÜKÉRA

Felőlem jöhet. Ő vagy más, egyre megy!

THAISZ

Finnyás kis hetéra vagy, de lehet, hogy éppen ettől nő meg az értéked. Ügyes fogás. Ám ha egy ilyen nagyszerű falat akadt a horgodra, akkor el ne eresszd. Mutass egy kis szeretetet felé. Kedveskedj, alakoskodj, amit kell. Tudod, milyen siralmas ennek az embernek az élete! Van családja, de milyen! A felesége egy házsártos szörnyeteg, aki úgy szereti őt, hogy naponta szarvakat rak a fejére.

GLÜKÉRA

Hát a hitesszonyok között is vannak ilyenek?

THAISZ

Vannak ám! Míg ez odafönn az Akropoliszon izzadva véseget, az odalenn arany ifjakkal szeretkezik, szeretetti az ugyancsak nem remekbe sikerült testét.

GLÜKÉRA

Ha csak gyöngédségemet kívánná, én az aranyai nélkül is várnám őt szívesen. De ki az, aki ilyen érzelmekkel közeledik egy hetérához?

THAISZ

Te meg ne játszd a szüzet! Az a fontos, hogy jöjjön. Erre vedd rá! Jöjjön, ha tud egyre piszkosabban és mentől több porral a ruháján és a testén. Mártsa bele, hengerítse meg olajos izmait a porban odafenn s jöjjön úgy ide, hozzon minél több aranyat.

GLÜKÉRA

De oda vagy, amióta tudod, hogy kicsoda ez.

THAISZ

No hallod, nem mindennap ér ilyen szerencse!

GLÜKÉRA

Nos, úgy áldozat jár ezért Aphroditének. Ezt a kisebbik golyócskát neki ajándékozom.

THAISZ

A helyedben én nem sietnék ezzel!

(Kintről éles kiáltás hallatszik, egyre erősebben. Egy férfi jajgat, magas fejhargon - az orvosok úgy nevezik ezt, hogy: crie céphalique. Glükéra felkapja fejét a bántó hangzatokra)

GLÜKÉRA

Kitől jöhet ez a fültépő sikoltás?

THAISZ

Megnézem.

(Kinéz az ajtón, kimegy, majd visszatér, miközben a sikolyok ismétlődnek.)

THAISZ

Egy helótát hoznak. Lezuhant az Akropoliszról. A sebesültvivők, hogy kifűjják magukat, letették a földre. Épp a házaink előtt!

GLÜKÉRA

Hozassuk be ide!

THAISZ

Bolond ötlet!

GLÜKÉRA

Megitatom!

THAISZ

Kinn is megteheted!

GLÜKÉRA

Itt hűvösebb van. Behozatom.

THAISZ

Egy helótát!

GLÜKÉRA

Egy szenvedőt.

(A sebesült ezalatt is kiabál.)

GLÜKÉRA

Hallod mily keservesen kiabál. Idebenn jó fekhelye lenne.

THAISZ

Nem Aszklépiosz lányai vagyunk. Aphrodité ágyába akarsz fektetni egy ordítózt!

GLÜKÉRA

A sok gyönyörért sikoltozók után végre valakit, aki az egészségéért könyörög.

THAISZ

Menj csak, hozasd ide! Fektesd le! Bújj mellé magad is. - Aztán várd, hogy valaki bekivánozzék hozzád!

GLÜKÉRA

Ki törődik most ilyesmivel. Hogy jajgat!

(Kifelé indul. Thaisz elébe áll, lefogja. Birokra kelnek. Glükéra kitépi magát Thaisz öleléséből.)

GLÜKÉRA

Eressz!

(Glükéra kirohan, néhány perc múlva visszatér a sebesültvivőket sürgetve.)

GLÜKÉRA

Ide tegyétek! - *az ágyra mutat.* - Óvatosan!

IDŐSEBB SEBESÜLTIVÓ

Akárkik vagytok, nagy jót tettetek!

FIATALABB SEBESÜLTVIVŐ

Majd megszakadtunk!

GLÜKÉRA

Mi rajta szeretnénk segíteni!

FIATALABB SEBESÜLTVIVŐ - *Glükérához* -

Miért vagy ily zilált?

GLÜKÉRA

Civódtunk!

THAISZ

Nem rátok tartozik!

IDŐSEBB SEBESÜLTVIVŐ - *Thaiszhoz* -

Tiéd ez a tanya?

THAISZ

Az enyém a szomszédban épp ilyen. Este megnézheted.

GLÜKÉRA - *az ifjabb sebesültvivőhöz* -

Nem látok sebeket.

IFJABB SEBESÜLTVIVŐ

Mély szakadékba esett. Ott ahol a Propyleiát kezdik ácsolni.

GLÜKÉRA

Nincs észnél ez.

IFJABB SEBESÜLTVIVŐ

Csoda, hogy él!

IDŐSEBB SEBESÜLTVIVŐ - *Thaiszhoz* -

Eljönnék hozzád este, de az anyjukom azonnal megtud mindent, ami történik velem.
Kiszedné a szememet!

THAISZ

Hűséges asszony! Ismerem ezeket!

IFJABB SEBESÜLTVIVŐ - *Glükérához* -

S tehozzád eljöhettek-e?

THAISZ - *Glükéra helyett válaszol* -

Megbolondultál! Tudod ki jár ehhez a lányhoz minden este! De ne, inkább ne tudd! Érd
be azzal, hogy ez nem neked való falat.

GLÜKÉRA

Ne a testemre alkudjatok! Fussatok orvosért. Megfizetem! -

(Levesz egy aranyat az asztalkájáról s az idősebbnek adja.)

IDŐSEBB SEBESÜLTVIVŐ - *megnézi, majd zsebre vágja a kapott dareioszt - a fiatalabbhoz* -

Hamar orvost! Én meg elballagok a gazdájáért.

(Thaisz, látva Glükéra könnyelműségét a fejéhez kapkod. A két sebesültvivő távozik, a sérült helóta újra felsikolt.)

THAISZ

Elszúrtad a szerencsédet, bolond! Pénzes pasasok helyett fogtál egy sebesült helótát, aki majd minduntalan belerondít az ágyadba.

GLÜKÉRA

Nézz erre a szenvedő arcra. Nyitva a szeme, mintha mindent látna, de túlnéz rajtunk, a végtelenbe. Ide figyelj, Thaisz! Nem feküdt még soha ilyen nézésű férfi ebben az ágyban! Látod a tagjait! Mint a lőtt madár, az ilyen!

Mitől van az, hogy mihelyt sebe van valakinek, tüstént ártalmatlanná válik. Ez, ha volt is neki, nézd ez megszabadult minden gonosz szándékától. Szeretem azt, aki ilyen ártatlanná vált, de mégis azt akarom, hogy ez az ember meggyógyuljon, legyen olyan, amilyen volt. Segítsetek engem, ó égi istenek, s én esküt teszek: Ezt anélkül fogom elbocsátani, hogy hálnék vele! Küprisre, Déméterre, Perszephonéra fogadom! Ne legyek méltó jó szándékaitokra ó, ti égi, földi s föld alatt lakó istenek, ha másképpen cselekszem!

THAISZ

Szentelted volna Aszklépiosznak a testedet, úgy értenélek. Most vetettük meg a közös szerencsénk alapjait, s te máris mindent elrontottál.

GLÜKÉRA

Egyéb nem érdekel, csak az, hogy ápolhassam.

THAISZ

S ha megérkezik az aranytestű öreg?

GLÜKÉRA

Átengedem.

THAISZ

Jól tudod, hogy te kellesz annak, nem én! Kitaláltam, mit teszünk. Átengedem az ágyamat, s míg ti nálam szeretkeztek, én itt vigyázok erre a senkire.

GLÜKÉRA

Az én kezemre szorul ez.

THAISZ

Ostoba, azt hiszed, látja ez a másik szerencsétlen azt, hogy melyikünk üldögél mellette!

(Az orvos megérkezik. Kövérkés, kopaszodó ember.)

ERÜXIMAKOSZ

Ez hát az a helóta, aki a Parthenon tetejéről a mélybe esett.

THAISZ

A Propyleiáról.

ERÜXIMAKOSZ

Mit fecsegsz! A Propyleia építésébe bele se kaptak még.

THAISZ

Így mondták, akik idetették.

ERÜXIMAKOSZ

Elértetted. Mindegy. Mit változtat ez a lényegen? Ki a gazdája?

THAISZ

Nem jött érte még.

ERÜXIMAKOSZ

Az ilyesmit nem sietik el.

GLÜKÉRA

Kérem, úgy kezelje, mintha az enyém volna.

ERÜXIMAKOSZ

Te akarsz megfizetni érte, kicsikém? Látom, van mivel. De miért teszed? Hált veled ez az alak már? - Úgy legalább érte öröm is. Tőled elfogadom a kezelési díjat. Legjobb lesz, ha természetben fizeted. De azt előre is elárulom, nem éri meg vesződni ezzel.

GLÜKÉRA

Hogy értsem ezt!

ERÜXIMAKOSZ

Úgy, hogy rövidesen temetheted.

GLÜKÉRA

Bizonyos ez? Meg sem vizsgálta még!

ERÜXIMAKOSZ

Már megvizsgálta a tekintetem. Mi több: mielőtt ránéztem volna, a fülem. Magukra hagyott, fejsebet kapott katonák sikoltoznak így a harcmezőn, másnap a csata után. Aztán már csak a keselyű vijjog csaknem ugyanígy. - Reménytelen eset. De ha az nem volna is; mi értelme életben tartani megrokkant helótát. Sem testének, sem szellemének erejét vissza nem nyeri többé.

THAISZ

Hallod, Glükéra, a doktor is azt mondja, amit én.

GLÜKÉRA

Én pedig azt, hogy meg kell őt menteni!

ERÜXIMAKOSZ

Erről a gazdája dönt véglegesen.

GLÜKÉRA

Én tőle ezt a szolgát megveszem!

ERÜXIMAKOSZ

Olcsón jutsz ehhez, alighanem. - Ha én volnék a becsüs, egyetlen obulusra tenném az értékét. A második pénzt holnap szájába teheted. - Ez már a hatodik, aki így jár a héten. Építéshez alig konyító, ügyetlen embereket toboroztak össze, hogy sietve befejezzék ezt a rögeszmés vállalkozást.

THAISZ

Az Akropolisz már így, befejezetlenül is a világ csodája! S milyen lesz, ha majd készen áll.

ERÜXIMAKOSZ

Mi a fene! Tán te is a tudós hetérák közé tartozol!

THAISZ

Aszpáziához járok kisegíteni.

ERÜXIMAKOSZ

Egyetlen egyszer sem láttalak ott.

THAISZ

Mostanában nemigen hivat. - De hallottam beszélni Periklészt, Szophoklészt, Arisztodémoszt, Hérodotoszt, az öreg Pheidiászt is. Ő mondta azt, hogy abból a púpból - a hegyből -, amit Athéné istennőnk a hátán visel, ékszerdobozt farag.

ERÜXIMAKOSZ

Szemtelen művész - hencegés! Az Akropolisz üresen sem púp a városon. - Nagy baj, hogy Athénban ma mindenki mást csinál, mint amihez ért. A vargák politizálnak, a filozófusok hordót csinálnak, a szobrász várost épít, a hetérák bölcsekednek. Ez a helóta itt azért pottyant le a magasból, mert - látom a sima tenyerén - soha azelőtt nem vett a kezébe követ.

THAISZ

Aszpáziánál hallottam azt is, hogy az athéni építészek együtt valamennyien nem érnek annyit, mint Pheidiász kisujja.

ERÜXIMAKOSZ

Nos, ha ennyire szegények vagyunk építészekben, ami nem igaz! - mért nem hozatunk Krétából egyet. Daedalosz mester unokái élnek még. Bármit is állítanak, úgy volt kedves nekem az Akropolisz, ahogyan az a perzsa vész előtt kinézett. Lehet sokkalta fényesebb, de hivalkodó. Hová lett a nyíltsága, egyszerűsége, közvetlensége!

GLÜKÉRA

Mondana valamit, doktor a betegről is!

Így jól fektetem?

ERÜXIMAKOSZ

Az a helyzet a legkedvezőbb, amit a test önkéntelenül kiválaszt, mint az álomban. Látod, ebben a tartásban, amit felvett nem hánykolódik. Ha dobálná magát, úgy próbálj rajta igazítani.

GLÜKÉRA

Megitathatom?

ERÜXIMAKOSZ

Ne tedd! Ha az ajkai cserepesekké válnak, nedves szivacsot tégy a szája elé. - Ha magához térne - amit nem hiszek - s vizet kérne, adj neki óvatosan. Tejet is adhatsz. Bort ne!

(Mialatt az orvos magyaráz, Periklész lép a szobába. Valamennyiüknél pompásabb öltözetet visel. Idős férfiú. Szavai kimértek, megfontoltak, tekintélyt sugárzók.

Thaisz veszi észre először s mély meghajlással üdvözli őt.)

PERIKLÉSZ - *a sebesült fölé hajolva* -

Bélosz! Balsejtéseim valóra váltak! Mért is engedtem meg, hogy odamenj! Mivé lettél! - az orvoshoz - Van hozzá remény?

ERÜXIMAKOSZ

A te helótád? Ebből ép ember már aligha lesz. Azt kéne tenni, amit a harcmezőn!

PERIKLÉSZ

Nemcsak rabom, ez barátom nekem. Sok jó tervemben társam, segítőm!

ERÜXIMAKOSZ

Azt tesszük bajtársainkkal is, nehogy még életükben tépjék szét őket a keselyűk.

PERIKLÉSZ

Most béke van, nem köröz rém-madár.

ERÜXIMAKOSZ

De ez fél lábbal már a Styxben áll. Könnyebb egészen belétaskízítani, mint kihúzni. Repítsük hát gyorsan Hádész felé, egyedül ez a jó, neki magának is.

PERIKLÉSZ

Megtiltom! Eszedbe ne jusson ez! Úgy hallgassad e rémes jajgatást, mintha én magam sikoltanék s én feküdnék itt tehetetlenül. A Város javáért munkálkodott, ezt lássad benne és ne a helótát! - *a hetérákhöz* - Ti, kik befogadtátok őt ide, kik vagytok lányok s mért ily szívesek?

GLÜKÉRA

Hetérák vagyunk!

PERIKLÉSZ

Lány, ezt mért mondod ilyen gyászosan? Az Aphrodité övét hordani sok nő szemében irigyelt öröm.

THAISZ

Ez a lány meg csak gyűlöli!

PERIKLÉSZ

Ha tested Küprisznek szentelve is, egy másik istent szolgálnod szabad. Béloszt ápolva, akarod-e hogy Aszklépiosznak is légy inasa?

GLÜKÉRA

Én vágyom erre!

PERIKLÉSZ

Ma őt a házamba vitetem. Vedd holmidat s jöjj te is vele!

ERÜXIMAKOSZ

Ne tedd! A betegnek árt a mozgatás. Ha itt feketne ezeknél a tisztos leányzóknál, több lenne az esély.

THAISZ

De doktor, ez itt gyönyörtanya!

GLÜKÉRA

Melyben földöntúlivá fokozódnék a gyönyörűség, ha egy beteget ápolhatnék.

PERIKLÉSZ

Derék teremtés, Béloszt itt hagyom nálad. És hadd jegyezzem meg neved!

GLÜKÉRA

Glükéra vagyok!

PERIKLÉSZ

Szép név s szerencsés!

THAISZ

Hadd legyek szószólója. Barátnőm szeretné egyszer Aszpázia előtt kiönteni a szívét.

PERIKLÉSZ

Nemes szándék. Lesz gondom arra, hogy beteljesedjék. Most az fontosabb, hogy e Béloszból megint ember legyen. Polisz ügyektől jöttem, visszavár a Tanács. Ha tudok, majd eljövök megint, addig tegyétek dolgotok. Aszklépiosz segíts, Pallász, te is!

(Periklész el. A doktor szemrehányóan néz a lányokra.)

ERÜXIMAKOSZ

Ti aztán értitek, hogyan kell a szerencsét megcsinálni. Mások bajából is. Miért nem mondtátok, hogy kié ez a szolga?

THAISZ

Nem tudtuk mi azt!

ERÜXIMAKOSZ

Beszélhetsz. A szemetek se áll jól. Periklész csinos ápolónőt szerzett, úgy lehet magának. Egyébbel nem törődött. Én meg leshetem, hogy mikor szól hozzám. Rendben van. Nem foglalkozom tovább ezzel az ügyel. Rátok bízom a haldoklót. Van Athénban elég nyavalyás, akikhez én kellek!

(Elégedetlenül távozik.)

GLÜKÉRA

Van végre igaz célja életemnek!

THAISZ

Mondd azt, hogy kettős feladat vár rád. Periklész is így mondta: légy lánya Aszklépiosznak is! Nem szabad megfeledkezned Aphroditéről sem!

GLÜKÉRA

A szobrásznál lépj a helyembe!

THAISZ

Kicsikém, nem engem akarnak azok az ujjak végigtapogatni.

GLÜKÉRA

Tapogasson csak téged!

THAISZ

Annak az ujja begyében is több érzéke van, mint másnak az egész testében. És ő téged akar!

GLÜKÉRA

Mi gondom azzal, hogy ő mit akar! Mától fogva csak azzal törődöm, ami engem üdít fel!

(Odalép a sebesülthöz, szelíden nézegeti, megtörli az arcát, vizes ruhát tesz a fejére. Szeretettel nézegeti.)

II. jelenet

(Hetekkel később, Aszpáziánál. Pazarul berendezett szoba, mely főúri szalonnak is beillene. A falakon körbefutó kárpitokon a homéroszi isteni és emberi hősvilág jelenetei díszlenek. Az egyik sarokban Aphrodité-szobor, pároszi márványból. Kerevetek, szőnyegek, terített asztalok. A világítás rafinált, szinte olymposzi fényt állít elő.

Az oszlopok között föltűnik Glükéra, az asztaloknál Thaisz a terítéket igazgatja.)

THAISZ

Korán érkezél! Ezenél az előkelőéknél később kezdődik az este.

GLÜKÉRA

Hát hogy ezt nem tették még egyenlővé - rendeletileg.

THAISZ

Ne politizálj! A te hamvas ajkadra nem illenek piszkos polisz-ügyek. Végy inkább egy körtét. Leszboszi. Édesebb a fügénél. Szétolvad a szádban, még rágnod sem kell. Nesze, ez a legzamatosabb!

(Átnyújt egy körtét, Glükéra megízleli.)

THAISZ

Dicsérd már!

GLÜKÉRA

Jó.

THAISZ

Ízesebb a szerelem gyümölcseinél. Ha bekapod, nem fordul ki a gyomrod tőle.

(Glükérát hirtelen hányinger lepi meg. Csuklik, majd kiszalad, hogy kibukja a gyümölcsöt.)

THAISZ - a visszatérő sápadt leányhoz -

Csak nem vagy úgy?

GLÜKÉRA

Attól lettem rosszul, hogy azokra az utált dolgokra céloztál.

THAISZ

Be kényes vagy! Végy egy savanykás almát, az majd rendbe hoz. Azt a sárgát. Hajastól is jó!

GLÜKÉRA

Nem kívánom.

THAISZ

Eleged van már?

GLÜKÉRA

Mindenféle gyümölcsből.

THAISZ

Belőlem is? Jó, magadra hagylak.

GLÜKÉRA

Ne!

THAISZ

Csak nem félsz?

GLÜKÉRA

Félek!

THAISZ

Mitől?

GLÜKÉRA

Tőle.

THAISZ

Ugyan!

GLÜKÉRA

Meg a helytől is.

THAISZ

Te akartál idejönni.

GLÜKÉRA

Most meg elszaladnék. Mintha örvényben lennék. Minden zavar. Hogyan mondjam el egy idegen nőnek azt, amit magamban sem tudok pontosan kifejezni. Valami szorongatja a torkomat. Miért jöttem ide?

THAISZ

Nyugodj meg! Ő fél szavakból is ért. Beszélj őszintén mindenről neki. Még a barátnője is lehetsz, ha megszeret. S nézz körül idebenn! Nem hiszem, hogy voltál már ilyen csodálatosan szép helyen. Nézd ezeket a csodás képeket! És Aphroditét a sarokban. Menj hozzá, érintsd meg márvány ölét! Ezt is a mi aranytestű szobrászunk csiszolta.

GLÜKÉRA

Kikottyantottad a titkot?

THAISZ

Itt mesélte el ő ezt nekik. Glükéra, Aszpázia tehát tud erről. Szégyellem!

THAISZ

Mindenki mulatott rajta. No én megyek!

GLÜKÉRA

Ne! Félek.

THAISZ

Kitől?

GLÜKÉRA

Ezekről az istenalakoktól.

THAISZ

Érintsd meg még egyszer az istennőnk ölét. Súgd a fülébe leghőbb vágyadat. Én most itt hagylok.

(Glükéra a márvány Aphroditéhez bújik. A másik irányból belépő Aszpázia ebben a helyzetben találja. Néhány pillanatig szótlanul néznek egymásra.

Aszpázia díszes hetéra köntöst visel. Erősen festett az arca és a szeme. Pompázatos jelenség. Szép nő, akin látszik, hogy a szépsége mesterkélt. Mozgása elárulja, hogy a teste már nem fiatal. Aszpázia arcán mosoly, Glükéráén inkább borzongás. El akar menekülni, de Aszpázia elébe áll.)

ASZPÁZIA

Ennyire rémisztő vagyok?

GLÜKÉRA

Úgy jelentél meg, mintha a kárpitok közül léptél volna ki.

ASZPÁZIA

Eltaláltad. Ott jöttem be.

GLÜKÉRA

Mi van a szőnyegeken túl?

ASZPÁZIA

A falak. De itt egy hasítékon át be lehet jutni a másik szobába.

GLÜKÉRA

És ott mi van?

ASZPÁZIA

A szépítkező szobám. Az én testem már nem oly fiatal mint a tiéd.

GLÜKÉRA

Mégis szép vagy.

ASZPÁZIA

Amilyenre megcsinálom magam. - Hetéra vagyok, szépség a fegyverem.

GLÜKÉRA

Nekem azt mondták, hogy legfőbb fegyvered az okosság!

ASZPÁZIA

Mese. Való tény, hogy Periklész és barátai, a görög szellem újjáteremtői szívesen járnak ide. Nem azért, hogy engem lássanak, hanem, hogy egymással találkozassanak. Éberem figyelem minden szavukat. Élvezem a magasröptű vitákat, s a tréfás kiszólásokat. Csak akkor beszélek, ha úgy érzem: lankad a figyelem.

GLÜKÉRA

Mivel tudtad ezeket a híres férfiakat mind egy láncra fűzni?

ASZPÁZIA

Azzal, hogy egyáltalán nincsenek láncra fűzve. Nyíltan kitárják egyéniségüket. Akkor is, ha egyetértenek, akkor is, ha vitatkoznak.

GLÜKÉRA

Azért csak te vagy a központ. A sugárzó szépséged.

ASZPÁZIA

Lehet, hogy még ma is szép vagyok. Inkább talán érdekes. De - még fénykoromban is - voltak nálam tündöklőbb testű hetérák. Hol vannak ezek már! Ostobán eltékozolták minden kincsüket.

GLÜKÉRA

Te meg?

ASZPÁZIA

Jobban vigyáztam igazad van, ma is van mivel büszkélkednem.

GLÜKÉRA

Honnét származol, hogy ilyen magasra vitted?

ASZPÁZIA

Egész alulról. - Ül le! Végy a tálból! A füge déloszi. Elmondom neked, hogyan jutottam idáig.

(Glükéra leül az egyik kerevetre. Vesz a fügeből, de nem viszi a szájához. Aszpázia leül melléje, s mesél neki.)

ASZPÁZIA

Milétoszi vagyok. Apámék parasztok voltak. Eladósodtak. Elvesztették földjeiket. A jószágaikat is. Pedig nem voltak hanyag emberek. Más birtokuk nem maradt, csak az én testem. Mikor megnőttem, elhatároztam, hogy áruvá teszem. Visszaszerzem birtokaikat, sőt, ha lehet még többet is annál, amit igazságtalanul elveszítettek. Tizenöt éves koromban megszöktem. Élénken emlékszem az első éjszakára, amit a szülői háztól távol, úgy töltöttem. Egy matróz vette el a lányságomat. Faragatlan fickó volt, de jó-lelkű. A hajójára vett s áthozott Athénba. Itt néhány nap múlva - miután kockán elveszítette mindenét - eladott egy kereskedőnek.

GLÜKÉRA

Ó, ezt a történetet ismerem. Hasonlít az enyémhez.

ASZPÁZIA

Jól jártam a cserén. Később még jobban. Néhány hónap múlva tíz minát küldhettem haza. De visszahozták a pénzt.

GLÜKÉRA

Szüleid büszkék voltak. Mennyire mások az enyéme! Bezzeg ők maguk bocsátottak áruba.

ASZPÁZIA

Engem a szüleim annyira szerettek, hogy csak pár nappal éltek túl szökésemet.

GLÜKÉRA

Ó, szegények! Szegény Aszpázia! Segíteni akartál rajtuk s romlásukat okoztad.

ASZPÁZIA

Így történt. Ez aztán megkeményített. Beláttam: csak újabb tévedéseket okozunk, ha helyre akarjuk hozni az igazságtalanságokat.

GLÜKÉRA

Pedig én is ezt keresem: szeretném helyrehozni a szégyent, a bajt, amibe, amelybe - szándékom ellenére - belekeveredtem.

ASZPÁZIA

Ha ilyen nagy feladatot tűztél magad elé, akkor keményedj hozzá te is. Nem az öv dönti el, hogy milyenek vagyunk, hanem az a mód, ahogyan viseljük azt.

GLÜKÉRA

A rám kényszerített szerelmek csak megaláznak. - Hogyan tudsz Aszpázia pénzt elfogadni a szerelemért?

ASZPÁZIA

Ételt, italt tán ingyen osztanak? Vagy ruhát, szőnek neked a semmiért? A gyönyör is egyfajta, s nem is a legnemtelenebb szolgálat. Adhatod ajándékba is, de úgy is mint bármi egyebet, mit egy ember a másikkal elcserél. Ha teljes odaadással, művészettel, a mű szeretetével nyújtod, kincset ér. Nem kell szégyenkezned, ez szinte tudomány. Éveken át szolgálatkész, ügyes és jó hetérája voltam bárkinek, ki megvette tőlem ezt. - Később, mikor Periklészhez kerültem, ő kiváltott a kötelesség alól, s egyedül csak az övé lettem. Akkor már nem voltam szegény. Volt saját házam: ez a palota. Tetszik neked? Még nem is mondtad!

GLÜKÉRA

Nekem te tetszel, Aszpázia! Hány istennőnek vagy a kegyeltje! Mekkora varázserőd lehet.

ASZPÁZIA

A varázshoz már az egyiptomi, a mykénei nők is értettek.

GLÜKÉRA

De te görög vagy.

ASZPÁZIA

Igen. Az én leleményem az, hogy minden cselekedetemet, a legkisebb mozdulataimat, peploszom redőinek a hullámozását is az észnek kell kormányoznia.

GLÜKÉRA

Úgy értem, hogy te mindig hideg tudsz maradni?

ASZPÁZIA

Bizonyos értelemben, igen.

GLÜKÉRA

A gyönyörnél is visszatartod magad?

ASZPÁZIA

Aphroditének hála, nem! De - beszéljünk inkább rólad, Glükéra! - Tetszel nekem. Nem akarsz házamhoz tartozni?

GLÜKÉRA

Boldogan. - Mi lesz a szolgálatom?

ASZPÁZIA

Az amire fogadalmat tettél neki. - *a szoborra mutat* -

GLÜKÉRA - *csalódottan* -

A férfiak gyönyörűségére. Ó!

ASZPÁZIA

Mi egyébre gondoltál? - *nevetve* - Csak nincsenek leszbikus vágyaid?

GLÜKÉRA

Elképzelni sem tudom, mint megy az.

ASZPÁZIA

Úgy szolgálj jó szívvel azokat, akiket én már csak a szellememmel tudok. Szeresd helyettem a testeddel ezeket a bölcs férfiakat, akik bőkezűen fizetnek érte, mert mind szeretik a szép és okos lányokat.

GLÜKÉRA

Nem a pénzre vágyom.

ASZPÁZIA

Nocsak! Mire?

GLÜKÉRA

Más elégedettségre.

ASZPÁZIA

Milyenre?

GLÜKÉRA

Magam sem tudom pontosan milyenre.

ASZPÁZIA

Kár. Pedig azt hittem, megtanítasz valamire, amit én sem tudok még.

GLÜKÉRA

Én tőled szeretnék tanulni.

ASZPÁZIA

Akkor verd ki a fejedből a homályos vágyakat. Mert te tényleg nem tudod, hogy mit akarsz. Athéni lány vagy?

GLÜKÉRA

A trákok között születtem, onnét hoztak már kicsiny koromba Athénba a szüleim.

ASZPÁZIA

Makacs trák csikó, betörlek majd, ne félj!

GLÜKÉRA

Hogyan?

ASZPÁZIA

Még nem tudom, egy vers jutott eszembe. - Hallottam, hogy mekkora szeretettel ápoltad Bétoszt.

GLÜKÉRA

Aszklépiosznak hála, feljavult. Miért nincsenek olyan hetérák, akik az ilyesfajta boldogtalanoknak nyújtanak vigaszt?

ASZPÁZIA

Hogy-hogy nincsenek ilyenek? Te pontosan ilyen hetéra vagy.

GLÜKÉRA

Feküdnöm mégis azok mellé kell, akiket ki nem állhatok!

ASZPÁZIA

Túl sokat akarsz, kislány! Majd még beszélgetünk erről legközelebb is!

(Aszpázia feláll, Glükéra is. A lány tétovázik. Aszpázia észreveszi, hogy kérdezni akar még valamit.)

ASZPÁZIA

Mit akarsz tudni még?

GLÜKÉRA

Hogy tudtál tiszta maradni, s miként maradhatnék én is az?

ASZPÁZIA

Sokat kell szenvedj még ahhoz, hogy ezt elérd! Többet kell örülnöd amiatt is, hogy örömet adhatsz másoknak. Keveset éltél még, te jólelkű teremtes. Ne őrizgesd a szépségedet féltékenyen önmagadnak. Oszd szét boldogan mindenkinek, aki kéri azt, akár az egész világnak.

GLÜKÉRA

Igen azt szeretném, ha odaadhatnám magam egyszerre az egész világnak!

III. jelenet

(Ugyanott, Aszpázia szobájában. A nő öltözete most kevésbé ünnepélyes. Tükör előtt rendezgeti magát éppen, amikor barátja Periklész belép. Athén „első emberének” ruházata sem oly díszes, mint az előbbieken volt. Viselkedése oldottabb, fesztelenebb. A kor szokása ellenére csókkal köszönti a nőt. Majd - tetézve ezt a hízelkedést - egy csokor rózsát nyújt át Aszpáziának. A nő boldogan csapja össze a kezét.)

ASZPÁZIA

Rózsák, ilyenkor!

PERIKLÉSZ

Makedon kertésznek tudománya. Majd kitudom miként lehet csinálni, hogy februárra hajtson. Mert, ha ezt lehet, akkor friss hagymát és retket is tehetünk télidőben az athéniak asztalára.

ASZPÁZIA

Épp elég ajándékot adtál már nekik! Szabaddá téve minden rendjüket.

PERIKLÉSZ

A hagyma és a retek éppannyira fontosak, mint a szabadság.

ASZPÁZIA

Periklész mondja ezt? És komolyan?

PERIKLÉSZ

Hermészre, úgy. Az ő fejükkel gondolkozva. Ki volt az a lány, aki kiment?

ASZPÁZIA

Nem ismertél rá?

PERIKLÉSZ

Sötétedik.

ASZPÁZIA

Glükéra.

PERIKLÉSZ

Sűrűn jár ide?

ASZPÁZIA

Igen, mióta Bélosz talpra állt.

PERIKLÉSZ

Derék teremtés, abból ő csinált újra embert.

ASZPÁZIA

Nem a Parthenon füvei?

PERIKLÉSZ

A lány szinte a saját lelkét ültette át a fiúba. Erüximakosz is azt mondja, hogy csoda történt.

ASZPÁZIA

Inkább a véletlent emlegetné a doktor. Ez az orvosok legfőbb reménye.

PERIKLÉSZ

Magam vagyok tanúja ennek a csodának.

ASZPÁZIA

Túl sokat foglalkozunk ezzel. - Megkívántad?

PERIKLÉSZ

Ugyan!

ASZPÁZIA

Ne tiltakozz, megszerzem neked.

PERIKLÉSZ

Mondtam, hogy nem.

ASZPÁZIA

Nem ő lenne az első, akit. Megbízható, derék leány, kicsit rögeszmés. Igaz, nem görög.

PERIKLÉSZ

Bélosznak szánom. Felszabadítom őt, s legyenek egymáséi.

ASZPÁZIA

Meglátjuk kell-e a lánynak a fiú. Ez a teremtség egyre feljebb néz. De - beszéljünk valami fontosabbról.

PERIKLÉSZ - *kedvetlenül* -

Megint a rossz hírek. Feltétlenül meg kell hallgatnom ezeket?

ASZPÁZIA

Megbánod, ha nem.

PERIKLÉSZ

Kezdd hát!

ASZPÁZIA

Fekete macskám - az utolsó azok közül, kiket kosárkámban magammal hoztam a szigetről, kimúlt.

PERIKLÉSZ

Kár szegényért. - Hozatunk helyette egy másik milétoszi feketét.

ASZPÁZIA

Nem akarok több macskát siratni.

PERIKLÉSZ

Mit tudsz még?

ASZPÁZIA

Macskám kimúlt is azt jelenti, hogy bajok közelednek.

PERIKLÉSZ

Tudsz valamiről?

ASZPÁZIA

Vád készül Pheidiász barátunk ellen.

PERIKLÉSZ

Eroszeász papnői acsarkodnak megint.

ASZPÁZIA

Meg a bőrkötényesek, Istentagadás, vallásgyalázás.

PERIKLÉSZ

Majd kivédjük ezeket megint.

ASZPÁZIA

Van más vádjuk is.

PERIKLÉSZ

Micsoda?

ASZPÁZIA

Elcsent a déloszi szövetség aranyából.

PERIKLÉSZ

Pheidiász? Nevetséges hazugság!

ASZPÁZIA

Tudom, de bizonyítsd ezt be Kleonnak is.

PERIKLÉSZ

Bebizonyítom.

ASZPÁZIA

Azt sem tudod, hogy ők mit bizonyítanak.

PERIKLÉSZ

Van alapja a vádnak?

ASZPÁZIA

Gyerekség az egész, de van.

PERIKLÉSZ

Mindig pontosak az értesüléseid, Aszpázia.

ASZPÁZIA

Te is tudsz e dologról, hiszen nálunk esett szó róla. Barátunk mostanában egy kis hetéránál töltögeti az éjszakákat.

PERIKLÉSZ

Ki talál kivetnivalót ezen?

ASZPÁZIA

Senki. De a mester figyelmetlen, szórakozott és mondhatnám szerfelett könnyelműen járt el.

PERIKLÉSZ

Nem venni észre ezt ragyogó művein!

ASZPÁZIA

De e művek porától csillogó testét elfelejtette a munkahelyén leöblíteni. Aranypor, kisebb rögcskék tapadtak a testéhez, s ezeket aztán a kis hetéránál hagyta a lepedőn.

PERIKLÉSZ

A szűz Istennő szobra már elkészült.

ASZPÁZIA

Ez a baj. Megmérték s úgy találták: a súlya jóval kevesebb, mint az aranytömbbé s a körülötte talált hulladéké.

PERIKLÉSZ

Nincs ehhez fogható szépségű emberi mű. Mikor nézzük meg?

ASZPÁZIA

Ha ezt az ügyet elsimítottuk.

PERIKLÉSZ

Dionüszoszi tréfa az egész. Derék bőrkötényesek, vigyétek csak az agórára, lesz nevetés egy szekérre való. - Ha a tanács elé kerül az ügy, ott majd én elintézem.

ASZPÁZIA

Tavaly megtehetted volna még, Periklész. Csakhogy azóta megváltozott a nép hangulata.

PERIKLÉSZ

Mit tudsz erről?

ASZPÁZIA

A lányok naponta tájékoztatnak. Még nem volt okod megbánni azt, hogy figyelünk a hírekre.

PERIKLÉSZ

A hadvezér is biztonságban érezheti magát, ha időben megtudja az ellenfél szándékát. - Miért változott meg a közhangulat?

ASZPÁZIA

Az egésznek egy tárgy az okozója. Az a pajzs a Bagolyszemű kezében. Nem kellett volna Pheidiásznak rávésnie a maga és a te képmásodat.

PERIKLÉSZ

Hogyan! Már e csekélységet is hübrisznek tartja az athéni nép!

ASZPÁZIA

Nagyobb részük így vélekedik. Ezért kell óvatosnak lennünk, különösen ebben az aranycsenési ügyben.

PERIKLÉSZ

Köszönöm a figyelmeztetést. Majd kedvébe járunk a népnek. A most kezdődő Dionüszión az előadások költségeit én viselem majd. A Szophoklész darabét legalább. - De ezt az ügyet, a déloszi arannyal, igazán nem vehetik komolyan.

ASZPÁZIA

Kiszámíthatatlan a nép. - Nemrég bántak el Anaxagorással. Pheidiász barátunkat is száműzhetik.

PERIKLÉSZ

Ezt a kitűnő művészt? Nem, ezt nem engedhetem!

ASZPÁZIA

Akkor se, ha magad is veszélyben vagy?

PERIKLÉSZ

Komolyan ilyen rossznak ítéled a helyzetet? Félnem kell abban a városban, melyet szabaddá és boldoggá én tettem. Ezért váltottam ki ezeket a szörnyű zsarnokság alól! - Hol tévesztettem el? Minden polgárt egyenlővé formáltam. A törvényhozásban és az ítélethozásban is mindenkinek egyenlő jogokat szereztem. És félnem kell mégis. - Mennyire másnak, a többieknek, ha már nekem magamnak is!

ASZPÁZIA

Nincs addig baj, míg ezek a szabad polgárok józanul gondolkodnak. Ha tisztafejű és szívű embereket választanak előjárókká, olyanokat mint te és Szophoklész, akkor senkinek nem kell rettegnie. Ám, ha a Kleónok kerekednek felül!

PERIKLÉSZ

Nem szabad engedni, hogy ezek még több tisztséget nyerjenek.

ASZPÁZIA

Ismerjük-e a démosz összes tulajdonságait? Nem éppen ez, az ilyen államrendnek a törvénye, hogy a bárányok után előmerészkedjenek a veszett kutyák és a farkasok is, s a végén azok kerüljenek fölénk!

PERIKLÉSZ

Iszonyatos dolgokat mondasz, Aszpázia! Naggyá és széppé formáltam a várost, azért, hogy ez a nagyság és szépség hasson a benne lakók lelkére. Azt akartam, hogy ne csak Athén városát, a benne lévő gyönyörű templomokat és szobrokat csodálják az idegenek, hanem a hozzájuk tartozó és őket megalkotó embereket: az athéni népet!

ASZPÁZIA

S az lett a célja az én életemnek is, hogy ebben téged segítssek. - Pheidiász ügyére visszatérve, tanácsom az, hogy előzzük meg az ellene benyújtott vádakat.

PERIKLÉSZ

Helyezzük mi vád alá Kleont!

ASZPÁZIA

Erre most nem vagyunk képesek.

PERIKLÉSZ

Mit tegyünk?

ASZPÁZIA

Egyetlen lehetőségünk van. Mielőtt ők Pheidiászt bevádolják, tartóztassuk le mi az aranylopásban vétkes hetérát.

PERIKLÉSZ

Áldozzunk fel egy ártatlant a tiéid közül?

ASZPÁZIA

Máskor is szenvedtek, ha nagyobb ügyet kellett védeni. Az a lány amúgy is vád alá kerülne. Pheidiással együtt, mint bűntársa. - Egy hetéra elleni per mindig nagy látványosság, az ilyenért hálás a nép.

PERIKLÉSZ

Borzadoz az ilyesmitől.

ASZPÁZIA

Ő az első ártatlan, akit a polisz érdekeinek föláldozunk? Azt akarod, hogy Pheidiász barátunkat elűzzék?

PERIKLÉSZ

Hiszen még el sem készült minden művével! Őt semmiképp nem száműzhetik. Legyen. Áldozzuk fel azt a szerencsétlent. - Ki az? Ismerem? Nem! Ne mondd a nevét! Jobb ha nem tudom, kit szolgáltatunk ki a nép dühének.

ASZPÁZIA

Csak tudd meg, hogy ki az. Ismered: Glükéra a neve.

PERIKLÉSZ

Bélosz Glükérája. Nem! Őt nem engedem!

ASZPÁZIA

Akkor tegyük ölbe a kezünk s várjuk, hogy a démosz űzze el Pheidiászt.

PERIKLÉSZ - *könyörgően* -

Eszelj ki valami mást Aszpázia!

ASZPÁZIA

Eszelj ki te valami jobbat, Periklész!

PERIKLÉSZ - *indulatosan* -

Te találtad ki az egészet!

ASZPÁZIA

Igaztalanul hányod szememre. Őt, a leányt okold, hogy miért ment bele ebbe a játékba Pheidiással! Ő, aki csupa önzetlenség, nyíltság, kedvesség volt, akit csak a szellemi örömek érdekeltek, miközben odaadóan ápolta a te Béloszodat, Pheidiászhoz bújta, hogy mint valami mágnesezett vas tőle magához vonzza az aranyat. Őt okold. És okold Pheidiászt. És okold majd magadat is, később, majd ha amiatt elűznek, hogy nem hallgattál rám.

PERIKLÉSZ

Már követtünk el igazságtalanságokat a Polisz érdekében, szent igaz! De arra nem vetemedtünk még soha, hogy olyasvalakit áldozzunk fel, akit mindannyian kedvelünk.

ASZPÁZIA

Agamemnon is szerette a lányát. Mégis feláldozta, hogy fordíthasson a szeleken. Nekünk is fordítanunk kell a szeleken, mert igencsak ellenünk fújnak. - Egy napon, Periklész, rákényszerülsz majd arra is, hogy engem áldozz fel a város érdekéért, vagy ami ugyanaz, a te érdekédért. Én ezt majd akkor habozás nélkül vállalni fogom. - Kérdezd meg ezt a lányt, vállalja-e az áldozatot? Vállalni fogja!

PERIKLÉSZ

Előkészítetted?

ASZPÁZIA

Miért aggályoskodsz? Oly közel van a szívedhez ez a lány?

PERIKLÉSZ

Megkedveltem a lányt. És Bélosz is.

ASZPÁZIA

Azt hiszed, én nem. Utódomnak szántam. De most a Polisz érdeke azt kívánja, hogy áldozat legyen.

PERIKLÉSZ

Nincs kegyetlenebb az ilyen észérveknél. Itt belül érzem, hogyan hidegülök. - Bárcsak magamat áldozhatnám fel a városért!

ASZPÁZIA

Neked élned kell, Periklész. Bár ki lehetne találni azt, hogy örökké élj!

PERIKLÉSZ

Győzzön hát az ész! Az eszünk! Pallasz Athéne tudós és hideg esze. Győzzön még akkor is, ha megsemmisül bennem minden szép érzés.

ASZPÁZIA

Hidd el, Periklész a szellem hideg fénye és fölénye nélkül ebben a városban soha nem viheted végső diadalára a Jó Ügyet!

Második felvonás

I. fejezet

(A helyszín Kleón cserzővarga műhelye. Mindenféle bőrkészítő szerszám szanaszét, a munka rendetlenségében. Tűzhelyen - háromlábakon - fővő üstök, lével teli kádak, melyekben bőrök áznak. Kifeszített köteleken bőrök száradnak. A vargák: inasok és mesterek, mind bőrkötényesek sűrögnek-forognak, jókedvűen ugrándoznak, vidám és csúfondáros dalokat szavalnak. Az egész inkább farsangi bohózatra hasonlít, mint komoly üzemre. Ördögien gonosz, kecske-játék íze van a jelenetnek. A vargák külön és kórusban nótákat fújnak. Vezérük Kleón hatalmas bunkót tartva kezében, amellyel - mint valami karmester - vezényli a többieket.)

KÓRUSBAN

Egy biztos, az biztos:
minden bőr piszkos.
Legyen az puha,
feszes vagy laza.
Foltos vagy rojtos.
Lyukas vagy erényes.
Úré vagy paraszté,
Papé vagy lovagé,
Lányé vagy szajhái -
mindegy! Egy biztos:
Minden bőr piszkos.

KLEÓN

De hozd ide, nosza!
Itt segít rajta,
ki foltot tisztítja
Kleón, a híres,
a leghíresebb
athéni varga!

(A többiek egyenként bemutatkoznak.)

A Nyúzó!
A Húzó!
A Tépő!
A Tekerő!
A Facsaró,
A Cserző!

KLEÓN - *a bunkójával hátrább rendeli őket -*

És itt áll, ki egyedül
tudja: mi, mire jó,
- mert övé a csízió, -
Kleón, a Mester, a Főnök,
a fő-fő bőrző!

(Táncolnak, viháncolnak. Mind között legotrombább jelenség, Kleón a főnök. Bőrköténye iszonyatosan hosszú, a földet veri.)

FACSRÓ

Főnök, mért nem hiszi el senki, hogy nincs szennyesebb és büdösebb az emberi bőrnél.

KLEÓN

Igazuk van! A bőregér bőre még piszkosabb, mert az füstös kéménylyukban lakik. A patkányé bűzösebb, mert az meg azzal lakik jól, amit az ember elhullajt. - Azért te is jól mondod: a legocsmányabb bőr mégis az emberé.

FACSRÓ

Ki sem lehet facsarni belőle a koszt egészen.

CSERZŐ

Belemárthatod a legvastagabb lébe, akkor sem enged ki, annyi szenny tapad hozzá.

TEKERŐ

De még belülről is folyton szennyeződik.

TÉPŐ

Inkább elszakad, semmint tisztulna.

HÚZÓ

Mitől van az, hogy nem jön ki belőle, hasztalan húzom?

KLEÓN

A piszkos gondolatok teszik ezt! Egyetlen állat bőréhez sem tapad annyi szenny, mint belülről az emberhez a gondolatai miatt!

CSERZŐ

A filozófus bőre ettől oly ronda.

TEKERŐ

Én mondom: a legtisztább a helótaké és a parasztoké.

FACSRÓ

Bezzeg a hetéraké, akik állandóan kenik-fenik magukat!

HÚZÓ

No és a gazdagoké, akik a hetérákon kenik-fenik, kefélik össze folyton magukat.

CSERZŐ

A legtisztább, bárki is elhiggye: a cserzővargák bőre.

TÉPŐ

Ez mitől van, Mester?

KLEÓN

Még kérded! A becsületes munkától! Dologra hát!

(Munkához látnak. Forgatják az üstöket, keverik a bőroket, rázzák a kötélén száradókat. Közben viháncolnak, táncolnak. Nincs munkajellege a dolognak.)

NYÚZÓ

Éljenek a vargák,
a tiszták, a feddhetetlenek!

HÚZÓ

A foltokkal nem éktelenkedők,
a tiszta emberek.
Athén legnemesebb férfiai,
a Vargák, Éljenek!

KARBAN

Nem hozták, nem hordták,
sem rakták, sem lopták,
miként azt szokták,
az égből, a légből
a tenger fenekéről,
egy Isten köpenyéről,
a Várost. - De, hallják!
A derék vargák,
ők idevarrták.
Bámulj el rajta,
mit művelt néhány
szemfüles Varga.
Sem építész, sem szobrász,
sem egyéb cifrász
nem ront úgy rajta,
hogya vissza ne varrja,
helyre ne rakja
e néhány Varga!
Büszke ne pajzsodra
légy: sem sisakodra,
Szúzi Athénénk,
ne baglyaidra!
Hanem a bátor,
minden pizsokkal
bátran szembeszálló
várost megtartó
Varga férfiakra!

TEKERŐ

Legények. Rajta. Húzzuk ki a városi szennyest!

(Néhányan odaugranak a nagy kádhoz, de a mester elkergeti őket.)

KLEÓN

Várjatok! Erjednie kell még!

(A lekapott üstökből még sűrűbb s orrfacsaróbb gőzök szállnak fel. A mesterek folytatják a mulatságot.)

KÓRUS

Nem pajzzsal és vérttel
őrizzük a várost,
de kötényben s cserlével.
Nem gázolunk vérben,
sem gőzös szavakban,
csak cserző latyakban.
Vagyunk a démosz,
a Néposz, a Rémosz!
Retteg s előlünk
bujkál, ki dúskál.
- Dúskál, ki bujkál -
s legyen bár rétosz,
prétosz, sztratégosz,
fel lesz jelentve!

(Facsaró odalopakodik az üsthöz, kíváncsian beleszagol.)

FACSARÓ

Phu, rohad már!

KLEÓN - észreveszi s rákiált -

Kavarj egyet rajta, s fedd be még szorosan!

KARBAN

Vargák, testvérek,
mit pizsmogtak annyit!
Rejtsétek jól el az Észt!
Athénban annyi a tolvaj,
a koldus, a szajha,
valaki még majd elcseni,
kicsikarja.
Dugjátok jól el az Észt!
Nincsen elég bő lebernyeg,
sem szótag, sem mondat
oly hosszú lére eresztett.
Kellene valami ravaszabb rejtek.
Testvérek Vargák, ki tudja
hová rejtsük az Észt?
Oly buzgón kaparnak,
szaglászna, kutatnak
körülötte a Bölcsek.
Micsoda orra van, láttam
nem egynek!
Föltúrja vele Athént,
mint valami kertet.
Dugjuk el, azért se
találja, hol az a rejtek!
Vargák, testvérek,
tegyük el úgy, hogy

senki ne tudja, hová lett!
Rejtsük el gyorsan az Ész!
Vigyázz, ha előkerül.
Ledöntheti a várost.
Kivált közügyekbe
használni lenne csak káros.

(Közben lekapják a fedőket. A gőzölgés, füstölgés megszűnt.)

KLEÓN

Óvatosan. Ne siessétek el! A lére vigyázzatok. Máskorra is kell. Csurgasd csak, csurgasd még! Ne légy olyan kíváncsi. Rakjátok előbb a szárítóra!

(A mesterek dolgoznak, közben dalolnak.)

Itt egy hetéra
kilyukadt bőre.
Meg lett dolgozva
jócskán, előre.
Tépték, facsarták,
tekerték, húzták,
csavarták, facsarták,
s ez lett belőle!

(Fölmutatnak egy szitává lyuggatott bőrt.)

KLEÓN

Elég a vígságból. KérjeteK szelet!

KARBAN

Szelek, athéni szelek,
moccanjatok meg,
barátaitok a Vargák
hívnaK, ébredjeteK!
CsatornáK csövéből,
bűzőK, legbűzősebbikéből,
jerteK jó szelek!
Ide szellengjeteK!
E város belsejében,
belének legbelébe
csípős jó athéni szelek,
sziszegő kígyófejek,
medúzahajúak, gorgó fejűek,
minden rendű és nemű szörnyetegek,
fűjgateK, ti szabad
athéni szelek!

(A bűvölés sikerül, a szélfúvás megindul, a bőrök száradnaK. A mesterek újra táncra perdülnek. DalolnaK.)

Nem az Aeolus pufók
lányai fűjják,
ezeket a szeleket,
csatornáK repedt szájai,

nyílásai szítják.
Mivel soha nem csinál
ezekből eleget a város.
S a szűk csöveken
a sok szenny bereked.
Szívhatjuk, noha káros.
Fönn lakoznak a hegyen
a tehetős tehetetlenek,
kik soha nem költenek
egy obulust se a csövekre,
- nincs gondjuk nekik
csak az Akropoliszra -
- no és persze magukra!
Száműzetés! Vagyonekobbzás!
A Démosz átka, haragja
szálljon ezekre!
Démosztárs, ültessük mi
magunkat a helyükre!

(Körülzimatolják a szárítóra akasztott bőrt, melyből a lé java már lecsurgott.)

TEKERŐ

Dúsgazdag bőre ez!

FAC SARÓ

Pénzeszsáké.

CSERZŐ

Filozófusé.

KLEÓN

Táguljatok! Majd a műszerrel!

(Odamegy a bunkójával s méricskéli. Közben mókásan és sután mutogat. Titokzatoskodik. A többiek áhítattal figyelik.)

KLEÓN

Mit gondoltok kié?

(A fejüket rázzák.)

KLEÓN

Szobrászbőr.

CSERZŐ - *csalódottan* -

Csak!?

KLEÓN

Nem biggyegetsz, ha kimondom a nevét. Vizsgáljuk meg csak még egyszer a műszerrel.
- Megsimogatja a bunkót. - Sokat ér ez a szerszám. Irigylik is tőlem. Hányféle vétkek maradtak volna e nélkül büntetlenül! Pheidiasznak hívják a bűnöst!

TEKERŐ

Aki az isteneinket gyalázza mindig!

FACSRÓ

Meg az isteni népet szidalmazza!

KLEÓN

Aki a déloszi aranyat lopta! Szajhák közt elosztogatta!

FACSRÓ

Micsoda elvetemültség!

KLEÓN

Azért démosz a démosz, hogy megfizessen neki!

KARBAN

Ez az akropoliszi szobrász,
ez az elvetemült kőfaragó
a déloszi aranyat lopta.
szajháinak szétosztogatta,
S mi kinyomoztuk a dolgot,
megfizetünk neki jól most!

NYÚZÓ

Randa bőr! Tulajdon bőre, vagy viselte csak?

HÚZÓ

Nyúznád szívesebben, ha valami kis hetéráé volna.

TÉPŐ

Nem az igazi. Vissza-visszaugrik, meg szakad is már, szinte magától.

NYÚZÓ

Az igazit kérjük, az igazit!

KLEÓN

Lesz rá gondom, hogy megkapjátok! De ne a hetérák bőrével izgassátok egymást, hanem igyekezzetek. Rázzátok, forgassátok, keféljétek, hogy mielőbb kiszáradjon s a Tanács elé tehessük!

II. jelenet

(A vad orgia közben észrevétlenül belép Pheidiász. A terem szélén megtorpan, elhűlve figyeli a vargák duhajkodását. Dörzsöli a szemét.)

PHEIDIÁSZ

Mi ez? - Ébren vagyok, vagy álmodom? Mintha a nevemet kiáltozták volna. - Kik ezek a füstben, s bűzös gőzben ugrándozó vad alakok? Kentaurok, szatírok, vagy állattá varázsolt emberek? - Kik vagytok, hé!

NYÚZÓ

Te ki vagy, idegen?

HÚZÓ

Mit keresel nálunk?

TEKERŐ

Állj közénk, pajtás!

PHEIDIÁSZ - *hátrálva* -

Vad alakok! Máklevet ittatok, vagy thesszáiai boszorkák főzetét!

KLEÓN - *felismeri a szobrást* -

Máris megkaptad az üzenetet, mit el sem küldtünk még. Lám, bevált a varázs!

PHEIDIÁSZ

Mit fecsegsz!

KLEÓN

Hívtunk s eljöttél.

PHEIDIÁSZ

Erre jártam, s hallottam emlegetni a nevem! - Mit akartok tőlem, ti szutykosok!

KLEÓN

Nem ismersz rám? Nevem Kleón, ezek segédeim. Ez a bőrdarab pedig, fogd és tapintsd meg, a tiéd!

PHEIDIÁSZ

Vidd innét ezt a vacakot! Bűdös! A tiétek!

KLEÓN

A tiéd Pheidiász! Kimutatta a műszerem!

PHEIDIÁSZ

Miféle műszer?

(Kleón felmutatja a bunkót.)

PHEIDIÁSZ

Ez egy bunkó.

KLEÓN

Bunkó, de nem közönséges. Szeme van ennek és füle. És sújtani tud, hova ütni kell.

PHEIDIÁSZ

Ne hadonássz előttem! Még megcsapsz vele!

KLEÓN

Azt akarom!

PHEIDIÁSZ

Nem értelek!

KLEÓN

Megértesz, ha a nép elé viszem. - Dézsmáltad a déloszi aranyat!

PHEIDIÁSZ

Miket beszélsz!

KLEÓN

Fenn a bőrödhöz tapasztottad, s lenn hetérák bőréhez vakartad! Megfogtunk! Vádlóid vagyunk s bíráid leszünk!

PHEIDIÁSZ

Mit gondoltok, mennyivel nőtt meg annak az aranynak értéke, amit a Szűz Istennő szobrába beledolgoztam? Azon gondolkozzatok, hogy ezt mivel fizessétek meg nekem. Ezerszeres pénzzel tartoztok nekem valamennyien. - Eresszetek! Vár a munkám odafenn. Egy még nagyobb tökélyű munkába kezdtem bele. Ne dühösítsetek, mert, ha remeg a kezem, és csak egy vonását elvétem, nagyobb kárt teszek a városnak, mint amit veletek együtt ez a műhely ér!

KLEÓN

Ismerjük hencegéseidet. A térded is remegni fog csakhamar. Egész Athénban nincs ehhez mérhető tisztességű hely. Szentély ez itt: a Munka Temploma.

PHEIDIÁSZ

Boszorkányok, szatírok, majmok odúja. - Bár lenne gyapot nálam, eltömném orromat.

KLEÓN

Ti vagytok okozói a bűznek is. Ne az Akropoliszt faragjátok! Vízvezetékeket, szélesebb csatornákat építsetek! Tengerig elvezető csöveket, akkor nem facsarodik el ideleln az alsóvárosban az orrotok!

PHEIDIÁSZ

Nektek túl jó ez is!

KLEÓN

Ne gyalázkodj! A ti kötényeitek száradnak itt. És ez az aranyporral szennyezett bőr a tiéd! Vagy tagadod!

PHEIDIÁSZ

Nincs jogod kikérdezni.

KLEÓN

A kézművesek archonja vagyok!

PHEIDIÁSZ

Tőlem lehetsz!

KLEÓN

Mennyi aranyat csentél ki ebben, Pheidiász?

PHEIDIÁSZ

Megháborodtál!

KLEÓN

Kerültek elő egyéb bizonyítékok is. Ismerős ez a golyócska? Kimutattam, hogy a déloszi szövetség aranyából való. - Te hoztad ki az Akropoliszról.

PHEIDIÁSZ

Csak nem a bunkód mutatta ki ezt is, te bőrkötényes gazember!

KLEÓN

Újra intelek, használj tisztességes szavakat! Athén archonja előtt állsz!

(Pheidiász nem felel. Nem tud tovább uralkodni magán. Belerúg az egyik közelében lévő üstbe. Kidől a lé és sisteregve, gőzölögve folyik szét a padlón. Pheidiász leszaggat egy bőrt a kötélről és közéjük hajítja, közben kiabál.)

PHEIDIÁSZ

Ti akartok a bíraim lenni, ti! Szemétből, bűzből, hulladékból gyúrtatok vádat ellenem! Pusztuljatok! Itt a saját odútokban verlek szét benneteket!

(Nagy kavarodás támad, miközben nem veszik észre, hogy Periklész is megérkezett. Őt magát is meglepi a látvány. Néhány percig döbbsenten áll, míg tájékozódni tud, aztán a dühöngő Pheidiászhoz siet, s a vállát átölelve igyekszik lecsillapítani azt.)

PERIKLÉSZ - Pheidiászhoz -

Barátom, csillapodj, itt csak neked van igazad, de gondold meg, hogy ezek itt gyermekek még. Csínytevéseiken próbálj derülni és kacagni csak.

(A bőrkötényesekhez fordulva folytatja.)

Polisztársak, ti, gondolkozzatok,
hogyan ezt itt vádolni mily dőre dolog.
Kivált nevetséges ügyügyeket
kenni e tisztességes férfira.
Ő mennyi dicsőséget szerze szép
s szent városunknak! De nem kezdem el
fölsorolni, hisz jól ösméritek.
Azt is tudjátok, hogy ki, amivel
bánik attól lesz sáros, Mesterek!
Nézzétek csak saját ruhátokat,
nem cserlétől sárgás-e s illatos?
E szobrász kötényéhez az tapadt,
amit a Bagolyszeműnek készített.
Az aranytömbnek arany a pora.
S ha még ezek után azt meritek
mondani, hogy e férfiú lopott,
ítéljétek el magatokat is,
mert mesterek, így mind csenők vagyunk:
lopjuk a Várost: pora ránk ragad,
Lopjuk az Eget: hisz reánk esik!

KLEÓN

Csak te nem vagy tolvaj, Periklész, mert te szavakkal dolgozol. S oly ügyesen húzod, vonod, csavarod, forgatod, tekered, hogy nem is hozzád, a kimondójához tapadnak, hanem azokra, akik hallgatják.

PERIKLÉSZ - Kleónhoz -

Bölcsen szólsz, Kleón. Bölcs szavaidat meg is jegyezzük. Lám, ha egy nem tanult száj mond is okosat, becsüljük azt. De most e férfiú ügyére térve: Őt kérlek békével bocsássátok el. Engeszteljétek ki jogos dühét. Hadd térhessen vissza munkáihoz.

KLEÓN

Nézz körül, itt micsoda munkát végzett a te barátod!

Tört, zúzott, földült mindent. - Talán mi kérjünk bocsánatot? Azt már nem!

PHEIDIÁSZ

Szerencsések, hogy védő pajzsotok,
Athén legfőbbje ide érkezett.
Barátom, késhettél volna még, amíg
e szörnyek között rendet nem teszek!
Nem főztök többé galád terveket
akkor ti kénköves gazemberek!

KLEÓN - *Periklészhez* -

Hallod, mint gyaláz minket s hogy fenyegetőzik!

PERIKLÉSZ - *Pheidiászhoz* -

Az lesz a legjobb, ha eltávozol, az én tisztem, hogy itt nyugalom legyen.

(Pheidiász kifelé indul. Menet még visszanez, s kalapácsával megfenyegeti a mestereket.)

KLEÓN

Túl hevesen kelsz védelmére ennek az embernek Periklész! Azt mondtad: sokat tett a városért. Ezt tudjuk. Azt is, hogy a barátod. De sem ez, sem az nem mentesíti őt a Törvények alól. Nem egy beszédedben elmondtad ezt te is nekünk: mentől nagyobb ember valaki, annál szigorúbban vonatkoznak rá a közparancsok. Ennek a Pheidiásznak a bűne már be van bizonyítva. Bűnhődnie kell!

PHEIDIÁSZ

Miféle bűnökről beszélsz, komisz! Az vétke, hogy nem verte le a port ruhájáról, mielőtt hazatért, vagy az, hogy aranyporral szennyezett testével egy ügyes lányhoz feküdt, ki másnap összeszedte a lepedőn maradt aranyport és eladta azt!

KLEÓN

Tehát volt bűntársa is. Megmondanád, ki az?

PHEIDIÁSZ

Ez az ifjú hetéra épp olyan ártatlan, nem tudta, hogy vétkezik.

KLEÓN

Ártatlanságról beszélsz! Én vádolok! Együttműködtek. Szövetkeztek a bűnre. Tudod, hogy ez még súlyosabb!

PHEIDIÁSZ

Már nem lehet veled szót érteni, Kleón! Hát ennyire ostoba vagy, vagy csupán megjátszod magad nekem!

KLEÓN

A déloszi aranyhoz nyúlni a legfőbenjáróbb bűnök egyike.

PHEIDIÁSZ

Ismétlem: ők szándéktalanul és véletlenül tették. Egész Athén kacagni fog azon, ha ügyeket csinálunk ebből, s kivált rajtatok!

KLEÓN

Nem érdemel kíméletet az, aki minduntalan sértegeti az isteneinket. Add ki azoknak a hetéráknak a nevét, akik szintén vétkesek!

PERIKLÉSZ

Rászednél arra, hogy a társatok legyenek e szennyos rágalmazásban, hát csak ennyire ismersz Kleón?

KLEÓN

Mondod, vagy nem a vétkesek nevét?

PERIKLÉSZ

Tőlem nem fogod megtudni soha!

KLEÓN

Aszpáziához fordulok!

PERIKLÉSZ

Ezt megtiltom neked! Hagyd ki őt mocskos játékaidból!

KLEÓN

Mit! Megtiltod, hogy fogadjon engem! A város archonja vagyok, bárkit kihallgathatok. Azt mondom neked, Periklész, hogy a te Aszpáziád is fogadni fog! Mégpedig így, ahogy vagyok, bőrkötényesen. Vagy gazdag kereskedőnek, ficsúrnak, győztes hadak vezérének öltözzem be hozzá?

PERIKLÉSZ

Öltözz bár egy főistennek, e nő akkor sem fogad téged szívesen! Tűzz hagymafejet a fejedre, húzz tökhéjat rá, disznóbél hólyagot, hisz ezek a legmértőbb díszeid. Bár engedtem volna, hogy Pheidiasz kalapácsa törjön szét titeket!

KLEÓN

Sem ő, sem ti nem támadhatnátok így reánk, ha élne még Epiphaltész. Ő volt csak igazán a démosz őre.

PERIKLÉSZ

Ez igaz, ne is vedd szádra a nevét. Többet ért maga, mint ti valamennyien.

KLEÓN

Ő megértene bennünket, ez bizonyos. Tán mi is jobban szót értenénk, ha nem ezen az emelkedett hangnemen szólalnál! Nemde, egyenlők vagyunk!

PERIKLÉSZ

Tegnap óta. De mit tettem én ezért s mennyit műveltél, csinálsz érte, te?

KLEÓN

Egyenlők vagyunk. Azért kérlek: beszélj hozzám úgy, ahogyan én szólok hozzád.

PERIKLÉSZ

Miért nem használod te az én beszédemet?

KLEÓN

Mert én úgy nem tudok.

PERIKLÉSZ

Mégis, egyenlőnek tartod magadat.

KLEÓN

Az egyenlőség egészen más dolog. Szólj kérlek hozzám az én nyelvemen.

PERIKLÉSZ

De hisz csaknem jól pergeted. Mit akarsz?

KLEÓN

Beszéljünk még egy kicsit Epiphaltészről.

(Periklész bólint.)

KLEÓN Nemde

Epiphaltész csakugyan a nép barátja volt?

PERIKLÉSZ

Az volt.

KLEÓN

És megölték őt.

(Periklész újra bólogat.)

KLEÓN

Epiphaltésznek azért kellett meghalnia, mert a nép barátja volt.

(Periklész harmadszor is bólint.)

KLEÓN

Te szintén a nép barátjának nevezed magad.

PERIKLÉSZ

Te nem tartasz annak?

KLEÓN

Várj! Téged nem öltek meg, Periklész!

PERIKLÉSZ

Ostoba, ha megöltek volna nem lehetnék itt most.

KLEÓN

Nem vagy igazából a nép barátja, Periklész!

PERIKLÉSZ

Mit beszélsz!

KLEÓN

Téged nem öltek meg.

PERIKLÉSZ

Téged tán megöltek! Te ostoba hólyag!

KLEÓN

Csakhogy én nem voltam barátja Epiphaltésznek. Nem is állítom azt magamról, hogy a nép barátja vagyok. Miért állítanám azt, amikor én maga a nép vagyok!

PERIKLÉSZ

Mily ostobaságok sülnek ki abból, ha egy cserzővarga okoskodni kezd!

KLEÓN

Tudod-e, kik ölték meg Epiphaltészt?

PERIKLÉSZ

Néhány suhanc az előkelősködők közül.

KLEÓN

Hogy valójában kik ölték meg őt.

PERIKLÉSZ

Akiket előbb említettem.

KLEÓN

A régi urak és az arisztokraták.

PERIKLÉSZ

Ezt így nem mondanám!

KLEÓN

Így igaz pedig! S én azt is tudom, hogy miért nem emlékszel pontosan, Periklész.

PERIKLÉSZ

Nocsak!

KLEÓN

Mert nem vagy igazán a nép barátja!

PERIKLÉSZ

Még az hiányzik, hogy kiderítsd: én öltem meg Epiphaltészt!

KLEÓN

Te ölted meg Epiphaltészt, Periklész! Nem fogtad le a gyilkosok kezét!

PERIKLÉSZ

Megháborodtál!

KLEÓN

Lelepleztelek! Láttam ma is, hogy kik felé húzol. Rég elfordultál a démosz ügyétől, a nép eszméitől! Pedig Epiphaltésszel erre esküdtetek. Ezért merem kimondani: a nép ellensége lettél, Periklész!

PERIKLÉSZ

Hermészre, mekkora demokráciát teremtettem ebben a városban, hogy bárki - ez a cserzővarga is - szemembe merje mondani ezt. S mekkora erők fékezik a bennem fortyogó indulatokat, hogy nem fojtom torkára a szót!

Beszélj csak, beszélj, Kleón, bármivel
vádolhatsz, ami az eszedbe jut.
De vigyázz! Majd én kezdek el
beszélni és a nép akkor rám figyel.
Te meg büdös lakodba visszabújsz
nehogy a felbőszült poliszlakók
lebunkózzanak s megkövezzenek!

III. jelenet

(A Periklész-palota egyik kertre néző teraszos szobája. Bélosz, a sebesült helóta, már mint lábadozó egy fekvőszékben üldögél. Amint meglátja a kertben feléje közeledő Glükérát, botra támaszkodva feláll. Széttárja karjait.)

BÉLOSZ

Mióta várlak!

GLÜKÉRA - *kitérve az ölelés elől* -

Maradj!

BÉLOSZ

Hogy látlak újra, máris szállni tudnék. Mért jössz oly ritkán, szeretnék mindig röpülni.

GLÜKÉRA

Járni sem tudsz még.

BÉLOSZ

Idenézz.

(Bot nélkül ugrálja körül a szobát, de csak fél lábon tudja. Megbotlik, elesne, ha Glükéra meg nem fogja.)

GLÜKÉRA

Még összetöröd a csontjaidat!

BÉLOSZ

Hadd próbáljam még, így beléd kapaszkodva.

GLÜKÉRA

Rám nincs már szükség. Kapaszkodónak itt a bot.

(Bélosz leül, kedvetlenül, Glükéra elhúzódik tőle.)

BÉLOSZ

Ne szegd a kedvemet. Oly szépen indult a nap.

GLÜKÉRA

Nyertél a kockán?

BÉLOSZ

Nem kockán, de nyertem. A szabadságomat. Nem vagyok helóta már.

GLÜKÉRA

Nagyszívű gazdád kegyesen cselekedett.

BÉLOSZ

Csakhogytett hozzá egy kikötést.

GLÜKÉRA

Kötést tett? Úgy mégsem vagy szabad.

BÉLOSZ

Nem is akarok egészen az lenni. El kell hagyjam a várost. Ma még!

GLÜKÉRA

Kegyetlen kikötés. Nem ismerek a gazdádra. Járnisem tudsz még.

BÉLOSZ

Nem messze küld, csak Szalamiszba át. Nyári házát vezetni.

GLÜKÉRA

A kikötőig elkísérlek. No, mi az! Nem vagy elégedett?

BÉLOSZ

Valami hiányzik, hogy az legyek.

(Glükérára néz, a lány lehajtja a fejét. Béloszmegfogja a kezét. Glükéra visszahúzza a magáét.)

BÉLOSZ

Felezd meg velem a boldogságomat!

GLÜKÉRA

Féltem, hogy ezt fogod kérni. Én az Aphroditée vagyok.

BÉLOSZ

Engem viszont szeretve szolgálsz csak igazán a leggyönyörűbb istennőnek.

GLÜKÉRA

Az égi, földi s földalatti istenektől kértem segítséget újjáéleszteni téged. Nekik fogadtam meg, hogy cserébe ezért, soha a tiéd nem leszek.

BÉLOSZ

Ez eskünek köszönhetem, hogy élek, meglehet. De megszerettelek, s nélküled semmit sem ér az élet. Kérleld, kérjük együtt az isteneket: oldozzanak fel a kötés alól!

GLÜKÉRA

Ezt nem kérhetem.

BÉLOSZ

Mert nem szeretsz viszont!

GLÜKÉRA

Senkit jobban nálad!

BÉLOSZ

Úgy ne tartson vissza semmi! Még az égiek sem!

GLÜKÉRA

A sorsom, a mesterségem, a kötelességem ehhez a városhoz kötöznek. Ki innét nem mehetek másképp, csak oda le.

BÉLOSZ

Nélküled én sem megyek. Maradok itt, akár megint újra rabszolgaként.

GLÜKÉRA

Sem így, sem úgy nem élhetsz énvelem. Meggyógyultál! Menj! Felejts el!

BÉLOSZ

Kegyetlen szavak, meggyengítenek. Látod, visszaesek!

GLÜKÉRA

Imént még az erőddel kérkedve ugrándoztál.

BÉLOSZ

Te vetted vissza tőlem azt, ami éltetett. Beteg vagyok, még sokkal betegebb!

GLÜKÉRA

Ezt a betegséget legyűröd majd magad. Fel Szalamiszba, készülj!

BÉLOSZ

Megkérem a gazdát, ne küldjön oda. Ez a megbízatás, mely veled tündéri szép mese, nélküled szomorú száműzetés.

GLÜKÉRA

Ó, ti erős férfiak! Mily nehezen viselitek el a szenvedést! Látnál csak belém! Ismernéd meg azokat, miket bensőmben én „gyöngé” nő szüntelen szenvedek. - Tudd meg, a tiédnél sokkalta hevesebb vággyal és szerelemmel kívánlak szeretni és nem lehet. Ezt bevallanom is szörnyen vétkezek!

BÉLOSZ

Miért?

GLÜKÉRA

Mert a szerelmes szavak, a hűséggel ejtettek, ha igazak is, bizonyos szájakból kiejtve sehogy sem hangozhatnak igaznak.

BÉLOSZ

Bennem ezek a szavak legszebben a te szádról csengenek.

GLÜKÉRA

De ha elmúlt az érzéki öröm s gondolkozol, kitetszik, hogy olyasvalaki mondja ezt, ki nem ígérhet örök hűséget senkinek. Aki egy szempillantásig tartó tisztességes tekintetet sem érdemel.

BÉLOSZ

Miért ítélsz kegyetlenül magad felett!

GLÜKÉRA

Elválasztható vagyok-e attól, amit művelek? Nem! Amíg ezt az övet viselem, mitől majd csak Perszephoné vált meg!

BÉLOSZ

Ne vedd szádra a gyászistennő nevét. Gyönyörű szép vagy és oly fiatal. Törődöm én azzal, hogy hány férfié voltál, ha ezután majd csak az enyém leszel!

GLÜKÉRA

Ilyent én senki fiának nem ígérhetek. Kérlelhetsz akár egy örökkévalóságon át. Ez megváltozhatatlan. Menj Szalamiszba! Vitesd magad hordszéken, Pireuszig hosszú az út!

(Periklész érkezik, ő is a kert felőli úton.)

PERIKLÉSZ - Bélioszhoz -

Rendben van minden?

(Béliosz szomorúan ingatja a fejét.)

PERIKLÉSZ

Látom, én kell legyek itt szószólód!
- Ez embert én ma felszabadítottam,
de tőled szolgásgot szenved Ő.
A te helótád, lány, úgy bánj vele!
Ezt a rabságát nagyon kedveli.
Szeresd tehát viszont. Vár odalenn
egy hajó és átvisz Szalamiszig,
benneteket. - Lakjátok házat!

GLÜKÉRA

Köszönöm a jóságot. Nem érdemlem én azt. Szívem szerint elfogadnám ugyan, de a testemmel nem én rendelkezem.

PERIKLÉSZ

Intézkedem, hogy nyerj feloldozást. Küprisz papnői hozzánk kegyesek.

GLÜKÉRA

Tudom, hogy szava és hatalma nagy, de vissza lehet-e vonni azt, ami már megtörtént. Sehogy sem lehetek én e derék emberé!

PERIKLÉSZ

Nem szereted?

GLÜKÉRA

Testtel szeretnem őt esküm ellen való.

PERIKLÉSZ

Hogy értsem ezt?

BÉLOSZ

Mikor még eszméletlenül feküdtem, s ez a lány ápolt, fogadalmat tett az égi és a földi istenekre, hogy csak gyógyíthasson meg, hálából, nem lesz soha az enyém!

PERIKLÉSZ

Micsoda balgaság!

GLÜKÉRA

Pecsétet tettem és átok táblával erősítettem meg!

PERIKLÉSZ

Meg lehet törni akkor is, ha kell. Most nagyobb érdek kíván oldozást.

Lány, nem lehet, hogy Athénban maradj!

GLÜKÉRA

Útjában vagyok az athénieknek én?

BÉLOSZ

De mennyire!

PERIKLÉSZ

Rút halál les rád: megköveztetés.

GLÜKÉRA

Miért gerjedtek fel így ellenem? Tán mert csak beteget ápoltam több napig!

PERIKLÉSZ

Vádolnak és bár igaztalanul
a Törvény szerint mégis jogosan,
a déloszi aranyból csentetek,
ami a legfőbb bűnök egyike.

GLÜKÉRA

Még lánykoromban egyszer felvitt apám az Akropoliszra, azóta se jártam ott!

PERIKLÉSZ

Ám lejött hozzád az Akropolisz.
Barátunk, az a könnyelmű Pheidiász
aranyat hozott - mondják többször is - a lepedődön.
A bőrkötényesek megtudták ezt. Most ez a szörny Kleón követeli ezért bőrötöket.

GLÜKÉRA - *Béloszhoz* -

Hallod Bélosz, mit mondanak rólam. És igaz. Háltam ezzel az öreggel, s másokkal is, s
te még engem akarsz!

BÉLOSZ

Igen! Akarlak!

GLÜKÉRA

Hogy megments!

BÉLOSZ

Nem azért!

GLÜKÉRA

Hogy visszaadd, mit én tettem veled!

BÉLOSZ

Nem! Én szeretlek!

GLÜKÉRA

Már ezzel visszafizettél mindent, Bélosz. Hogy eszedbe jutott ez. - *Periklészhez* - Derék, nagyszívű férfiú! Az aggódó jószágát köszönöm! De én itt maradok. Itt a helyem! Ha az athéniek el akarják venni az életem, vegyék!

PERIKLÉSZ

Tudod, mekkora kín, s mily rút halál a megköveztetés? Az első rád dobott kő beszakíthatja bordáidat, de tán csak az ezredik tör össze úgy, hogy ki is lehelhesd a lelkedet!

GLÜKÉRA

Ha bűnös vagyok, ha annak találnak, vállalom a szenvedést! - Ha ártatlanként szenvedek, legyen a sok kín felajánlva a többi bűnömért. Mert vannak vétkek és számosak.

BÉLOSZ

Kinek nincsenek! Mi szükség van arra, hogy mártír légy ezért! Nincs oly istenség, amely arra készítet.

GLÜKÉRA - *fejét a mellére hajtva* -

Van!

PERIKLÉSZ

Nevemben szóltál Bélosz. Hozzáteszem nincs oly nép, sem e városban itt sem egyebütt, túl görög földeken, mely megérdemelné, hogy egy ilyen teremtés értük áldozza magát!

GLÜKÉRA

Ha senki másnak nem használ, nekem magamnak válik javamra ez áldozat! Oly sok szenvedéstől megszabadít, - ha erre gondolok majd - a fájdalmaikat jajszó nélkül is tudom túrni tán.

PERIKLÉSZ

Honnét van benned, te lány ekkora kitartás s ily törhetetlen erély!

BÉLOSZ

Túlságosan kemény vagy, Glükéra! Athén legbölcsebb s legigazabb férfiai s egy másik ember, ki téged teljes lélekkel szeret, kérlelnék, de te csak ellenállsz!

GLÜKÉRA

Csak szidalmazz te is, ki tán szeretsz! Félig tartozom én már az élők rendjébe. Sietek! Felkészítem magam arra, hogy végre letehessem gyűlölt díszövem. Igaz, aztán már nem lehetek köztetek, de a lenn- vagy fennlakókkal végre is tisztán válthatok szót, tekintetet!

Harmadik felvonás

I. jelenet

(Aszpázia palotájának nagy fogadószobájában. A falak mozaikokkal vannak borítva. Kerevetek, ételekkel roskadozó asztalok. Az egyik oszlophoz támasztott háttal lantos leány üldögél, egy másik hetéra italokat, virágfüzéreket hord körbe. Egyenlőre csak három vendég van jelen: Iktinosz fiatal építész, Szophoklész, a már deresedő hajú tragédiaköltő, és az első felvonásban már látott Erüximakosz. Üres helyek jelzik, hogy várnak másokat is, Iktinosz táblákat, vagy kis maketteket - fügéket - egymás mellé téve, játszogat az asztalnál.)

ASZPÁZIA

Mit csinálsz, Iktinosz?

ERÜXIMAKOSZ

Ez még itt is építkeznek.

IKTINOSZ

Ezek a fügék az oszlopok.

SZOPHOKLÉSZ

Egy egész erdő.

IKTINOSZ

Annyi kell.

ASZPÁZIA

Miféle szentélyhez!

IKTINOSZ

Egy kapuhoz.

ERÜXIMAKOSZ

Ennyi oszlopból! Miféle istenségnek lesz ekkora temploma?

IKTINOSZ

Az Akropolisznak.

SZOPHOKLÉSZ

Oszloperdőből kapu.

ERÜXIMAKOSZ

Hozzá várkapu!

IKTINOSZ

Az Akropolisz régóta nem erődítmény már.

SZOPHOKLÉSZ

A perzsa vész ideje alatt még az volt.

ERÜXIMAKOSZ

S még azzá lehet!

IKTINOSZ

Úgy teleraktuk templomokkal, hogy már soha.

ASZPÁZIA

Két vagy három oszlopból el tudok képzelni bejáratot, de félszáz oszloposat!

IKTINOSZ

Szűk várkapu helyett akkora bejáratot kell teremtsék, amelyen át a tömeg betódulhat egyszerre. Ünnepek idején egy egész város.

SZOPHOKLÉSZ

Kezdelek érteni.

IKTINOSZ

Emellett szélességben és magasságban is komoly szintkülönbségeket kell áthidaljak. Közben irányt is változtatva: derékszögben. Rengeteget törtem a fejem, hogy csinálhatnám meg ezt úgy, hogy célszerű legyen és harmonikus azért. Végre rájöttem, mi az egyetlen megoldás: az oszloprendekkel beépített tér.

ASZPÁZIA

Magyarázd el ezt nekünk Iktinosz bővebben.

IKTINOSZ

Az imént valamelyikőtök, tán te Szophoklész, oszloperdőnek nevezted el a tervemet. Az is. Az oszlopok, ha tartanak valami fedelet, vagy pláne ha csak fölnyúlva a magasba az Eget, olyanok mint a fák. Életszerűek és ha szabályos rendekben építjük fel őket, a legszabálytalanabb teret is harmonikussá teszik.

ERÜXIMAKOSZ

És mi a célja ennek a rengeteg oszlopnak?

IKTINOSZ

Az első oszloposor a bejárat, aztán befelé haladva, beérkezünk a sűrűbe. Hogyan találunk a kijárat felé?

ASZPÁZIA

Jelzőtáblákat rakunk az oszlopokra.

IKTINOSZ

Nem lenne elegáns. Hogyan találunk ki az erdőrengetegből? Arrafelé megyünk, amerre nagyobb a világosság. Ezért - szinte magunktól - elfordulunk s néhány oszloposor után, máris benn vagyunk a Várban.

SZOPHOKLÉSZ

Kitűnő bűvészmutatvány.

IKTINOSZ

Az. S még nincs vége a leleménynek, fordítsuk meg a dolgot. Belülről kifelé haladva, ugyanúgy érjük el a lejáratot.

ASZPÁZIA

Ki és bejárni tehát egyforma lesz.

IKTINOSZ

Persze, hiszen az égiek is leereszkednek a polisz-lakókhoz. Az ő számukra ez a bejárat.

ERÜXIMAKOSZ

Mit keresnének Athénban az égi istenek?

SZOPHOKLÉSZ

Mindig is érdekelte őket az emberek sorsa.

ASZPÁZIA

Miért? Hiszen ők halhatatlanok.

SZOPHOKLÉSZ

Ezért. A változhatatlan sorsúak számára ingerlően érdekes beavatkozni abba, ami kialakítható. Homérosz óta tudjuk, hogy az istenek mily élvezettel ártják be magukat az emberek viszálykodásaiba. Legtöbbször két pártra szakadva együtt küzdenek velünk, vagy ellenünk.

IKTINOSZ

Jöjjenek hát közénk! Használják ők is ezt az oszloperdős bejáratot, mely, remélem, kedvükre lesz.

ASZPÁZIA

Jó, hogy szakrális indokát tudod adni a tervednek. Másként ez az építészeti csoda, soha nem lenne kivihető!

IKTINOSZ

Sajnos, a papok így is ellenzik. Le kéne bontsuk Artemisz Briszeász szentélyének egy sarokdarabját.

ASZPÁZIA

Periklész nem tud segíteni?

IKTINOSZ

Benne bízunk, s már meg is kezdtük az építkezést a másik oldalon. Évtizedekig eltart, talán egy szabadabban gondolkodó város polgárai lesznek a befejezői.

ERÜXIMAKOSZ

Szent optimizmus, hogy mindig jobb lesz!

ASZPÁZIA

A bolondos kis Briszeászhoz sehogy sem illő a makacskodás.

SZOPHOKLÉSZ

Ne bántsátok őt! Gyermekkorom szép emlékei közé tartoznak az ő játécai. - Vettetek részt egyszer az ünnepén? Én mindig ott voltam, s borzongva kerülgettem a medvét. Amikor tudtam is már, hogy nem igazi. Félelmetesen különös istennő ez az Artemisz. Csak a gyermekek és a nők férhetnek hozzá közel.

ERÜXIMAKOSZ

Ez a jó beszéd, Szophoklész! Hagyjátok érintetlenül Artemiszt! Csináljatok szűkebb bejáratot! A te terved Iktinosz, ezer talentumnál is többbe kerül. A Győzelem Istennőjének templomát kihozták háromszázból.

IKTINOSZ

Egyre drágulnak az anyagok, kivált a pároszi kő. S mióta nincsenek háborúk, a rab-szolgák ára is egyre magasabb. De építészeti szempontból nem lehet együtt emlegetni a két feladatot. Nyké temploma egy a sok közül, a Propyleia pedig egy semmi eddigihez nem hasonlítható alkotás lesz!

ERÜXIMAKOSZ

Oszlophalmaz, mit egyetlen istenünknek sem szentelhetünk.

IKTINOSZ

Csak egész Athénnek.

ERÜXIMAKOSZ

Ha profán dolgokra költünk, építsünk egy csarnokot az Aszklépiosz szentély mellé. Rengeteg a sebesült. Szinte nap mint nap lezuhan valaki a te oszlopaidról. Nincs hova fektetni őket. A legutóbb - szégyenszemre - egy hetéra szobáját igényeltem ki erre.

ASZPÁZIA - *bosszúsan* -

Valamennyitek mindig erre a kis hetérára keríti a szót.

IKTINOSZ

Még hadd védelmezzem a Propyleiát! Megengedem, hogy profán építkezés, ám általa a városunk fölé emelkedő szent hegy a maga egészében a Szépségnek és a Harmóniának lesz a temploma.

ERÜXIMAKOSZ

Ilyen istenek nincsenek.

SZOPHOKLÉSZ

Test ismerője, hogy mondhatszilyent!

(Thaisz érkezik, sietve. Aszpáziához fut.)

ASZPÁZIA

Mi van?

THAISZ

Nem bírtam tovább!

ASZPÁZIA

Mit?

(Thaisz - kapkod a levegőért.)

ASZPÁZIA

Periklész beszélt már?

THAISZ

Ékesebben mint valaha.

ASZPÁZIA

S a nép?

THAISZ

Pheidiászt tán ki tudja menteni.

ASZPÁZIA

Glükérát?

(Thaisz int a fejével, hogy azt nem.)

ASZPÁZIA

Szavaztak már?

THAISZ

Még nem.

ASZPÁZIA

Miért jöttél el már?

THAISZ

Kleón kezdett beszélni. Ettől lettem rosszul.

ASZPÁZIA

Kleón szavára kíváncsi a nép? Arra a hülyére, akiben egy szikrája sincs az értelemnek.

THAISZ

Nem bírtam tovább. Csak úgy fröcsögött szájából a sok szenny és durva rágalom. És a nép helyeselt neki.

ERÜXIMAKOSZ

Mert ez a Kleón nem buta azért. Tudja, hogy mivel lehet lázítani. Nincs túl nehéz dolga, hiszen egy hetéra kiterített szennyesére mindig kíváncsiak.

(Euphorion - egy ifjabb tragédiaköltő, Aiszkülosz unokaöccse. Szophoklész vetélytársa érkezik. Nem oly fáradtan, mint Thaisz.)

ASZPÁZIA

Te is onnét jöttél?

EUPHORION

Akartok színházat látni? Gyertek a Pnyxre! Tiszta röhej, ami ott folyik.

ASZPÁZIA

Periklészt is kinevették?

EUPHORION

Amíg ő beszélt, addig rendben ment minden. De Kleón, ez a szörnyű eb, akinek egyszer fogja a csülkét, azt nem ereszti el! Hogy miket össze nem zagyvált!

ASZPÁZIA

Elbuktunk tehát?

EUPHORION

Periklész egy mesteri visszavágással már-már kihúzta Pheidiászt a bajból, de ekkor Kleón előcibálta a paizs ügyet.

ERÜXIMAKOSZ

Nem rossz fogás.

IKTINOSZ

Aljasság!

EUPHORION

De még milyen! A Démosz rögtön két pártra szakadt. Már-már az isteneket is ócsárolni kezdték. Csak hallottátok volna mily piszkos szavak zshivaja hangzott, persze már Periklész ellen is.

ASZPÁZIA

No és ő?

EUPHORION

Megint felállt és szót kért, követelt, de a lárma nem ült el. Egyre többen üvöltötték feléje a hübriszt. Nem hallatszott ide?

ASZPÁZIA - *a fejét rázza* -

Ti drámaírók, magyarázzátok meg nekem, de világosan, mert én nem értem egészen, tulajdonképpen mi a hübrisz!

SZOPHOKLÉSZ

Könnyebbet kérdezz! Hisz minden cselekedet, amit ember vállal, annak tekinthető. E bűnben szenvedünk valamennyien, kivált ha kissé jobban megy sorunk. Kivált, ki már azt hiszi magáról, hogy bele tud avatkozni a Végzet dolgaiba.

EUPHORION

Mindenki, aki túl magasra tör, kivívja maga ellen a Sorsot!

ASZPÁZIA

Tehát Kleón is.

EUPHORION

Ez mindenkinél inkább s gyorsabban. Hisz közönséges cserzővargaként akar e szent város nyakára ülni. A Moirák ezt meg nem engedik.

ASZPÁZIA

S Periklész, ki igazságos és jó, ő is e bűnben szenved?

SZOPHOKLÉSZ

Ma jók vagyunk és igazságosaknak látszunk. Holnap egy istenség sötétséget borít agyunkra, s vége jóságnak, igazságnak, bölcsességnek. - Gyermekek leszünk, gonosz örültek, vad gyilkosok, ha ez van megírva!

EUPHORION

Így járt Héraklész is, félisten volt pedig!

SZOPHOKLÉSZ

Mindenki így jár, vagy ami teljesen ugyanaz: így járhat egyszer! Ennek tudása véd meg egyedül attól a büntőtől, melybe esni oly készek vagyunk mindannyian.

ASZPÁZIA

De Periklész nem önmagának akart jót, hanem mindenkinek. Mit adott ő ennek a városnak, milyen zsarnokok uralma alól szabadította fel, hogy önmagát kormányozza benne mindenki.

SZOPHOKLÉSZ

Csakhogy, Aszpázia, hübrisz az is, ha megfélekezünk róla, - amint azt Periklész is tévé - hogy jót akarva is okozhatunk bajt.

ASZPÁZIA

Ne csináljunk hát semmit!

SZOPHOKLÉSZ

Ezt nem állítom, de úgy tegyünk bármit, akármi nemeset és nagyszerűt, hogy tudnunk kell: mi emberek előre nem láthatjuk, mert nem miénk, de a felettünk álló isteneké a Végezés.

(Csendben hallgatnak néhány pillanatig.)

EUPHORION

Beszéljünk vidámabb dolgokról, hiszen épp emiatt siettem onnét ide közétek. - Tudjátok, én ezentúl már csak Érosz cselszövéseiről fogok írni. Ezek a fondorlatok oly mulatságosak s mégis kíméletlenek.

ERÜXIMAKOSZ

S mindenkit lebilincselnek, ha tizedszer látták is már.

SZOPHOKLÉSZ

Egy fenséges tárgyat is tudni kell újra meg újra megkedveltetni a nézővel.

ASZPÁZIA

Ne kezdjetez erről vitázni. Nem győzitek meg egymást soha. Hallgassunk inkább, míg Periklész megérkezik, egy verset! - a lantos hetérához - Játssz valamit!

(A leány bele akar kezdeni az „Úgy tűnik nekem” című Sappho versbe.)

Ne Sapphot! Anakreont!

LÁNY

„Trák csikó miért szaladsz el, görbe szemmel rám tekintve, ily vadul? Tán azt hiszed, hogy semmihez nem értek én? Hidd csak el, hogy könnyűszerrel, rád vetem még ezt a zablát és a gyeplőt kézbe tartva, körbe kényszerítelek”

(Tapsolnak. Aszpázia int a lánynak, hogy játsszon másikat.)

LEÁNY /Anakreon./

„Engem a Szerelem piros
labdával szíven ért, és egy
szépcipőjű, aranyhajú
lánnyal játszani hívott.
Lesbosban született a lány.
Csak csúfolta fehér fejem
s elfutott gonoszul, gonosz
társnőjére kacsintva.”

/Babits Mihály ford./

(A vers alatt Periklész és Pheidiasz megérkeznek. Aszpázia int a lánynak, hogy elég.)

PERIKLÉSZ

Nem önszántunkból késtünk. Súlyos vitáink voltak, melyeket ezúttal nem tudtunk sikerrel befejezni.

SZOPHOKLÉSZ

Éles kardok lebegnek a fejünk felett, s mi itt nyugodtan ülünk s társalkodunk. Fontos szellemi ügyekről az igaz, de hát: nem tragikai helyzet ez is!

PHEIDIÁSZ - *indulatosan* -

Megmondtam nektek, hogy mi ez! Célba vettek egy köztisztelőben álló férfiút, rádobálnak egy rágalomhegyet. Annyit, amennyit nem bírnának el a nézők. De az athéni népnek kedves ez a színjáték! Hát csak játsszanak! Talán leereszkedik, mint a színházban, kötélén egy isteni férfiú, maga Héraklész s kiszórja az egész szemetet! Ez lesz csak az igazán mesteri athéni dráma! Szerzők nem képesek arra, hogy ilyent írjanak.

PERIKLÉSZ

Semmiségből, egy véletlenből keletkezett ez az egész, komédiának való kicsiny játékokskából.

SZOPHOKLÉSZ - *Pheidiaszhoz* -

Te vagy az egyetlen ember - Periklész kivételével - aki a helyeden álltál, Athénban. Nemcsak a nép, szobrásztársaid, de az építészek is maguk fölé emeltek. Mit akar ember többet!

IKTINOSZ

Mind elfogadjuk, hogy felettünk állasz!

PHEIDIÁSZ

A bőrkötényesektől kérdezzétek meg, hogy ki felett állok én!

ERÜXIMAKOSZ

Ki törődik ezekkel a pocsék alakokkal. Ki velük Athénból!

PERIKLÉSZ

El ne feledkezzél arról, te orvos, hogy Athénban a kézművesek vannak többségben.

PHEIDIÁSZ

Te meg ne az én sikereimet emlegesd, Szophoklész, hiszen téged, a tragédiaköltőt még sztratégosszá is választottak.

SZOPHOKLÉSZ

Módjával dicsérj! Legyőzöm, Euphorion is itt van.

PHEIDIÁSZ

Akkor is kimondom, az ő füle hallatára is, hogy számomra te vagy a legnagyobb tragédiaköltő.

EUPHORION

Áruld el, Pheidiász, hogy miért!

PHEIDIÁSZ

Ő a legnagyobb, mert a borzalmakat, a torokszaggató fájdalmakat is úgy jajgatja el, hogy közben nem mond közhelyet. Takarékosan bánik a szavakkal, nála a gondolatok, az eszmék aranykincsei soha nem váltódnak fel hamisan csengő ércpénzekké.

SZOPHOKLÉSZ

Köszönöm!

EUPHORION

Én is. Szerencse, hogy színházügyekben nem egyedül ítélsz Athénban.

Pheidiász

És hovatovább semmiféle ügyekben nem ítélezhetek.

ASZPÁZIA

Sikerült rávenni a lányt?

PERIKLÉSZ

Lebeszélni nem tudtuk.

ASZPÁZIA

Hogy értsem ezt?

PERIKLÉSZ

Szó szerint.

ASZPÁZIA

Mindjárt megtudom.

PHEIDIÁSZ

Kettőnk közül egynek vesznie kell. Ez a kedves hetéra magára vállalta az én állítólagos vétkemet, hogy a nép haragját kiengesztelje. Rám száműzetés várna, őrá a halál. Kész feláldozni magát e lány. - Mennyire felettetek áll ő, ti athéniek! Megölhetitek, de az én ujjaim soha nem fogják elfelejteni. Őt fogom megmintázni a legközelebb, hadd imádjátok azt, akit megköveztetek!

EUPHORION

Én meg darabot fogok írni belőle. Meséljétek el nekem az egész történetet részletesen. Ez az igazi téma, Szophoklész, pedig nem a Homérosz asztaláról esett le!

PERIKLÉSZ

Ez a falat az Aszpázia tányérjáról hullott le.

ASZPÁZIA

Ne mondd ezt!

PERIKLÉSZ

Ki vette rá, ki fenyegette meg, vagy bűvölte el ezt a Lányt, hogy ezt megtegye! Honnét van őbenne ekkora elszántság!

ASZPÁZIA

Nem az agorán voksokért szónokoló, a te demokráciád szülte szörnyetegektől.

SZOPHOKLÉSZ:

Hová való a lány?

ASZPÁZIA

Tráknak mondta magát, de nem az. Kikutattam, hogy Keletről érkezett, a tenger másik partjáról. Föníciai vagy Judeai.

SZOPHOKLÉSZ

Azok egyistenhitűek.

ERÜXIMAKOSZ

Valami Megváltóban reménykednek.

PERIKLÉSZ

Kis népek fiai azok s ezért valamennyien elnyomorodottan gondolkoznak. Mi, görögök is így jártunk volna, ha a perzsák legyőznek bennünket.

IKTINOSZ

Csakhogy mi győztünk s ha egyszer átkelünk a tengeren, ők az egykori büszke hódítók lesznek majd kicsinyek!

ASZPÁZIA

De ebben a győztes és elbizakodott Athénban is akad oly férfiú, aki - ezen elnyomorított kis népek fiaihoz hasonlóan - szerényen s mégis egy teljesebb világ nevében gondolkodik.

ERÜXIMAKOSZ

Kiről van szó?

IKTINOSZ

Úgy sejtem Szókratészről.

ASZPÁZIA

Rá gondoltam.

PHEIDIÁSZ

Ismerem. Kezem alatt dolgozott. Nem rosszul. Néhány szép Metopét egyedül faragott ki a Parthenon oldalán. Szívesen visszafogadnám.

EUPHORION

Csakhogy ez az örült ma már nem szobrokat vés, hanem lelkeket farag. Valami Eszmét kerget.

PERIKLÉSZ

Nem szeretem az ilyeneket! Gondolkozni sokféleképpen lehet, de az igazat elgondolni csak egyetlen módon szabad. Elgondoltam és megalkottam a legtökéletesebben berendezett államot: az athéni polgárok szabad poliszdemokráciáját. - Mit akar ez a mezítlábas fickó! Az én művem nem töredékes.

IKTINOSZ

A Jelenségek eltűnnek, az Eszmék örökéletűek. Ez valami ilyen ideát keres. Mint terveket készítő építész, sejtem, hogy mit akar. A kör vagy a háromszög eszméje már létezett akkor is, mikor még senki sem húzta meg ezeket. Létezhetnek oly Ideák, melyeket még nem valósítottunk meg. Ezért kell elmélyednünk, belerévednünk a Semmibe, vagyis önmagunk végtelen lelkének terébe.

PERIKLÉSZ - *Pheidiászhoz* -

Te is azt hiszed, hogy annál, amit tökéletesre faragtál, a szobraidnál, teremthet szebbet valaki?

PHEIDIÁSZ

Szeretném látni azt a fickót, aki az én istenszobraimnál, vagy a Parthenon fenséges oszlopsorainál szebbet csinál!

ASZPÁZIA - *Szophoklészhez* -

Csak te hallgatsz, Szophoklész. Mi a véleményed ezekről?

SZOPHOKLÉSZ

Az embernek az a végzete, hogy a meglévő jó helyére jobbat keresve, rosszabbra találjon. Erről készülök most egy darabot írni. Oidipusz király históriáját. Balvégzetű sorsunk az, hogy bár tudjuk, romlás következik, még- sem tudjuk abbahagyni az Igazság türelmetlen keresését.

EUPHORION

Én a cselekvés türelmetlenjeit kedvelem. A hátborzongató tragédiák hőseit.

PHEIDIÁSZ

Elképzelhetetlenebb szörnyeteg nincs ezeknél a Kleónoknál. Periklész, mit féltesz úgy ezen a demokráciádon, ha ily férgeket hizlalt föl magán?

PERIKLÉSZ

A bajban lévő se veszítse el a fejét. Nem gonoszak ezek, csak tudatlanok. Annyira féltik jogaikat, a poliszdemokráciát, hogy már a barátaikban is ellenséget látnak. Így aztán ütnek-vágnak, sújtanak mindenfelé, a jókat is el-eltalálva.

ERÜXIMAKOSZ

Miféle Törvény az, mely ehhez jogot biztosít!

PERIKLÉSZ

Küzdenünk kell azért, hogy ártatlanokat ne vádolhassanak. S akit így bevádoltak, azokat el ne ítélik.

ERÜXIMAKOSZ

De ha a bírák eszét is megzavarják az Erünniszek, e harcban azok kerülhetnek fölének.

PERIKLÉSZ

Túl sokat beszéltek a démosz tévedéseiről. Mennyit tévedtek az egyeduralkodók: a királyok és a türanniszok. Az egyes ember, ha hatalmat szerez, megszállottá válik, de ha az egész népé lesz a hatalom, ez csak akkor fordulhat elő, ha a nép többsége háborodik meg.

SZOPHOKLÉSZ

Igazad van Periklész. De ami most történik, éppen azt példázza, hogy ez is megeshetik. És az ilyen igazságtalanság még mélységesebben sérti az ember méltóságát.

PERIKLÉSZ

Jóra fordulhat még minden. Csak a két egyformán értelmes emberi beszéd: az egyén és a kórus szavai között kell okosan összhangot teremteni.

ASZPÁZIA

Vagy hagyni, hogy az embereket figyelmeztető belső hang, az a titokzatos Szózat, amiről ez a lenézett Szókratész beszél, mindannyiunk füléhez eljusson!

II. jelenet

(Glükéra első felvonásbeli szobája. A leány fehér peploszba öltözötten várja, hogy vigyék börtönébe. Nyugodtan üldögél az ágyán. Készen arra, hogy bírái elé álljon. - Aszpázia éjfekete peploszban. Thaisz kíséretében a szobába lép.)

GLÜKÉRA

Aszpázia, te nálam?

ASZPÁZIA

Tartozom neked e látogatással.

GLÜKÉRA

Ígérted, hogy benézel hozzám egyszer. - De már nem rád várom. - Mit kívánsz tőlem?

ASZPÁZIA

Méltán haragszol. Én okoztam vesztedet.

GLÜKÉRA

Nem vádollok.

ASZPÁZIA

Csak vádolj!

GLÜKÉRA

Nagyobb ügyet akarsz megmenteni.

ASZPÁZIA

Feloldasz vétkemért?

GLÜKÉRA

Hálás vagyok neked, hogy áldozat lehetek.

ASZPÁZIA

Ifjú vagy és szép. Hozzád boldogság illik, nem halál.

GLÜKÉRA

Nagyobbak döntenek el azt, hogy kihez mi illik. Aphroditének úgy áldoztak fel, hogy nem kérdezték meg: akarom-e? Ha ti most megkérdeitek tőlem, azt mondom: lelkemnek tetsző, hogy Persephonée legyek.

ASZPÁZIA

Nem kérdezni jöttem ide én, hanem cselekedni. Te nem vétettél senkinek. Ha van valaki, aki bűnös, az Thaisz!

THAISZ

Nem akarok meghalni!

GLÜKÉRA

Én háltam Pheidiással!

ASZPÁZIA

De ő eszelte ki, hogy szedjétek össze a lepedőn maradt aranyat. Ő gyúrt galacsint belőle, s ő adta el kapzsín az Agorán!

THAISZ

Nem akarok meghalni!

ASZPÁZIA

Ne félj, neked sem kell meghalnod. Felfogadtam egy evezős hajót. Átvisz titeket Számoszba. Ezzel a zacskó arannyal új életet kezdhettek ott. - Te gyűlölted mesterségedet, nem kell folytatod tovább. Feloldalak! Add ide az övet!

GLÜKÉRA

Perszephonénak ígértem! Neked nem adom.

ASZPÁZIA

Szükségtelemmé vált az áldozat.

GLÜKÉRA

Szenvednem kell. Sokak vétkéért, csak ez szabadíthat meg igazán.

ASZPÁZIA

Micsoda kemény hit ez a tiéd! - Melyik istent imádod, áruld el nekem! - Ártatlanabb vagy a báránynál.

GLÜKÉRA

Maradjon rejtve, hogy én kibem hiszek. Hadd vesszek most mások bűneiért. Hadd haljak meg, hogy ezáltal jobbak legyenek a többiek. - *Thaiszhoz* - Vedd a pénzt, s fuss egyedül magad a Pyreuszba - Légy boldog, míg élsz, érdd el azt, amit akarsz.

(Thaisz ruhája alá rejtí a zacskót s elszalad.)

ASZPÁZIA

Mindketten elérték a célotokat, csak én nem. Miféle választás ez a tiéd? Mindenfajta halál rosszabb az életnél. Vagy nincs így? Mondd csak, te leány mi az az erő, mely benned működik s mely képessé tesz téged ilyesmire. Szent józanság-e ez vagy vad örület? Itt hagyni mindent, ami körülöttünk volt. Ékszereinket, gyönyörű ruháinkat, testünk kényelmét. - Nézd e kalitkába zárt kicsiny madarat, mely oly szépen énekelt neked. Ki fogja etetni őt ezután? A barátnőd is elszaladt.

GLÜKÉRA

Neked ajándékozom, Aszpázia.

(Glükéra kezébe veszi a kalitkát s át akarja nyújtani. Aztán mást gondol. Kinyitja a ketrecajtót s a madarat kiengedi.)

ASZPÁZIA

Mit tettél?

GLÜKÉRA

Inkább elengedem. Legyen ő is szabad. Dala szóljon mindenkire.

ASZPÁZIA

Nem félsz?

GLÜKÉRA

Ily nyugodtnak, tisztának és bizonyosnak nem éreztem magam soha. - De te, Aszpázia, téged soha nem láttalak még ily ziláltnak! Összevesztél tán Periklészeddel?

ASZPÁZIA

Roszsabb történt velem. Magammal különböztem össze. Te vagy az oka ennek, te leány! Egy új Aszpázia vádolja bennem az eddig élt Aszpásziát.

GLÜKÉRA

Még meg sem haltam, lásd, máris átszállt belőlem, mint az imént kieresztett madár, valami erő.

ASZPÁZIA

És engem egyre zavarosabbá tesz. Többé nem fogom tudni olyan egyszerűnek és tisztának látni a világot, a benne lévő dolgokat, mint eddig. Te pedig - igen, mint egy kiszabadult madár, csak hogy nem ilyen kicsi, hanem valami óriási nagy, a fél eget betöltő szárnyakkal, felemelkedsz, fölénk nöss s figyelsz bennünket.

Hadd borulok a lábaid elé, úgy mint minap még nálam te.

(Aszpázia letérdel Glükéra lábai elé, s átöleli a térdeit. Szorosán fogja a lányt.)

ASZPÁZIA

Nem engedem, hogy elveszítsenek! Nem! Nem engedem nekik!

(Periklész toppan a szobába hirtelen.)

PERIKLÉSZ - *Aszpáziához* -

Mit csinálsz te itt?

ASZPÁZIA

Kérlelni jöttem, hogy mentse magát. Könyörgök neki, segítsél te is!

PERIKLÉSZ

Késő! Kleón vádjait elfogadták. Jönnek a fogdmegek.

ASZPÁZIA

De te, Periklész, kiállasz a bírák elé, az egész nép elé, úgy véded őt?

PERIKLÉSZ

Mit kíván, Aszpázia, a polisz érdeke?

ASZPÁZIA

Hagyod, hogy elveszítsék?

PERIKLÉSZ

Védelmezni fogom.

ASZPÁZIA

Nem értem.

PERIKLÉSZ

Értsd! Mocsokká válik s a legiszonyosabb zsarnoksággal lesz egyenlővé a demokráciánk, ha nem tudja megkülönböztetni a rosszat és a jót, a helyénvalót és a helytelent. A tisztát és a zavarost. Bármilyen kicsinynek látszó dologban az ártatlant a vétkestől. Semmilyen szentnek hazudott ügynek a nevében nem szenvedhetnek ártatlanok. Ha nem így tennénk, nem lennénk görögök, s nem athéniek, akikre az egész görögség oly büszkén tekint.

ASZPÁZIA - *Periklész mellé áll -*

Gyönyörűen beszéltél. Küzdeni fogok veled e lány igazáért s a Városért. Bagolyszemű, emeld föl pajzsodat. Védelmezz minket! Véd meg mindazokat, akik az Igazságot védelmezik!

III. jelenet

(Aszpázia lakásán. Aszpázia és Periklész bizalmas kettesben beszélgetnek. Aszpázia ezúttal színpompás virágos hetéra köntöst visel. Periklész öltözéke otthonos. Még el sem kezdik a beszélgetést, amikor porosan, piszkosan Pheidiász toppan közéjük. Vállán egy tömött zsákot cipel. Lihegve érkezik, a zsákot a lábai elé dobja s elébük áll.)

PERIKLÉSZ - *felugorva -*

Mi van veled?

PHEIDIÁSZ

Majd elmondom, de előbb hadd számolok be egy rossz hírről. - Bélosz halott. Eldobta életét. Tengerbe ugrott.

PERIKLÉSZ

Szegény barátom! Megbuknak legszebb terveim!

PHEIDIÁSZ

Miféle terv?

PERIKLÉSZ

Bélosz - a pénzemen - felbérelt egy csapat matrózt, hogy kiszabadítva börtönéből, erőszakkal vigyék a lányt a hajóra. Biztosnak látszott a siker. Mi jöhetett közbe vajon?

PHEIDIÁSZ

Erről tudok. Az a kis hetéra rontotta el az egészet. Már megszabadították, amikor sikoltozni kezdett s fellármázta az öröket.

ASZPÁZIA

Örült teremtés!

PERIKLÉSZ

Bélosz pedig, nyilván ezek után, bánatában eldobta életét.

PHEIDIÁSZ

Azt mondják, még felszállt a hajóra. Üveges szemmel bámulta, míg látni lehetett az Akropoliszt. S amikor már az sem látszott Athénből, az örvénylő habok közé dobta magát.

PERIKLÉSZ

Siralmas vég. - Hová igyekszel?

PHEIDIÁSZ

Mentem, amíg lehet, a bőrömet. Míg poroszlókat nem küld értem a csöcselék.

ASZPÁZIA

Ott még nem tartunk!

PHEIDIÁSZ

Az a megháborodott leány, a kihallgatáson mindent magára vett, de gyanúba kevert engem is. Rágalmazóim most már boldogok, e szent együgyűben tanút találtak.

PERIKLÉSZ

Ha így áll ügyed, akkor fuss, mentsd magad!

PHEIDIÁSZ

Nem is halasztom. Van elég görög város és sziget, ahol szívesen befogadnak. - Nem jöttök?

PERIKLÉSZ

Mi nem!

PHEIDIÁSZ

Pedig ti lesztek a következők!

PERIKLÉSZ

Akkor sem futok meg! Nem nézhetem a részt az egész helyett! Te szobrász vagy, téged bárhol e földön várnak föladatok, én egyetlen poliszhoz tartozó politikus vagyok. Az állam férfiája, ha elszakad attól az államtól, amelynek fia, nem férfi többé!

PHEIDIÁSZ

S te Aszpázia? Te nem vagy politikus!

ASZPÁZIA

Ketten egyek vagyunk.

PHEIDIÁSZ

Fáj itt hagyni benneteket! Féltetek! Mivé lett a Nép Athénban! Néhány hete el sem tudtuk volna képzelni ezt! Te a beszédeiddel, én az istenszobraimmal és az Akropolisz fenséges templomaival a rendet, a nyugalmat, a tökéletes harmóniát sugároztuk beléjük. Ezek pedig - jólétük kellős közepén - fennhéjázókká, gőgösekké, kapzsikká lettek. Rombolni, pusztítani akarnak, ölnek, gyűlölnék, elűznek minden jót és nemeset.

ASZPÁZIA

Így lesznek sírásóivá a nagyszerű műnek - a Demokráciának - melyet nekik adtunk, Periklész! Hiszed-e, hogy még meg lehet állítani ezeket az örülteket?!

PERIKLÉSZ

Engem is előnt a csüggedés. Lehet, hogy műveink közül semmi egyéb nem marad fenn, mint néhány szobor és oszloptöredék. Ezek sem azért, mert a te műveid, Pheidiász, hanem mert nehezen porló márványból csináltad őket. - Legfontosabb művünk: a Demokrácia, az emberi lelkekre épült, arra a tévhitre, hogy annak anyaga - bár a legromlandóbb - a legnemesebb.

PHEIDIÁSZ

Az emberek szenvedélyeik rabjai. Legalább annyira rosszak, mint erényesek. Íme, most az alantasabb erők kerekednek felül. Minden jót s szépet elpusztítanak.

PERIKLÉSZ

Nem tehetünk mást: Vállalnunk kell nekünk is az áldozatok szerepét. - Te, Pheidiász fuss innét! Erüximakosztól tudom, hogy Pyreuszban pestis ütötte fel a fejét. Menj Krétára, vagy Szicíliába! Minél messzebb Athéntől!

PHEIDIÁSZ

Ami elől én menekülök, az nem a test, hanem a lélek pestise. Félek, hogy ez a megháborodott tömeg a szülőatyját is képes lesz bántani.

PERIKLÉSZ

Időm lassan lejár. Tán a gyors halál megszabadít attól, hogy martalék legyek.

ASZPÁZIA

Űzd ki ezeket a sötét gondolatokat a fejedből!

PERIKLÉSZ

Te Pheidiász menj, siess!

ASZPÁZIA

Ne felejtse el az ígéretedet!

PHEIDIÁSZ

Mit ígértem?

ASZPÁZIA

Hogy tündöklő pároszi márványba faragod a lánynak a képmását, akit én is, te is, mindannyian pusztulni engedtünk.

PHEIDIÁSZ

Melyik istennők képébe rejtsem a vonásait?

PERIKLÉSZ

Ártemiszt ajánlom. Ez a lány szűzlelkű volt, az egész lénye valami furcsa, megközelíthetetlen titokzatosságot hordozott.

ASZPÁZIA

Valamelyik Agamemnon leányba rejtsd! Iphigénia lenne a legméltóbb. Ő is áldozat volt. Az átkozott szépségű Heléné miatt kitört esztelen háború legelső ártatlan halottja.

PHEIDIÁSZ

Tudom már, hogy kinek az alakjába fogom rejteni. Éoszéba, a hajnaléba. Nem azért, mert e lány is Keletről jött közénk, de mert e sötétségbe és vakságba boruló városba ő hozott egyedül némi ragyogást.

Bár szép Hajnalsugarak világosítanak be egünket, s lennénk megint olyanok, mint virágkorában volt e Város. - Glükéra!

A Hajnal istennője leszel! És imádkozni fognak hozzád, hogy terjessz fényt, hozz reményt, ne csak Athénre, az egész világra!

IV. jelenet

(Aszpáziánál. Periklész ágyban fekszik, betakarózva. Beteg. Aszpázia ápolja. A nő most hófehér khitont visel. Narancslevet készít egy kehelybe, s megpróbálja megitatni a beteget. Vizes borogatást tesz a homlokára. Ágyát igazítja. A félig öntudatlan beteg hirtelen felriad.)

ASZPÁZIA

Igyál, kedves, igyál még egy kicsit.

(Periklész a fejét rázza.)

ASZPÁZIA

Innod kell még, csak ezt a keveset nyeljed le legalább. Nagyon tüzes a homlokod. Hozok rá friss vizet! Ne takarózz ki! Izzadsz, nem lehet, csak belülről hűtheted testedet.

PERIKLÉSZ

Oly furcsa álmot láttam. Egy galamb
- a legszelídebb fajtából való -
kit karvaly kergetett, nagy hirtelen
megállt a levegőben...

(Periklész maga is megáll a beszédben. Aszpázia vár, majd folytatja helyette.)

ASZPÁZIA

... s várta, hogy
megragadják a sas karmok, nagyon
mindennapi történet, így szokott
lenni, a gyengébbek sorsa ez.

PERIKLÉSZ

De másképp történt ez! A szelíd galamb
szembefordult üzőjével. Bele-
vágott csőrével s körmével is.
Végül széttépte a ragadozót.

ASZPÁZIA

Csak álmodj kedves, mentől több ilyent.
A csodák akkor is enyhítenek,
ha csupán álmok. Sokkal nehezebb
a valót nézni, hisz az tönkretett.

PERIKLÉSZ - *némi hallgatás után* -

Felkészültem rá, hogy széttépjenek,
de nem hagyom, hogy téged bántsanak.

ASZPÁZIA

Engem ne félts!

PERIKLÉSZ

Tudom, hogy Kleón,
miután engemet félretétetett,
most téged akar. Legalább annyira
vágya e szörnynek ez!

ASZPÁZIA

Ne félts!

PERIKLÉSZ

Féltelek! Istenek!
Sorsom betelt. Hiába éltem úgy,
ahogy élnem kellett, a Végzetet
nem tudtam én sem elhárítani,
csak legalább annyit engedjetelek,
hogy ezt a Nőt meg tudjam védeni!
Aszpázia: Tűrj méltósággal mindent, mit a Sors
számodra készített - valamiképp
felülemelkedni csak így lehet
a Végzeten. Én tűrni kész vagyok.

HETÉRA - *bedugja a fejét* -

Asszonyom, sűrű tömeg közeleg.

(*Zúgás és moraj hallatszik, mely egyre nő.*)

ASZPÁZIA

A tenger zúg.

LÁNY

Dehogy: az emberek!

ASZPÁZIA

Honnét?

LÁNY

Athénből. Kleón vezérletével hatalmas tömeg.

ASZPÁZIA

Pheidiász most már utat nyerhetett,
hajózik a zöld szigetek felé.
Mi meg...

PERIKLÉSZ - *felkönyököl az ágyán:*

Hol van Pheidiász?

ASZPÁZIA

Jó helyen! Aludj. E látogatás nem meglepetés - vártam ezeket!

(A közeledők moraja erősödik. Aszpázia kilép eléjük a teraszra. Ott várja, hogy egészen a ház elé érkezzenek. A tömeg nem látható, de a zaj erősödéséből tudjuk, hogy mikor érnek oda. Aszpázia a színen marad, a tömeg felé fordulva beszél. Gesztusaival invitálja, vagy tiltja őket a belépéstől.)

ASZPÁZIA

Mind itt vagytok? Várunk benneteket.
Idebenn fekszik a tisztas öreg,
kit napok alatt aggá tettetek,
pedig mint gyermekeit szeretett.
Kérhetnék még annyit számára, hogy
ne ordítozzatok, míg szendereg!

(A tömeg moraja kissé elhalkul, de nem teljesen.)

ASZPÁZIA

Ennyire legalább, nyughassatok,
Kik még mindig zúgtok, ti többiek,
Mind nem fértek az oszlopok közé,
a ciprusok alá is menjete!
Nyilvános ez a ház, ezért ide
joga van betérni mindenkinek,
ki ezért megfizet. Tudom: ti most
üres kézzel s más miatt jöttetek.
De csak jertek! Válasszatok, - hiszen
választó nép vagytok - küldöttetek!
Én nem választok, csak elfogadok
bárkit közületek! S ezúttal én
leszek, ki az idejövőnek fizetek!
Csakhamar megtudjátok, hogy mivel.
Nos, ki az első? Te gyere, Kleón,
régóta vársz e percre, meglehet.

Nem ellenkezem többé, elfogad
téged e Ház. Hagyd kinn jelvényedet,
minden mást levethetsz majd idebenn,
- nem utolsósorban a gőgödet!
Gyere, Kleón, de várj, hadd mondok el,
hogy néhány órával előttetek,
váratlan Látogató érkezett
s megszállt minálunk. Ez nagyon nagy úr,
ily nagy e partra még nem érkezett.
Hívatlanul jött. Nagy kíséretet
nem is hozott és ki tudja, mint jutott
a házba be, de elutasítani
bár akartuk - sehogy sem lehetett.
Tisztelni fogjátok ezt az urat
magatok is, bár ő nem válogat
jó és rossz között. Nem emel vádakát
egyre, csak egyformán mindenkire.
Ne zúgjatok, Pestis Úr érkezett!

(A tömeg morájának színezete hirtelen rémülésre változik. Visszahőkölnek. Aszpázia vár, majd gúnyosan, már-már szinte jókedvűen folytatja.)

Bizony, e vendég gyorsan kért helyet
a másik vész után. Az örület
a bomlás után, mely - hályogosok -
épp ily ragállyal vert benneteket.
És a városban mindent tönkretett,
amit a fennkölt szellem épített.
Jer, adj e vendégnek első kezét,
bejöhetsz Kleón! Ne a hátadat
mutogasd, ne azt mondd, hogy: itt se vagy!
Hiszen a Város elsője, te vagy!
Mindig az voltál, te leghangosabb
hangoskodó! Most hallgatsz, merre vagy?
Miért takarod be a fejedet?

(A távolodó tömeg zúgása egyre halkul. Aszpázia folytatja.)

Küldjete be akkor hát másokat.
Döntsetek szabadon, ti szabadok,
kik legyenek, akik bejöjjenek.
Nem küldtök senkit? Szétfut a sereg.
Csak nem féltek, bátor athéniek?
Tegnap még mindent szabad volt, ma már
úgy látszik csupán futnotok szabad.
Milyen ragály vette el eszetek?
Mától csupán rettegnetek szabad,
Nem kellene a vészhez jószavak?
Hiába féltek, ez lett sorsotok.
Ezt hívtátok ki, ezt is érdemlitek!

MEGARAI FÜGÉK

EGYFELVONÁSOS DRÁMA

*Példázat az igazságról, egy felvonásban.
Történik Megarában, a Periklész-kor végén*

A legnagyobb zavarban akkor voltam, ha egy-egy művem olvastán megkérdezték: no és mi művének a mához való üzenete? Legtöbbször annyit mondhattam volna, hogy csupán ennyi: legyetek jók, szeressétek egymást, szeressétek az igazságot, éljete boldogan és szabadon. De kérdezőim nem ilyesmire voltak kíváncsiak, így csak hebegtem-habogtam s kitérő válaszok mögé bújtam.

A Megarai fügék esetében erre senki sem kérdezett rá, pedig csak annyit írtam alcímként a darab elejére hogy „példázat az igazságról”. Néhány sor elolvasása után mindenki előtt világossá válik ugyanis, hogy egy az emberi társadalmak történelmében megismétlődő, újra meg újra előforduló szörnyűségről van szó: a kisebbnek, a kicsinek a kiszolgáltatottságáról. Megara bírāja, ítélőmestere Athénból várja a követeket s aszerint szolgáltat igazságot, olyan igazságot, amely ezáltal máris eleve csakis igazságtalanság lehet.

Pontosan nem emlékszem, melyik évben írtam a drámát. Nyomtatásban a Fejér Megyei Szemlében jelent meg 1981-ben.

Szereplők

MEGARA BÍRÁJA
ELSŐ TANÁCSSTAG
MÁSODIK TANÁCSSTAG
ŐRKATONA, ŐRÖK, HÍRNÖK
mind megaraiak
PERIKLÉSZ KÜLDÖTTE
KLÉÓN EMBEREI, Egy menekült leány
valamennyien athéniek

*(Kezdődik a játék. Lándzsás őrök egy szökött leányt vezetnek a Tanács elé. Középen a pulpitu-
son ül, vagy áll a Bíró. Körülötte balról és jobbról tanácsstagok. Balról az első, jobbról a
második tanácsstag szólal meg, nem mindig ugyanaz az ember.*

*A menekült leány tépett ruhája, zilált külseje ellenére is megragadóan szép jelenség. Tartása
büszke, magára irányítja a figyelmet mindvégig, pedig a darab folyamán egyetlen szót sem
szól.)*

ÖRKATONA

Urak, itt áll ez a Lány, aki megszökött Athénból, s aki miatt onnét hozzánk küldöttség érkezett.

ELSŐ TANÁCSSTAG

Kettő is.

ÖRKATONA - *a bíróhoz* -

Most kívánod-e őt meghallgatni, vagy későbbre teszed?

BÍRÓ

Sem most, sem később nem kívánom őt kihallgatni.

ELSŐ TANÁCSSTAG

Hogyan csíptétek el?

ÖRKATONA

Nem egykönnyen. Először a liget
fái közé bújt, aztán, amikor
körülfogtuk, kicsapott, mint az őz
s szélsebesen a szentélyhez futott.
Ott egy oszlophoz simult, nem jutott
beljebb, mivel a szentély zárva volt.
Tíz lépésre tőle megálltam és
onnét kérleltem, mert sem őt, sem a Szűz
istennőt sérteni nem lett volna épp
hozzánk illő derék cselekedet.
Láttam, hogy piheg, csajkámból neki
hús vizet kínáltam s érett fügét.

ELSŐ TANÁCSSTAG

Szóval etetted-itattad előbb, s aztán, hogy a szent tömbtől magát eloldotta, elfogtad szépen.

ÖRKATONA

Nem mindjárt. Hogy ivott s evett
futott tovább. A hegyre fel, s magát
le akarta vetni a mélybe. Én
kérlelni kezdtem, hiszen a Tanács
csak meg akarja hallgatni. Baján
segíteni fogunk. Van menedék
tűzhelyeink körül, vagy ha nem akar
köztünk maradni, úgy állhat tovább.
Hisz emberek vagyunk, hozzá görögök,
csakúgy mint ő.

BÍRÓ

Hallgass! Túl sokat fecsegsz. Elmehetsz!

ÖRKATONA

Vele mit tegyek?

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Engedd szabadon!

BÍRÓ

Még őrizzétek!

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Meddig? Miért?

BÍRÓ

Nem tudom. Fel vannak málházva a szamarak tegnap óta, s nem indulhatnak el.

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Mi köze ennek ahhoz!

ELSŐ TANÁCSSTAG

Hallgasd meg, tán épp e lány az oka.

BÍRÓ

Miatta! - Nem akarom látni se!

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Ezért mondom, hogy engedd szabadon!

ELSŐ TANÁCSSTAG

Vagy add ki inkább!

BÍRÓ

Tudnunk kell, hogy mi a köz érdeke!

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Hát az Igazság, az nem érdekel!

BÍRÓ

Az az igazság, hogy a felrakott fűgék egy része már erjedni kezd.

Érzem szagát. Tán a gyors indulás az áru nagy részét megmentheti.

ELSŐ TANÁCSSTAG

Mire várunk! Ha nem leszünk időben a piacon, meg sem veszik.

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Határozzunk tehát! Én azon vagyok, kapjon a lány - mint mások annyian - menedék-jogot.

BÍRÓ

Várjuk meg a hírt: ki Athén ura?

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Hát nem Periklész?

BÍRÓ

Így tudtam én is eddig, ám
valami Kleón, kiről még soha
nem hallottam - ti tudjátok ki ez? -

- a tanácsstagok némán nemet intenek -

egy nagy küldöttséggel ideüzent.
Hóbortos, zagyva, bolond emberek,
vad külsejűek, éppen nem olyanok,
amilyenek Athénból ide közénk
jönni szoktak.

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Zavard el őket!

BÍRÓ

Nem lehet. Kleón azzal fenyeget, hogy be nem ereszt
Athénba megarai árukat, ha itt tartjuk a Lányt.

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Periklész mit üzent?

BÍRÓ

Egyetlen embert küldött. Ez szelíd szavakkal a nevében arra kér, hogy adjunk mene-
déket. - Mit tegyünk?

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Mind ismerjük Periklészt. Ő, ha kér tőlünk valamit, annak súlya van. Fogadjuk be a
lányt!

BÍRÓ

Én óvatos vagyok. Hírhozót küldtem. Visszatér, s nemsoká kitudódik, hogy mi áll
Athénban.

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Hallgassuk ki a lányt, addig!

BÍRÓ

Mit nem, ti okosak!
Bennünket nem érdekel, hogy a Lány vétkes, vagy áldozat!

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Ez Uram, kicsit kemény! Egy bíró miként mondhat ilyent! Bíró vagy?

BÍRÓ

Jól tudod, hogy ki vagyok, hisz bár ellenem szavaztál is, a testület választott azzá.

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Akkor dönts aszerint!

BÍRÓ

Úgy fogok, ahogyan azt kívánja Megara!

MÁSODIK TANÁCSSTAG

És az Igazság? Tedd hozzá, Uram, hogy aszerint is!

BÍRÓ

Az igazság, Megara érdeke. Hallgasd, a ti szamaraitok ugyanúgy toporzékolnak, mint az
enyémek. Mehetnékük van. - Mily ritka eset ez a számárnál! - Már terhes nekik, a

súllyal állni s várni. - Úgy helyes döntenünk tehát, hogy mehessenek, s hogy még ma Athénba jussanak.

ELSŐ TANÁCSSTAG

Jól beszélsz. Ha nem döntünk helyesen ahogy kívánják az athéniek, az egész áru a nyakunkon marad.

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Vigyük Korinthoszba a rakományt!

ELSŐ TANÁCSSTAG

Az nem jó piac, keveset fizet. S mit tudnánk onnét hozni? Pajzsokat, meg vázákat. Ezekből van elég, amaz meg nem kell, tartós béke van.

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Be is rozsdásodtak fegyvereink. Új kellene és épp az athéniek ellen!

BÍRÓ

Nézd a harciast! Aztán ő szalad a megfutamodottak elején! Mért akarsz béke helyett háborút? Ez oktalan lány sorsát akarod? Azt, hogy hazádtól távol esedezz menedékért, idegeneknek, akik a történetedet sem ismerik.

MÁSODIK TANÁCSSTAG

S mint te meg mi éppolyan süketek meghallani azt! Ki ez az idegen, ki ez az ártatlannak tűnő leány? Mit követhetett el, hogy üldözik? Hogy ennyien idejönnek közénk. S fenyegetőznek!

ELSŐ TANÁCSSTAG

Kik küldték ide! Mért éppen hozzánk! Miért nem futott Thébába inkább. Vagy miért nem ült föl egy gyorsszárnyú hajóra. Pireusz kikötője hisz oda közelebb.

BÍRÓ

Szerencse, hogy ennyit kérdeztetek,
így föltűnés nélkül hallgathatok
valamennyire. - Ti feleljetek:
Meddig bírják ki romlás nélkül a
fűgék a kosárban? Ne inkább a napon
aszaljuk inkább? Igaz, ezt meg a
szamarak tűrnék rosszul. - Nagy a meleg.
Itassátok az állatokat. S az árut is
locsoljátok meg vizes lapuval.
Engem, látjátok, csak ez érdekel.
Ha kívántok más történetet
hallani, hívassatok dalnokot.
Hallhattok azoktól rémségeket.
Lemészárolt nők, s férfiak ezrei,
földült falvak, fölszántott városok,
elsüllyedt szigetek borzalmi,
azt akarjátok, hogy eggyel mi is
szaporítsuk a szörnyűségeket.
Nem erős város, kis község vagyunk.

Nincsenek magas falaink, tornyaink.
Nincs jogunk eldönteni, hogy mi igaz.

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Senki, még Kleón se fenyegetett háborúval meg.

BÍRÓ

De ily csekély ügyek kezdenek szítani gyűlöletet két nép között. Tartsunk csak jó viszonyt Athénnél. Hisz itt élünk.

MÁSODIK TANÁCSSTAG

A spártaiak az igazságot még jobban tisztelik, forduljunk oda segítségért.

BÍRÓ

Lehet. Spárta eljöhet egyszer védeni az igazságot. Másodszor is eljön talán. De mi ezerszer egyszer itt élünk a nagy szomszéd lábánál. Erre ügyelj!

ELSŐ TANÁCSSTAG

Bizony, messzire van
Spárta nagyon, Athént ne ingereld.
Hunyj szemet inkább akár vétkeink.

BÍRÓ

Estig megtudunk mindent. És mehet
a szállítmány. A lánnyal, avagy talán
nélküle már. Szükséges árukat
hozunk cserébe. Nőink úgy oda -
vannak a szép athéni holmikért:
sarukért, vásznakért, meg övekért.

ELSŐ TANÁCSSTAG

Csak korán ne zárják a kapukat!

(Őrkatona az emelvény elé lép s jelenti.)

ŐRKATONA

Uram, a küldöttség igen nyugtalan, s Kleón nevében választ követel!

BÍRÓ

Tégy elébük fűszeres borokat,
s mézes szavakat. - Énekeljetek.
Velük együtt. Bánom is én, akár
a Megarát csúfoló dalokat.
Csak néhány óráig még várjanak!

(Az őrkatona távozik, de hamarosan visszatér.)

ŐRKATONA

Hírnök közeleg, Uram!

BÍRÓ

Úgy tüstént dönthetünk! *Az őrhöz* - Maradj! Mindjárt kiderül, hogy mi az igaz!

ÖRKATONA

Előttem uram, már nincsen titok.

BÍRÓ

Nocsak.

ÖRKATONA

Tudok mindent a lányról.

BÍRÓ

Talán átlátsz a hegyeken!

ÖRKATONA

Míg őriztem, kifaggattam a lányt.

BÍRÓ

Rosszul tetted.

ELSŐ TANÁCSSTAG

Nem volt jogod.

ÖRKATONA

Ártatlan az!

BÍRÓ

Fogd be a szád!

ELSŐ TANÁCSSTAG

De csak tudjátok meg ti is, hogy ez a lány - áldozat!

BÍRÓ - *befogja a fülét* -

Én nem hallgatom.

ÖRKATONA - *a tanácsstagokhoz* -

Ti legalább.

(Előbb a balra ülő tanácsstagokhoz fordul, akik - szinte egyszerre a bíróval, már befogták a fülüket. A jobbra ülő tanácsstagokhoz fordul, akik a bíró és a balra ülő tanácsstagok fenyegető tekintetére szintén a fülükhöz tapasztják a tenyerüket.)

ÖRKATONA

Süketek vagytok mind! Akkor tehát felétek fordulok, falak! Figyeljete! Ez a szerencsétlen leány nem vétkezett. Sőt éppen hogy! Ártatlanságára, majd, az életére tör ez a gaz Kleón. Adjatok neki menedéket itt. Mindenütt, ahol élnek férfiak, Megarában is élnek férfiak. Ez kötelesség, isteni parancs!

BÍRÓ - *miután látja, hogy a katona elhallgatott.* -

Megtiltom, hogy tovább ágálj, beszélj! E helyen neked szólnod nem szabad. Eredj a lányhoz s őrizd jól tovább!

(Bevezetik a hírnököket.)

BÍRÓ - *a hírnökhöz* -

Te meg szólj, gyorsan. Beszélj! Kié Athén?

HÍRNÖK

Ott, Ura Kleón parancsol.

MÁSODIK TANÁCSSTAG

S Periklész?

HÍRNÖK

Ő nagybeteg. Meg is halt már talán.

BÍRÓ

Kötözzétek a vezér számár kantárához a leányt! És Kleón híveinek adjátok ki. - Ez itt. Ki megszegve parancsom, szólt vele, kötözzé gúzsba! Vezessétek elém a küldöttséget!

ŐRKATONA

Már van füled, uram. Hadd ismétlem el, ártatlan a leány. Semmit nem vétkezett. Azoknak bűne épp, hogy idejött.

BÍRÓ

Az a bűne, hogy idejött. Kötözd a leányt a számárhoz. No, eredj!

ŐRKATONA

Tetézni akarod a bűnt!

BÍRÓ

Meddig okoskodsz még! Eredj és tedd a parancsom. Még mire vársz!

ŐRKATONA

Hogy megköttözzem, ki nem vétkezett? Kleónt, a zsarnokot - inkább! Fogjatok fegyvert ellene! Siessünk segíteni a jó Periklészén, meg az ártatlan leányon!

(A szamarak felordítanak odakinn.)

BÍRÓ

Ez megháborodott.
Ember, nem hallod a szamarakat!
Egybehangzóan azt ordítja mind,
hogy mehetnékük van. Ne tartsd tehát
vissza őket s bennünket sem. Még,
hogy érdekeink ellen tegyünk, egy nekünk
idegen fehérszemély miatt!

ŐRKATONA - *lándzsájával a bíró felé bök -*

Az Igazságért!

BÍRÓ

Hülye! Sejtelmed sincs arról, hogy mi az. Százszor el-mondtam már, a jó piac biztosítása a legfőbb dolog. Ebből s ettől él Megara faluja.

MÁSODIK TANÁCSSTAG

Fontoljuk meg, uram, még egyszer, ha veszteséges is, most az egyszer csak, fordítsunk utat. Korinthosznak jó erős vára van. Küldjük oda a lányt az áruval.

BÍRÓ

Ugyan! Itt jönnek az athéniek. Be nem csaphatjuk őket.

ŐRKATONA

Csak magunkat, és az Igazságot.

BÍRÓ

Te hallgass! Nézz oda.

(Bevonulnak az athéniek, némán meghajolnak s viszik magukkal a megkötözött leányt)

ŐRKATONA

Milyen ítélet! Micsoda világ! Megkötözik azt, kinek szabadon kéne járnia. S szabad az, kinek kötözve élni sem volna szabad!

BÍRÓ - *a katonához* -

Halállal kéne meglakolj, barom. Hisz kezet emeltél reám. - Csupán számúzlek. Nem szeretem a filozófus katonát. Fuss Athénba a lány után, kiabálj ott az agorán. Nekik ordítozzál arról, hogy mi a bűn.

Hogy mitől vemhesedik a világ. Úgy üvölts, hogy meghallja Kleón is. S meg fogod tudni hamar, hogy mi az Igazság!

(Az őrkatona megfordul s elszánt léptekkel siet a csapat után. A Periklész-küldött lép a bíró elé, indulatosan.)

PERIKLÉSZ KÜLDÖTTE

Bíró, mit tettél! Kiadtad a Lányt a senkiházi Kleónnak! Urunk, Periklész kérte bár, hogy ezt ne tedd!

BÍRÓ

Megtettük. Ő a te urad, de már Athéné nem. Kivált nem a miénk.

PERIKLÉSZ KÜLDÖTTE

Nincs egy éve, hogy ezen a helyen,
tanúja voltam, félisten gyanánt
fogadtad őt. Így szóltál: nagy a Föld,
de dicsőbb férfiút még nem nevelt.
Kulccsal adtad kezébe Megarát.

BÍRÓ

Hogy vegye oltalmába, ám ha nincs hatalma, hogyan védjen meg tovább!

PERIKLÉSZ KÜLDÖTTE

Kinek nincs hatalma, már nem derék?

BÍRÓ

Még az lehet. Ha újra jogarát visszaszerzi, majd hallgatunk reá.

PERIKLÉSZ KÜLDÖTTE

Ezt mondjam neki?

BÍRÓ

Ne mondj te semmit.

PERIKLÉSZ KÜLDÖTTE

Semmit nem üzensz?

BÍRÓ

Semmit nem üzenek.

PERIKLÉSZ KÜLDÖTTE

Ez végszavad?

BÍRÓ

Igen.

(Bíró a fejével is bólint. Aztán maga elé mered, nem beszél tovább.)

PERIKLÉSZ KÜLDÖTTE

Elmegyek. Te pedig: szégyelld magad!

(Bíró nem válaszol. Ugyanúgy áll, vagy ül tovább, mereven, mint a jelenet elején.)

ELSŐ TANÁCSSTAG

Ha egy kapocs megszakad, másikat kell gyorsan helyébe illeszteni, máskülönben széthull az, aminek egészben fontos megmaradnia.

PERIKLÉSZ KÜLDÖTTE - *a tanács tagjaihoz* -

Ha Periklész nem küldött volna is, hogy a nevében kérjek pártfogást a lánynak, itt kell tartanotok, hisz oltalmat keresett nálatok!

ELSŐ TANÁCSSTAG

Csakhogy már bennünket is oltalom alatt tartanak. Az athéniek a védelmezőink.

PERIKLÉSZ KÜLDÖTTE

Ősi jog szerint
csakis magatoknak kell eldönteni,
hogya kit fogadtok be. - Szabad
közösség vagytok! - Vagy nem? Csak pusztá bot
az, amit jogaként markol kezébe ez.
Köpönyege sem bírói palást,
csak forgatni való pojjáság.
Cirkuszba való mutatvány, amit
ez bíróságnak elóttetek csinál.
S ti hallgattok rá. Magatokat
csapjátok be, hisz sem neki,
sem nektek nincs semmi hatalmatok.
Mit játszadoztok, mit gyúléseztek,
miről szavazgattok. Jogtalanok
vagytok, mert jog nélkül mondotok
ítéletet. És azt hiszitek,
hogya jól játszatok. Ti veletek
játszadoznak csak. Szélkakasok!

ELSŐ TANÁCSSTAG

Aki hajózni akar, annak oda kell néznie, hogya merről fúj, különben fölborul.

PERIKLÉSZ KÜLDÖTTE

Csak csikorog! Más hangotok nincs is. Legyetek átkozottak! És hogya majd rátok
szakad a nagy baj, emberi nyelven szólni akkor se tudjátok!

TÖLTSÖN EGY NAPOT HÉRAKLÉSSZEL!

RÁDIÓJÁTÉK HÁROM RÉSZBEN

Mikor alaposan elmerültem már az antikvitás tanulmányozásában az jutott eszembe, hogy írni kellene egy pamfletet. Hogyan viselkedne egy nagy, a legnagyobb hős, ha lehoznánk valamiképpen közénk. És mikor ezzel a történettel végeztem, megírtam a fordítottját is: hogyan csodálkoznánk, milyen tátott szájjal figyelnénk az antik világ isteneit és isteni nőit mi, mai halandók, akik szinte semmit nem tudunk, hiszen már nem is tanulunk semmit róluk az iskolákban. Ezért képzeltem úgy ama ködlábakon álló olümposzi házat, mint valami nagy gimnázium osztályokkal, tanári szobákkal, stúdiókkal s más termekkel szövevényes épületét.

A történet egy sci-fi regényhez hasonlóan, az űrben utazó hajó fedélzetén utazók beszélgetéseivel kezdődik, akiket ugyancsak nagy meglepetés ér, amikor egy feltételezett új bolygó helyett az ősi Olimposz ködbeveszett világát fedezik fel. Igaz, van annyira ismeretlen ez számukra mint egy szerves anyagaival is másképpen berendezkedő csillagvilág.

Ez a rádiójáték arról is szól, hogy azt is fontos felfedeznünk, amit már alaposan elfelejtettünk.

Hangjáték

A játék kezdetén a kis kétszemélyes űrhajó már kinn kering az űrben. Rakétamotorok berregése, kondicionáló berendezések zúgása, távírók morzejelei hallatszanak.

1. rész A találkozás

- Látsz valamit?
- Amott!
- Mit?
- Ködoszlopot. - Te nem látod?
- Nem én.
- Tapogasd le! - Nos?
- Semmi jel az ernyőn.
- Fordulj balra s lefelé!
- Még mindig semmi.
- Lehetetlen, hisz szabad szemmel látom. Nézd!
- Nincs semmi ott!
- (Hirtelen furcsa zaj, kopogás.)*
- Mi a baj?
- Leáll a motor. Kimerültek az elemek.
- Kapcsold be a segédhajtóművet.
- Álljunk le, s tájékozódjunk előbb!
- Rendben. ...Nos, hol vagyunk?
- Béta 7/29 X 11 Lambda 49, Kappa 71/6 szektor.
- A térkép mit jelez?
- Semmit. A Nagy Csillagatlaszon itt nincs berajzolva semmilyen erőtér, vagy tömeg.
- Pedig van ott valami.
- Most látom én is.
- Közelítsd meg! Óvatosan, a legalsó fokozattal!
- * * *
- Olyan ez, mint valami régi vár, vagy templom.
- Ködlábakra épült palota.
- Szálloda talán?

- Közel jársz az igazsághoz.
- Hogyan? Te tudod mi ez?
- Az olümposzi istenek palotája, más nem lehet. Az áll ködlábakon s annak oszloposak a bejáratai.
- Miféle istenpalotáról beszélsz?
- Az antik kor görög isteneinek égbeli lakhelyéről.
- Az mese.
- Nézd és lásd. Csipkedd meg magad! Ébren vagy. Ez bizonyítja, hogy létezik. Képezd le műszeresen, ha saját szemednek nem hiszel.
- Inkább használok az érzékszerveimet, hiszen csak karnyújtásnyira vagyunk. - Odanézz, ott egy ember. Ki lehet az a pasas?
- Most én látok rosszul. Hol az az alak?
- Balra a negyedik oszlop mögött, félig takarva.
- Látom már.
- Nagy behemót. Miért támogatja az oszlopot?
- Tudom, ki az. - Héraklész.
- Kicsoda?
- Herkules tán így jobban ismered.
- Tudok egy ilyen nevű rovarirtó spréről. Meg egy rajzszöges dobozról.
- Már csak a tudatlanságod miatt is odamegyünk, te szakbarbár s bemutatlak neki. - Micsoda alkalom, hogy én felfrissítem, te pedig megszerezd hiányzó klasszikus műveltségedet!
- Nem csípem az ilyesmit. Irodalomból, történelemből épp csak átcsúsztam mindig valahogy.
- Meglátszik. Másképp tudnád, hogy ez az ember-istenalak még a történelem előtti korokban tevékenykedett. Az ókori görögök legnagyobb hőrosa.
- Mije?
- Hőse. Olyanokat vitt végbe, amire mások képtelenek voltak.
- Sportrekordokat döntögetett?
- Azokat is. A játékokat, a régi versenyeket ő alapította. Dárdavetésben, ökölvívásban, diszkoszvetésben, kocsihajtásban, birkózásban sehol nem talált legyőzőre.
- Öttusázó volt a pofa.
- Száz tusázó inkább, hisz letéperte az összes szörnyeket, a vadállatokat is. - De - kémleljük csak ki - mit művel most idefenn.
- Hallótávon belül van. Szólítsd meg.
- Nem is tanácsos közelebb menni. - Állj le!

* * *

- Héraklész! Hozzád szólunk, Hé, te, odakinn. Hegyezd a füled! Fordulj felénk!

- Csuda választékos a szöveged, de rá se ránt.

Héraklész! Hallod! Halandók vagyunk, gyöngé földi emberek. Tőlünk ne tarts! - Félünk tőled. Rakd le a dárdát a földre, s az íjat is.

- Meg se moccan.

- Tán alszik. Menjünk közelebb!

* * *

- Héraklész, kérlek: adj jelet, hogy közelíthetünk. Barátok vagyunk, idetévedt földlakók.

- Odanézz, bólint. Letette a fegyvereket is. De miért hallgat?

- Szóra bírjuk hamarosan. - Állítsd le egészen a motort! Kimegyünk.

* * *

- Kik vagytok ismeretlenek s miféle zsákokba bújtatok? Zeuszra, micsoda népek királyai vagytok, s mért háborgattok engem!

- Nem vagyunk királyok, csak utasok. Közönséges halandók. Kíváncsi emberek.

- Mit kerestek erre?

- Kutatjuk a csillagrengeteget.

- Földön van helyetek. Miért nem maradtok ott?

- A Föld ma már csupán a Nagy világtengernek parányi szigete. Nehezen férünk el rajta, ezért kutatunk más lakható szigetek után.

- Ne erre kereskedjete! Ez itt a világ legszentebb helye!

- Véletlenül vetődtünk erre. Eszünk ágába sincs háborgatni téged s a többieket. De, ha már itt vagyunk, szeretnénk megismerkedni ezzel a csodálatos hellyel.

- Mi odabenn van: számotokra tilos.

- Miért?

- Mert idegenek vagytok, közönséges halandók és meg sem értitek.

- Hadd kandikálhassunk be egy pillanatra csak! Kapsz ezért tőlünk valami szép ajándékot.

- Mit adhattok ti nekem?

- Egy égi tájolót például - ez mutatja az irányt a Nagy Medve felé. Vagy távcsövet. Belenézel s tízszer, százszor messzebbre látsz, mint szabad szemmel. Adhatunk mini sugármérőt, vagy zsebradar-készüléket. - Ezek kimutatják az idegen sugarakat, meg a közelítő tárgyakat, meteoritdarabkákat.

- Mit csináljak ezekkel? - Tartsd meg a vacakjaidat. Van nyilad, mely messzebb hord az enyémnél, dárdád, melynek hegye élesebb, nyúzó késed, mely jobban hasítja a bőrt?

- Sajnos: ilyesmivel mi nem rendelkezünk.

- Akkor: lóduljatok!

- Ne űzz el bennünket! Nem akarunk semmi rosszat. - Beszéljess velünk, hadd vigyünk rólad hírt a Föld mindenre kíváncsi népeinek.

- Mit kíváncsiskodnak azok odalenn! Megénekeltek - száznál is többen - valamennyi hőstetteket.

- De mostani életedről nem tudnak. - Mit csinálsz idefenn?
- Nem látod! Végzem tisztemet. Őrt állok.
- Portás vagy?
- Mi az, hogy portás?
- Ember, akit arra fogadnak, hogy a szálloda vagy a hivatal bejárata előtt ügyeleget s oda akárkit be ne engedjen. Te is ezt csinálod. Fizesnek ezért neked?
- Nektárt s ambróziát kapok, mint a többi halhatatlanok.
- Hallottam erről. - Tulajdonképpen miféle táplálékok ezek?
- Istenek itala-eledele. Egy korty, egy falás belőle a legkellemesebb állapotba emel.
- Mint a hasis, a koka, vagy a marihuana. Szép alakok vagytok ti is. Kábítószerrel éltek. Butítjátok magatokat. Látod, tőlük tanultuk ezt!
- Hasis, koka, marihuana - mik ezek a nehezen kimondható szavak?
- Ezek a mi ambróziáink, halandókat butító maszlagok.
- Már ti is éltek ilyesmivel odalenn? Ennyire jól megy sorotok?
- Igyekszünk mindenben túlszárnyalni a régieket, még benneteket öreg isteneket is. - Egy földi szállodaportás aligha cserélne veled. Annak nem elég, hogy szolgálataiért inni-enni kap. Balesk vagy, hogy beéred ennyivel!
- Mi egyebet kérhetnék ezért?
- Mennyit dolgozol?
- Szünet nélkül.
- No látod! Ez túrheterlen nálunk odalenn. Van itt szakszervezet, vagy ilyesmi, mondd?
- Értheterlen dolgokról beszélsz.
- Megmagyarázom: nálunk a Földön a portások beszüntetik a munkát, ha nem teljesítik a legelemibb követeléseiket. Ezek pedig a következők: egyre kevesebb ideig tartó szolgálat. Fizesett szabadság. Betegbiztosítás. És ami a leglényegesebb: magasabb fizesés. - Állandóan ezért lázonganak, s közben egyre hanyagabban dolgoznak. Valami jobb szolgáltatást csak akkor nyújtanak, ha lepénzeljük őket.
- Mi az, hogy szolgáltatás, mi az, hogy pénz?
- Ezt se tudod. Pedig verték a te képedre is!
- Ki vert a képemre? - Ezt tréfából se merte megtenni senki.
- Nem verekedésről beszélek én, a pénzverés egészen más dolog. Lerajzolták a képedet, ércebe vésték és számtalan sok fémdarabkába, érmekbe nyomták bele. Ezt hívják pénzverésnek. Ezeket az éremdarabkákat aztán azoknak adták oda, akik valami munkát elvégeztek.
- Nehezebb munkát nálam nem végzett el senki odalenn, s mit kaptam érte. Bátyám, a gonosz, mindenből kitudott, kisemmizett. S aztán egy másik munka elvégzésére küldött.
- Eredeti célját tekintve a pénz valóban jutalomérme. Ma is az. Mindenki dolgozik valahol, az államnak, a köznek, vagy valamilyen vállalatnak. Ezért havonként jutalomérmeket kap.
- S büszkén a mellükre tűzik, mint a győztesek. Az én képemet.

- Nem csak a tiédet, s nem is a mellükön viselik, hanem a zsebükben.
- Az mi?
- Egy kivágás a ruhán. Hanem az érmek ott se pihennek sokáig. Kiadjuk őket: ruhára, élelemre, lakásra meg egyebekre.
- Micsoda világ lehet odalenn? Hiszen lakás, ruha, étel, ital mindenkinek egyformán szükséges. Miért kell jutalomérméket adni ezért.
- Bizony, megváltoztak a dolgok, mióta lenn jártál, Héraklész. Nem szeretnél a saját szemeddel meggyőződni, hogy mennyire?
- Nem volna rossz. Csakhogy nem hagyhatom itt az őrhelyemet.
- Miért? Az istenek most alszanak, vagy ébrednek éppen?
- Ébren vannak, de hamarosan beveszik az adagjaikat.
- Akkor szólj gyorsan Hébének, vagy Ganümedesznek, hogy töltsön duplát nekik.
- De jól ismered a házirendünket.
- Konyítok valamit hozzá. Ők megduplázzák az álomra való időt, mi meg leruccanunk veled a Földre. - Egy-két óra alatt leérünk s már odalenn tekereghetsz megint.
- Reggelre visszahoztok?
- Esküszöm!
- Krétai vagy, vagy mükenei?
- Egyik se.
- Nem vezetsz félre?
- Annál nagyobb becsben tartalak téged.
- Ezt el is várom.
- Azért van egy kikötésem.
- No persze kérsz valamit tőlem te is. Miféle munkára akarsz rávenni?
- Ilyesmivel nem fárasztalak. Dolgoztál eleget, öreg. Csak azt kérem, hogy nekem és a társamnak, ha visszahoztunk s ezek még szunnyadoznak odabenn, mutasd meg belülről is a házikót.
- Rendben van. De előbb meg kell esküdjetek, hogy rendesen fogtok viselkedni odabenn, csendben lesztek és arról amit látni fogtok, nem fogtok fecsegni senkinek.
- Kezet adunk rá!
- Ne. A Stüxre esküdjetek. A szótlán társad is.
- A Stüxre esküszünk!

2. rész

Egy nap a Földön

- Ülj be! Mögénk. Hajolj le! Tedd a derekadra az övet!
- Nem ér át.
- Lazíts a csaton! Most jó.
- Álljatok meg! A fegyvereim!
- Hagyd itt azokat. Ki használ ma ilyeneket!
- Héphaisztosz műhelyéből való remekek!
- Nevetségessé tennéd magad ezekkel. Lóval vont fogataink se igen vannak már. Ilyen motoros járgányokkal járunk, mint ez, amiben ülsz. Megszámlálhatatlan sok ló ereje hajszolja, repíti ezt.
- Nem érzem a robogást. Lovat se látok.
- Csak az erejüket fogtuk be - testük kimaradt. Hogyan értenéd te ezt! A sebességet, amivel száguldunk, azért nem érzékeled, mert kinn vagyunk az űrben s nincs mihez viszonyítanod azt. Az egész rendszernek, amelyben mozgunk, még hatalmasabb, de más irányú sebessége van. Óriási sebességgel száguldunk, csak nem érzékeljük - szerencsére.
- Szavad nem értem.
- Végy fel egy hangyát a Földön s rakd a melledre. Aztán kezdj szaladni vele. Közben a hangya lassan mászik rajtad. Ez a kis féreg mégis száguldozik, mert veled együtt rohan.
- Ez a szekér, amiben ülünk, ez az a gyorsabban futó test?
- Nem ilyen egyszerű a dolog. A Tér, amelyben mozgunk az száguldozik velünk iszonyú sebesen.
- Képtelen vagyok megemészteni.
- Elhiszem. Ahol tanultuk, az iskolában is kevesen értették, fogtuk fel ezt. Ne csodálkozz! Sok furcsa dologban lesz részed odalenn. - Idefigyelj, Öreg! Vannak ezek között veszedelmek is. Előre figyelmeztetek, mielőtt valamit csinálnál, kérdezz előbb, másképp pórul jársz.
- No erre kíváncsi vagyok. Nem járt még senki túl az eszemen. Nem félek senkitől. Csak jönjenek a szörnyek!
- Elfelejtetted már, hogy a Kentaur mit tett veled!
- Ne emlékeztess erre! Azok kipusztultak már.
- Hamarosan megérkezünk. Nézz ki! Látod azt a fénypontot ott?
- Több fénylő bogarat is.
- Azt figyeld, amelyik növekszik. Arra megyünk rá. Már akkora mint egy gomb. Kis gombafej. Most bukkan fel mellette az a kisebb gombocska. Az a Hold.
- Akkora már mint egy tányér. Egy diszkobolász.
- Mint egy jókora dinnye.
- Mindjárt mi leszünk hozzá kicsinyek.

- Már rátehetnéd - akár te is a talpadat.
- S ha majd tényleg rajta leszünk, elveszünk benne teljesen.

* * *

- Thébába vigyél. Szülőhelyemre egyenest!
 - Másutt kell kikötnünk.
 - Miért?
 - Théba holt város. Nincs leszállóhelye.
 - Mükénébe menj!
 - Romváros az is!
 - Krétába, Küproszba akkor!
 - Egyelőre kijelölt helyen kell leszállanunk. Ez a szabály.
 - De aztán, mehetek a hazámba, ugye?
 - Igen. Azonnal persze nem lehet.
 - Miért? A Földön nem érvényesek a mozgás és helyzetváltoztatás új törvényei?
 - Érvényesek. Csakhogy más törvények és szabályok, „egyezmények” korlátozzák ezeket. Sebaj, kérünk számodra sürgős útlevelet.
 - Ha nem láthatom viszont azt a földet, ahol éltem az egész utazás nem érdekel. - Vigyetek vissza!
 - Ne nyugtalankodj, Óriás. Lesz elég élményben részed anélkül is.
 - Hová visztek?
 - Egy Európa közepén lévő kis ország fővárosába. Mi ott lakunk. Néhány órát nálunk vendégeskedel, míg megszokod a földön járást megint. Meglátod, szívesen fogadunk.
 - Miféle nép fiaihoz cipelsz?
 - Kis nép ez, jóval azután született, hogy te lenn jártál.
 - Nincs olyan nép a Földön, hová el nem jutottam én. Mit is mondtál? Azóta születtek új nemzetek?
 - De hányan! Azért te is igazat állítasz. Ha emlékezetem nem csal, úgy olvastam, jártál a mi népünk egyik elődjénél, a szkítháknál.
 - Azok unokái vagytok! Nem valami dicső nemzet az.
- Apáitok közül teméntelen sokat lenyilaztam és dárdahegyre vettem.
- Mire való volt ez az öldöklés?
 - Egy kultusz megszüntetése végett.
 - Miféle kultusz ellen keltél ki?
 - Azok a barbárok minden arra tévedt utast és vándort Ártemisz istennő oltárán öldöstek le.
 - No és - miután győztél?
 - Az istennő szobrát elragadtam tőlük s Athénbe vittem.

- És a vándorok és az utazók aztán már bátran közlekedhettek arra?
- Úgy hiszem.
- Csak hiszed. Nem tudod. - Volt értelme leölni annyi embert hiába? Tudod, hogy minek nevezik az ilyen okatlanul öldöklőt a mi időnkben? Tömeggyilkosnak.
- Megszüntettem a kultuszt, mert méltatlan volt istenhez emberhez egyaránt. Ártemisz istennő nevében nem ölhetek meg senkit ezután.
- Öltek másképp. A maguk nevében akár.
- Ez kevésbé érdekelt. Az Istennőt kellett megtisztítanom a nevéhez tapadó emberi szennytől.
- Rendben van; de mai szemmel azért kevés. Az embereket is meg kellett volna tisztítanod. Rávezetni a Jóra. Megszabadítani őket az öldöklés vágyától.
- Nem az én dolgom volt. Nem vagyok pap. Különben az ember pusztító ösztöne végtelen. És az ember gyáva lény. Csak addig vakmerő, csak addig van bátorsága szabadon tobzódni, míg gyilkos szándékát, aljas vágyait valamilyen isten akaratával azonosítani tudja.
- Vagyis kultuszt teremt neki.
- Úgy van. S ha leromboljuk ezt a kultuszt, ideig-óráig még tobzódik, de végül megszeli, észre tér.
- Nem mondasz okatlan dolgokat, Óriás!

* * *

- Addig beszélgettünk, míg - észre se vettük szinte - megérkeztünk. Legelőbb ruhát veszünk neked. Ebben a szörnyűséges bőrben nem járkálhatsz közöttünk. - Habár - szerencsénkre - karnevál ideje van: maskarának nézik. - Oldozd ki az övet!
- Szédülök.
- Nem csoda. Hatalmas utat tettünk meg. Időben is. Nem lesz könnyű megszoknod a földön járást.
- Jobban vagyok. Ne félts!
- Átszállunk. - Beülünk abba a kerekeken guruló járgányba ott.
- Hová megyünk?
- Mondtam: ruhát veszünk neked. Hogy megismerkedhess a mi világunkkal, hasonlóvá kell válj hozzánk.
- Nincs ínyemre az ilyen alakoskodás. Az vagyok, ami vagyok. Vagy ne legyek. - Mik ezek a hatalmas épületek? Templomok?
- Ott az a kicsi, a legkisebb, az egy templom. A többiek, a gigantikus méretűek lakóépületek és üzletházak. - Egyikbe mindjárt bemegyünk. Ebbe itt. Szállj ki! Áruháza a neve.
- Milyen ház?
- Roppant csarnok, hol vásárolni lehet.
- Miért nem a szabadban?
- Vannak vásárok nálunk is, de most hideg van. Ez egy olyan ház, ahol állandóan lehet vásárolni.

- Bolondság.
- Kövess! Vigyázz, ez a lépcső mozog. Fáradtság nélkül visz föl az emeletre. Engedd el a karfát, mert hasra esel. Épp itt a ruhaosztály. Mi van veled megint?
- Nesszosz ingek!
- Ne félj, nem mérgeztetek! S nem Nesszosz márkájúak, kínaiak.
- Vigyél el innét! Látni se bírom. - Az a kihúzott szemű nő, az ott, aki rakosgatja az ingeket. Nem Déianeira az?
- Nem tudom a nevét, de az egészen biztos, hogy nem úgy hívják. Szedd össze magad, Héraklész! Itt a nők valamennyien kihúzzák a szemüket. Most ez a divat. - Látod azok is, akik nem az ingek eladásával foglalkoznak.
- Zeuszra, igazad van.
- Menjünk, de várj! Hiszen...
- Baj van, ugye?
- Semmi vész, csak: rossz helyre hoztalak. Itt nem kapunk méreteredre való ruhát. Sebaj! Egy ugrással odébb van egy másik áruház. Abban csak különleges méretű ruhákat árulnak.

* * *

- Csupa nyápic és dagadt alak szaladgál erre. S hogy tülekednek!
- Óriások ma már ritkábban születnek. Akadnak azért. Reméljük találunk valami neked valót. Nem járhatsz egész nap ebben a szörnyű oroszlánbőrben. Próbáld fel azt a zakót.
- Hogyan kell ebbe bebújni?
- Az oroszlán bőrébe betaláltál magadtól is. Várj, segítek, te ügyetlen. Előbb ezt a kezéd bújtasd be, aztán a másikat. - Vigyázz, szétszakad!
- Ne nevedd! Omphalé királynő szórakozott utoljára velem így a lányaival. De azok nőruhába próbáltak bújtatni, ezek meg itt - azt mondd - férfiaknak való holmik.
- Bújj abba a szürkébe! Látod, ez a te méreted. Várj, ne siess! A nadrág is itt van.
- Ezt a micsodát hogyan vegyem fel?
- Alulról kell fölhúzni, de ne itt, ne nyilvánosan.
- Hadd bámuljanak.
- Ízlést s szemérmert sértő ma az ilyen. Meztelenül nem láthat senki. Persze vannak helyek, ahol a vetkőzés látványosság, de ennek a helyiségnek, itt nem ez a rendeltetése. Bizonyára a ti időtökben is voltak helyek, ahol másként volt szabad viselkedni, mint egyebütt.
- Miért nem mondtad, hogy kultikus helyen vagyunk!
- Mert ez itt nagyon is profán dolog.
- Akkor nem értem: miért e teketória!
- Menj be a fülkébe s öltözz odabenn! Ha profán is ez a hely, azért itt is elő van írva, hogy miként kell viselkedni. Remek. Kitűnően áll rajtad minden. - Nézd meg magad. Abban az üvegben.
- Miféle üveg ez?

- Tükör. Pontosan visszaadja az alakodat.
- Pompás találmány.
- Régi felfedezés. Egyiptomi lelemény. Az üveg hátát ezüsttel bekenik s tükör lesz belőle.
- Olyan üvegetek van-e, amelyik az ember belsejét mutatja meg?
- Van. Röntgennek hívják.
- A lelket is mutatja az?
- Azt nem, Héraklész.
- Kár.
- Vannak módszerek, amelyekkel kifejezhetjük azt, ami bennünk a legfontosabb, s amit te léleknek nevezel.
- S ezek oly tisztán megmutatják a lényegét, mint ez az üveg?
- Attól függ, hogy kinek, mikor, mennyire sikerül.
- Hogyan csináljátok?
- Szobrokkal, képekkel, zenével, versekkel, táncokkal, színjátékokkal.
- Ahogy a mi időnkben.
- Nagyjából.
- Szavaidból úgy ítélem: ti megbecsülitek a művészeket.
- Megadjuk nekik az alkotáshoz szükséges kényelmes körülményeket.
- Szegény Homérosz!
- Miért sajnálsz őt?
- Koldusként vándorolt. Vak volt és olyan szegény, hogy még a mesteremberektől is koldulnia kellett. Van egy versezete, amelyben áldást kér a fazekasokra, ha adnak neki egy kis ajándék ételt-italt ezért. Mert különben átokká változtatja az egészet. Neki így kellett megkeresnie az italát és kenyerét.
- Pedig az ő művészetét máig se tudták elérni!
- Ez a költő úgy zengte legszebben a dalt, hogy közben koldult s vándorolt.
- Nem hiszem, hogy a mai mesterek közül bárki vállalkozna ilyesmire.
- Jó ez vagy rossz?
- Azt hiszem rossz inkább.
- Látod, van valami, amiben mi, régiek voltunk különbek.
- Azért ne örvendj ezen s ne hangoztasd sokszor ezt, Héraklész!
- Miért?
- Mert csak a haladásnak, a napról-napra tapasztalható fejlődésnek szabad örülnünk idele. Egyre csak azt számolgatjuk, hogy mennyit termelünk, hány épületet, házat, gyárat, iskolát, kórházat s egyebet csináltunk. Te meg most hirtelen idekerülsz s rögtön előhozakodsz olyasmivel, amelyben messze különbek voltatok.
- Korholnom téged volna más okom is.

- Ugyan már!
- Még odafenn azt mesélted, hogy azért, amit vásárolunk, jutalomérméket kell fizetnünk. Hazudtál nekem.
- Nem vetted észre; fizettem.
- Hermészre, egyetlen érmecskét sem vettél elő.
- Tudod mennyi érmet kellett volna a ruháért kifizetnem? Amennyi egy zsákba, vagy nagyobb tarisznyába belefér. Ezért papírpénzzel fizettem.
- Nálatok a papíros többet ér, mint az érc?
- Kivált, ha rápingálnak egy százast, vagy egy ötszázast.
- Olyan papírdarabotok is van, amely ötszáz ércérmét ér! - S nektek, hogy ilyent kapjatok ötszáz munkát kell végeznetek?
- Van olyan munka, amelyért egyszerre száz, vagy ezernél is több jutalomérme jár.
- Hány érmet érdemelnének ma az én munkáim? Csak a legkönnyebb is, a legelső: az oroszlanölés.
- Ma ilyesmiért az fizet, aki elejti a vadat.
- Tréfálsz! És a vadkan legyűrése? A szarvas elfogása? Ezekért is nekem kellene fizetnem?
- Bizony; nem is keveset.
- Micsoda világ! S más munkáimért? Az Augiász istálló kitisztításáért?
- Azt megfizetnék neked ma is.
- Mennyit kapnék azért?
- Sokat. A segéd munkások bére magas.
- Mégis mennyit?
- Mekkora volt az az istálló?
- Egy egész ménes lakott abban. Két tucat paripa legalább.
- Mint egy kisebb téeszben, vagy gazdaságban. Géppel kihordható egy fél nap alatt. - Ötszázat megkapnál érte tán.
- Sok ez, vagy kevés?
- Jó keresetnek számít.
- Van ember, aki ennél többhöz is jut?
- Vannak bizony!
- Mit csinálnak azok?
- Szerelnek. Autót, villanyt, vízvezetékét. Kereskednek. Lángost sütnek, halat árulnak, emberek operálnak, gazembereket védenek a Törvény előtt.
- Ezek végzik a legfontosabb munkákat nálatok?
- Nem, de ezek keresik a legtöbb jutalomérmét.
- Miért nem azok, akik fontosabb munkákat végeznek?

- Ezt én sem tudom.
- De mondd: mi az a munka, amit elvégezni ma a legfontosabb és a legnehezebb? Van egyáltalán ilyen?
- Van. Például nagyon nehéz jól és becsületesen elirányítani, vezetni egy gyárat, vagy üzemet.
- Mi az, hogy gyár, mi az, hogy üzem?
- Hatalmas csarnok, ahol sok-sok ember és gép dolgozik közösen.
- Miért?
- Hogy árukat termeljen. Vásznakat, szőnyegeket. Edényeket. Járműveket, sok minden egyebet.
- S mit kell ennek a sok érmet kapó embernek csinálnia?
- Az üzem helyes működését, a termelést biztosítani. Igen nehéz, bonyolult dolog ez. Nem győzi egyedül, egy sereg munkatárs: hivatalnok, mérnök segít neki. Energiát, nyersanyagot kell szerezni folyamatosan. Karban kell a gépeket tartatni. El kell adni - jó áron - a termékeket. Emiatt piacot kell kutatni, szerződéseket kötni, előre tervezni. Aztán - fizetni a munkásokat, hogy jól és szívesen dolgozzanak.
- Mutass nekem egy ilyen üzemet! - Ezekben a nagy épületekben biztos van ilyen.
- Tévedsz, Óriás! Ezek lakóépületek. A gyárak a külvárosokban vannak s arról ismered meg azokat, hogy hatalmas kémények vannak rajtuk, melyekből csak úgy dől a füst és a korom.
- S ezekben a kőkolosszusokban mit csinálnak?
- Itt élünk, amikor nem dolgozunk. Pihenünk, alszunk, szórakozunk.
- Egy ilyen ház akkora, hogy bele lehetne rakni az egész Olymposzt, ködlábastól, Zeuszostól, Hérástól együtt. S azt mondod, hogy idebenn semmit sem csinálnak, csak alszanak.
- Laknak, azt mondtam.
- Mi van ezekben a lakásokban? Mutasd meg.
- Tüstént! A társam itt lakik egy ugrásnyira. Gyere! Felmegyünk hozzá. Megmutatjuk, hogy belülről milyen.

* * *

- Ez itt a lakásod?
- Dehogya. Ez egy kis fülke. Megnyomom a gombot s elindul fölfelé. Megkímél a lépcsőn járástól. Mert ő jó magasan lakik. A nyolcadikon. Itt vagyunk.
- Mit csinál azzal a vasdarabbal?
- Az kulcs. Ajtót nyit.
- Ilyen sötét ólban laktok!
- Nem. Ez csak az előszoba. Kerülj beljebb. Itt a szoba.
- Mi azt illeti nem valami tágas hely ez se. Mi van odalenn?
- Az utca, ahonnét feljöttünk.
- Milyen fura! Parányi emberek s a fejük tetejét látni csak.
- Mi van veled?

- Szédülök. Úgy érzem magam mintha hirtelen összezsugorodnék. - Nem lettem kisebb?
- Éppen akkora vagy, mint azelőtt. - Szorongás fogott el, ettől érzed úgy. Talán ez a szűk hely csinálja. Ül le! Abba a székbe! Puff! - Ez bizony szétreccsent. Ne haragudj barátom, nem számoltam előre azzal, hogy neki ilyen nehéz a teste. - Megütötte magad?
- Semmi baj! - De hallgatag társad most elátkoz a kára miatt.
- Vesz másikat. Ül a szőnyegre, annak nem árt! - Nem ennél valamit, mondd?
- Rég vettem magamhoz földi eledelt.
- Mit kívánsz?
- Sajtot, túrót ennék. Innék tejet. De egyetlen nyáját sem láttam felétek, idejövet.
- Van frizsiderünk viszont. Kinyitom s előveszem, amit kértél. Nesze! Sajt. Túró. Tej. - Mit szólsz ehhez, Óriás!
- Ez aztán anya! Mindjárt falok, csak előbb lemosnám a kezem. Hol a patak?
- Ebben a szobácskában itt. Forgasd el a csapot, vagy inkább én, mert letöröd. - Itt a folyó. Ez hideg. Meleg patakot is akarsz? A másik csapból az folyik.
- Hermészre, ezek csodák. Szilárd falból vizek törnek elő. Még meleg is.
- Más folyamok is vannak a falban. - Fény. Világosság. Hangok. Képek. Zene. Amit csak akarsz.
- Varázslatos világ. Kényelmes lett az életetek. Igaz, ezek a vázák és képek ócskaságok, de a kényelmet szolgáló berendezéseitek - az ülő alkalmatosságok kivételével- tökéletesek. Mi az a gömbölyű tárgy az asztalon?
- Földünk kicsinyített mása.
- S hol van Atlasz alóla?
- Nincs szükség rá.
- Ki ült helyére, melyik láthatatlan Titán?
- Newton és Kepler mozgástörvényei: a gravitáció! - Egyébként ez ötletes szerkezet. Tanul-
ságos játék - felnőttek számára is. - Ez a kereső rész. Itt kikeresel egy városnevet. Lenyomod
mellette a gombot s a földgömbön, ott ahol ez a város van, kigyúl a fény. Próbáld ki.
- Thébát mutasd meg!
- Az nincs rajta. Évezredek óta romokban hever.
- Kik dúlták fel?
- Még ti magatok: a görögök.
- Mutasd Mükéné!
- Azt is betemette a por.
- Athént!
- Ott van, nézd!
- Ilyen kicsi pont.
- Minden város egy fénypontocska csak. Az Athénnél tízszer nagyobbak is.
- Akkora városok is vannak?

- Vannak bizony.
- De a görög a világ legnagyobb népe ma is.
- A százával élő kis népek egyike.
- Tréfálsz!
- Nem én.
- Alig tudom elhinni ezt.
- Mindent megváltoztatnak a századok és az ezredek. Ma nagyok vagyunk, holnap kicsinyek, vagy semmik. - Miért nem eszel? Nem ízlik?
- Elszoktam az evéstől, vagy megváltozott az ízlésem. Nem érzem a régi ízeket. Mintha papirost tettem volna a számba, vagy taplót. Megint szédülök. Lehet, hogy attól amit mondtál az imént. Fáj a fejem.
- Most tör ki rajtad az alkalmazkodási betegség. Hányingered nincs?
- Émelygek.
- Menj a patakhoz. Hányd ki magad. Attól jobban leszel mindjárt.
- Nem tudok hányni. - Lüktet a fejem...
- Meg kéne mérni a vérnyomásodat. Ez a térben és időben megtett hatalmas ugrás alighanem alaposan megemelte. - Gyere, lemegyünk a földszintre. Van ott egy körzeti rendelőintézet. Megnézhetlek. Soron kívül.

* * *

- Mi az hogy vérnyomás? S miért kell megmérni?
- Elmondom. Persze nem fogod könnyen megérteni. A vérkeringésről még nem tudatok semmit. Arról sem volt fogalmatok, hogy az ember teste millió és millió apró sejtből áll, amelyek sajátos módon szövetekké szerveződtek s szerveket alkotnak. A biológia nagyon is friss tudomány. - Mindez mellékes, egy a lényeg: van egy szerkezet, amelyik megmutatja, hogy a vérkeringés rendben van-e.
- Mire való ez? Megérzi az ember, hogy jól van, vagy rosszul.
- Pontosságra kell törekednünk. Számszerű értékelésre ebben is. Jó, ha egy rajtunk kívülálló ember, az orvos vigyáz az egészségünkre. A fejfájással különösen óvatossá kell lenni - oly sokféle betegség tünete lehet az. - De van neked más bajod is, Héraklész. Tele a hátad kiütésekkel.
- Azokat a mérgezett ing okozta még.
- Egy jó bőrgyógyász valamilyen hatásos kenőccsel el tudja tüntetni azt. - Megvizsgáltatlak ideggyógyással is, ha már itt vagyunk. - Menj csak bátran előre! Rendbe teszik az egészségedet.

* * *

- Hermészre, ezek gazemberek! Hány tortúrán kell keresztülesni még? Hétszer levetkőztettek, ötször tűt szúrtak belém. Egyszer a gerincembe is. - Nem is tudom hányszor tekertek a kezemre és a lábamra szorító öveket. - Hogy abban a sötét szobában mit csináltak velem, azt nem tudom, de alighanem valamilyen gonosz varázslatot üztek azok a fehérköpenyesek. És hiába kérdezősködöm, semmit nem mondanak.

- Most majd sor kerül erre is. Bemész a főorvoshoz, aki az összes leletek ismeretében meg fogja mondani, hogy mi a bajod.

* * *

- Vetközzék, fiam!

- Megint?

- Még egyszer meg kell tekintsem. Nyugalom gyerekem! - A nadrágot is.

- Mégis csak van egy hely, ahol nem szégyellik a meztelenséget.

- Hm-Hm-Hm-

- Tessék? Van valami baj?

- Semmi ijedelem. A növekedési hormon túlműködése nyilvánvaló. Viszont a fejlődés nagyjából arányos, egyenletes. Ez jó. Hiszen ilyen gigász alkatú egyén lehetne hermafrodita is.

- Nem vagyok gigász! Se Hermész és Aphrodité gyermeke. Zeusz és Alkméné fia vagyok. Követelem, hogy tisztességesen, ehhez méltó módon bánjanak velem!

- Nyugodjon meg, uram! Önnél semmi jele a bisexualitásnak. Inkább azt mondhatnám, a virilizáció foka túlméretezett.

- Beszéljen világosabban.

- Nem szükséges, hogy a páciens értse azt, amit kimondok.

- Miért beszél hangosan akkor?

- Így szokás. Mit mond magának az, ha hallja, hogy Hypophysis túltengése van. Hozzá a mellső lebeny sejtjei működnek abnormálisan. Ezért a csontrendszer túlfejlődése, az akromegaloid jellegű csontvastagodások a koponyán. Van ellenszere ennek ma már, szerencsére. Ne aggódjon, nem fogom törpévé változtatni.

- Bele sem egyeznék abba!

- De majd hálás lesz, ha a betegsége késői következményeit: az elviselhetetlen főfájásokat, a hirtelen dühkitöréseket s az ehhez hasonló agyi zavarokat megszüntetjük. Anamnézisében látom, hogy egyre gyakoribbak a főfájásai. Öntudatvesztései vannak, eszméletzavarai, őrlöngő kitörései. Egyszóval mondva, eltorzulva van a személyisége. Ezt megakadályozzuk. - Ellenkező irányba ható hormonokat kell szednie. Nőhormonokat.

- Nem érzem magam betegnek, Zeuszra, nem én.

- De uram, mi állítjuk fel a diagnózist, nem a páciens.

- Meglehet. De ez az egész intézmény s benne az önök viselkedése nem normális, erre mérget veszek. Beteg vagyok, meglehet, de rendesen ellátom odafelelő a tisztemet. Ami pedig a múltamat illeti: a világ tizenkét legnehezebb munkáját végeztették el velem. Csoda, ha eközben kissé megsérült az idegrendszerem.

- Ez a dicsekvés is - jellegzetes tünet.

- Adok magának jellegzetes tüneteket! Augiász istállójából eltüntetni a szemetet az volt valami, kiseprűzöm én innét magukat mindjárt!

- Megint kezdődik; az őrzöngés. Lehet, hogy műtétre lesz szükség. Kár; nem vagyok híve az ilyesminek. Figyeljen kérem: elengedjük. Hazamehet, de ígérje meg, hogy ezeket a tablettákat pontosan beszedi. Három hét múlva jelentkezzen megint!

* * *

- Hová cipeltél, halandó emberke! Alig tudtam türtőztetni magam, hogy szét ne üssek a barbár fehérköpenyesek között. Még egy szó s valamennyit agyonverem, mint annak idején a vad kentauruszokat. - Ki akar olyanná válni, mint a többiek! Az a legfőbb érték bennünk, amivel mások vagyunk, mint a többiek. - Még hogy nálam nincs rendben valami! - Inkább idelelni! Sok jó dolgot csináltatok, furcsa eszközöket szerkesztettetek. De mire ezek a leleményes dolgok, ha végül is idáig sülyedtetek! Mit ér a tudásotok, ha az a célja, hogy mindannyian egyformák legyetek!

- Csak jót akartam neked, Óriás, hidd el. Az volt a reményem, hogy főszaggatásaidon ezek itt majd segítenek.

- Az megszűnt már.

- Talán az indulatod fűjta el. - Akkor egyszerű eset a tiéd. Nem érdemes, hogy az orvosok bonyolulttá tegyék. Mert ahhoz tényleg értenek. Egyszer, mikor megfájdult a derekam... de nem untatlak ilyesmivel.

- Örömmel hallgatom Aszklépiosz utódainak becsmélését.

- Menjünk valami vidámabb helyre most! Búfelejtőnek. - Mire kívánczol?

- Vigyél ehhez az isteni nőhöz! Egészen olyan, mint Iolé. Ki ez? Papnő? Királynő? Istennő talán, hogy a képét mindenfelé kiteszitek. Szeretnék találkozni vele.

- Könnyebbet kívánj!

- Nem lehet találkozni vele, miért?

- Nehéz lenne gyorsan előkeríteni?

- Tán erdőben bujkál, mint a vadászó Artemisz, vagy a tenger alatt lakik?

- Elmagyarázom neked. Ez a lány egy közönséges földi halandó, aki fogpasztát reklámoz. Azért mosolyog s mutogatja vakítóan fehér fogait s tartja kezében azt a tubust, hogy az emberek felfigyeljenek reá s megvegyék ezt az árut.

- S miért csinálja?

- Pénzt kap érte. Jól megfizeti a cég, a kereskedők. Ezt nevezik reklámnak.

- S a nőt hogy hívják?

- Azt nem tudom. Ez senkit nem érdekel csak téged.

- Igen, engem érdekel. Intézkedj, hogy találkozhassak vele.

- Meg lehetne keresni a vállalatot, az igazgatóságot, a reklámfőnökséget, de ... időbe tellene s az sem biztos, hogy elárulnák nekünk a nevét. Jobb, ha lemondunk erről. Miért fontos neked?

- Mondtam: Iolóhoz hasonlít.

- Nem volt abból a nőből elegend még? Hiszen őmiatta öletett meg az a féltékeny Déianeira, a másik asszonyod.

- Épp csak kiszálltam a nászágyból s máris elért a Végzet, s felkerültem az Olümposzra.

- Ahol a leggyönyörűsebb nők koszorúja vesz körül.
- Inkább Iolét szeretném megint.
- Hogy rád jött hirtelen! Hidd el: közelébe sem ér Aphroditének. Mért legyintettél? Veled nem hajlandó talán. Akkor a többiek. A rózsaujjú Éosz...
- Csak Oriont, a vadászt szereti szinte őrjöngve.
- És Hébe?
- Ó gyereklány még!
- Kacérkodik már. Nem az eseted? Érettebbnek ott van Athéné, a bagolyszemű.
- Nem szeretem a nagyon okos nőket.
- Te sem. Nos, akkor a tehénszemű Héra.
- Atyám felesége.
- No és? Egy szép mostohaanya, akit férje elhanyagol s emiatt vigasztalásra szorul.
- Jól mozog benned a képzelet.
- Tanultunk egy s más tőletek. - Valld be: melyik a fent lévők között az eseted?
- Mi közöd ehhez! - Szerezd meg nekem ezt!
- Örök dolgok helyett mulandó gyönyöröket hajszolsz, Héraklész?
- Belecsömörlöttem abba, ami örök és változatlan. Engem az egyszeri érdekel, a gyorsan múló, a soha többé nem ismétlődő, a friss kaland.
- Értelek Óriás, pedig mi az öröklét után vágyódunk, s mit meg nem adnánk azért, ha megállíthatnánk a múló percek! De, ha ezt a plakáton levőt nem is, szerzek neked más örömet. Kövess!

* * *

- Mi ez a sötét terem?
- Mozinak hívják. Arra a vászonra vetítenek sebesen változó képeket, ezért hívják mozgókép-színháznak ezt a helyet, röviden mozinak.
- Valamiféle misztérium ez? Mint az eleusszisi. Ez érdekel. Oda Gaia s Démétér nem engedtek be.
- Ide is nehezen kaptunk jegyet, csúszópénzzel csak. De megéri. Ritkán adnak ilyen jó filmet. Egy igen híres és ragyogó szépségű lány játszik benne. Azt, hogy két férfiba szerelmes s nem tud közöttük választani. Amerikában történik. Az - neked - új földrész, fél évezrede fedezték fel. Most elég ha ennyit tudsz, a többi majd utána. Csendben kell maradjunk, míg világosság nem lesz megint.

* * *

- Tetszett?
- Csalás az egész.
- Miből gondolod?
- Nem elevenedett meg. Nem ült közénk. Nem részesített szépsége élvezetében.

- Ezt tette pedig. Hányféle pózban mutatta magát. - Aludt, ivott-evett, fürdött, lovagolt, teniszezett, táncolt, s azzal a két hozzávaló fiúval szerelmeskedett. Mit akarsz ennyi pénzért?
- Ezek látszatok csak. Engem az élet érdekel. Hogy én szerepelhessek, ölelkezzek s ne más. Nem csak a szememet akarom kielégíteni. Halandó barátom, vigyél valahová, ha van ilyen hely nálatok, ahol egy élő földi nővel, valódi kapcsolatot tudnék teremteni.
- Milyen fickós vagy! Kezdted volna mindjárt ezzel. Olyan vagy, mint a mi turistáink, akik idegenben ásítozva nézik a szép látnivalókat s alig várják, hogy szabad délutánjaikon az ottani könnyű nőkhöz menjenek.
- Férfi természetünkhöz illő kívánságok ezek, nem gondolod?
- Vessük magunkat bele! Van a közelben egy lokál, ott talán találunk valakit, aki szívesen szóba áll veled s pótolhatod az elszalasztott évezredek.
- Csak ne úgy járjunk, ahogyan imént Aszklépiosz utódainál!
- Ilyesmitől ne tarts. Itt nem te vetkezel.

* * *

- Igyunk valamit. - Mit rendeljek neked?
- Nektárt hiába kérnék. Rád bízom.
- Nektár valóban nincs, de van helyette százféle más. Whisky? Gint? Legjobb lesz egy száraz Martini. - Ez borból készült mámorító sűrítmény.
- A Düoniszosz ünnepek során ittunk ilyesmiket. Papok kotyvasztották össze mindenféle füvekből, kéregből, taplóból.
- Ma is őrzik a gyártási titkokat, ha nem is a papok.
- Mikor jön?
- Itt hozzák.
- Nem az ital, a nő.
- Azt nem tálcán kapod, bár csaknem úgy. - Mindjárt fellép, ha rákezd a zene. Előbb mindannyiunknak táncol s vetkezik, aztán csak neked.
- Ha megtetszik, tüstént elragadom, s viszem.
- Türtöztesd magad, Óriás! Ez nem volna szép. Törvény tiltja, huliganizmusnak nevezik ezt. Csak néhány percig tart a tánc s aztán viheted magaddal. - Fülelj a zenére! Kellemes, ugye?
- Fűlsértő zaj ez, nem zene. Ki kelti?
- Dobozban forgó szalag. Manapság a hang éppúgy félretehető s újra elővehető, mint egy emléktárgy.
- Mint azok az imént látott képsorok.
- Úgy van.
- Fura népek, ti részleteiben már megoldottátok a halhatatlanságokat, mégis messze vagytok attól, messzebb mint bármikor, hogy igazán halhatatlanok legyetek.
- Most figyelj! Jön a nő!
- Tele van aggatva rongyokkal a teste.

- Hogy mentől tovább tartson, míg leveti mindet. Már elkezdte.
- Riszálkodik, mint a trák nők a kecskeünnepen.
- Táncol s nem akárhogyan. - Veti a cuccokat. Már csak a melltartó maradt, meg az a kis kendőnyi darab a lába közt, amit bugyinak hívnak. Épp csak fedi a legizgatóbb részeket.
- Hogy odavagy. Miért kell a meztelenségből ekkora ügyet csinálni. Számomra érdektelen ez.
- Hogy odavoltál az imént. Nőt akartál. Most meg fapofa lettél. - Pedig jó vagy nála. Ide lejt. Tetszel neki. Mindjárt hozzád simul. Csak semmi butaság, mindenki szeme láttára nem lehet. Neked rázza magát, nézd, engem észre se vesz!
- Megy a másik asztalhoz.
- Azok is vettek jegyet. A közös műsorban így kell tennie. Aztán, utána lehet egyedül a tied. De odanézz! Most következik a legizgalmasabb. Lekapja magáról azt a pici rongyot is. - Kár, hogy épp csak egy villanásnyi időre volt látható.
- Miért lelkesedsz ennyire? Így kellett volna belépnie. Ahogy a mi időnkben csinálták ezek a táncosnők Keleten. Omphalé asszony értett igazán csak a szerelem gyönyöreihez. Ingyenc mesternő volt ebben. Micsoda tréfákat talált ki. Nem a levetkőzés, az öltözködés volt a nagy multság, a bujálkodás teteje. Engem annyira megkívánt, hogy a saját ruháiba bújtatott bele. Micsoda kéjérzés volt, számomra is ez. Magamra húztam, aztán szétrepesztettem ennek a kéjenc, kegyetlen királynőnek minden ruháját, köntösét. Ő meg csak dobálta felém egyre másra a rongyokat.
- Ne hallgasd el azt se, Óriás, hogy megkorbácsolt s vert a papucsával közben.
- Nem fáj az a verés. Arra kellett, hogy felkorbácsolja tompulni kezdő érzéseimet.
- Nocsak! Hát ti is felfedeztéték azt, amit De Sade márki úgy adott elő, mint saját találmányát.

* * *

- Nos, „szótlan barátunk” - ahogyan ez a fickó elnevezett, - mi a véleményed a mi Héraklészünkről?
- Az, hogy tökfej. Semmit sem tud, mégis mindennel elégedetlen. Egy csavart sem lenne képes megigazítani, de azért bármit lát s tapasztal, a világ legremekebb dolgait is, kritizál és tökéletlenkedik.
- Nekem tetszenek a reagálásai. Természetesek. Miért nem társalogsz te is vele?
- Félek, hogy balul ütne ki. Te tudsz a nyelvén, jól eldumálsz vele.
- Az ereje sem imponál neked?
- Abban is kételkedem. Hatalmas teste van, de lehet, hogy zsír pacni az egész.
- Ez nincs így. Én láttam, amikor a dokinál levetkezett. - Tízet adnék egy ellen, hogy bárkit leteper.
- Lenne egy tízesem egy százas ellen, hogy Csöpi kiüti.
- Tudod mit? Próbáljuk ki! Ha itt végez, vigyük ki az edzőterembe.
- Áll. Ma úgyis edzenek. Összeeresztjük őket. Jó hecc lesz, s nyerek egy százast, kárpótlásul a székért.
- Három menet elég lesz.

- Mikor végez ez odabenn?
- Ki tudja hány menetet tart. Az apja, a főisten egyszer háromszorosra bővítette az éjszakát. Éppen akkor történt ez, amikor őt csinálta Alkménével. Bízunk abban, hogy ez most kevesebbel beéri. - Meddig vannak ott a gyerekek?
- Későig. Pali megizzasztja őket alaposan.
- Igazán jöhetne. Még legyöngíti magát nekem.
- Félted a százasodat mi!
- Nem. Állom. Bízom az öreg Héraklészben.
- Jön a bajnokod már.

* * *

- Milyen volt, Óriás?
- Mi milyen?
- Ne add a bambát! A nővel. Mesélj!
- Mi van ezen mesélnivaló! Ilyesmiről fecsegni, halandó barátom a mi időnkben a rossz költők sem szoktak.
- Megkaptuk megint. Az indiszkrécio ugyancsak újkori betegség lehet.
- Mit gondolsz: görög ez a lány, vagy barbár?
- Egyik se. Hogy nem barbár, arra mérget vehetsz.
- Dehogyan veszek mérget! Görög?
- Nem az.
- Úgy mégis barbár.
- Persze, ti régi görögök minden más népet barbárnak neveztetek. Ma már nem illik így beszélni egyetlen népnek sem. De mi a jelentősége ennek?
- Ha görög, nőül veszem, ha barbár rabnővé tehetem, vagy ágyasommá csupán.
- Tudod mit: elégedj meg azzal, hogy egy alkalommal lefeküdtél vele. Hitesd el magaddal azt - ha így jobban elviseled - hogy beléd esett, s egy irányodban támadt, heves szerelemvágy miatt lett a tiéd ennyire hirtelen.
- Vezess egy szentélybe!
- Minek?
- Meg szeretném tisztítani magam.
- Fürdőbe akarsz menni?
- Nem. A lelkem kell megtisztítanom.
- Mitől, Héraklész?
- Az iménti dolgoktól. Azoktól az ocsmány mozdulatoktól, amiket az a nő csinált s csináltatott velem. - Vigyél egy papnőhöz!
- Papnők nincsenek. Fürödj meg, s majd a zuhany alatt fohászkodol.
- Állj!

- Mi tört rád?
- Látod ott azt a hatalmas templomot. Miért mondtad hogy nálatok nincsenek ilyenek?
- Az múzeum.
- Hívják akárminek, én oda bemegyek.
- Semmi akadály. Szánjunk erre is egy órát, megvár a ring.

* * *

- Mit akarsz látni? A földszinten vannak a legrégebb emlékek. Azok egyiptomiak. Gazdag gyűjtemény. Hagyjuk ki! Menjünk a Görög terembe. Ez téged bizonyára érdekel.
- Rossz másolatok. Töredékek. Hol vannak az igaz remek?
- Elvesztek. Összetörték. Egy részük Athénben van, más felük a világ legnagyobb múzeumaiban: Párizsban, Londonban s egyebütt. De azért láthatsz itt is érdekes darabokat. Ezen a domborművön, látod, figyeld csak meg jól: Te vagy éppen! Ráismersz magadra és a jelenetre?
- Persze. A minosziak bikáját fékezem meg. Rossz munka. Ennél sokkal hatalmasabb vagyok.
- Itt sincs olyan hely, ahol bemutatathatnék valamilyen tisztító áldozatot?
- Nincs ... azaz, hogy ... Gyere, hátha megtisztít az is, hogy egy órát áldozol a művészet szemlélésének.
- Menjünk.
- Ezek itt az emeleten későbbi korok mesterművei. Olasz, spanyol, francia, holland piktorok csodálatos vásznai.
- Gyönyörűek, Elérik, itt-ott túl is haladják a mi időnkbeli falfestmények színvonalát. Mikor festették ezeket a képeket?
- Négy-öt-hatszáz évvel ezelőtt.
- És a mai mesterek milyen képeket festenek?
- Megmutatom neked. Ebben a kisebb teremben vannak azok.
- Ezek a kacatok! Mik ezek?
- Korunk művészetének fontos alkotásai.
- Kockák, gömbök, összevissza futó görbék s egyenesek, krikszkrakszok, szín pacnik. Mik ezek?
- Századunkig a művész azon fáradozott, hogy a láthatót, a tapinthatót, az érzéketeset fejezze ki. Úgy hetven-nyolcvan, de van már száz esztendeje is, a fő törekvés az, hogy az érzéketlent, a láthatatlant, a kimondhatatlant fejezzék ki.
- Azt, ami nincs?
- Fején találtad, csaknem. De - akik ezeknek a törekvéseknek a prófétái - azt állítják, hogy a valódi létezőt, a dolgok mögötti lényegét, a tulajdonképpenit fejezik ki.
- Tán valami új isten megtiltotta nekik, hogy alakot ábrázoljanak?
- Vannak ilyen istenek, de ők ezt nem ezzel magyarázzák. Van egy objektívnek nevezett, az érzékeink minőségétől függetlenül létező világ. Műszereink, a tudomány, a matematika és a fizika elméletileg is igazolja, hogy létezik ilyen. Sokan azt vallják, hogy ennek a világnak a

megjelenítése fontos a művészetben is. Konstrukciókkal, színeffektusokkal, meglepő idomok képre vitelével próbálják ábrázolni ezt.

- Milyen ügyetlen és szánalmas kísérletek.

- Én ebben igazat adok neked.

- Fura alakok vagytok! Mindenféle hülyeséget kitaláltok, csak hogy túlszárnyaljatok bennünket, régieket.

- Lehet, hogy sok mindenben még mindig ti vagytok a jobbak. Óriás, nem volna kedved kiállni egy mai bajnokkal?

- Kész vagyok. Birokra kelek bárkivel.

- Öklöznöd kéne. Három menetet. Egy itteni bajnokkal. Ismered a szabályokat?

- Ökölrel verjük egymást. Fogni, rúgni nem szabad.

- Kötelek között fogtok mérkőzni, ringnek hívják.

- Az teljesen mindegy.

- Csöpi lesz az ellenfeled. Egy csaknem akkora termetű fickó, mint te. Szuper nehéz a súlycsoportja. Neked való.

- Legyőzöm, hívják bár Anteusznak azt a bajnokot.

- Ki is volt az?

- Az egyetlen valamirevaló ellenfelem.

- Kiütötted?

- Birkóztunk. Lenn a földön ő volt a jobb, de felemeltem a magasba s legyűrtem úgy.

- Kiemelted, ahogy ma mondják szaknyelven. Ezzel a Csöpivel öklöznöd kell.

- Mondtad már.

- Háromszor három percet. Vigyázz, nagyon ügyes. Hatalmas súlya ellenére is pattog mint a gumi. Nehezen találod el, azt pedig azonnal meglátja, ha fedezetlenül marad a fejed vagy a gyomrod.

* * *

- Nézd csak, így gatyában még hatalmasabb. A te Csöpid a hóna alatt van.

- Melák egy hústorony, remélem maflának is akkora.

- Lefogadom, nem lesz három menet.

- Ez az én tippem is. - Nézd milyen bárgyún álldogál. Sohse volt még ringben ez. Alapállása sincs.

- Darabos a fickó, az tény, de majd belejön.

- Csöpit se félted. Kezdi. Odanézz. Az első horog már meg- van.

- Meg se kottyant neki.

- Majd a többi. Kettőt bekapott megint.

- Nincs edzésben, azért ilyen ráérős.

- Rosszul védekezik. Puff neki megint!

- A támadásban lesz az ereje.
- Egyelőre kap. Beszalad Csöpi öklébe.
- Fel se veszi.
- Csöpi észnél van. Oda üt, ahova kell. Megsorozza. Annak meg csak jár le-fel a keze, mint a cséphadaró, de egyszer sem talál.
- Most begerjed.
- Várhatod. Csöpi ügyes, kicsúszik. S mit adott neki! Földön az embered!
- Tüstént talpra áll. Megcsúszott. - Figyeled. Fúj, rázza a fejét. Ez most elkezd.
- Jön, de csak kapkod. Üt, de csak a leget veri. S most megint kap. Puff, puff, puff, Csöpi ahogy akarja, úgy veri. Micsoda horgok, micsoda egyenesek! Mindjárt megrogyan.
- Állja még.
- Mint egy homokzsák. Ennyitől kiszakad az is.
- Ő aztán nem! Odanézz! Egyszer betalált s kész. Számolhatsz Csöpire. Vége.
- Nem igazság! Tarkót ütött! Fogalma sincs ennek a szabályokról. Gyere, kérdezzük meg a Palitól mi volt?
- Hagyjuk inkább! Odaadom a százast csak álljunk odébb mielőtt leszúrnak bennünket azért, hogy idehoztuk.
- Hé, Óriás! hagyd, ne vitázz. Győztél ahogy mindig és mindenütt, fölrúgva a szabályt. Zuhanyozz, aztán tűnés, kopás!
- Most hová kívánczol, Óriás?
- Hazámba vigyetek!
- Mondtam már neked: Théba kétezer éve rom.
- A romjait is szívesen nézegetem. Hazám volt!
- Próbáljuk meg, hátha kivételesen megengedik neked. De, - ne mégse inkább.
- Mi van megint?
- Lenn nálatok most nyugtalanok az emberek.
- Akkor oda, még sürgősebben. Rendet teszek.
- Kinek akarsz segíteni, a népnek?
- Ez attól függ, hogy mit akar a nép.
- Megváltoztatni az államrendet.
- Ki uralkodik most?
- Egy zsarnok katona.
- Akkor a népnek segítek. Visszahozom a királyt!
- A nép nem a királyt akarja visszahozni, Héraklész!
- Úgy elbánok a néppel is. Megtanítom tisztelni a törvényt és az uralkodót.
- Szabadságot követel a nép. Demokráciát. Emberi jogokat.

- Akit Zeusz rendelt föléjük, a király, az uralkodjék, s kérjék tőle ezeket.
- Ez túl maradi álláspont, Óriás. Tartsd magadban, mert ha másoknak is elmondod, aligha kapsz valaha is útlevelet.
- Miféle útlevelet?
- Pecsétes írást, mely arra szolgál, hogy téged abba az idegen országba beengedjenek.
- Nekem az az ország nem idegen.
- A korlátozások rád éppúgy érvényesek, mint bárkire.
- Nem ismerek korlátokat! Isten vagyok.
- Tudom, nagy az erőd, de fegyverek, tankok, repülők, ágyúk őrzik a határokat. Ezek téged is legyűrnék. Más időkben élünk ma már.
- Jól van. Alkalmazkodom. Menjünk úgy, mint egyszerű vándorok. Zarándokok.
- Turisták.
- Az mi?
- Bámész utas, ki régi templomokat, romokat, szobrokat nézeget.
- S közben kereskedik, ugye?
- Megpróbál legalábbis - Ha ki tudja játszani a tiltó rendelkezéseket, a vámszabályokat.
- Adni-venni, csereberélni sem lehet?
- Lehet, csak az állam adót vet ki rá, hogy jusson neki is a haszonból, az emberek pedig - akik többnyire úgy gondolkoznak, mint te - nem szeretik ezt és megpróbálják kijátszani a szabályokat.
- Elűztétek a királyokat, ezért van ez így, látod. Feje tetejére állított világban éltek. - Mit csinál ez a maskarába bújt ember itt?
- Vigyáz a rendre. Ezt is az állam fizeti. Ilyenekre megy az adóból és a vámból származó jövedelem.
- S mit művel itt ez a hosszan kígyózó embersereg.
- Ezek arra várnak, amire mi is fogunk. Útlevéltre. Állj be a sor végére.
- Elfelejtetted, hogy ki vagyok?
- Nem én, de itt nincsenek előjogok. Mindenki egyforma. Állj a sorba!
- Én aztán nem! Előremegyek.
- Csak menj, majd visszakerget a rendőr, vagy a tömeg.

* * *

- Ugye mondtam, baj lesz ebből. Jól megdobáltak s most tapogathatod a dudorokat fejedben.
- Vigyetek a türannoszhoz!
- Hová?
- Ahhoz az emberhez, aki az első nálatok!
- Nem könnyű odajutni, Héraklész!

- Mindenképpen beszélni akarok vele!
- Mit akarsz tőle, mondd?
- Először is követelem, hogy engedjenek ki arra a földre, ahol születtem.
- Ezt nem tőle kell kérned.
- Kitől?
- Van egy hivatal, amelyik az ilyen kérelmekkel foglalkozik. Valószínűleg a Belügyminisztériumhoz tartozik.
- S ott elintézik mindjárt a kérésemet.
- Mindjárt nem. Hónapokig tart.
- Ezért akarom, hogy a türannoszhoz vigyetek!
- Nálunk nincs ilyen ember, Héraklész:
- Másképp hívják? Mindegy: a legelső emberhez vigyetek!
- Ő csak az állam ügyeivel foglalkozik. Ilyen kis ügyecskével nem zavarhatjuk.
- Úgy! Akkor csinállok valami nagyobbat. Megölöm ezeket a némbereket itt, akik elállták az utamat!
- Ha öldökölsz, börtönbe kerülsz. Elítélnék. Felakasztanak.
- Nincs hát mód arra, hogy az uralkodó elé jussak. - Mondjátok ti meg neki, vagy azok, akiket meghallgat, hogy nagyon rossz világban éltek. Egyetlen napig sem tudnék élni nálatok.
- Láttad milyen kényelemben élünk! Hideg-meleg patak a szobánkban. Hang, kép, mesék, zene gombnyomásra s egybek.
- Láttam ezeket. Olyan könnyűvé lett számotokra az élet, hogy az már szinte semmit sem ér. Rengeteget tudtok, de az élet igazi titkait nem ismeritek s az a legszomorúbb, hogy már nem is keresitek. Ezért nem kívánok tovább köztetek maradni.
- Nincs valami jó véleményed a mi világunkról, Öreg!
- Könnyen kiismerhető, közönséges emberek vagytok. Sem jók, sem rosszak: semmilyenek. Nem akartok, vagy féltek kiválni, személyiséggé, istenekké lenni. - Mit akartok? Miért éltek?
- Céljaink mások. Többnyire közösségiek. Valamennyien a haladásért küzdünk. A mindenki számára szükséges anyagi és szellemi javak birtoklásának biztosításáért. Szocializmusnak nevezik. - Szervezeteink vannak, melyek bennünket ebben a harcban támogatnak. - Nem kívánsz részt venni egy ilyen gyűlésen?
- Milyen gyűlésen?
- Ide egy ugrásnyira, abban a csarnokban, éppen most gyűléseznek a világ minden tájáról - Görögországból is - ideérkezett küldöttek, akik a nők egyenjogúságáért folyó küzdelmet vezetik.
- Azt hittem, hogy ezt legalább egyszer s mindenkorra elintézték akkor.
- Mikor?
- Hyppolita s az amazonok történetét nem ismered?

Tengernyi sokan voltak, de a Hádészbe küldtem valamennyit. És még mindig akadnak ilyenek! - Mégiscsak el kellett volna hozzuk a fegyvereket. - Kardélre hányám valamennyit!

- Tüzelsz, lázadsz megint. Csillapodj, Öregem!

- Neked van igazad. Semmit nem ért az egész. Nincs értelme annak se, hogy még tovább itt legyek, hiszen annak sem volt foganatja, hogy valaha voltam.

Vigyetek vissza! Haza az Olümposzra, amilyen sebesen csak lehet. Elég volt ebből. Megcsömörlöttem tőletek!

3. rész Egy éj az Olümposzon

- Közeledünk. Felismered-e már az Istenházat?

- Amott fénylik azon a ködoszlopon.

- Látod: milyen kiválóak a műszerek. Csalhatatlanul visszavezettek. Pedig nem meresztgettük a szemünket, nem törtük számításokkal a fejünket. Elvégezték ezt helyettünk a robotok. A műszerfalba rejtett elektronikus agyak.

- Azzal kérkedel, hogy nektek már gondolkoznotok is fölösleges.

- Nem azzal. Gépek nélkül képtelenek lettünk volna programszerű irányításra és vezérlésre, az útközben bekövetkező pályamódosulások gyors és pontos korrigálására.

- Ne beszélj velem ilyen tudományos felhőkbe burkolt szavakkal. Nem értem és gyűlölöm ezeket, különösen azóta, hogy lenn jártam nálatok s tapasztaltam egyet-mást. Örülök, hogy ép bőrrel megúsztam s megint helyemre kerülhetek.

- Arra áhítozol, hogy ott álldogálj évezredekig a kapuban?

- Olyan világot őrzök, amelynek háborítatlan létezése ezerszer fontosabb, mint a tiéteké.

- Ne mondd!

- Ha megismered szépségét felfogod, ez lesz erről a te véleményed is. Szégyenkezni fogsz, hogy milyen halovány képzeletszegény, lélektelen és szürke világban élsz.

- Meglátjuk. Túl sokat ígérsz.

- Látom a fegyvereimet. Megvannak. Érintetlenek.

- Megnyugtató. Megjöttünk. Oldozd ki az övet. - Megyünk, mi is.

- Jöhettek! - Várjatok csak!

- Mi baj?

- Ezek a ruhák feleslegesek.

- Nekünk megfelelnek.

- Jobb ha levetitek s itt hagyjátok. Mert ha netán mégis felébredne valamelyik isten odafenn, mint szörnyszülötteket menten elpusztít benneteket.

- Olyan rettenetesek vagyunk ebben az öltözetben?

- Isten számára azok. Vessétek le. Akasszátok a szögre. Az inget, azt az alsó nadrágot is. Mit haboztok. Mezítelenre vetkezzetek! Ők odabenn valamennyien hasonló állapotban várnak benneteket.

- Ez a kis rongy maradjon legalább az ágyékunk előtt.

- Mit gyerekeskedtek! Ki előtt szégyenkeztek?

- Igaza van, tegyük le. Gyere. Úgy sem jártunk soha nudista telepen.

* * *

- Az első szobát kihagytad.

- Ez az én fülkém.

- Mutasd meg! - Portásfülkének nem rossz.

- Van vagy tízszer akkora, mint amiben megvendégeltetek odalenn.

- Igaz, de nem valami lakályos. Miből van ez a heverőszék?

- Kovácsolt vasból és bőrből. Kibír.

- Nem posztolsz mindig kinn az őrhelyen?

- Itt is megérezem, ha valaki erre settenkedik.

- S van másik szobád odafenn?

- Minek lenne. Mi kifogásod van ez ellen itt?

- Számomra jó, de egy istennek! Különbet képzeltem. Pazarabb belső berendezést. Különösen miután annyira lebecsülted a mi földi otthonainkat.

- Azt kifogásoltam, hogy oly sok haszontalan holmival van tele. - Ez a hely tágas s jól elfér benne minden, ami fontos nekem. A heverő foglalja el a főhelyet. Ott a sarokban a háromláb mellett a tartalék nyilaim, két pajzs s a kardom. Ebben a szekrénykében vannak kedves tárgyaim. Egész lakásokat nem ér annyit, mint ebből a legkisebb. - Nézd csak azt a remekbe készült aranyserleget. Abból iszom a nektárt.

- És az az öv?

- Az színarany. Hüppolitáé volt.

- Megölted s úgy vetted tőle el.

- Isten parancsra. Kultikus cselekedet után.

- Nincs bíróság a Földön, mely téged felmentene. S az mi?

- Bőségszaru. A minosziaktól kaptam. A bikáért.

- Ezt is úgy hoztad el, vagy valóban adták?

- Zeuszra, csak azért tűröm szemtelen megjegyzéseidet, mert vendégem vagy. - Mire vagytok olyan fennköltlen erkölcsösek. Nálatok talán mindenki mindent önzetlenül, a köz javára, a saját érdekeit nem is mérlegelve csinál?

- Bocsáss meg, Óriás! Igazad van. Mégis meglep, hogy itt csupán ez az egyetlen szoba jutott neked.

- Nemcsak én lakom ilyenben. Bemegyünk mindjárt a következőbe is, Aszklépioszéba, az is akkora.

- Ő is a földszinten lakik?
- Pár lépcsővel feljebb csak. Ez az egyetlen dolog, ami bosszant idefenn. Veszekszem is érte, ahányszor csak van kívül.
- Amiért néhány fokkal feljebb lakik?
- És közelebb Zeuszhoz, pedig Ő az én atyám.
- Nem gondolod, Héraklész, hogy oka van ennek. Az a hivatás, az a munka, amit ő végez, a tiédnél sokkal magasztosabb és becsületesebb.
- Most győződtem meg odalenn arról, hogy még ma sem az.
- Habár rossz emlékeid vannak erről, a dolog lényege mégiscsak az, hogy...
- Az orvosok kuruzsolnak, csalnak, maszlagolnak ma is. Port hintenek a szembe. Embertelenül beszélnek a betegekkel. Nagyképűek, pedig mielőtt ez működni kezdett a füveivel és a kígyók mérgeivel a varázslók épp oly hatásosan gyógyítottak a madár alakú csontokkal és a hal formájú kövekkel.
- Te voltál az erőszak legnagyobb mestere, Héraklész. Utódaid jóval szelídebben utánoznak.
- Nem alszol, Aszklépiosz? Hogyan, Ganümedesz nem töltött duplát a serlegedbe?
- Töltött az mindenkinek, de nekem hiába adattál vele. Mit gondolsz, ennyit csak értek a mesterségemhez. Tüstént észrevettem, hogy sántikál valamiben s bevettem az ellenszert. Ha tovább és mélyebben akarok aludni, magam gondoskodom erről.
- Ezek szerint: mégiscsak konyítasz valamit a kuruzsláshoz.
- Jobban, mint te az erőszaktevéshez. Mert te még azt sem tudod, hogy kinek, mikor ártasz.
- Megint rágalmazol.
- Ez az igazság. Akkorát legyintettél - barátságából csak - a társad vállára egyszer, hogy azon nyomban szörnyethalt szegény.
- Ami igaz, az igaz. Ez megtörtént. De ne tégy úgy, mintha te nem tévedtél volna soha.
- Nem abban, hogy mire becsüljem az ilyent, mint te.
- Elég, dögész! Tüstént megfizetem, amivel régóta adós vagyok neked.
- Ugyan Istenek, térjetek észre! Legalább a mi jelenlétünkben ne veszekedjete. Azt még csak elhallgatjuk szívesen, hogy csipkelődtek egymással, de hogy ölre is menjete!
- Igazuk van ezeknek. - Zeusz elé cipeled ezt a két idegent?
- Náluk vendégeskedtem a Földön. Egyet-mást megmutattak nekem odalenn, ezt viszonzom nekik most. Ha el nem árulsz!
- Nem ezzel teszem magam különbbé! - Jól tudod, hogy én vagyok az egyetlen, aki nem fecsegi el másoknak, amit rábíztak. - Ti pedig, idegenek, jól nyissátok ki a szemeteket s hegyezzétek a fületeket. Mindig azt tanítottam odalenn s ma sem tudnék fontosabbat mondani, hogy: tapasztalás a tudás kútfeje.
- Köszönjük, Öreg! Élvezd isteni eledeled kellemes mámorával fűszerezett öröklétedet s ösztökéld utódaidat arra, hogy hosszabbítsák meg amennyire csak tudják odalenn a Földön a mi halandó életünket.

* * *

- Ki ez a fura fickó a lépcsőházban? Csövesek is élnek köztetek?
 - Ez Hermész. Itt nyomta el a buzgóság szegényét. Jobban járt mintha a Hádészben éri utol.
 - Odalenn lakik?
 - Ide-oda szaladgál. Itt az állandó lakhelye.
 - Nálunk úgy mondják: a bejelentett lakása. - Miért kell annyit talpalnia?
 - Az istenek küldik mindenfelé szóló üzenetekkel. Legtöbbször maga Zeusz. Még több munkát adnak a Hádészba induló lelkek neki. Olyan panaszosan hívják, hogy nem tud ellenállni s minduntalan lemegy.
 - Ez igazán szép tőle. - Nehéz mesterség az övé.
 - Zsörtölődik is emiatt eleget. Kivált, ha Zeuszra rájön a bolondóra. - Azért ne féltsd, van magához való esze. Kópé. Mindenkit becsap, s ha valamit megkíván, elcseni azt. Még bennünket is meglop.
 - Miért csinálja, hisz meg van mindene?
 - Kedvtelésből, ilyenek született. Úgy kedveli a tolvajlást, mint más a zenét. Igaz, a muzsikát is kedveli. Apollón mesélhetne róla eleget.
 - Hová rejti a zsákmányt?
 - Jól eldugja, s azt külön élvezi, hogy senki nem leli meg.
 - Egyfajta elmebaj ez is.
 - Nevezd, aminek akarod. Ez az ő eleme. De eltulajdonít másféléket is, nemcsak tárgyakat.
 - Mit?
 - Mások szerelmét. Még Aphrodité is sikerült megszereznie. Bolondos történet ez. Mindketten elhatározták, hogy megtévesztik a másikat. Hermész Árész ruháját vette fel s ölelkezés közben annak indulatait utánozta. Aphrodité pedig - nem tudom honnét vette ezt az ötletet - Ártemisz természete szerint viselkedett. Adta a kétségbeesetten védekező s mindenáron szabadulni akaró szüzet. Így aztán ez a szerelmi kaland nem Hermész és Aphrodité egyesülése volt, hanem sokkal inkább Árészé s Ártemiszé - Lám, így csapják be magukat a folyton csalók, még a szerelemben is.
 - Nem emiatt verte meg őket olyan különös utóddal a természet?
 - Hermaphroditoszra gondolsz? Igen, ha a természet kezd el játszani, akkor jönnek csak igazán borzasztó alakzatok létre. - Hagyjuk, hadd aludjon ez itt. Meglátogatjuk a többieket is.
- * * *
- Hű de magasak ezek a lépcsők. Csináltathattatok volna felvonót ide.
 - Fárasztó? Szólj csak és segítek. - Zsupsz! Már fenn is vagy a legfelsőbb emeleten. - Zsupsz! te is.
 - Ez gyors volt, a kutya-fáját! Ha nem tartom fejem elé a karom, a mennyezetbe ütöm.
 - Én a vállamat csaptam neki.
 - Hallod, Óriás, ez durva dolog volt. Miért csináltad velünk ezt?
 - Panaszkodtál, hogy nincs felvonó. Most megmutattam, hogy azért létezik itt is olyan erő, amely képes felhajtani. Úgy hívják: isteni erő.

- Te miként kerültél ide?
- Ugyanúgy mint ti. Feldobtam magam.
- Ezt hogyan csináltad?
- Hiába magyaráznám el, nem értenéd meg. Siettem utánatok, nehogy visszazuhanjatok. De: ügyesek voltatok, láttam, jól megkapaszkodtatok.
- Társam megütötte a vállát, én a karomat. Kímélj meg ezektől a durvaságoktól, légy szíves!
- Úgy illendőbb, ha felülről kezdjük a látogatást.
- Nyisd ki hát előttünk sorba ezeket a termeket.
- Ezt kihagyjuk itt.
- Miért?
- Ez a díszterem. Kilincse beragadt, kulcsa is elveszett.
- Mire szolgál?
- Ebben avattuk fel az új isteneket.
- Itt avattak istenné téged is?
- Igen. Azon kevesek közé tartozom, akik a Földről érkeztek ide.
- És mostanában nem jönnek új istenek?
- Legfeljebb magatokfajta kíváncsiskodók. Turisták - ahogyan te nevezted ezeket. De ilyenek is ritkán. Istenekre nem várakozunk már.
- Miért? Utánatok is születtek istenek. Buddha, Zarathusztra, Jézus, Mohamed. Ezeknek nem adtok helyet?
- Ezek a később született istenek és próféták nem felelnek meg házunk rendjének, törvényeinknek. - Azért zártuk be ezt a szobát, mert biztosan tudjuk, hogy többé nem fognak születni hozzánk hasonló, közénk való istenek.
- Mi ennek az oka?
- Megszűnt az az erő, mely az emberi képzeletet olyanná formálta, hogy az ég - föld - tenger lényei, s az isteni szellemvilág meg az emberi tudatvilág között kapcsolatok teremtésére törekedjen. Mert ez ennek az olümposzi istenvilágnak a lényege.
- Ne búsulj oly igen emiatt, Héraklész. Lehet, hogy egyszer mégis megcsikordul a zár, s kifényesedik újra a kilincs.
- Úgy legyen. - De - arra kérlek most - osonjatok lábujjhegyen. Halkan beszéljetek.
- Miért?
- Veszélyes helyen járunk. Zeusz hálóterme előtt. Várjatok! Meglesem, kivel hál ma az öreg. - Sejtettem.
- Talán nem Hérával?
- De nem ám! Kukucskáljatok be!
- Ki az a suhanc az ölében?
- Kedvenc fiúja, Ganümedész, a pohártöltőgető.

- Homoszexuális a ti főistenetek?
- Ezt kéred számon attól, aki a saját anyjával való hálást, az állat alakokban való szeretkezés annyi formáját sem vetette meg! Aki a természet személytelen erőit is vágyai szolgálatába állította!
- Miért? Mondd: miféle vágyak ezek?
- A mindent birtokolásé. Mindent kedvelni, amiben valami jó és szép rejtezik.
- Pánszexualitás - ez ennek ma a neve.
- Nevezd bárminek, de - próbáld megérteni. A ti mindent a legszűkebbre korlátozó világotok szemében vétek ez, de nála valamennyi érintkezés, az egyesülés minden új formája, valami nagyobb tökéletességre, kiterjeszkedésre irányul.
- Lehet tanulni tőletek. Azt is, hogy az erkölcstelenségeket filozófiai gondolatok ernyője alá is lehet rejteni.
- A filozófia, a gondolkodás, két fogalom egyesítése nem egyéb, mint páratlanul érdekes formája a közösülésnek.
- Én ezt sohasem éreztem így. - Arról mesélj inkább, hogy Héra, a felesége ennek, mit szól mindehhez.
- Bosszankodik, aztán elviseli - Zeusz a legfőbb isten.
- Ő viszont a házastársa. Egyenrangú vele. Vagy mégsem az? Köteles eltérni, hogy megcsalják mindenki. - Viszonozza-e legalább azzal, hogy olykor kikezd veletek?
- Eszébe sem jut. Sőt. Ha kerülgeti valaki, azt is azonnal beárulja Zeusznak.
- Maradi dolog ez nálatok. A Földön erre ma példát alig találsz.
- Nálunk se általános. Mindez csak Zeuszra és Hérára áll fenn. A többiek csalogatják az urukat s azok sem maradnak adósak ezért. Gondolj Aphroditéra. No, de ő más vonatkozás. Ne fussunk előre, odaérünk majd. Vegyük szemügyre még egyszer ezt az elénk táruló idillt. Valld csak be, kedves látvány, ahogyan ez a még kialakulatlan, fiúsnak sem nevezhető test odasimul a hatalmas izomzatú, erőből duzzadó férfi kemény mellkasához és öléhez! Ne a bujaságot vedd észre ebben csak, hanem a szoros összetartozást, a két ember közötti kapcsolatnak, a harmóniának egy különös kiváltságú formáját.
- Ej, én ezt az egészet ízléstelennek és undorítósnak tartom.
- Hol a szemed? Mily gyönyörűséges összetartozás az, amikor a kicsi a nagyhoz, a nagy a kicsihez, az erős a gyöngéhez s viszont a gyöngé az erőshöz egyaránt vonzódva odahajlik. Szerencsétlen lények vagytok, ha ti ebben a szépséget fel nem fedezitek. Miféle összhangot, harmóniát vagytok képesek magatok között teremteni ti!
- Nem tudom, mit feleljek erre hirtelen. A gondolat, amit kifejtettél, valóban szép, de a látványtól mégis lúdbőrös lett a hátam s borzadok.
- Akkor ne nézegesd tovább. Legeltesd a szemed inkább ezeken a csodálatos bútorokon. Aranyból valók. Az ágy- és széklábakat elefántcsontból faragták. Itt minden arany és elefántcsont. Bronzot, rezet, vasat nem találsz. Csak zöldellő babért levelekben és koszorú füzérekben összefolyva mindenütt. Ezek nem fán teremnek, hanem így nőnek itt és örökre zöldek.
- Nem tépnél nekünk néhány levélkét, az aprajából.
- Mit képzel. Mind az övé és számon tartja mind. Soha senkinek nem osztott ezekből.

- Pedig babérkoszorút kaptak a költők s a bajnokok.
- Azok földi babérok voltak. Fán termő lombok, utánszót csak. Ezek itt soha el nem hervadó levelek. El nem mernék orozni belőlük.
- Hermész, ha felkeltenéd.
- Miért akarsz mindenáron bajba kerülni, bajba keverni engem is!
- Ha így van, hagyjuk. Gondoltam vizsünk magunkkal valami kis emléket innét, otthon a falra, vagy a vitrinbe rakjuk s aztán, míg élünk emlékezünk erre a kirándulásra.
- Mereszd tágabbra a szemed s védsz az agyadba élesebben, hogy mit látsz!

* * *

- Héránál vagyunk. Őt nem kell bemutatnom. - Itt is - látjátok - minden ugyanolyan szép és ragyogó, mint Zeusznál, csak babérkoszorúk nincsenek.
 - Van viszont más. Micsoda illatok! S milyen izgatónak, hogy itt látni is lehet, ahogy színes felhők alakjában keringenek.
 - Nem kell suttognod. Ő alszik a legmélyebben - az álmák miatt éppen. Hogy tetszik nektek a mostohám?
 - Nagyon szép asszony. Én bizony nem cserélném föl azzal a fiúval.
 - Hát még ha magára venné az Aphroditétól kölcsönvett s annak soha vissza nem adott aranyövet.
 - Mire jó az?
 - Bájkezelő eszköz. Akkor veszi csak fel, ha Zeusszal akar aludni. Akkor aztán Zeusz is járhat máson az esze.
 - Nem csoda, amikor így is alig lehet valaki nála kíváncsiabb. Igaz, hogy kissé teltebb a teste, de feszes rajta a hús. - Nyugodt nő lehet, oly simák a vonásai. Lélegzése mély s egyenes. Bizonyára mértéktartó a szeretkezésben is.
 - Csak a nászéjszakája háromszáz esztendeig tartott. Mindig a saját fogalmaitok szerint ítélsz. Ez itt nem válik be. Mi az, hogy mértéktartó. Majd felháborodsz, ha elmondom azt is, hogy ez a Héra és Zeusz testvérek. - Elfogadható-e ez számotokra?
 - Ilyesmire bennünket senki nem kényszeríthet odalenn.
- Hacsak az ész teljesen le nem vevő s ezzel mégis mindenre rákényszerítő Szerelem.
- Kíváncsi leszek valamire.
 - Mire?
 - Hogy feleségedet, a kis Hébert is megmutatod-e nekünk, úgy mint a többi mezítelenül.
 - Miért ne? Nem hogy árt, használ a szépségének az, ha mások is látják: milyen tökéletes.
 - Itt a szobája?
 - A legfelsőbb szinten csak Zeusz és Héra lakik.
 - És Ganümedész.
 - Ő csak, ha iderendelik.
 - Mi célt szolgál akkor itt ez a terem?

- Ez a nagy tanácskozó szoba. Dugjátok be a fejeteket. A legdíszesebb és a legmagasabb támlájú szék Zeuszé. Mellette az a valamivel kisebb Héráé. Jobbra és balra láttok még öt-öt kényelmes széket, a főistenek számára. Zeusztól jobbra öt szék a főistenké, Hérától balra öt szék a főistennőké. Mi, a többiek mögöttük álldogálunk. Én az ajtóban természetesen.
- S milyen gyakran gyűléseztek?
- Ez teljes mértékben Zeusztól függ. Olykor évszázadokon át nem hív össze bennünket, máskor szinte minden esztendőben eszébe jut.
- Vigasztaló, hogy van azért valami, ami a földi viszonyokhoz hasonlít.

* * *

- Hová megyünk?
- Le. Egy szinttel alább.
- Kik laknak itt?
- Találd ki!
- Az öt főistenre tippelek.
- Félig taláztad el. Mind a tíz ezen lakik. A bal szárnyon a nők, a jobbon a férfiak. Kiknél akarod kezdeni?
- Kezdjük a nőknél.
- Meg se kellett volna kérdezzem. Itt van, a legelső szobában az, aki már az imént felcsigázta a képzeletedet. Hébé, a feleségem. Magam is szívesen nézegetem, mert mostanában ritkán látjuk egymást.
- Miért?
- Én nehezen szokhatok fel hozzá a tisztém miatt, ő pedig ritkán vesz fáradságot arra, hogy lejjön.
- Nem csoda. Szinte gyereklány. Hogyan is képes elviselni egy ilyen óriásnak a szerelmét?
- Azt hiszitek, hogy nagy testben nem lakozhat gyöngeség és gyöngédség? És hogy a szerelemnek egyetlen formája van: a másik testbe való durva behatolás.
- Vigyázva szeretted tehát. Jól teszed, Héraklész - ez még csak bimbó. - De mikor lesz virág belőle? Hiszen itt nálatok ő mindig ilyen marad?
- Az örök várakozás és örök vágyakozás boldogságát ti nem ismeritek.
- Furcsa, hogy te tanítasz minket ilyesmire. Te, akiről úgy tudjuk, hogy a durva erőszak megtestesítője vagy.
- De vele nem vagyok ilyen. Miközben odalenn álldogálok a kapuban, oly megnyugtató számomra, hogy van idefenn valaki, aki hozzám tartozik, enyém s aki ebben az éretlen alakjában várakozik a soha be nem következő virágzás gyönyöreire.
- Soha nem gondoltam, hogy ilyen bonyolult érzelmekre vagytok képesek.
- Miféle bonyolult érzelmekről beszélsz, te kifecamodott erkölcsű idegen! - Várakozzatok, menjetek odébb! Nem akarom, hogy idenézsetek, amikor simogatom s a haját csókolgatom.

* * *

- Barátom, mit szólna az eddigiekhez?
- Nekem ez sok. Csupa perverzió. Több mint egy pornómagazinban. Kíváncsi vagyok: mik jönnek elő még ebből az olümposzi...
- Mondd csak ki: bordélyházból.
- Így gondolom.
- Mindez csupán a dolgok külszíne. Nekik mások az erkölcsük. S ha tekintetbe vesszük ezt, ennek a bizonyos alkalmakkor gyöngéd Óriásnak, igaza van.
- Mire keresel mentségeket? Hogy valaki az anyjával erőszakoskodik! Vagy hogy a nővérevel házasságban él! Ha ezek nem utálatosak és üldözni való gonoszságok, úgy milyen gaztettek felett mondhatunk jogos ítéletet!
- Csakugyan! Minek a nevében, ha az istenek, akikre a jog és törvény leggyakrabban hivatkozik, maguk is minden bűnben vétkesek.
- Micsoda gazság az is, hogy ezt a törékeny testű gyöngye leánygyermeket egy ilyen abnormális természetű durva behemótnak adták.
- Aki éppen az imént mesélte el nekünk, hogy milyen szelíd gyöngédséggel bánik vele.
- Csakhogy én nem hiszem el ezt a mesét.
- Semmi okunk nincs kételkedni. Miféle érdek kényszeríthetné arra, hogy félrevezessen bennünket? Nem valamilyen utazási iroda ügynöke ő, aki mindenféle ígéretekkel idecsábít bennünket. Ezt a helyet, nem úgy mint a Kanári, vagy a Bahama-szigeteket, nem hirdetik sehol. - Mi több! Ködbe takarva rejtegetik, hogy senki ne keresse fel. Adjunk hálát a szerencsének s a véletlennek, hogy idevetődtünk s neki, az Óriásnak, hogy néhány órára beengedett!

* * *

- Itt vagyok. Nem sokat késtem, ugye?
 - Miattunk maradhattál volna még.
 - Ennyit akartam. - Jertek, most következik a legszebb, legtündéribb látnivaló. A csoda. Aminek megsejteléséért egyedül megérte idejönnötök.
 - Ez most tényleg úgy beszél, mintha reklámfőnök lenne.
 - Mit mondtál?
 - Semmit.
 - Úgy folytatom! Íme a nő, az emberi test, a maga tökéletes és teljes szépségében. Aphrodité. Elment a szavatok, ugye?
 - Hadd nézzük némán!
 - Így illik ezt, Ő a tökéletesség. Ő is tudja ezt. Ezért van bátorsága így feküdni. Nem csupán a teste meztelen, a mozdulata is, ahogy feltárja magát. Pedig csupán fekszik.
- A legmeglepőbb azonban az, hogy egyáltalán nem szemérmes ez a póz. Megpróbálom leírni: feje alá jobb karját teszi s így fordul szembe velünk. Bal karját kissé megemeli, mintha nyúlni készülné valahová. Bal térdét behajlítja, ezáltal bal combja magasabban van, mint a jobb. - Ha hátulról is megnézhetnétek, láthatnátok, hogy a gödröcskék a tomporán sem egyformák. Ezek az aránytalanságok keltenek harmóniát és izgalmat bennünk. Szinte látni szeretnénk, hogy milyen lesz a következő mozdulata után. Elárulom nektek, hogy valahányszor

megmozdul, ugyanolyan gyönyörű marad, mint ahogy a tenger hátán végigsikló hullámtarajok sem változtatják meg a tengervizet.

- Úgy beszélsz róla, mint valami rajztanár. De ezért a látványért csakugyan irigyellek benneteket.

- Megkívántad máris. Szerencséd van pedig, hogy nincs derekán a bájszerző öve.

- Minek neki az ilyesmi?

- Fokozza a vonzást. Egyetlen nő sem mond le az ilyesmiről, ha igazán tetszeni akar valakinek. Ő is nő, de még mennyire az. Nézd csak az öltözőasztalán azokat a dobozokat és tégléket. A legfinomabb szépítőszerek.

- Nem tisztességes dolog, hogy használ ilyeneket. Ki képes ellenállni neki így is? Mondd csak, te is háltál már vele?

- Ostoba kérdés. Nem veszed észre, hogy az, aki itt előttetek fekszik, maga a szerelem. A minden időben és mindenki számára létező szerelemvágynak a legszépségesebb istennője. Háltál már te is vele! Én is, te is, ő is. Mindannyian. Üres és sivár annak a férfiembernek az élete, aki nem vele hál s beéri kevesebbel.

- Még egy tanulság tőled!

- Nem csak Aszklépiosztól tanulhattok! Az ilyen erőszaktevőtől is, mint én!

- Ne hányd szemünkre mindig, hogy annak neveztünk.

- Nem tehetek arról, hogy ekkora erő szorult belém, s hogy emiatt annak használatára rendeltettem. Mint ahogy Aphrodité se oka annak, hogy mindenkit megejtő a szépsége. Küpros szigete mellett a tenger dagálya partra vetett egy hatalmas kagylót, az szétnyílt s kilépett belőle ez a gyönyörű nő, a mindenkit megszédítő, mámorba ringató szerelem. - No de, bármily nehezetre esik is, szakítsuk magunkat el a nézésétől. Menjünk odébb! Várnak titeket a szüzek.

- Miféle szüzekkel izgatsz minket?

- Hesztiaival, Ártemisszel és Athénével. Mindhárman azok, bár világnyi szakadékok választják külön a természetüket. Kezdjük Hesztiaival!

* * *

- Vonzó teremtés. Persze azután a másik után...

- Ne úgy hasonlítsd össze őket. - Mi különöset veszel észre ezen?

- Fürtjei olyanok, mint a lobogó láng. Orcája tüzes, szemöldöke szénfekete. - Azt mondom róla, hogy szűz?

- Priaposz, az a szemtelen meg akarta szerezni magának egyszer, de ráfizetett. Nem a lány, egy számár, attól a nevetséges bunkótól úgy megriadt, hogy ordítani kezdett s felverte az alvó embereket, azok meg jól eldöngették s elzavarták. A titánok közül is többen meg akarták csinálni vele ugyanezt, de hiába, Hesztia ellenállt.

- S mi az értelme ennek a kérlelhetetlen tisztaságnak?

- Ő a házakban lobogó tüzek istennője. Mit jelent számotokra, emberek, házatok tisztaságára - így kérdezzed.

- Az első istennő, aki - annak ellenére, hogy lángol s lobog - a nyugalom s a jóság istene. Hagyjuk aludni csendesen! -

- Helyesen mondtad, mert míg ez háborítatlanul alszik, béke van s nyugodtak az otthonok. Kérd meg, hogy minél ritkábban dülje föl azt a megvadult világot.

- Aludd csak álmodat s hosszabbítsd meg azt az idők végzetéig, kedves Hesztia.

* * *

- Ez itt Ártemisz. Kevésbé jóindulatú teremtes. Harcias lény.

Míg Hesztia békésen kitér mindenki elől, ez felveszi a kesztyűt. Kérlelhetetlenül ellenszegül, aztán pusztítja, írtja, gyűlöli azokat, kik szerelmi vággyal mertek közeledni felé. Bár alszik, kérlek benneteket, úgy ne nézzetek rá ti se!

- Pedig éppen meg akartam jegyezni, hogy nekem...

- Fogd be a szád, bolond! Kerüld a tetszés bármilyen kifejezését. A gondolatát is nyomd el. - Az a szerencséd, hogy jó mélyen elaludt, másképp felugrott volna s pusztán azért, hogy megláttuk meztelenül, vérünket követelné.

- Menjünk!

- Jobb félni, bizony. Nem ártatlan vesszőcskék azok a nyilak ott. - De távozóban még, hadd mondjam el róla, hogy azért nem velejéig gonosz. Igaz, hogy felfegyverkezve mászkál s lenyilaz mindenkit, aki útjába kerül, de a kisgyermekeket senki nem szereti úgy, mint ő. Kivált az egészen apró kisdedeket, a szopós korúakat. És a terhes asszonyok, a vajúdók az ő pártfogását kérik ha kínok közt fetrengenek.

- Mégis: gonosz, vagy jóságos istennő ez az Ártemisz?

- Ne így tedd fel a kérdést! Miért éppen egy istennőtől kívánod azt, hogy kizárólagosan jó, vagy csupán rossz legyen? Ez is, az is. Inkább azoktól függ ez, akik hozzá folyamodnak, vagy ellene tesznek. - Egy bizonyos: vad a természete s rettenthetetlen. Félelmet nem ismer. Pusztá íjjal odament a Küklopszokhoz s kikövetelte azoktól, hogy félretéve minden egyéb munkát, kovácsolják ki elgörbült nyílvevesszőinek hegyét.

- Mesélj még valamit róla!

- Amikor Zeusz elcsábította kedvenc nymfáját, kísérőinek egyikét s teherbe ejtette azt, Ártemisz azzal büntette meg a lányt, hogy medvévé változtatta s vadászkutyáit nekieresztette.

- Ez szörnyűséges. S Zeusz nem lépett közbe?

- Dehogyan nem. Az utolsó percben érkezett. Felragadta a lányt a csillagok közé. - Nem találkozottatok vele idejövét?

- Nem.

- Az a fiatalember viszont, aki fürdés közben leste meg, rosszul végezte.

- Aktaionról mesélsz? Ezt a történetet én is ismerem. Széttépték a kutyák a boldogtalant. Menjünk! Tán odalenn is elhallgatjuk, hogy láttuk ezt!

* * *

- Ez Athéné, egyedül csupán Zeusz gyermeke.

- Mivel a fejéből pattant ki teljes vértetében.

- Azért.

- Így hát anyátlan. Fura esete ez a szűznemzésnek. - Ne ezzel magyarázd a jellemét. - S azt se gondold, hogy ő aztán harcias. Nem. A fő karaktere egészen más. - Nézzétek. Mindenekelőtt nő ez is és szemrevaló. Nem ezért nincs férje tehát. Kérői voltak sokan, de ő okosabb annál, hogy férjhez menne. Félti a szabadságát. Nincs szüksége más férfi eszére. Ez többet felfedezett egymaga mint valamennyien a férfielemek.

- Például miket?

- Ide vannak akasztva s rakva mind! Szerszámok. Eke, iga, gereblye, kapa, kocs, rokka, orsó, szövőszék s egyebek. S egy hangszer is, a trombita. - De ne csak ezeket nézd. Látod, mekkora halom tekercset s könyvet összeszedett. Nagy tudománya van. Ettől akármit kérdezhetsz, megmondja, hol van s mi az. Jó a természete. Segítőkész, könyörületes. Engem is minden munkámban segített. Tud haragudni és gyűlölni is, de neki alig van támadó fegyvere. Ezért látsz mindenfelé szinte pajzsokat csak.

- Mitől kell oly sokszor védenie magát?

- Mert - mint oly sok szép nőt - őt is gyakran meg akarják erőszakolni. Az istenek közül is nem egy. Vannak, akik azt állítják, hogy ez sikerült is nekik s elvették szüzességét. Héphaisztosz is ezzel kérkedik.

- Az efféle vádaskodásoktól, hírbehozásoktól lám, még az istennők is védtelenek.

* * *

- Hol a többi istennő?

- Az alsó emeletrészen. A hímnemű főistenekre nem vagytok kíváncsiak?

- Dehogyan nem.

- Kukkantsunk be azokhoz előbb. Azért jöttetek, hogy mindent megnézzetek.

- Mint te nálunk.

- Ti oda nem vittetek, ahová igazán akartam.

- Thébába, Mükénébe, mondtuk már: azok megsemmisültek.

- Athén városába se vittetek.

- Mert nem akartál sorba állni. Mi is betartjuk az itteni játékszabályokat, így kellett volna tenned neked is.

- Istent sorba állítani! Miféle játékszabály ez! De: hagyjuk a vitát. Következzék a négy férfi főisten.

- Ötről beszéltél s öt ajtót látok ezen a szárnyon.

- Hermészt láttad már. Az ő szobája is itt van, de - hogy is mondjam csak - többnyire Zeusz rendelkezésére áll.

- Értem. Diszkrét ügyekre. Találkára. Férfiszívességből kölcsönvett legénylakás. A Héra háta mögött lebonyolítandó ügyekre... Szegény Hermész, ezért nincs hová vinned a lopott holmikat.

- Gúnyolódni jöttél hozzánk, vagy látni?

- Vezess csak tovább.

* * *

- Ez Héphaisztosz szobája.
- A kifecskézett lábú kovácsistené? És a szerszámai?
- Az alagsorban van a műhelye.
- Csúnya férfi. Nem csak hogy ronda, szutykos is.
- És ő a világ legszebb nőjének, Aphroditének a férje.
- Erre adj magyarázatot!
- Mi van ezen csodálkozni való?
- Tudod, nálunk a Földön is ritkán kerül össze két egymáshoz igazán találó ember. Úgy hogy ha, igen: meglepetten kiáltunk föl: ezek aztán igazán egymáshoz valók. Mert a párválasztásba ma is beleszól a kivagyiság, a hatalmi érdekek, a karrier és a kapzsi pénzvágy.
- Nálunk viszont ez a csúf isten azért kapta ajándékba a legszebb nőt, hogy ezáltal helyreálljon a valamiképpen megbillent egyensúly, a harmónia.
- Az ám, ha így is van, megrontja az egészséget az, hogy az a szépség fűvel-fával lefekszik.
- A kovács nem olyan ostoba, hogy nagy ügyet csapjon ebből. Övé a szépség, ahányszor akarja. Miért izgatná az, hogy másoké is olykor. Hiszen jómaga sem veti meg a kalandokat. Nem kell sajnálni ezt.
- Viszont mesterségének, a kovácsolásnak nagy művésze lehet. Ámulatra méltóak ezek a fogasok, asztal és széklábak, s lámpástartó vasak!
- Szépek voltak ám a nők szobái is. De ott nem vetted észre a tárgyakat, mert csak a meztelen testekre tapadt a szemed. Itt bezzeg meglátod az egyéb bámulnivalót. Egyébként nem csoda, hogy erre a Héphaisztosra nézni se tudsz. Héra, az anyja, amikor világra hozta, annyira elborzadt a rótságán, hogy lehajította az Olümposzról. Emiatt sánta. Azt is rebesgetik, hogy később fájdalomdíjul éppen ezért adták neki a szerelem istennőt. Én azonban inkább arra gondolok, hogy szerszámkészítői ügyességével hódította meg a nőt. Még olyasmiket is készített, amelyekre a mai emberek annyira büszkék vagytok: háztartási robotgépeket. Idefenn ő irányítja a termék fűtését s gondoskodik arról, hogy az egész házban mindenütt egyformán kellemes hőmérséklet legyen.
- Légh Kondicionálás! - Gratulálok! Ebben is megelőztetek.

* * *

- Itt, erről az ajtóra kifüggesztett műtyürről már ki is találhatod, hogy kinek a szobája következik.
- Apollóné, a lantosé.
- De itt most ne csak a kirakott tárgyakon, a hangszerek sorozatán legettesd a szemeket! Csodáljátok meg ezt a remekművet is. Ő a legszebb a világon. Valósággal hangszere a teste. Játssz is vele okosan. Hangzatos érzelmeket, remek gondolatokat csal ki belőle, azaz magából szüntelen.
- A lantot Hermészről kapta, ugye?
- Attól, de tüstént továbbfejlesztette. Héthúrú hangszert csinált belőle, s azóta ezen képzi a legcsodálatosabb és legharmonikusabb dallamokat.
- Miközben vetélytársát, szegény Marsziasz szatírt elevenen nyúzta meg.

- Tiltakozom, amiért mindjárt kevés hibái egyikét emlegeted. Ő nem a kegyetlenség istene. Nemcsak a zenét, a játszás örömét ajándékozta nektek, hanem a tisztánlátást a jövőbetekintés képességét is.

- Képzelem, hogy ebbe a remektestű férfibe az olümposzi nők valamennyien belehabarodtak.

- Bár lantjával is igyekezett mindenkit elbűvölni, nem különös dolog a szerelmi tetszés. A szomszéd szobában is szó esett már erről. Nem minden a külső. A kiváló tulajdonok sem döntik ezt sokszor el. Menjünk a következő isten szobájába. Ott majd megint tanulunk valamit erről.

* * *

- Ehhez sem kell sok magyarázkodás. Ezek a kupák, bőrtömlők, dudák, szarvacskák, kecskelábak s falloszok mindjárt elárulják, hogy Dionüszosz istennél vagyunk.

- A mámor férfi istenénél. Akibe rútsága, csúfsága ellenére, vagy éppen ezért, nem egyenként, csapatostul szerettek bele a nők valamennyien.

- Hallottam erről. Azt is, hogy ajzott állapotban, lerészegedve, víziók s hallucinációk közben csinálták.

- A kultusz mámorától elragadtatva, üzetve. Ez itt isteneink közül a legkülönösebb. Zeusz volt az apja, de hogy az anyja Déméter a Föld, vagy Szemelé a Hold istennője, az titok. A féltékeny Héra megölette, többször is, de nagyanyja a varázsló Rhea összeillesztette tagjait s életre keltette. Héra aztán megint s megint újra üldözi. Ezért a fiú álcázza magát, olykor lányalakot vesz föl, máskor kecskévé, bikává, vagy más állattá változik. Örültséget színlel. Egyesek szerint a zavartságát Héra idézi elő.

- Mit csinál, mikor rájön az örület?

- Táncol, de nem akárhogyan. A nők csapatostul vetik magukat utána. Kitör az orgia. Ha férfival vagy fiúgyermekkel találkoznak, széttépik őket, még ha saját gyermekük is az.

- Látod minálunk a Földön ilyen eszeveszett orgiák nincsenek.

- Csak ennél rettenetesebb és gyűlöletesebb üldözések, - a Dionüszosz orgiákat csak meghatározott napokon, ünnepeken tartották s mindenki jó előre felkészülhetett ezekre. Aki idejében elbújt, azt nem érte bántás.

- Mégis teljesen érthetetlen számomra ez a kultusz.

- Ha felkelthetnénk az istent, ő megmagyarázná neked. Nem szavakkal. Bakkecsketánccal, amit tüstént járni kezdene s amelynek ritmusa olyan, hogy valamely titokzatos erő folytán a fák, a vizek, az állatok, az egész természet átveszi. Nem csoda, hogy időnként a nők is.

- S mik ezek a furcsa maszkok itt?

- Színész álarcok. Mert ezeket a játékokat, melyeket ma is oly szívesen adnak elő - ez a különös isten találta ki. A komédiát és a tragédiát is. Ez volt az első színház-rendező s szolgálai a szatírok az első színészek. A többiek: szilének, majádok, s nimfák síppal, dobbal, énekkel, tánccal kísérték az előadást: a drámát.

- Különös, hogy ez a számunkra legnehezebben érthető isten találta ki ezeket a nagyszerű dolgokat. És talán emiatt érzünk, valahányszor felmegy a függöny furcsa borzongást.

* * *

- Ez aztán pompás gyűjtemény! Csupa fegyver. Dárda, kard, sisak, lábvért, zabla, íj, harci szekér, egyebek. - Szerencsénk, hogy alszik, mert ez igazán veszedelmes isten lehet.
- Árész ő, a hadisten. Más gondja sincs csak harc és háborúság.
- Altatót az ilyennek! Nemcsak most, máskor is, a legnagyobb adagban.
- Nem lehet.
- Azt állítod, hogy szükség van egy ilyenre is.
- Így van.
- Nem értünk egyet veled.
- Meglátjuk meddig. De addig ne féljete, míg velem vagytok. Ha felébred, megfékezem.
- El tudsz bánni vele?
- El én. Nekem hiába aggatja tele magát fegyverekkel.
- Hogyan küzdesz meg vele?
- Bátorsággal. Erő ellen erőt alkalmazok. Mert ez csak a gyöngéket tudja bántani, aki nem ijed meg tőle, azzal szemben tehetetlen. Én egy ízben úgy megkergettem, hogy minden fegyverét elhajigálva, fejvesztetten menekült.
- Könnyű neked, te óriás vagy.
- Nézzétek, vérték s fegyverek nélkül mennyire nyápic és gyöngé. Még akkora izmai sincsenek, mint annak a szép lantveregetőnek.
- Akkor hát ez csak amolyan hetvenkedő.
- Ennyire ne becsüld le azért. Nem kell engedni, hogy a fejünkre nőjön. Korlátozni kell, használhatatlanná tenni a legveszedelmesebb fegyvereit, s aztán tényleg nem kell félni tőle.
- Furcsa, hogy éppen te beszélsz a háborúk, az erőszak ellen.
- Én mindig jó ügyért harcoltam. Erőt alkalmaztam az erőszakosok ellen, másképp nem tisztíthattam volna meg azoktól a rettentő Szörnyektől a Földet. - Hódító háborút, hadat én nem viseltem soha, senki ellen.
- Magad voltál egy hadsereg, a pusztításaid mértékét tekintve.
- De, ha nem lettem volna, hol tartanátok még? Választani kellett a piszok, a szenny s a megtisztító csapás között, melyhez persze hogy tapadt vér is.
- Az volna az igazán jó, ha minden erőszakos cselekvés nélkül rá lehetne bírni az embereket, hogy a rossz helyett a jobbat válasszák.

* * *

- Mióta megyünk lefelé már s még mindig nem vagyunk az alsó szinten. Hány lépcső ez a grádics?
- Csak veled beszélő társad számolja és megmondja, mire leérünk.
- Háromszázhatvanöt és egy negyed.
- Egy teljes év.
- Így jelezzük, hogy valami kerek egésztől elválva, most új területre érkezünk. Az alsóbb istenek világába.

- Zeusz és Héra lakosztályait jóval kevesebb lépcsőfok választja el az istencsalád emeletétől.
- Hétszer hét lépcső. De nézz föl, más különbséget nem észlelsz?
- De. A főisten család lakosztályai négyszögű térben helyezkedtek el, ezek meg kerek, ellipszisforma alakzaton. Miért?
- Több okból. Leginkább azért, hogy össze ne vesszenek az itt lakók. Ezek ugyanis valamennyien önmagukat tartják a legfontosabb istennek. - Aztán, nézd csak meg szobáik a természettel szorosan összefüggenek. Udvarra nyílnak, kertre néznek az ablakok. Érdeemes megnézni a kertet. Díszfákkal, cserjékkel, lugasokkal, virágágyásokkal, szökőkutakkal van teli. Üdítő látvány.
- S ott kinn a kertben gyakran tartózkodnak az istenek?
- Igen, a legfelsőbbek is. Zeusz maga is igen kedveli, kivált a szőlőlugasokat. - Gyakran rendezünk dalosversenyeket, ünnepélyeket, tréfás játékokat. És ezek a bokros, fás, csobogó vízzel teli helyek azok, ahol az istenek boldog, vagy boldogtalan képzelete számtalan új és új alakot terem.
- Miként történik ez?
- Fák, s bokrok törzséből, lombjából, patakokból kibújnak képzelt férfi, nő és gyermekalakok: nimfák, najádok, szilének, múzsák, a művészetek, vagy a jog és az igazság testet nyert figurái, kik közül aztán nem egy az istenházában követel magának állandó helyet s tiszteletet.
- Azt mondtad: nálatok idefent már minden lezárt és végleges.
- Ezt mondtam? Akkor most megcáfolom magamat. Az Olümposz nem társas családi ház. Igaz, Zeusz uralja, az ő és Héra gyermekei a főbérlok, meg az unokáik is. De nem mindenkit köt a vérség ide. Aphrodité például a Tenger leánya, semmi köze Zeuszhoz, ugyanezt mondják magukról az általa még nem ismert Héliosz család tagjai, akik itt laknak az alsó szinten. Van, aki emberből vált istenné, mint Ganümedész, s olyan is mint én, kinek apja isten, anyja földi teremtmény volt. - De míg te és hallgatag társad megbeszélitek s megemésztitek ezt, leugrom. Körülszimatolok odakinn.

* * *

- Közel a búcsúvétel ideje, és nekem ez az Óriás egyre rokonszenvesebb.
- Veszem észre. Azt is, hogy kölcsönös köztetek a szimpátia.
- Szívesen és szeretettel magyaráz s mutogatja nekünk ezeket a rég elfelejtett dolgokat. Már eszembe se jut, hogy ez az ember félelmetes is lehet.
- Jól beszél, de azért számomra még most sem világos minden.
- Egyetlen éjszaka során nem kívánhatunk többet. Nehezebbé teszi a dolgot, hogy csupán így, alvás közben láthatjuk őket, mint valami panoptikumban megmerevedett viaszfigura híreségeket. Képzeld csak el, ha a mi világunkbeli embereket így mutatnák be a más csillagból ideérkezett utasnak. Mit tudna meg mirőlunk az?
- Ez igaz. Egyvalami imponál nekem itt: a rend.
- Én inkább valami különös szabály szerint fennmaradó kaotikus, rendezetlen állapotnak érzem ezt, s nekem ezért imponál annyira.

- Persze, látszatra a mi világunkban is kavarog-kevereg minden, s csak az tudja, hogy mitől tódulnak, mondjuk délután ötkor oly sűrű sorokban az utcákra az emberek, akik a társadalmi berendezkedésünket, civilizációnk alapszerkezetét ismeri.
- Csakhogy itt külön fejtörést okoz az, hogy egyetlen isten alakján is nehéz eligazodni. A vadászó Artemiszt, vagy Dionüszoszt, de Apollónt s a többieket sem ismerhetjük ki soha egészen. Magán a legfőbb istenen, Zeuszon sem lehet eligazodni mindig.
- Azért van ez így, mert ezek az istenek a világ, a természet, az emberiség keletkezését létrehozó erőket személyesítik meg. Nem csupán egy-egy emberi tulajdonságot, karaktert, mint várnád, hanem még az őstörténetünk előtti időből való, már-már elfeledett, de mindenképpen elhomályosodott istenember képeket.
- Emiatt nem tekinthetjük őket példaképnek, oly mértékben sem, ahogyan azt későbbi vallásokban, például a kereszténységben a szentekkel teszik.
- Inkább kerülőnivalók, félelmetesek. Egyesek köztük torzalakzatok. Olyanok, akiken a mi dolgunk változtatni.
- Ezt mi már nem végezhetjük el. - Valamit azért csinálhatnánk, míg a barátunk visszaérkezik.
- Mit?
- Próbáljuk összepárosítani őket másképp, ahogyan mi szerintünk összeillenek.
- Csináljuk.

* * *

- Zeusz és Héra egy pár, ez nem vitás.
- Noha a fő-főisten idejének nagy részét házon kívül tölti.
- Ez lényegtelen, ebből a szempontból.
- És az, hogy testvérek?
- Az is csak a mi erkölcsi érzékünket borzolja fel.
- Maradjanak együtt. Aphroditét viszont el kell választanunk a szurtos kovácstól.
- Azt javaslom: ne válasszuk el, hiszen lényegtelen, hogy kihez adjuk hozzá, ez a szépség úgyis egyformán mindenkié. Aztán a szarvakat viselje csak az, akinek tetszett, hogy hites társává is tegye.
- Azért én, bármennyire ellenszenves is neked, a katonához, a hadiistenhez adnám. A szép nők mindig is az egyenruha után bomoltak.
- Nem, annak nem adom! Apollón, a lant művésze, a férfiszépség illik igazán hozzá.
- Apollón párjának Athénét, az okos istennőt szántam.
- Ezek szintén testvérek.
- Féltestvérek.
- Nem csupán féltestvérek. Egy az apjuk, de anyja csak Apollónnak volt. Inkább háromnegyed testvérek.
- Milyen furcsán bonyolult viszonyok vannak itt s milyen nehéz ezeket az isteneket a nálunk megszokott módon összepárosítani.
- Lehetetlen szinte, de azért próbáljuk tovább.

- Ártemiszhez, a vadászó szűzhöz a másik vad: az őrző Dionüszosz illik.
 - Ártemisz megfékezésére egyetlen isten képes: a barátunk, Héraklész.
 - Elfogadom. - Te pedig fogadd el azt, hogy Hesztiahoz, a másik szűzhöz a kovácsistent adom.
 - Jó párosítás. S a gyermekistennő, akitől elválasztottuk az Óriást, megkapja a pohártöltő fiút, Ganümedeszt.
 - Hogy belejöttünk! Kik maradtak páratlanok még?
 - Nálam Árész, Dionüszosz és Hermész.
 - Mit tegyünk? Ezek mindhárman férfiak.
 - A három szűz lányisten helyett, csináljunk három férfi szűzet.
 - Te aztán jól összekutyulnád. - Jobbat gondoltam! Dionüszosznak van leányalakja is. Vetessük fel vele ezt, s adjuk hozzá a hadiistenhez, Hermész, a vándor pedig maradjon tártalanul, mi sem illik jobban hozzá.
- Lám, mégiscsak sikerült elrendeznünk valahogy.

* * *

- Soká késtel, Héraklész. Távolléted alatt alaposan átrendeztünk itt mindent.
- Azt tettétek, amit valamennyien szeretnénk idefenn. - Hermészt próbáltam felébreszteni. Ha nehezen is, sikerült. Mennie kell, rengeteg a panasz és a kérelem a Hádészben nyüzsgők között. - Mi pedig - nem sok időnk maradt - körbefutunk az alsó soron. - Ez Aszklépiosz szobája! Itt már jártunk fölfelé menet.
- Várj egy kicsit! Szeretnék még néhány szót váltani az öreggel.
- Mit akarsz tőle?
- Hogy megvizsgáljon, s megmondja: meddig élek még.
- Nincs időnk ilyesmire.
- Szépen kérlek!
- Nem lehet, későre jár. - Forduljatok be ide. Érzitek a bakszagot, Pán alszik itt.
- Pán nem halott?
- Honnét veszed ezt az ostobaságot. - Lépj közelebb, látod, hogy fújja a kását.
- Nemcsak bakszagú, csúnya is.
- Mit akarsz? Mindenki Apollón nem lehet. - Különböznél mi, istenek így szeretjük őt. És a bakszagot sem kifogásoljuk. Tudod hány istennő és isten hált már együtt ezzel a bakszagúval? A nimfák és najádok seregeiről nem is beszélve. Ki törődik azzal, hogy bakszagú, amikor felpattan az ember hátára, s vidáman kurjongatva lovagolni kezd vele. Aztán amikor beleun ebbe, lehever, előveszi a fűzfa sípot, belefúj, s táncra perdül az egész világ.

* * *

- Ez Ganümedesz szobája, mint látod, üres. Ő többször tartózkodik odafenn, mint itt.
- Mik azok a fura tárgyak az asztalán?

- Játékok. Fából, csontból faragott mindenféle jelek. Megannyi apróság, ami ezt a gyermeket hazájára, a Földre emlékezteti.

- Legalább néha odavágyakozik.

- Szerette Tróját. A várat, a tengert, a rétet s a mezőn legelő pompás nyájakat. Még inkább szüleit s testvéreit. Vonakodva követte csak Zeusz hívását, aki - cserébe mindezekért - a halhatatlanságot ígerte neki. Mégis, gyakran hallom a sóhajait, mikor itt tartózkodik s ezekkel a holmikkal játszadozik. Mert akármilyen jó sorunk is van, az a legeslegjobb és a legszebb hely, ahol gyermekkorunkban éltünk, hol először pillantottuk meg a világot.

- Mi is így érezzük ezt, Héraklész!

* * *

- Zagreusz szobája következik.

- Róla nem hallottam még.

- Ejtettek pedig sok zokszót, hullajtottak millió könnyeket miatta odalenn. Ez az a kisgyermek, akit szülei korán elveszítenek. Istenalakját Zeusz nemzette Perszephonéval, az Alvilág királynőjével.

- Lenn az Alvilágban?

- Mielőtt az odakerült. Zagruszt, kicsinyüket egészen apró korában ölték meg a gonosz titánok. Csak szíve maradt épen. A még dobogó szivecske köré alkotta, építette új testét a Főisten. Aztán felhozta ide, hogy kárpótlásul halhatatlanná tegye.

* * *

- Ez itt Érisz. Alszik ő is. Jó, hogy még ilyen mélyen. Különben nem beszélgethetnénk egymással ennyire békésen.

- Ő tehát a viszályok istene. Árész társa. Miért lehetnek ezek istenek?

- Miért kérdezel ilyeneket? Kell legyenek. S ha elfeledkezünk arról, hogy léteznek, könnyen úgy járunk, mint a kentauruszok és a lapidák.

- Ezek hogyan jártak?

- Békességben éltek, mindaddig, amíg a lapidák, az egyik lapida leány lakodalmára elfelejtették meghívni barátaikat, a kentauruszokat. Azok mégis megjelentek s szemrehányást tettek, szó szót követett, összevesztek, majd véres háború tört ki közöttük, szörnyű mészárlás. Arról lett nevezetes ez a nap.

- Emlékszem már. Részed volt benne neked is. - De magyarázd meg, mit tegyünk, hogy soha ne kerüljünk ilyen szorult helyzetbe.

- Megmondtam. Kerülnünk kell a vést hozó isteneket, de számoljunk létezésükkel. Bármikor közénk toppanhatnak, váratlanul. Vegyük tudomásul ezt s készüljünk, hogy más - lelki erő segítségével kivédhessük a támadást!

* * *

- És ez a szemrevaló ifjú idebenn, kicsoda?

- Csak fel ne ébreszd ezt se, mert tüstént megvadul.

- Hogy hívják?

- Érosznak. Zeusz és Aphrodité nászából született. Az érzéki szerelem hímnemű istene. - Lásd, itt nem avatkozott bele a természet s egy olyan lény született, aki méltó utódja a legérzékibb nőnek s az érzéki gyönyöröket olyannyira kedvelő istenfőnek.

- Szinte gyermek még.

- Míg alszik, de ha felgerjed, akkor látnád! Tombol, vihart kavar, villámokat szór s ez még csak hagyján. Legiszonyatosabb és undorítóbb abban az alakjában, amikor Priaposszá változik. - Tudod mi az? - Ebben a formájában a közösülés legdurvább és legszokatlanabb formáitól sem riad vissza. A vérfertőzésektől sem.

- Végre valami, amit ti is elítéltek.

- Persze ez attól függ, hogy ki, mikor s hogyan követi el és kivel. - Gyerünk Hélioszhoz!

- Ennek itt olyan fenséges derű van az arcán, mintha ő lenne a Főisten.

- Jól látod ezt, Főisten szeretne lenni ez. A mostani szerepével - „beosztásával” - bizony meglehetősen elégedetlen. S húga - a szomszéd szobában alvó Szemelé - ugyanilyen. De ezek egymással is folyton veszekszenek. Állandóan túl akarnak tenni a másikon, versengenek. Kerülik, üldözik egymást, ha megvadulnak, szinte egész testükkel eltakarják a másikat.

- Miért csinálják?

- Nagyravágyásból. Gögből. Pedig csak titánok gyermekei s igen örülhetnének annak, hogy Zeusz megtűri őket itt.

- Én is csodálkozom ezen.

- Szóba került már, hogy Apollón veszi át a tisztüket, vagyis Hélioszt, Szemeléét meg Ártemisz. Meg is szavaztuk, a testvérek elfogadták a munkát, aztán mégis - mindannyiunk könnyebbségére - maradt minden a régiben.

- Miért hálaistenkedel ezért?

- Mert az efféle szerep átvállalásokból soha nem származik semmi jó. Héliosz és Szemelé ősidők óta csinálja ezt, nem olyan biztos, hogy Apollón és Ártemisz éppolyan pontosan végeznék az égi kocsihajtást.

- S mi lenne ebből?

- Ezt éppen te kérdezed, aki olyan fontoskodva kérkedtél pontos műszereiddel odalenn.

* * *

- Azt tudom, hogy Héliosz munkája mire jó, de miben segít Szemelé bennünket?

- Héliosz megmutatja nektek azt, ami elveszett. Amit nem képes mégis visszaadni, azt kaphatjátok meg Szemelétől. Úgy, hogy álmot bűvöl rátok s elszenderedve megtaláljátok mindazt, amit ő nektek visszaadni akar. Ez a szoba az övé!

- Hiszen ez egy gyönyörű asszony. S mily játékosan változtatja orcájának színét. Most sápadt, fehér, aztán sárga, majd kék és megint tűzvörös. Hogyan csinálja ezt?

- Ez az ő titka. Ilyen. Minden isten és istennő között ő a legszeszélyesebb. Ne nézzétek sokáig, mert mindenkit megbűvöl, vonzáskörébe ejt és elragad.

- S a szerelme veszélyes?

- Nem ismer határt. Aphroditénél is több szeretője van. Megszámlálhatatlanok azok a férfiak, akiket férjül vett s kiknek gyermeket szült. S még most is - bár nem ifjú már - egyre-másra szeretkezik s egyre-másra teherbe is esik.

Kerüljünk odébb, mielőtt ti is bajba esnétek. Keressük fel kishúgát.

* * *

- Még egy szépség! Hányadik? - Ez lány még, ugye?

- Vannak, akik azt mondják szebb, mint Aphrodité. A bőre igazán az. Hamvas és rózsás vérkörök érezik be, az ujj hegyén is. - Ganümedesznek is ez volt a véleménye, mert még földi suhancként elcsábította s megejtette a lányt.

- Tehát már nem szűz.

- Nem tudni. Zeusz közbelépett, lehet hogy még jókor. Ő persze nem a lányt, hanem a fiút féltette s ezért akadályozta meg a korai nászt.

- Ő Éosz, így nem szerencsés a szerelemben.

- Többekkel megjárta. Tithinossal is. Aztán Orionnal, a vadással, a világ egyik legszebb férfiújával. - De ezeket már nincs időm elmondani. Látom, hogy ébredszik. Ő az első az itt alvók közül, aki kinyitja a szemét. - Siessünk. Még három szoba van hátra.

* * *

- Ez Déméter szobája, a Földistené, aki még Szemelénél is termékenyebb.

- Érett szép szőkeség.

- A legjobb lelkű mindönk közt. - Neki feljebb lenne helye, hiszen Zeusz húga. Rangja nem kisebb tehát, mint Héra asszonyé. S mégis beéri azzal, hogy itt kapott helyet.

- Miért?

- Hogy a Földhöz közel legyen.

- Szerény, kedves asszony. Miért tette oda maga mellé azt a kéve gabonát s a lószerszámokat.

- A termékenység jelképei ezek. Démétert gabona s ló alakban tisztelik odalenn bizonyos földi ünnepeken.

- Milyen ünnepek ezek?

- Az a nap, amikor Perszephoné a leányát Hádész országából a földre visszaengedi.

- Vagyis, amikor újra zsendül a tavasz.

- Miért magyaráztatod el velem, ha tudod. Gyerünk, az utolsó két istennő szobájába!

* * *

- Ez két egybenyíló szoba.

- Nővérek lakják. A közelebbi itt, Tükhé. Ő a kedvesebb.

- Mit csinál ő idefenn?

- A szerencse istennője. Ha szépen kéred, kedvez neked. Ha zaklatod és sürgeted, elfordul tőled. Egyébként ezt akkor csinálja, amikor eszébe jut. Kiszámíthatatlan. Ne kérdezd miért? Ez a természete. - A nővére, az a másik: Nemezis.

- Ez még álmában is haragszik valakire.

- Mindenkire. Boldog, ki előtt soha meg nem jelenik. Sajnálom, hogy éppen ő az utolsó, akit bemutattam nektek.
- Körbeértünk tehát. Csakhogy, Óriás, én úgy tudom, hogy a látottakon kívül is vannak istenek. Poszeidón, Hádész s többek. Őket miért nem mutatod meg nekünk.
- Mert nem itt laknak. - S nekik nem adtunk ambróziát. Nem láttál eleget?
- Tudod, mi emberek a teljességre törekszünk.
- Ennyire kívánczozol a Hádészbe már?
- Nem, oda azért nem. De itt is van alagsor! Héphaisztosz műhelyén kívül, mi van ideleinn?
- Semmi más.
- Mintha nem mondanál igazat.
- Észrevetted? - Bevallom, van még egy sötét terem.
- Az micsoda?
- Kínzókamra. Büntetés végrehajtó szoba. Zeusznál van a kulcsa. Csak ő léphet be oda s az a szerencsétlen, akit éppen büntet.
- Téged is becipelt már oda valamikor?
- Szerencsére nem.
- Kiket mégis?
- Csaknem valamennyit, kisebb-nagyobb vétkeért. Én is megkapnám tőle, ha megtudná, hogy idehoztalak titeket.
- Hérát is büntette már?
- Őt is. A szerencsétlen nő egyszer fellázadt ellene, s meg akarta dönteni uralmát, Zeusz Héphaisztossal szoros bilincseket veretett aranyból, azt a nő csuklójára kötötte s felfüggesztette vele. Háromszáz esztendeig kellett így függenie, miközben még a lábaira nehéz üllőket kötöttek. Képzelheted, hogy szegény Héra micsoda kínokat szenvedett.
- Miért túrtétek?
- Nem tehattunk semmit. Ott kellett állnunk s hallgatnunk a jajgatást. Szörnyű, mikor az ember tehetetlen, még rettenetesebb, ha az istenek azok. De a legiszonyatosabb az, amikor a szörnyű tetteket a legnagyobb hatalmasság követi el, kit vétkesnek nevezni sem lehet! Menjetek már! Virrad. Nem akarom, hogy itt érjenek benneteket.
- Kár, hogy el kell válnunk tőled, Héraklész?
- Örülök, hogy mégiscsak jól éreztétek magatokat velem.
- Sokat tanultunk. Őszinteséget is. Ti igen különböztök egymástól mind, egyben azonban hasonlítatok: kimutatjátok bátran a természeteteket.
- Nem titkoltál el semmit előlünk, ez igaz, hanem arról a rútságról és kegyetlen erőszakoskodásról, amiről most beszéltél, hallgattál volna inkább!
- Csakhogy a végén megszólalsz te is, szótlan barátom.
- Miért vagy ennyire kényes az ilyesmire? Nálatok a Földön sokféle láthatsz, tapasztalhatsz ennél különb gazságokat és rémségeket.

- Elszoktam az ilyesmiktől. Az én hazámban ilyen rémségek nincsenek.
- Mióta?
- Legalább húsz-harminc esztendeje.
- Nos, nálunk három-négyezer éve nem fordult elő ilyesmi, mégsem kérkedünk vele.
- Az is elég, ha fennáll a lehetősége s bármikor elkaphatnak s megkínozhatnak benneteket.
- Így már jogos a felháborodásod és a kételyed. Hogy ilyesmi soha meg ne történhessék velünk, ezért akarunk helyet adni a Jó és az Igazság isteneinek, s ha sikerül: nem is a legalsó szinten.
- A tíz főisten helyén?
- Vagy még feljebb.
- Ekkora változások lehetségesek még?
- Kronosz uralmát a Zeusz testvérek forradalma döntötte meg. A Héliosz család tagjainak alsóbb szintre kényszerítése sem ment békés eszközökkel. Hogy mi módon következik el a Jog és az Igazság régóta várt uralma, azt nem tudom, de egyszer el kell jönnie.
- Ugyanabban reménykedtek, mint mi a Földön.
- Keljetek versenyre velünk akkor. Ne csak abban tűnjetek ki, hogy mindenféle csodálatos eszközöket és gépezeteket tudtok szerkeszteni. Előzzetek meg bennünket abban is, hogy a Jog és az Igazság uralmát a Földön mindenütt s azon túl is, ahová eljuttok, megteremtitek!

LOKRISZI ÁIÁSZ

DRÁMAI JÁTÉK ÖT RÉSZBEN

Az Iliász lapjain élénk vonuló hősök: félistenek, királyok, lovagok között kevés az igazán rokonszenves ember. A népeket Trója alá terelő kapzsi nép-pásztor, Agamemnon éppannyira ellenszenves, mint az ellenfelére messziről nyilazó, gyáva Páris, aki a véres harcok kirobbanását okozta. Vagy a nyámnyila Menelaosz, a szőke szépfiú, aki egymaga tehetetlen volt elégtételt venni a férfiúi hiúságát megsértő nőrablásért. A mai ember joggal kérdezi: miért nem ők intézték el, kettejük között ezt az akkor földeket-népeket megrengető viszályt?

A becsületesebb harcosok közé tartozott a két Aiász. A nagyobbbról, a szalamiszi Telemoniaszról többet tudunk, Homérosz énekének ragyogó lapjai gyakran emlegetik. Oileusz fiáról, a lokriszi kis Aiászról kevesebb szó esik az eposzban. Némi utánjárással mégis össze lehet állítani az ő történetét is, különösen az Iliászt követő, Homéroszának nevezett eposzok elolvasása nyomán.

Jellemünk - bármennyire adott is a génjeinkben -, mégis a Sors által kovácsolódik markánsan egyéniségünké. Másképp mondva: életünk sora leginkább attól függ, hogy mi történik velünk a többiek között a jellemünkben, vagyis életünk során. Sorsának ismeretében igyekeztem Aiászt olyannak jellemezni, amilyen valóban lehetett. Sorsával elégedetlen embernek, aki sértettségében mindenáron többet akar elérni, mint amire módja lett. Ezért követ el méltatlan tetteket, amiért végül lakolnia kell.

Nemcsak azok a trójai nagy idők voltak teli szörnyűségekkel. Vérből, mocsokból kell szépséget, hasznosat, igazságosat teremteni mindig. A Pegazus, a középső Gorgónak, a Meduzának, e kígyóhajú szörnyetegnek levágott fejéből ugrott ki. Onnét szárnyalt magasba. Ez a szörnyűségében is vigasztaló jelenet ismétlődik meg mindannyiszor amikor valamirevaló költő odavág a Szörny nyakához, hogy a kard éléhez hasonló - néha sercegő - tollának hegyével kiszabadítson valamit.

1.

(Trója előtt, az achájok táborában. Kis Aiász fáradtan pihen sátrában. Előtte fegyveres őr, távolabb tűz körül ülő harcosok. Velük egy énekes. Csak a lantját pengeti még.)

AIÁSZ

Úzzétek azt a pimasz dalnokot
el a sáttortól! Minek zengeni
a vége sincs harc gyötrelmeiről.
Még fel sem száradott a vér, nem ült
a fegyverek zörgése el, s a jaj
éppen csak hogy ekhózza visszaért.
Kit érdekel, hogy mit tud a hazug,
hány szépen hangozó verset csinál
a még friss borzalmakból. - Vessetek
elé egy falat húst és kenyeret,
italt ne, és lódítsátok odább!
Törjétek össze átkos hangszerét,
ha nem ért szót s adva az ostobát
pengeti még! Nem! Magam fogom
kitépni nyelvét tüstént! Két szemét
szúrom ki a hazugnak!

ŐR

Ezt ne mondd!

AIÁSZ

Meg is teszem, meg én!

ŐR

Vak Ő már!

AIÁSZ

Ki vezette ide megint a Vént?
Egy szuszra kivág itt ültő helyén
ezer strófát. Adjatok bort neki
s kotródjon aztán! Itt hiába fűz
jelzőt jelzőhöz, egy garast se kap!
- Talpat másutt nyalj, ez a lokriszi
Aiász tanyája, nem azé a Nagyé,
kinek fő-fő helyet épp ő csinált
rangban egyenlő királyok között.

ŐR

Dalolt rólunk is, gyakran rólad is.

AIÁSZ

Külön nem tisztelt soha úgy, ahogy
illett volna. A trószok rohamát

bal oldalon magam álltam ma is.
Hányat küldtem Hádeszbe, s mégis ő,
csak egy Áiasz nagy, a szalamiszi.

ŐR

Egyforma hősök vagytok. Az csupán
termetre nagyobb, emiatt Nagy ő.

AIÁSZ

Így véled? Én is áltattam magam
ilyesmivel és hegyeztem fülem:
tán most aggatnak dicső dalfüzért
reám, hiszen lett volna miért,
de mindenkor csak róla hallani,
szinte csak őt okolom már ezért.
Névrokonomat Thelemoniászt,
kivel oly jó vállvetve küzdeni,
mert hős, dicső és nagyszerű barát!

ŐR

Ne őt okold hát!

AIÁSZ

Ezek az igricek
tehetnek mindenről. Az igazat
kellene mindenkor mondaniuk!

ŐR

Akkor sértenék a vezéreket.

AIÁSZ

Sértsék, ha kell - de vessünk mérleget:
Tizenkét gálya több talán, ama
negyvennél, amit idevezetett
Lokrisz, lefőzve jócskán Szalamiszt?
Le annyi mást! - Ezek számok csupán.
De vessük egybe egymás tetteit:
Éppúgy zörgött az én kavicsom is
a sisakban a Hektort kihívó
kilenc kavics között. - S bár hengegés,
de neked elmondom: olajozott
kő volt az enyém, hogy a Sorsot is
befolyásoljam. Másét dobta ki.
Tehetek erről?

ŐR

Nem tehetsz Uram.
Ott fenn intéztek úgy az égiek.

AIÁSZ

Jól mondod: azok. Pártfogulatlanul
ne kívánozzál sikerek után,

mert reményed csak elsirathatod.
S napról-napra nagyobb vesztes leszel.
Kivesznek néhányat az égiek
közülünk s azokat dédelgetik,
te meg - makacsul védj bár az erényt,
nem lehetsz náluk jó soha. Légy gonosz
inkább!

ŐR

Gyűrött a tested Jó uram,
s csak csigázza lázadó szellemed.
Odébb vezetjük ezt az énekest,
ha zaklat. Pihenj, nyugtasd el magad:
Aludj, mi meg vigyázzuk álmodat.

AIÁSZ

Vigyázhatnátok a lelkekre is!

2.

(A Patroklosz tiszteletére rendezett versenyen. A küzdőtér mellett, a folyónál, közvetlenül a szerencsétlenül végződött futóverseny után. Aiász mossa magáról a szennyet. A körben állók gúnyos nevetése, hahotázása közben.)

AIÁSZ

Öntsd rám a vizet, zúdítsd, ne kímélj!
Mit nekem e jeges víz hidege!
Hallod a röhejt, a vad nevetést,
ettől alélok el! Rideg folyó,
sodorjad mentől messzebb szégyenem!

FEGYVERNÖK

Uram, láttam, az a borkeverő
nem sokat ér. Majd sokkal remekebb
kincset nyújtanak a trószok át neked,
ha várukat megvesszük közösen.

AIÁSZ

Én ezekkel, kik csúffá tettek a
hahotájukkal többé nem kelek
együtt rohamra. - Lemostad-e már
hátsámról is?

FEGYVERNÖK

Egészen tiszta vagy!

AIÁSZ

Sohsem leszek az. A bűz testemen
maradt, s mi rosszabb a lelkemen is!

FEGYVERNÖK

Rá se ránts! A hecc nem tart soká.
Most összemérik ketten kardjaik,
arra figyelnek.

AIÁSZ

Kik a bajnokok?

FEGYVERNÖK

Diomédeszt látom egyik felől
vívni, háttal a másik, ismerem
a szalamiszi Telemoniász.

AIÁSZ

Persze, őt háttal is megismered,
de felismernél vajon engem is?

Elégszer láttál. Szagról, a gané
szagáról leszek felismerhető!

FEGYVERNÖK

Levitte azt a víz a tengerig.
- Aiász vágott, átvágta domború
pajzsát Diomédésznek, nem jutott
kardja testig. Most sújt a krétai.
A pajzson túl vágott a nyak felé,
hegye elérte. Újra összevág,
a két csupasz kard, most egymáshoz ér,
szikrát vet. - De már álljt kiállt a nép.

AIÁSZ

Lásd: ugyanazok, akik itt elébb
gúnyoltak engem, féltik azokat.
Ha én vívnék ott és elbotlanék
a fűvön - másképpen ki vetne le -
lenne közbenjárója éltémért?

FEGYVERNÖK

Vagyunk itt lokrisziak elegen.

AIÁSZ

Ti is inkább lángettok másokért.
Nem szerettek engem annyira, mint
más vezéreket hívebb népeik.

FEGYVERNÖK

Miket találsz ki rólunk Jó uram!

AIÁSZ

A gúnykacaj közt jött is egy akár,
- rajtad kívül - felém? Csak elvegyült
a többi közt, s a lokriszi bukást,
hiszem kinevette több lokriszi
semmint hogy szánta volna!

FEGYVERNÖK

Dehogysis!

AIÁSZ

Ne áltass! Tudom. Bár tudnék magam
saját bukásomon nevetni, de
több keserűséget tűrt már e szív
semhogy ereje volna tenni ezt.

FEGYVERNÖK

Könnyebb, uram, ez lett volna neked.

AIÁSZ

Ezt mondod te is? Ám a kacagás
megfagy a számon és komor vigyor

lesz belőle, másnak új alkalom
gúnyolódásra. Rajtam nem segít.

FEGYVERNÖK

Tedd túl magad ezen a kis bajon.

AIÁSZ

Meg tudnám ölni, aki e gonosz
cselt kieszelte. Hogy elrajtolánk,
még nem volt lábam előtt szarcsomó.
Akkor se vettem észre még, mikor
végső erőmmel törtem cél felé.

FEGYVERNÖK

Az égre néztél csak, s a ravaszul
mögötted fűjtató, a földre csak.

AIÁSZ

Igen, tudom. Ezt a szennyet alám
az égből küldték. Athéné nevét
suttogta mögöttem Odüsszeusz,
s abban a percben botlottam meg épp.

FEGYVERNÖK

Mért nem kértél fönről te is segílyt?

AIÁSZ

Segélyt? Fönről? Mikor magamtól is
győzőm lehetett volna! Győzők is,
ha le nem terít az égi gáncs.
Mire nem vetemednek az istenek.

FEGYVERNÖK

S az istennők földi kedvencei!

AIÁSZ

Hagyjuk. Van ki messzebb hajítani
tud dárdát nálam?

FEGYVERNÖK

Nincs dárdavetés
a versenyen.

AIÁSZ

Ezt meg honnét veszed.
Van e nélkül igazi viadal?

FEGYVERNÖK

Korongdobást mondott a hirdető,
gerelyvetést nem.

AIÁSZ

Gaz Akhilleusz,
te is az istenekkel fújsz követ.
Tudván tudtad: más meg nem nyerheti
ezt a versenyt csupán a lokriszi.
A díjat sajnáltad tőlem - Csak én
ne kíméljem kezem, kivetni jól
a hegyes dárdát, ha majd trósz ebek
készülnek széthúzni beleidet.

FEGYVERNÖK

Csúf indulat szól belőled, Uram!

AIÁSZ

A Bűz beszél belőlem. A gané.

FEGYVERNÖK

Csak te érzed már.

AIÁSZ

Bizony, érzem én!
Ő az igazi Úr már. A Gané!

FEGYVERNÖK

És a díjul nyert ökörrel mi lesz?

AIÁSZ

Rád bízom. Vezesd el. De most, elébb
a másik ökröt, tüntess engem el!

(Később, a sátrában ülve. Magának. Egyedül. Okosan.)

AIÁSZ

Lovag Patroklosz Menoitιάδész,
kit hívatott megtisztelni e verseny,
S Priámosz kedvence, trójai Hektor,
mielőtt végső párviadalra keltek,
egy hulláért vívtak iszonyú harcot.
Hektor fogta fejénél, húzta magával,
ám Patroklosz lábánál megszorította
jót markolva belé. Föl-fölvöltve
mint ebek, riogatva egymást, húzták,
marcangolták a zsákmányt. Ezalatt
a tetem csak nyúlt, nyúlt, s egyre nagyobb
lett, s egyre mocskosabb: azok is.
Ideje volt, hogy közbelépjen isten.
S eldöntse a viszályt. Phoibos Apollón
bírája, kezdője hasonló sok-sok
dögszagú viszálynak, szállt le először.
És az ambrosziás illatú testtel,
Hektor támaszaként, gyorsan a másik
mögé állt. Vállon s gerincen ütötte.

Leverte sisakját, bontotta vértjét,
védtelenné tette a testét, s Hektor
lándzsával belemart. Hasba találta.
Győzött. Leterítette. Ölt, s így öletett meg,
ily bátran, Léto és Zeusz fia
ez a nagy Isten téged Patroklosz,
Akhilleusz kedvelt társa, barátja!
Égiek kegyeltje nem vagyok én,
ezért választom inkább csak a Sorsot.
Többnyire az is - pontosan ugyanígy -
hátról közelít, s teper le. No - mindegy:
lebukunk egyszer mind a Lét szekeréről!

3.

(A táborban, ahonnét most a tengerre látni. Aiász nyugtalanul sétál a sátor előtt. Hírnökét várja, de a tenger felé is tekint.)

AIÁSZ

Egy szál deszkát s lapátot adjatok
s átküzdöm én magam a tengeren,
birokra kelek vad viharban is,
csak ne kellene bajtársként veletek
az iszonyat partját tapodni még!
Tíz éve dül-fül itt e gaz sereg
egyhelyben. Nincs már fék a kapzsiság,
a hírnév s a hatalomvágy ellen. A
Vezér már önvért szívni is mohó!

(Hírnök érkezik.)

HÍRNÖK

Az Akhilleusz vértjéért búsuló
Aiász elméje végképp elborult!

AIÁSZ

Nem csodálom. Még ennél aljasabb
döntést nem mondott ki királyi szó!

HÍRNÖK

Fegyvert ragadott, hogy tüstént nekiront Agamemnon Úrnak!

AIÁSZ

Ez végre leölné. De ahogy ismerem
ezt az urat, nyílt színen legalább,
szemtől-szembe, meg sem támadható.
S egy Áiász nem fog folyamodni cselhez!

HÍRNÖK

Lenne szirtes ithakai lakó
másképpen kezdte volna!

AIÁSZ

Mit beszélsz?
Nekirontott mégis?

HÍRNÖK

Sajna, igen.

AIÁSZ

És önhalála szegte meg dühét,
tudom, ne is mondd!

HÍRNÖK

Az égi lakók
avatkoztak közbe.

AIÁSZ

Megint ezek!

HÍRNÖK

Ez így szokás. - Puha ködtakarót
eresztettek az őrtjengő elé.
Közel, csaknem belé, hogy elvakult.
Így lett össze-vissza vagdalkozó.
Ellensége helyett birkákat ölt.

AIÁSZ

Ezúttal talált a vak tévedés!

HÍRNÖK

Csak bajából nem talált vissza még.
Húzza-vonja a rút tetemeket,
ítélkezik rajtuk. - Kacagtató:
ebének veti az ebnek valót,
ámde siralmas helyzet ez. - Azok
halált szavaztak rá. - És ez való!

AIÁSZ

Siess, kapd magad. Hozz új híreket.
Én fegyvert öltök. Népem gyűjtsd ide.
Az ő népét is! Megvédünk barátom!

(Hírnök elsiet, Aiász felölti fegyvereit.)

AIÁSZ

Pedig megfogadtam, veszteden
nem fogok sírni. Sírati valóbb
a saját sorsom. - Mindig második,
csak mögötted. - De ezek győzzenek?
E sakálcépű kutyának valók.
A hatalmukkal rútul kérkedők,
javainkat - jogunkat elvevők,
az igazi érdemet megvetők,
balga istennőkkel szövetkezők!
Ellenemre is, testvérem veled,
érted fogok fegyvert és harcolok.

HÍRNÖK

Meghalt!

AIÁSZ

Már megölték!

HÍRNÖK

Késtek vele.
Kijózanodott s látva mit csinált
új örütséget tett: kardjába dőlt!

AIÁSZ

Földet-eget átkozhatok megint,
hogy megelőztek. Te - Ő már halott.
S ráadásul azok sem gyilkosok,
akik megölték. Kin állok bosszút?
Ki rendezte ezt ilyen okosan?
Nem, nem az én hasznomra. A Nagy Aiász
eztán is Nagy, még nagyobb, mert halott.
S a halottak megnőnek. Óriások.
Mellette már hangyává törpülök,
s én minden törpeséget gyűlölök,
hát hogyne gyűlölném a magamét,
öngyengeségem; hogy mit sem tudok
tenni javamra és az Igazért!

4.

(Trója elestét követően, a tábor udvarán. Társzekér érkezett rabnőkkel, rablott holmikkal tele. A nők között Kasszandra. Valamennyien sírnak. A kocsis rakodik.)

AIÁSZ

Mészárlás volt. Kivettem részemet
ebből magam is. Mert ha nem ölök,
leölnek engem. - Nem teheti le,
vissza se foghatja kardját a kéz,
míg vége nincs, míg nem metszette át
az utolsó másképp kiáltozó
torkot, bár kérést mondjon is a szó.
Rettenetesebb volt türelmesen
ülni együtt a lóban, sok gonosz
királlyal. Kapzsin csak osztozkodott,
marakodott a koncon mindegyik.
Súgva e lányt is követelte mind
magának. Épp ez okból hoztam el,
más kincsel nem törődve, tőlük én.

KOCSIS

Több súlyos láda kelengyét azért
szereztél vele!

AIÁSZ

Hagytam volna tán
Agamemnonnak ezt is? - Rakodd le mind!
Vidd ezeket a nőket messzire.
Kasszandrát is. Hadd tartson csak velük.
Sírjanak együtt. - A szoborhoz ne érh!

KOCSIS

Miféle szobor ez?

AIÁSZ

Hozzá ne érh!
- a neve ez. S meg se kérdezd, mi az!

(A kocsis a szekérrel és a nőkkel elhajt. Aiász a kupacba rakott zsákmányt nézi, rugdossa a lábával. Kézbe veszi a szobrot. Maga elé helyezi, leül melléje, megszólítja.)

AIÁSZ

Kis Úrnőm, - akarom mondani - Nagy!
Mily boldogság, hogy végre táborom
látogatója - több: lakója - vagy!
Tetszik, vagy nem tetszik, most itt maradsz!
Magad szántából nem jöttél, pedig
hívtalak. De te nem jöttél soha.

Miért pártolsz másokat ellenem?
Mért nem felelsz? - Tilos talán a szó?
Szép bagolyszemeddel akkor csak ints,
Kacsints rám, legalább egyetlen egyszer!
Hajthatatlan vagy? Mért is hajlanál,
mért is hajlanál kérésemre te.
Sírásra soha nem fakadó leány,
születésed kínját sem ismered.
Hogy foghatnád fel, hogy az emberek
legiszonyúbb kínja a lelki kín!
Nem szeretlek, kincsem, s elhoztalak.
Mért hoztalak el, mindjárt megtudod.
Én már szenvedtem ahhoz eleget,
hogy megtegyem a rosszat. S ezt bizony
nem az alján méltó elkezdni!
A Kicsi Aiász lesz akkora hős,
hogy kiáll még a legfőbbekkel is.
- Az aprócskákat megtanítani
külön-külön amúgy sem érdemes,
a Nagyokon kell mindig kezdeni! -
Nyíltan is, de még többször cselet szövőn
levertél te már sokszor engemet.
Mért kenettél rám rút gyalázatot?
Csak hogy tovább hizlald kedvencedet,
a mögöttem futó sikerfiút?
- Rakhatnám rád most vissza a ganét!
Mégse teszem. - Nekem elég, hogy itt
állsz velem szemben s félsz, megteszem.
Meg tudnám tenni. Tíz hosszú napig,
erjesztettem ezért a trágyalét.
Tíz év erjeszti bennem a dühöt
ellened, hogy elveszed híremet,
hogy elhoztál e szörnyű gyilkosok,
vadállatok közé, hol magam is
beszennyeződtem, be alaposan.
Bosszút ezért is kell állanom
rajtad, hisz e legszörnyűbb háborút
az Eszed s Héra asszony főzte ki.
Legyen számodra intelem e merény,
hogy halandóként idehoztalak.
Megtenni e csúfságot nem fogom,
idehívom Kasszandrát. Szende Szűz,
Ő megtisztít. - Hé, hallod-e kocsis!
Vezesd ide azt a királyi lányt!

KOCSIS - *lihegve* -

Lesújt a szégyen és a félelem,
Uram, nem találom sehol a Lányt!

AIÁSZ

Jól nézz körül, talán csak lefeküdt
a szekér alján.

KOCSIS

A többi leszállt,
de ő hiányzik.

AIÁSZ

Nézd a fák között,
vagy a kútnál. Keresd elő őt hamar.
Vezesd elé, itt tiszte várja már!

(Kocsis távozik.)

AIÁSZ

Szándékom ellen van, hogy ily soká
rád kényszerítem gyűlölt magamat.
Bölcs Istennő, te, te legokosabb!
- Miért az Ész, ha szörnyű bajt szövő?
- ezt nem értem. Nem is tudlak magam
megtisztítani, hisz szennyes vagyok.
Várj büntelenre - eljön a Lány
s elvégzi illendően. Én gonosz,
hadd nevessem még egyszer szégyened.
- Ne irigyeld tőlem a kacagást,
soká vártam erre. - Ki tudja: még
nevetek-e jót szívből igazán!

(Kocsis maga tér vissza.)

AIÁSZ

Meglelted a Lányt? Vagy csak a nyomát?
Mért nem hozod?

KOCSIS

Rettenetes a baj:
Mert ők találták meg Pallasz nyomát.
Hogy merted idehozni, mondd Király
legszigorúbb Istennőnk! Ők reád
mondtak törvényt. Kövekkel ideáll
az egész had!

AIÁSZ

Hozd ide pajzsomat!

KOCSIS

Pajzs nem segít már.

AIÁSZ

Vértemet!

KOCSIS
Se vért!

AIÁSZ
Gerelyt! Kardot!

KOCSIS
Tízet ezerre dobsz,
s aztán csak megköveznek.

AIÁSZ
Meghalok,
ha nincs kiút!

KOCSIS
Van. Láбайдban bízz!

AIÁSZ
A tengerhez?

KOCSIS
Elvágták az utat.

AIÁSZ
Lapályon át?

KOCSIS
Ott sűrűbb a nép.

AIÁSZ
Az erdőbe?

KOCSIS
Oda! Egészen az
ősi szentélyhez. Oltalomért!

AIÁSZ
Ezé a szentély, akit az imént
tettem csúffá!

KOCSIS
És mégis menedék.
Még azok számára is, akik őt
gyalázták! Indulj. Nincsen más esély!

AIÁSZ
Még el se halt a vidám kacagás,
mely kibuggyant számon. S most talán
fussak hozzá? Sírjak oltalomért,
könyörögjek, fogjam át térdeit.
Nevemre büszke hős, szájalmasan
reszkessek és kérjek bocsánatot?

KOCSIS

Ne tűnődj ezen. Nincs erre idő.
Csak úgy fuss ahogy tudsz!
Fuss szabad az út, ha gyors a láb;
szaladni tudsz!

AIÁSZ

Mily szégyen lesz ez a vad rohanás,
ha győzöm, akkor is mennyire
megalázó, nem egy király,
de még koldus számára is.

5.

(Lokrisz. Az agorán, közel a kikötőhöz. Az első énekben elűzött vak énekes pengetgeti lantját. Köréje gyülekeznek az arra ténfergők. Mikor már elegenden vannak ahhoz, az énekes belekezd a dalba.)

VAK

Aiász meg, miután a vezér, Agamemnon
elrabolá Kasszandrát és valamennyi vagyonát,
trójai táborát s magát átkozva megindult.
Még jóslatra se várt. Intett a barna hajóknak.
Földre szegte fejét, egy szó se hagyta el ajkát.
Szél a vizet fel sem borzolta. Eveztek gyorsan
s izzadva. Nehezen váltak el a trójai parttól.
Már odakinn a szabad vizeken szárnyaltak a gályák.
Kedvvel nézte Aiász a magas habokat, mer azokban
lelkének viharát látta másolva, fokozva.
Egyre vadabbul zúgott ám a borszínű tenger,
Vásznat azért mégse vonatott le velük. Tovaszálltak
s szálltak utána a többiek is, a vezetőt követve.
Addig amíg a tajtékos habok át nem csaptak
tatjaikon, ekkor bevonák ők mind a vitorlát.
Csak egyedül Aiász nem tette meg ezt.
Ő állt a viharban
mert nem szelídült a dühe. Háborga a lelke.
S győzött volna is ő, ha nem jönnek vele szembe
szörnyhangon ugató vad Kepherideszi szirtnek.
Ám mielőtt odaért még, kidugá fejét vén
Posszeidon s megnézte magának a bátrát. Aiászt.
Megtetszett neki. Láta: hős, bár kicsi termet,
Háromszor lóbálta felé szigonyát s fenyegette.
„Térj észre te merész!” Ám az figyelembe se vette.
Iszonyú harag fogta el ekkor a tengeri istent
megragadá a hajót s nekiröpítette a szirtnek.
Tört darabokra a hajó. Ott halt valamennyi hajója.
Csak egyedül Aiász nem. Őt fogta a hullám
földobta s a magas sziklákön áthajította.
Így kerüle Aiász szűk, zárt sziklaszorosba.
Megdördült valami odafenn. Felnézett s látta
fellegek tetején Pallászt. Mint padkaszegélyen
játszogató gyermek üle ott. Lógatva a lábát.
Ám a fejét koronázta harci sisakja s pajzsát
most is melle elé tartotta, harcban le se tette.
El ide most is ezért jöve a bagolyszemű isten.
És nem egyedül jött. Jöttek a régi titánok
vad seregéből hárman vele még. Őket is Aiász

látta amint fölneézett s egyre riadtabb arccal
várta mi lesz. „Fiúkák, rajta most jól célba vegyétek
a gyávát odalenn. Akarom látni hogy pusztul!
Vessetek köveket rá! Rajta, ne mondjam ezerszer!”
És a titánok akik igazán nem kedvelik az embert
a szirtek tetejét szétszaggatva szereztek
sok nagy kődarabot s elkezdtek lehajigálni.
Célba egy se talált, eleinte közel se estek.
Aiász meg aki gyors szaladásnak eredt, fölemelve
karját védte fejét. Már-már tán megmenekülne
ám akkor könyökét s térdét egyszerre találta
szikla s földre esett. A bagolyszemű ott fenn nézte.
Látta: még menekül kúszva akár egy földi giliszta
s így szólt: el hova futsz balgán? E szürke szorosból
se ki se bejárás, fölfele jutsz csak. Hozzám.
Ámde te gyáva vagy ehhez. Várj, megkapod úgyis
azt amit érdemelsz kezemtől. - Mégse kezemtől.
Talpával hanyagul mélybelökött egy sziklát
Ó mi kegyetlen az ég! Mily semmi szinte az ember!
- sóhajtsunk. Így tett Aiász, ez lett az utolsó tette.
Mert tarkója alatt ütötte meg ez a szikla
s kettévált a feje. Szétloccsant vére s velője,
az amiben az a vakmerény született meg egykor.
Hagyjuk itt a gonoszt. - így szóltak most a titánok,
nem kedveltek azok soha embert. Vad keselyűkre
bízták volna: azok tépjék szét s begyükbe lenyelve
hordják mindenüvé. Nem kedveltek soha embert
ők, a titánok, ám a bagolyszemű szólt: nem ilyesmi
illeti meg az embert, bárhogya is élt, temetetlen
nem marad itt ez sem. Vessétek a nagy köveket rá
és bár jeltelenül, legyen itt neki sírja!
Éltek bár ahol egykor Ő élt a lokriszi földön
vagy bárhol egyebütt, el kell viselnie sorsát
mindönknek. Nem tudjuk kik igazítják
s hol. S játszódva csupán vagy gondos atyai kézzel.

ANAKREON DÖRGICSÉN

VERS
SÁNTA HEXAMETEREBEN

Anakreon az első költő, akinek írásban fennmaradt néhány verse alapján először őrződtek meg azok a hevesen lángoló érzelmek és indulatok, amelyek akkor keletkeznek, ha egy dere-sedő vagy éppenséggel már megderesedett hajú férfiú lobban fiatal leányka iránt szerelemre. Csalogatások és csalások, gyakran tréfás ingerkedések, a néző, a kívülállók gúnyos és epés megjegyzései kísérik az ilyen szerelmet. Ha megvalósul végül, ha nem: mindenképpen.

Én magam is akkor vetettem papírra ezeket a sorokat, amikor tanúja, gyakori szemlélője voltam a körzetem falujában lakó egy ifjú leánykába igencsak belebolonduló vénember szerelmének. A három Dörgicse egyikében lakott ez az öregember s ezen ifjú leányka. Többet nem árulhatok el róluk. Anekreoni téma volt, ezért soroltam be az Antik játékok közé.

I

Lány, ne siess! Facipőd kopogása szívemben
ver ritmust: dobogóst. Riogatva holdsugarától
fekszem nyugtalanul idebent.
- Megvár a fiúd, majd megvár ő, sohse félj!
Bár nem tudhatja a balga ifjú mekkora kincs az ilyen!
- Hogy öröz e vén fül s kapzsin a szem,
bár gyakran csak suhanó alakot les!

II

Verd meg az ablakomat s amikor, ha kinézek utánad,
fordulj vissza! Ne vess! Nem bánom, ha hahotázva
s csúfondárosan is. Lökd oldalba barátnőd
s nézzen hátra az is! Jobb nálad ez se lehet, de
még gonoszabb se, hiszen ő épp úgy ölti ki nyelvét.
- Bár veletek vihorászhatnék neveletlenül én is!

III

Nem teszek én tifeletek sétát, bárha te ott laksz,
legfeljebb az ebem húz - ránt arra, én csak utána
ballagok és a patak csobogása felé törekedve
érek házad elé. - Ki tehet erről! - A tanács is
járdát épp ide, házatokig rendelte rakatni.
- Sár lesz szívemben is egyszer, ha másfele járok!

IV

Ott szállok le a házad előtt, bár jó a jegyem még
és elvinne a busz vezetője. Megállna, ha kérném
épp a lakásom előtt, de hátha kidugva kíváncsi
szép fejed ablakodon, épp most nézel ki az útra,
Láss meg engemet is már! Gyorsan visszavonulsz és
mily dühösen! Egyebet vártál? Pedig egy se kitartóbb
nálam, kis csibike! Nézd: vércse, ha volnék
tarthatnál igazán tőlem: még rád csapok egyszer!
- Nem tehetem, sajnos! Odabenn megdördül az ajtó
s már látom: haragodban a függönyt is lebocsátod.
- Nyílást résnyire táj valahol már, kérlek esengve!

V

Éthordódba mi van, nem látni, mert letakartad.
Formás kis kosaradra pedig kendőt borítottál -
Tőlem féltve talán? Mérget én nem rakok abba!
Mérget töltsz te belém, másnak jó mézű edényke!
- Nem tűri fedelét, csontkosarát se a szívem!

VI

Üss az acélra kovát: szikrát fog vetni azonnal.
Foszforozott dobozodhoz a pálca csiszolva: kilobban.
Még hozzád se tudok férni s szikrázva kigyúltam!

VII

Zúg-zakatol a malom, faragott érdes köve közt a
száraz búzaszemek lisztté őrlődnek, azután
porrá s a garaton lezuhogva gyűlnek a zsákba.
S mind teli lesznek azok. - Zakatolhat a szívem is, de hiába
őrlődik, soha nem történik véle ilyesmi:
vágycsökkentő robogás, se a sajgó zsák bekötése.

VIII

Nézem házatokat: kicsi, ám így kedvelem éppen.
Én lekopott falait körbe gyorsan bevakolnám
s aztán már odabenn folytatnám, nem sietősen.
Oly sok tennivaló akad ott. Mind rosszak a záruk,
gyakran kézbe marad a kilincs, nyekeregnek az ajtók,
lóg a redőny. Meszelés is kell már. Füstöl a kályha.
S mily veszedelmes, ahogy bejő hozzátok a villany.
Helyre én egyebet is tennék, csak belekezdjek.
Van igazítani való rajtad is, és ez a munka
tartana el igazán csak hosszú éveken át még!

IX

Már rég megszüreteltél benn a szívemben leány, te és hogy! Fürtjeimet szanaszét szórtad, be se vártad érésük idejét! És mind betapostad a földbe.
Présbe a vágyaimat raktam csak. Mostan azoknak szól panaszuk nyekeregve. De meg ki itat ugyan engem?
Sok hideg éjszaka van hátra és izzad a kőfal.
Látni-tudni szeretném: mekkora hely van az ágyban tested és a rideg fal közt? Odabújva talán csak megférnék teveled. - Betakarni is lehet egymást!
Párnád jó puha-e? Azt megtapogatni szeretném, s azt is, hogy a selyem paplan jól beféd-e kettőt.
- Te melyik oldalon fekszel? Választhatol. Engem nem zavar az se igen, ha hanyatt, vagy hasadon inkább.
Nyögdécselsz-e, mikor fura álom képe riaszt meg?
Nyögdécselne a szád, ha titokban én odabújnék?

XI

Bújjak-e szürke fináncköpenyembe? Régi barátok kámzsájába, vagy öltsek más maszkot? - Minek, úgy se volna jó neki az, ami rajtam van. Ha csak el nem fogna a régi erőm. - Azt kapnám vissza csak egyszer!
- Elcsalogatták és tolvajt hiába kiáltok, rabló és vele a rablott kacagása a válasz!

XII

Vége! Már nem írok ezután minden időkre szóló himnuszokat! Csak dalt a legközelebből.
Szállnod az ég magasára nem kell fürge madárka!
Itt körözz közelembe csupán. Tenyeremből etetlek és poharamból ihatsz.....
Ezt nem mondtam, te cudar! A fejemre ne tisztelj!

XIII

Lassan s csak alacsony lépcsőt járok. Ötösével vettem gyermeki lábbal még fokait. Ma megállít minden lépcsőnél ez a lélegzet kihagyása.
Verdes és zakatol a szívem. - Jól tudom azt is, nem tárja ki magát odafönn a világ se merészen.
Bár ha megtudnám kötelét húzni a harangnak ablakon át kirepülne és szanaszét a galambraj!

XIV

Nagy papok állnak a vásártéren. Ugyan mit akarnak?
Mily fényes zavar ez! Árulnak, vesznek, eladnak.
Násfát, vagy koszorút vegyek-é tőlük legelőször?
Fogjam tán ki nekik egyik paripám a kocsimból?
Egyre sűrűbb a tömeg. Megjöttek mind a cigányok.
Isznak, gajdolnak, verekszenek. - Tolvaj! - Utána!
mondják. - Nő a zavar. Dől dézsa, csöbör, a sátrak.
Széthasadoznak a vásznak, a szép keleti kelmék.
Minden fölfordul s viharos tenger özönébe
süllyed az örvénylő sokaság, mint nyugtalan álom!

XV

Fel van kötve kezed. Ujjadba a gilice túske
vágott, vagy dühösen méhfullánk fúrta magát be
gyenge húsodba. - Harag csak engemet önthet ezért el.
Mert, amíg élek nékem ilyesmi nem sikerül már!

XVI

Mit törődöm hírekkel, kusza rendeletekkel!
Bár fordíthatnék a világ sorján! - Öregekre
bíznék én fiatal lányt, mindet. - Többi ügyekben
döntsenek, az kevesebb kárral jár csak, botor ifjak!

XVII

Volna csak egy fiatal, ki cserélne velem. Fizetést, jót
komfortot, nyugati utazást, kocsit adok annak,
ki átveszi ezért a szédülést, meg a puffadt
hast, viszeres lábat, epekórt, reumát. - Nosza, ifjak!
Nem tülekesztek? Ugyan, mitől is féltek? - Zavaros gond,
koldusbot fejében eleget kínálok. - Ezért, no,
csapj bele, jer ide, ebbe a száraz kérgű tenyérbe!

XVIII

Disznót váगतok én. Ne rőföggjön többet az ólban
már ez az állat. Kapzsi, nagybelű, jó húsu jószág.
Embereket hozatok. Fogják le. Szúrja a böllér
át a nyakát. Visítozzon. Nyögje ki az utolsót.
Fröccsenjen ki a vér az udvar tiszta kövére.
Olvasszon havat, aztán meg keveredjenek össze
lucsokká. - Mi ígyunk, bűntársak összeröhögve.
S névnapján neki így szólok majd: Él
még sokat Édes!

XIX

Hallgatom a madarat, vele ébredtem kora reggel
Ő tudja, hogy ma minek s mindig mért kell örülni!

XX

Mondták, mondom már magam is, hogy: kár öregedni.
Senki se kívánta. Nem ítélték erre. Le se lőttek.
Nyársra se húztak még. Akkor mire kíméltek meg? Hogy
lassú a leglassúbb tűzön pörzsölve elégjek.
Gyűlölve, utálva magam. Könyörögve a végért.

XXI

Báli királynő nem táncol kecsesebben, ahogy te
almával teli vékával fejedén jársz, közben
szál egyenest tartod derekad, míg tomporodat meg
s megringatja a lépés. - Ím, megbotlasz előttem.
Jaj, szanaszét futamodnak az almák. Felszededetni
mélyre hajolsz, blúzodban lágyan duzzad a melled.
Két csodaszép hamvas körtéd. Hószín gödölyéid.
Hol van az óljuk ezeknek? Mit s mikor adsz nekik enni?
- Bár oly bölcs pásztor, mint én, örködne felettük!

XXII

Hívtam s lám, közelembe röpült a berki madárka.
Hal nézett, feldugva ezüst fejét a hínárból.
Nem kértem, mégis betakart tenyerével az áglomb.
Rét, erdő, patakok, ég. - föld, felhő szeret. - Ő nem!

XXIII

Hallom már, hogy túl a hegyen. Ott abban a másik
völgyben zeng a zene. És harsány trombitaszóra
már szedelőzködöm is. Még egyet-mást igazítok
a vedlett öltözetem. - Elhagyjam magam inkább?
Végre a főhelyen én pihenek. Térdeltek előttem,
s álltok mind feszesen. Kegyet osztani csak nekem illik.
S Péternek odafenn!

XXIV

Nem férközhettem soha még közeledbe, de vágyam
mindig s újra letépte testedről a ruhádat.

Nyers szavakat aggattam rád, mialatt csecsemőként
tested legszebb tájaihoz odabújni akartam.

- Lettél volna enyém, őrizném sírig a titkát!

XXV

Bújtass el az öledbe! Siess! Rejts el oda engem.

Vergődve, sikítózva talán rálelsz az örömré!

- Bősz kakasunk torkát elvágta. Nincs ki jelentse,
s nesztelenül, lopakodva megjön mégis a reggel!

XXVI

Több fény kell! De tisztán látom őt a homályban.

Éji sötétség kell! És vakság minden egyébre!

Látom, hogy bal vállán lassan bomlik a kendő.

És a Föld a Napot kerüli megint bizakodva.

SIRMIÓI DIALÓGUS

LIBER I-II

Vágyait, megszállottságig fokozott szenvedélyének útjait, járja vagy vegyen részt abban az alantas küzdelemben, amely a hatalom birtoklásáért egyre gyilkosabb elszántsággal zajlott a köztársaság és a császárkor között vajúdó latin világban? Catullus nem volt köztársaságpárti, császárpárti sem, Cicerót éppúgy megvetette, mint távoli rokonát, Cézárt. Azokat a megaláztatásokat és sebeket vállalta inkább, amit az erkölcstelen életet élő patrícius leány, Lesbia ejtett állhatatlanságból vagy pusztá szeszélyből az érzékeny költő lelkében. Volt ez a szerelmi téboly annyira veszélyes és gyilkos, mint amennyire az, ha a politika ármánykodásaiba mártja magát. A két ingovány közt emberhez méltóbbnak érezte azt, hogy a gyűlölt és szeretett szerelem le nem téphető láncait viselje. Éltünk át elég rosszat, szenvedtünk eleget mások hatalomvágyától ahhoz, hogy megértsük, elfogadjuk és emberibbnek tartsuk a veronai költő választását.

Liber primus

I.

MARCUS

Mi szél hozott rég látott Caiusom
ilyen szokatlan hónapban hazád
földjére. Nálunk gabonát-állatot
végsőkig csigáz a hosszú aszály.

CAIUS

Hogy eltaláltad, édes Marcusom:
aszály hozott.

MARCUS

Rómában sem esett?

CAIUS

Ki képes számon tartani mikor,
mennyi s mi esik ott!

MARCUS

Igaz. Nincs is Rómában
baj ebből, amíg friss vízzel
áramlik a Tiberis.
A Fórumon
sem attól tikkad el a lélek, amitől itten.
- De te mégis valami aszályról beszélsz.

CAIUS

A szerelem hevétől lángolok.

MARCUS

Van arra szer elég. -
Most inkább arról értesíts,
hogy a falernumit tinálatok
mennyiért kínálják az árusok,
mivel itt majdnem kétannyiért
adják, amennyit ér, a tolvajok.

CAIUS

Nem kétszer, hétszer annyiszor
könyörgök, mire tán meghallgat ő.

MARCUS

Hagyd ezeket a bolondságokat!
Mesélj, mit szónokol a Fórumon
az aranyszájú Marcus Tullius!

CAIUS

Lesbia szavát lesem. Százszor és
ezerszer, újra százszor s ha lehet
ezután is inkább őt hallgatom,
mint Cicerót!

MARCUS

De nekem mégis azt
mondd el, amit a „nagy férfi” beszél.

CAIUS

Csak egyetlen csepp törött bors
az a nagy férfiú. Fossa a szavakat,
mint mindig. Azt hallottad volna, amit
ő, Lesbia suttogva megígért!

MARCUS

Nem ő az egyetlen római nő,
ki patrícius voltát feledi,
kinek erénye nem Lucretiáé.

CAIUS

Nem saját szívét, enyém sebzi meg,
de megtudja gyógyítani megint.

MARCUS

Már megint róla születtél verseket.
Legalább: szebbek, mint a régiek?

CAIUS

Lesbia szült, de nem mutatta meg
a gyermeket, még nekem se a dajka.
Sokak szerint egész Rómára, még
a majmára is inkább emlékeztet,
mint énrám.

MARCUS

Már az én időmben is
romlottak voltak mind a Pulcherek.
S a náluk is gonoszabb Mammurrát
utolérte-e már a végzete?

CAIUS

Cézár behívta, s mikor visszatért
Rómába, újabb orgiát rendezett.
E mulatságra csak az mehetett,
ki ott legalább tízzel szeretkezett.
Lesbia az elsőkhöz érkezett,
túl is tett, mondják a többiek.

MARCUS

Jól teszed, hogy ennyi miatta ért
szégyenből most pihenni térsz ide.

CAIUS

Én nem előle, utána futok.
Megsoványodott, gyötri a hideg.
Sirmiába rendelte orvosa.

MARCUS

Hagyd őt, helyébe szerzek én neked
egy ifjú veronai özvegyet.
Van birtoka, háza Rómában is.

CAIUS

Lesbia már küldött üzenetet.
Azt írja, hogy csakis engem szeret.

MARCUS

S ennek a nőnek ezt el is hiszed?

CAIUS

El boldogan, hogy megint hihetek!

II.

MARCUS

Halat fürdettél-e, vagy madarat
segítettél röppenni, hogy ilyen
vidáman térsz ma haza, Caiusom?

CAIUS

Halnál, madárnál gyönyörűbb, simább
testhez fonhattam ma a magamét.
Persze, te ezt nem érted, Marcusom.

MARCUS

Lesbia hálója hát megfogott.

CAIUS

Bárhogy okoskodsz, csak nem érted őt.
Tehet bármit, szólhat akárhogyan,
ha egy pillantásával megragad,
már magával sodor. Égig emel!

MARCUS

Engem aztán nem!

CAIUS

Szánlak is ezért,
hogy e nemes gyönyör nem érdekel.

III.

MARCUS

Veronából? Csakhogy! Ideje volt,
hogy lelked végre rávitt őseid városát látni.

CAIUS

Arénában voltam. Oda se
mentem volna bár!

MARCUS

Talán nem tetszett az előadás?

CAIUS

Azon mi tessén! - Tüstént összeállt
a prétorral, páholyában páváskodott.

MARCUS

Azt a gall óriást, ki százakat ledöfött,
láttad-e?

CAIUS

Döfött engem Cupido, mialatt
ő más ölében ült s szórakozott.

MARCUS

A gladiátor vívásról beszélj!

CAIUS

Az arcán láttam, még inkább szemén,
hogy teljesen odaadta magát.
Falta a prétor. Micsoda alak!
Veres szakállt visel, nyakláncokat,
karperecek csörögnek karjain!

MARCUS

A legyőzöttek megkegyelmezett
a prétor, vagy gyors halált mutatott?

CAIUS

Azt hiszed, engem ez érdekelt.
Bárgyú pofáját néztem s Lesbiát,
hogyan öleli-falja. - Láttam, hogy
nézem s még hevesebben fogta át.

MARCUS

De csak láttad a kifolyt vért, talán
hallottad a haldoklók sóhaját!

CAIUS

Csak azt hallottam: Lesbia sikolt.
Dúlt lélekkel láttam, hogy elalél,
s a prétor csókja zárja le szemét.

IV.

MARCUS

Milyen volt ránézni megint a tóra,
Caius mesélj: milyen üzenetet,
milyen jeleket olvastál le róla,
míg tükre visszaragyogott a Napra.
Vagy pára lebegett színe felett,
s meg sem számlálhattad tajtékait?

CAIUS

Inkább én tajtékoztam!

MARCUS

És miért?

CAIUS

Őt vártam oda megbeszélt helyünkre,
de nem jött tőle még egy üzenet se.
Mint a rák főttem a forró napon.

MARCUS

Mért nem nézted addig a part fokát,
a narancs és olajligeteket.
A legyezőiket lebegtető sudár
pálmákat, s fönn a fellegek
fölé növvő hósapkás hegytetőt!

CAIUS

Tudd meg, hogy sokkal feljebb néztem én:
ablaka alatt álltam, láttam is,
amint kihajol rajta a kis cseléd.
Rázta a párnát, s azt a lepedőt,
amit teste gyűrt. És a pelyheken,
egy szál pihén is felfedeztem őt!

V.

MARCUS

Egy pillanatra, jövet vagy menet
csak megálltál, futó tekintetet
vetni a pompás földnyelvre, mely ott
a tóba nyúlik. Be sohasem telik
e kéjjel. Hév-vizet ebből csinál.

CAIUS

Catallusnak nem kell tanulnia:
ahányszor csak engedi Lesbia,
hogy ajka közé dugjam nyelvemet,
egész a talpamig fogok tüzet!

VI.

MARCUS

Caius, ne vesd le a mélybe magad,
kardod se döfd szívedbe gőgösen,
mert mást szeret szerelmed, Lesbiád.
Akad Rómában, akár Veronában, vagy
Sirmióban lány, még szüzek is,
kik boldogan készítenek neked
maguk mellett helyet a nyoszolyán.

CAIUS

Öleltem már helyette másokat.
Jobbakat, ifjakat, - szüzeket
- de választhatsz a Nap helyett Napot?
Hívjátok a fuvolás lányokat.
Ti ölelkezzetek, táncoljatok,
de Catullus nem lát, nem hall, amíg
fülébe nem Lesbiája susog!

VII.

MARCUS

Ciceró szónokol.

CAIUS

Szájlövetet neki!

MARCUS

Cézár új országokat hódít.

CAIUS

Neki is!

MARCUS

Mamurra rabol, dőzsöl a hamis.

CAIUS

Bele a pofájába annak is!

MARCUS

Hát Lesbiának?

CAIUS

Ő is érdemes ugyanerre. De én adjam neki!

VIII.

MARCUS

Bár lennék tíz évvel fiatalabb, repesve sietnék Rómába vissza.

CAIUS

Nekem eszembe sincs, hogy odamenjek.

MARCUS

A májadat ott nem kúrálhatod.

CAIUS

Ki törődik a májával, ugyan ki?

MARCUS

A vizet sem iszod?

CAIUS

Kortyát se nyeltem.

MARCUS

Menj Rómába! Tudod, mik fornak ott?

CAIUS

Vér és velő s mind gőzzé párolog!

MARCUS

Cézár bejött, Pompejus meg futott. A köznép megszállta a Fórumot.

CAIUS

Máris Lesbia után szaladok!

IX.

CAIUS

„Tiéd leszek, ahányszor akarod” - hívott s ajtót nem nyitott. Gyűlölöm, utálom!
Megint csak a prétorok, a szajhák, dúsgazdagok, koldusok, s ki tudja kik! - Rajtam
csak kacagott. Jól hallotta, hogy kinn sóhajtozom. Hányszor elátkoztam és - itt vagyok!

X.

MARCUS

Utánam szaladt és megszólított
tegnap egy szőlőkötöző leány: -
- Nagybátyja vagy annak a szomorú
római költőnek, ki ül csak ül
a lugasodban és sóhajtozik?
Mondd meg neki, hogy egy szép leány
nőtt e dombok közt, ki baján segít.

CAIUS

Van-e annak a lánynak oly erős
fonala, mely úgy hozzám kötözi,
mint vesszőt fához? - Kitépi magát
Lesbia úgylis s vadon nő tovább.
Nem nyugszik, amíg arra nem mehet,
ahol szabadságát élvezheti!

XI.

MARCUS

Kitört, tombol a polgárháború.
Romulus Remust gyilkolja megint!

CAIUS

Kardélre Rómában mindazt, aki
Lesbiához nyúlt. Ez lenne igazi!

XII.

CAIUS

Tegnap egy levélkét küldött megint.

MARCUS

Mit írt?

CAIUS

Térj vissza, derék Caiusom.
Röpülj, siess, mert szenved Lesbiád.
Te gonosz, meg sem érzed kínjait -
s hogy látni kíván.

MARCUS

Nézd a bestiát!
- Persze becsapott.

CAIUS

Fájlalta fogát,
s tőlem kérdezte: kihúzassa-e?
vagy másutt keressük meg orvosát.

XIII.

CAIUS

Lenn Sirmió partjánál a halak
meglesték célhoz ért szerelmemet.
Ficánkoltak. Átvették a habok.
S Veronában zubog az Adige.
- Háborogjanak bár a tengerek,
lépjen ki Rómában a Tiberis,
elmondom akkor is mindenkinek,
hogy prétorok, prokonzulok helyett,
velem egyesítetted testedet.
S a Benaco végre elégedett!

XIV.

CAIUS

Hány csókot akarsz? Súgta s rám hajolt.
- Ahány csillag az égen, de elég,
adj csak egyet, az tartson soká,
míg életünk! - És mennyit adsz te, mondd?
- Kétszer annyit, mivel csókjaidat
én azon nyomban visszacsókolom.
S később, amikor majd magam leszek,
valamennyit lelkemre másolom!

XV.

MARCUS

Mért nem hordod az aranykoszorút,
mit a veronaiak hoztak neked?

CAIUS

Mert Lesbiának adtam még az este.

MARCUS

És most a majma fején díszeleg.

CAIUS

Csak látnád, milyen büszkén viseli!

MARCUS

Botrány lesz, ha majd megtudják azok!

CAIUS

Tudom, hogy egy majom jobban megért,
mint bárki közületek, latinok!

XVI.

MARCUS

Lassan kiderül, hogy a haza atyja
Ciceró. Ő s Cézár nem ugyanegy párt.

CAIUS

Nem ők, csak ravasz körmondataik
s tömondataik folytatnak viszályt.

MARCUS

Nem is teszed közéjük Lesbiát?

CAIUS

Tehetném, hisz elégszer fogta fel
mind a két pártbeli kemény férfiak
legigazibb, forró indulatát!

XVII.

MARCUS

Prüszköl megint Neápolis hegye.

CAIUS

Venus mást szeret Vulcanus helyett!
S mit műveljek én, akit Lesbia
ezernél is többször felszarvazott?
Kössétek össze lávafolyamok
az Alpokat s az Apennineket!

XVIII.

MARCUS

Nézted Cézár diadalmenetét,
amit Britanniaért rendezett?

CAIUS

A koszos és bozontos hajú, rőt
óriásokból álló menetet?
- Nem jött Rómába még emberfia,
aki e nőnek ne lett volna jó.
Közülük is választott Lesbia.

XIX.

MARCUS

Láttad, micsoda hullámhegyeket
emeltek a tavon az Alpeselek?
meg a mantuai mélyföld felől
egyszerre rácsapó dühös szelek?

CAIUS

Éreztem a mérget, mely véremet
fellázította, mert míg szólt velem,
aközben is másra vetett szemet!

XX.

MARCUS

Róma szörnyű! Kenyérért, cirkuszért
hőzöng - hemzseg a henye - buta nép!

CAIUS

Másért. - Ignatius a keltiber
vizeletével mossza a fogát.

S ez a száj, mely saját húgyát nyeli,
Lesbiáé! Jaj, hogy utálni kell!
Jaj, hogy utálva is szeretni Őt!

XXI.

MARCUS

Rómát te azért nem szenvedheted,
mert ott mindenki csak őt szereti.

CAIUS

Egész Róma Lesbiát élvezi:
a kéjt, a kényelmet, a megpihent
jólétet, békés közállapotot.
Mindaddig, míg van rabszolga elég.
Kit szétszaggatnak az ezek miatt
odacipelt szörnyű vadállatok.

MARCUS

S te felszarvazott, örült trenszpadán,
ringyódban ezt a Rómát szorongatod!

XXII.

MARCUS

Legjobbkor lenne, hogy megszabadulj.
Bemutatlak az özvegynek. Erényes.

CAIUS

Mit agitálsz engem ily együgyűn?
Lesbiától tudom: a legigazibb
s legszebb női erény: a bűn!

XXIII.

CAIUS

Oldd és fond megint hajamba tincsedet,
Lesbia és szeress! Az irigy öregek
fejcsóválására te szét ne bontsd.
- Rájuk se ránts - a boldog fürtöket! -

XXIV.

MARCUS

Még senki nem kopasztotta meg úgy
a rómaiakat, mint majd Cézár teszi.
De míg Cicero nyelve forog
a szenátus még ellenáll neki.

CAIUS

Odaadnám minden szál hajamat,
ha nyelvem még egyszer Lesbia
remek ajkai közé dughatnám!

XXV.

MARCUS

Fél éjszaka sikoltott, verdesett
egy lépre ragadt, nyomorult madár.

CAIUS

Én voltam. Folytatom:
Gyűlölöm és szeretem,
szerető szívvel gyűlölöm,
mert rabja meg őre vagyok.
Meggyötör, üdvözít Ő!

XXVI.

MARCUS

Africa, Hispania, Gallia,
Britannia után megáhítá
Cézár Rómát, egész Itáliát!

CAIUS

Megfordítva, de mindent jól csinál
Őt utánozza tán a prétor is:
sok rossz veronai ringyó után,
megáhítja gyönyörű Lesbiát.

XXVII.

MARCUS

Eszedre hallgass, te boldogtalan!
Azt hallottam, hogy a majmával is!

CAIUS

Meséljék csak erről a bizonyos
majomról is azt, amit madaráról,
kutyájáról, talpához simuló
kövekről és főként Catullusáról
elmondhatnak: csak Lesbiát szereti!

XXVIII.

MARCUS

Olvastad-e a veronainak
Sirmióról írt versét? Volt néhány
remek sor benne.

CAIUS

S hemzsegték a rossz
zenétlen hendecasyllabusok.
Olvasom inkább Lesbia szemét.
Sajna, nem ígér nekem ő se jót.

XXIX.

MARCUS

Azon töprengék naphosszat, hogyan
fordíthatnám jobbra balsorsodat.
Kéjjel meg tudnám ölni azt a ringyót!

CAIUS

Te is? Vigyázz, tartós szerelmi jel ez már!

MARCUS

Ne üsd el tréfával! Ha így
folytatod, elszeret hamar a halál!
Csak nézz a bronztükröbe!

CAIUS

Lesbia
az én tükröm. Csak Őt, Őt faggatom.
Fordítani más nem tud sorsomon.

XXX.

MARCUS

Mint Sappho, kinek honáról nevét
kölesönözte, talán Lesbia is
szeretgeti az ifjú szüzeket?

CAIUS

Inkább azok őt, hogy szerelmüket
szabaddá tegyék s büszkék legyenek.

MARCUS

Az ilyesmi szánalmas szolgaság!

CAIUS

Vigyázz, te; ne ítélj el Lesbiát!
Mit tudhatod te is, holnap kivel
s hogyan csomóz össze a vágy.

MARCUS

Szemem - fülem bekötözném, ha így!

CAIUS

De legeltetted - láttam - a szemed
az ifjakon, amint mezítelen
vízbe ugrottak. A fény közelebb
törte alakjuk. Látni lehetett,
hogymelyik milyen. Ajkad remegett,
amint birkóztak, jó szorosan
markolva egymás mellét, derekát.

MARCUS

Ki ne nézné szívesen a sudár
fákhoz hasonló íves testeket!

CAIUS

Férfi, vagy nő, öreg vagy fiatal
nem lehet boldogabb annál, aki
magához ölelhette Lesbiát.
Kérhette tőle, követelte is
a gyönyört!

MARCUS

Téboly minden szerelem!

CAIUS

De méltóképpen ettől állhat oda
az ember akár az istenek elé!

XXXI.

MARCUS

Vad Attis megcsonkította magát.

CAIUS

Utálatos lett neki a gyönyört,
a lába közt himbáló férfiág.

MARCUS

Most meg hallatja örült jajszavát!

CAIUS

Mert minden kínnál szörnyűbb fájdalom
az ilyen szégyenletes csonkaság!

MARCUS

Ép ésszel tette nem is érthető.

CAIUS

Logikus, kikövetkeztethető,
hisz nem lett övé a vágyott leány.
Minek a tag, ha el nem érhető
a mindennél fontosabb szerető!
Tengerbe vele! Legyen mindenkié.
Kübelé istenasszonyé! Az ád
is érte valamit: az örület
éjszínű, és hűsítő fátyolát.

XXXII.

CAIUS

Lesbia szeret. Hogy mást is szeret,
s hogy kit, mikor, mint fog szeretni még,
nem tudható. Nincsen biztos jövő.
Ezért szenvedek. S hogy miatta, az a jó!
Boldogság, hogy Ő okozott soha
be nem hegedő sebet. Azt hiszem.
Elmondtam ezzel mindent, ami erről
az iszonyú tárgyról elmondható!

XXXIII.

MARCUS

Mássz ki a mély fertőből. Bűn, mocsok
tapadt rád elég, de lemossa még
egy jobb szerelem lelked közepét.
Ismerd meg az igazit, azt, ami
bölcс férfi s hű asszony közt felragyog.
Segítek ehhez, fogadj szót, bolond!

CAIUS

... megálltunk a félsziget végfokán.
Átfogtuk egymást. Lecsillapodott
egyik felén a tó. A másikon
megindultak friss, nyugtalan habok
egy még mélyebb kék végtelen felé.

Liber secundus

I.

CAIUS

Kezemben a könyv, és ha műremek,
úgy magát annál többször nyitja meg.
Készségesen koptatja fedelét,
mert örömet szerez mindenkinek.
Mint Lesbia, kinek mindene szép.
Mert ő, hogy a vágyak beteljenek,
nem mondott ellen soha senkinek.

MARCUS

De majd ronggyá olvassák, s neked
sem okoz többé nyílván örömet!

CAIUS

Én betéve tudom őt, ne feledd!

II.

MARCUS

Készítsetek Vulcanus fiai
kemény páncélt, jóllehet a nyakát
szorító ingeket sem szenvedni.
Védjétek a nyilak elől, melyek
már annyiszor átszúrták a szívét.
Aesculap lányai, szedjétek neki
gyógyító füveket, készítsetek
a felejtést, a nyugságot hozó
gyorsan s legtovább ható főzetet.

CAIUS

Mercurius - fiak, siessetek a hírrel,
s bár jót hoznátok nekem!
Piciny szót csak, hogy elfogad, szeret.
Szétdobálok mindent magam körül:
szolgát, orvost, rokont elkergetek!

III.

CAIUS

A prétorral - vagy kitudja kivel -
szeretkezett, reászállt egy bogár,
belécsípett s a képe feldagadt.

MARCUS

Jajgasson csak tőle a csapodár!
Nézze a másnak készült szarvakat
bronztükrében, vagy kérje ijedt
szóval az orvos istenségeket,
hogyan vele még se tegyenek ilyet.

CAIUS

Most kacaghatnék rajta, de sohasem
nevetném ki azt, akit szeretek.
Inkább viszek reá borogatást.

MARCUS

Siess! - Hálából ölel újra - mást!

IV.

CAIUS

Kivitettem csónakon a tóra őt.
Mögém ült. Én húztam az evezőt.
Ő csiklandozott, belém csipkedett,
hajamból ősz tincseket tépdesett.
Kitalált gyors, aprócska kínokat,
csak hogy meggyötörhessen engemet.
Tűrtem, de mérges lettem, amikor
a prétert kezdte dicsérni nekem.
Még nem ölelt ügyesebb szeretőt,
vízbe vettem a két evezőt,
aztán magam. Elúsztam, megijedt.
Térdre hullt akkor, úgy rimánkodott.
Fogadkozott, hogy tüstént megjavul,
csak térjek vissza.

MARCUS

S hittél is neki.

CAIUS

Tehettem volna mást? Leült elé,
hozzám simult, kedveskedett, beszélt.
Könnyezve kért, hogy el ne hagyjam őt.

MARCUS

Míg el nem érték a kikötőt!

V.

MARCUS

Mesélik: megáradt a Tiberis.
Gátat szakított és a Szent utat
elárasztotta. El a Fórumot.
Mindenütt szennyet, iszapot hagyott.

CAIUS

Volt oka rá! Ez éppen az, amit
ez a nagyvizű tó sohasem tud itt.
Tehetetlenül, nem is tudva mért,
a nyüves csak medrében háborog.

CAIUS

Mit szégyelled, miért takargatod
Verona, bátran kínálghatod,
mit magadból magadnak összeszedsz
itt s közel a transzpadán síkokon.

MARCUS

Rómát utánozzuk csak!

CAIUS

Nem tudod beszennyezni úgy soha fórumod.

MARCUS

Te beszélsz így, ki Sirmióban is
Róma nagy ringójáról álmodol.

VII.

MARCUS

Mit mondanak: a védő, vagy a vádló
beszédeket szereti Ciceró?

CAIUS

Ez a szónok mindenkit becsapott,
de leginkább mégiscsak önmagát.
Addig dörögte a filippikát,
míg Rómának nagy zsarnokot nevelt.
- Ide jutok magam is, valahányszor
Lesbia ellen lázadni merek.

VIII.

MARCUS

Rómába?

CAIUS

Oda.

MARCUS

Megjött az eszed.

CAIUS

Lesbiáért jött meg a kocsija.
S követem vissza a keréknyomot...

MARCUS

Vagyis teljesen elment az eszed.

CAIUS

A nyomot, mit rég szívemben hagyott.

IX.

MARCUS

Rómában majd keresd fel Cicerót!

CAIUS

Inkább bízom ügyem Mercuriusra,
vagy ügyes kerítőknek, ha kell.

MARCUS

Add át neki forró üdvözlétem.
Úgy gondolok rá, mint a legnagyobbra.

CAIUS

Ülj ki inkább a benacói partra.
Locsog-fecseg az is épp eleget.

MARCUS

Te csak ügyelj az átadandó szóra.

CAIUS

Nem veszi őt már senki komolyan.

MARCUS

Ami nektek silány a fórumon,
itt egyre emelkedő súlya van!

X.

MARCUS

Rómaiak, ti vagytok a világ
első népe. Aztán a szabinok
jönnek, a tiburok, a volszkuszok,
közéjük tedd a szarvas transzpadánt.
Majd folytatják a sort a közeli
s a legtávolabbi provinciák.

CAIUS

Ha sorrendedet megfordítanád
sem követnél el szarvasabb hibát.
Fontold csak meg, hogy hol hagytad imént
Lesbost, Athént, Alexandriát?
- De tedd előre, az szabja meg a sort,
hogy kik közt találtam meg Lesbiát!

XI.

MARCUS

Cézár előtt meghódolt a világ.
Itt a béke. Bezárhatjuk akár
a Capitolium Mars templomát.

CAIUS

Mikor meghódította Róma majd
minden erős férfiát, Lesbia
előlről kezdte a csatározást.
Cézár is ringyó. Amíg hadja van,
harcol, másképp magára mér csapást!

XII.

MARCUS

Meddig élt volna Catilina vissza
türelmünkkel, ha nem szól Ciceró?

CAIUS

Meddig Marcus Tullius Ciceró?
Meddig Cézár, a mindent hódító?
Meddig Mamurra, az aranylopó?

MARCUS

S Lesbia?

CAIUS

Rossz ő is, ám az ilyen
rosszaság végül is maga a jó!

XIII.

MARCUS

Aranyat ért a görög vers, pedig
Athénben csak zöld gallyat adtak érte.

CAIUS

Róma aranykoszorút osztogatott
fűzvesszőt nem érő zöltségekért.

MARCUS

Így jó: az aranyt ékesíti a zöld.
A zöltséget meg úgy értékeli
a kapzsi fül, ha csörren az arany.

CAIUS

Mit Lesbiáról latinul írok én
latinoknak, Athén sem szült olyat!

XIV.

MARCUS

Leváltották Verona prétorát!

CAIUS

Ez hír! Tüsszentek is rá akkorát,
hogy tanúnak hívhatod Veronát,
csapunk egy boldog Szaturnáliát!

MARCUS

És ha magával viszi Lesbiát?

XV.

CAIUS

Négy umber óriás cipelte gyalog -
hintón a prétor nyers hústömegét,
Szinte odadobták a nő elé:
- Csináld egyedül a többit tovább!
- Ezek, ezerszerte inkább ezek
érdemelték volna meg Lesbiát!

XVI.

MARCUS

Mondják: az egyik umber óriás...

CAIUS

Akit mások cimbernek mondanak.

MARCUS

- tévesen - letéperte Lesbiát.

CAIUS

Megtették ezt előtte már sokan.

MARCUS

Nappal a prétor lakosztálya előtt!

CAIUS

Ha még a prétor előtt, okosan!

MARCUS

Részletezzem a prétor bosszúját?

CAIUS

Sajnálom a nyomorult katonát.

MARCUS

Az iszonyú fán is csak Lesbia
ölét dicsérte. Mintha kínokat
nem is érezne, olyan boldogan.

CAIUS

Bennünket alázva meg ezzel is
dicső - alávaló - rómaiakat.

XVII.

CAIUS

Tegnap váratlanul hazakerült a férj.

MARCUS

Tyű!

CAIUS

Rögtön nagy murit csapott.

MARCUS

Rajtakapott talán benneteket?

CAIUS

Engem átölelt, Lesbiára meg
csak úgy szórta szitkait, átkait.

MARCUS

De miért?

CAIUS

Elég tisztának nem találta...

MARCUS

A fenébe, hol itt a logika!

CAIUS

A Juliustól kapott díszpoharát.

XVIII.

MARCUS

Mért kapott Cézártól díszserleget
Lesbia vitéz s dicső férjura?

CAIUS

Mivel a britek és a gallusok
ellen vele együtt verekedett.
Persze a legközelibb ok, maga
Lesbia lehetett.

XIX.

MARCUS

S mit műveltetek aznap este még?

CAIUS

Hármasban mulattuk az éjszakát.
Mert nem engedett utamra - a férj.
Soha nem lódítottam akkorát:
magasztaltam Verona prétorát.
Lesbia kacagott, a tunikát
széjjelrepezttette a derekán.

MARCUS

S a férj?

CAIUS

Vedelt, s én egyre boldogabb
lettem, mert kinn már nyergelték lovát.

XX.

MARCUS

Mióta Cézár Rómában az úr,
helyére igazította nekünk
a tengelyéből kifordult időt.

CAIUS

Úgy számítok mindent, mint azelőtt!
Most is esztendőnek tudom az órát,
amelyben egyszer nem láthatom őt!

XXI.

MARCUS

Megsirattad Lesbia madarát,
meg a majmát. Elképzelem, talán
az umber óriást is siratod.

CAIUS

Mindhármójuk sorsában osztozom.

MARCUS

Mondj egy jó szót hát a prétor bajára!

CAIUS

Nem. Ez méltatlan élvezte a jót.
Göggösen, bután. Kézbesítse ki
most önmagának a proscibciót!

XXII.

MARCUS

Cézár törvényt is újat alkotott.
És kötetbe gyűjtötte össze minden
paragrafusát.

CAIUS

De a szerelem
azért mégsem kodifikálható.

MARCUS

Van szerelmi jog?

CAIUS

Lám, te sem hiszed,
akár azok, kik megszerkesztenek
egy ilyen vaskos, silány iratot.
Egy vékony kötetecskét írok én,
s abból okultok majd mindannyian!

XXIII.

MARCUS

Caius, láthatlak-e még az idén?

CAIUS

Majd eldönti Lesbia orvosa.

MARCUS

Akkor azt kívánom, hogy ez a nő
mielőbb térjen vissza betegen.

CAIUS

Ne kívánj rosszat neki, szeretem!

MARCUS

Ő maga a rossz, ez a te bajod.

CAIUS

Romlottság nélkül viszont, tudhatod
nem lesz teljes soha a szerelem.

XXIV.

MARCUS

Pára lebeg s hiába a hegyek
közele, a tóra ül a meleg.

CAIUS

Fullaszt. Rá se tudok nézni azóta,
mióta elindult. Megállt az óra.

MARCUS

Hajts utána! Vár. S vele Róma mocska.

CAIUS

De ezt a renyheséget szinte már
benned is az ő hiánya okozza.

XXV.

MARCUS

Robog a kocsí. Utána szalad
a másik. Látni, idehallani,
hogy csikorognak a kerékvasak.
Szinte húzza egyik a másikat.
Hogyan tudják egymást így vonzani?
Hová, meddig és mi értelme van
ennek? Ilyen céltalan cél után?
- De aki szeret, nem ezt kérdezi.

XXVI.

CAIUS

Miért rohansz Rómába? Ki hívott
vissza, melyik szerencsés lovagod?
Kiért leszek én megint elhagyott?
És neked milyen éjszakát ígért,
hány csókot és mennyi talentumot!
Milyen bátorság-jelvény nyakamon
ez az otromba átfúrt cápafog,
ha szembeszállni veled nem bírok,
rád nézni se, te édes - átkozott!

XXVII.

MARCUS

Tullius Ciceró, aki magát
a haza atyjának nevezte el,
mert gyermekei mind hálátlanok,
kénytelen újra, hányszor és megint
futva-lopva elhagyni otthonát.
Kerüli Cézárt s követi nyomát.
Lám, nem is érti már, amit pedig
maga kotyvasztott, a politikát.
Caius mégis jobban jár, végre is
eléri a hálátlan Lesbiát.

XXVIII.

MARCUS

Hol van Caius? A Via Emilián,
vagy Etruriában éri utol
Lesbia könnyen futó kocsiját?
Tán a Via Appián, valahol
Rómához közel. Fegyverek zaját,
szónokok szócsatáját hagyva el.
Most csak a kocsizörgés érdekel.
Nem figyelsz másra. Gondoskodni tud
erről a nő. - Épülnek, omlanak
közben az óvárosban a falak,
ez sem érdekel, te csupán őt nézed.
Szegény Caius, de igazad lehet:
tégla milliós szám égethető,
ám, aki így beégeti magát
szívünkbe, soha ki nem vethető!

XXIX.

CAIUS

Azt kérdezitek, miért vonz Lesbia?
Ne faggassatok, elfogult vagyok.
Kérdezzétek ki a kovácsokat.
Őt bámulták végig a Via Appián,
s miközben patkolták a lovakat,
félreütöttek. Saját kezüket
verték. Abba csapták a szegeket.

Még soha ennyi felkötött karú
kovácsot együtt nem láttam, pedig
én is csak őt láttam magam előtt.
De ne én szóljak, folytassa tovább
a capuai gazda, ki, mert Lesbia
nem nála vett ki megszállni szobát,
fölgyújtotta a vendégfogadót.
Hamuvá tette minden vagyonát.
Vagy hallgassátok a hím madarat,
mely párját elhagyva utána szállt.
Egész úton követte Lesbiát.
Megőrült még a madár is, pedig
csupán egyszer hallotta kacaját.
Csakhogy hozzá férhessen, csőrével
verte, tépte a hintó ablakát.
Kalitba zárták, ott is kiabált.
Meg kellett öljék végül. A szakács
mája helyén egy zöld követ talált.
Lesbia maga ette meg húsát,
s most ezt a követ viseli nyakán.
Boldog madár, mikor adhatom én
neki, mit magamban hordok, a kint,
s a kéjt évek óta növesztve már.

Liber tertius

I.

MARCUS

Cézár megölte a respublicát,
Brutus Cézárt. Brutust új zsarnokok:
Antoniussok, Octavianussok
berezelték a patríciusok.
Meghátrált a plebs, meg a tribunok.
Hol az ősi Virtus? Elhallgatott
hirdetője is, hiába bujdosott,
levágták mint egy birkát. Nagyszerű
nyelvét a porba dobták. Nem forog
többé. Minek? Justitia halott.
Zűrzavar él, terrorok, horrorok.
Élsz-e még Caius? Semmit sem tudok
sorsodról. Égsz, vagy elégtél, titok.
Tán már örökre az marad. - De most
látom igazán, hogy méltó dolog
csupán a te ügyed volt. Boldogok
voltatok, avagy boldogtalanok,
ti maradtatok halhatatlanok!
Így írtál neki rólunk egykoron:
- Bármit szólnak a morcos vének,
égető szerelemmel lángban éljünk,
ők locsogjanak irigyen, szeressünk!
Szeretni s gyűlölni nekik csak egy,
örökké tették szenvedélyüket.
- Hogy újra utánatok fordulok,
hümmögés helyett ezen ámulok.

II.

MARCUS

Nem volt még kocsi zörgése vadabb,
indulatosabb, türelmetlenebb,
mint az övé. Hamar áttüzesedtek
az induláskor kigyúlt kerekek.
Hát még, mikor elérték az imént
még előttük futó kocsi nyomát!
Fellángoltak egymást súrolva és
egymásra borulva égtek tovább.

Lángolva ragyogták be az időt,
a különben száralmas éjszakát.
Arannyal futtatták be és
járhatóvá tették a Föld sarát!

A PADRE ÉS A TENGER

(FILM-NOVELLA)

Hogyan s miért kerül ez a huszadik század derekán lejátszódó, mainak nevezhető történet az Antik játékok közé? Amiatt csupán, mert bebizonyosodik benne, hogy a pogány kor ősi mítoszai élnek még közöttünk. Ott leginkább, a városok civilizált világától messzebb lakók között, ahol az ősi dolgok nem váltak oly gyorsan semmivé. A kereszténység a maga erkölcs-világával és a benne átformálódott eszményképeivel hozzájuk is behatolt ugyan. Megtérítette, de a maga teljességében nem győzte le a bennük élő pogány istenek szellemeit. Olykor, életük válságos pillanataiban ez teremt drámai helyzeteket nemcsak az egyszerű halásznépek tudat-világában, hanem az őket az ilyen hiedelmektől megszabadítani hivatott padre lelkében is.

A történet már meghallgatásakor, majd újra való megfogalmazásakor olyannyi vizuális képzetet keltett bennem, hogy emiatt film-novellának neveztem el. Ki tudja: egyszer tán akad valaki, aki forgatókönyvet ír belőle, s valóságos mozgóképekben kelti új életre a történetet.

Itáliában, ahol csak tehattuk, a mellékutakon jártunk. Így kerültünk ismeretlen tájakon különös emberek közelébe.

Autónk aznap többször cserbenhagyott míg az Appenninek gerincein mászkáltunk. A motor furcsán lihegett, pihentetni kellett. Mikor lehült, hiába vesződtem vele, hogy mozgásra bírjam. Akárcsak e táj parasztjai az öszvéreiket, ha egyszer azok lefeküdtek. Döntöttünk: a legelső helyen szállást keresünk.

Várszerű, ősi helység volt a közelben. Benne az egyetlen valamirevaló épület a paplak. Itt kérdezősködtünk, hogy hol kaphatnánk szállást. Magán a parókián kínálták olcsóért a szobát. Még kedvesebbek lettek, mikor megtudták, hogy messzi föld jövevényei vagyunk. Elhelyeztük csomagjainkat s máris kopogott a pap: vacsorára invitált. Az alacsony bérben nem is volt kialudva ez.

Vendéglátónk vékony arcú, tüzes tekintetű fiatal plébános volt. Egy idősebb paptársa is jelen volt az étkezésen. Csendesen nézegetett minket, néha-néha bólogatott egyet. Szemmel láthatóan a vacsora érdekelte igazán. Később, miután velünk ivott néhány pohárával a pompás scandiánói lambruscóból, felélénkült. Azzal kezdte a szót, hogy van neki egy Magyarországon élő nem túl távoli rokona. Pár mondat után kiderült, hogy ez nem más, mint az anyám.

A sors rendezte találkozás egyszerre kedvre derített mindannyiunkat. A második üveg lambrusco felbontásával tettük még fontosabbá az eseményt. A nem várt fordulat beszédessé változtatta az öreg papot. Fiatalabb társa a másnapi, az első pénteki teendőkre hivatkozva még éjfél előtt elbúcsúzott, de bácsikánk nem akart elválni tőlünk még.

Nagyszüleimékről s az anyám lánykoráról beszélt. Anekdotalizálva adta elő apám és anyám megismerkedésének történetét. Fél óra alatt többet tudtam meg anyám fiatal éveiről, mint eddig bárkitől, magát zárkózott természetű anyámat is beleértve.

Közben feleségem elálmosodott s aludni tért. Kettesben maradtunk az időközben másik kettővel megszorodott üvegekkel. Az előző nap úti viszontagságaitól fáradt voltam én is. De a derűsre változott idős egyházi férfiúból oly patakzóan folytak a szavak, hogy nem volt szívem gátját vetni annak. Másnapba nyúlt az idő, mikor - egy elejtett szavamból - megtudta, hogy írással foglalkozó ember vagyok. Kijelentette, hogy igen megkedvelt s mivel - szegény pap létére - egyebet nem adhat a rokonának, megajándékoz egy eddig még senkinek el nem mondott, érdekes történettel.

Ízes toscanai olaszszággal - s az ötödik palack scandiánói erejével fűszerezett nyelven - kezdett az elbeszélésébe.

„A legnagyobb fiasco még egészen kezdő pap koromban ért. Fél évszázaddal ezelőtt legalább. Nem jelölöm meg pontosan a helyet, hol akkor éltem. Talán még élnek néhányan azok közül, kik akkor még karon ülő kis emberkék voltak. Annyit elmondok, hogy a Liguri-tenger egyik halászfalucskájában voltam akkor padre. Írástudatlan, de jó szándékú emberek lakták a szegényes házikókat. Akár itt, ebben a falucskában, amott is csak a templom meg a parókia voltak rendesen megépítve.

Papján kívül nem lakta e falut tanult ember. Jegyző, orvos, csendőr, adószedő csak alkalmaként vetődött oda, de ezeknek soha nem örvendeztek. Születést, halált s az ezek közt lévő dolgokat én intéztem a híveimmel. Igen természetesen folyt az életünk. Mint munkájuk: a halászat. Ám amaz nem volt veszélytelen. Gyakran rájuk támadt váratlan viharai a tenger.

Jaj volt olyankor! Kivált, ha kinn a nyílt vízen tartózkodtak a bárkák. Mert gyakran napokig odakinn ragadtak, ha nem találkoztak vonuló halrajokkal.

Nem szerettek félig megtöltött tartókkal hazatérni.

Halászszerencsájuk a tengertől függött. Félték is hatalmától. Rettegték. Tisztelték. Olykor még a jóságos Istennél is jobban. Érthető viszont, hogy ez a viselkedésük engem, Isten felkent szolgáját, mennyire felháborított.

A legelső, amiért megharagudtam az volt, hogy etették a tengert, mint valami élő szellemet. Eleinte azt hittem, hogy azért, mert halakat akarnak közel csalni a parthoz. Ám Santuccia, egy szép, fiatal teremtes a halászfeszeségek közül, megvallotta, hogy magának a tengernek adnak ők enni.

Állt ott egy öböl, a víz nyelv alakú bemélyedése a szárazföld felé. A Tenger szájának nevezték. Amíg a halászok kinn voltak a nyílt vízen, az asszonyok naponta háromszor hordták ide az eledelt. Ha sima volt a kiöltött nyelv, nyers olajbogyókat helyeztek a vízre. Ha meg tarajosodott, főtt ételt készítettek neki, akár maguknak. Midőn pedig dühös tajtékot vetett a víz, élő állatokkal táplálták, csitították. Megkötözött szárnyú madarakat: galambot, fürjet, rigót, megbéklyózott lábú nyulakat vetettek belé, mint valami pogány istenszobor szájába. És még csak nem is tartották bűnnek ezt. Santuccia, kivel szívesen beszélgettem, oly ártatlan természetességgel magyarázta el nekem ezt, mintha tőlem is helyeslésre számítana.

- Várjatok csak, ti pogányok! - fenyegettem Santucciát, úgyannyira, hogy az félelmében tüstént lehajtotta előttem bűnös fejét. Tartsatok azonnal bűnbánatot s fogadjátok meg, hogy többé ilyent és ehhez hasonlót soha nem cselekedtek. Minden bajotokban igazi uratokhoz Istenhez forduljatok! Különb: büntessen haragja benneteket!

Így szóltam s nemcsak ez előtt az asszony előtt, hanem másnap, vasárnap az oltárnál. Még keményebb hangon, hogy hallják meg azt a férfiak is, akik akkor éppen otthon tartózkodtak.

Szentmise után, ahogy az másutt is dívik, a templom előtti kis térségre gyűltek. Tereferelő csoportokra oszoltak. Külön a nők, külön a férfiak. Máskor kimentem közéjük, most kilestem a leeresztett spaléta hasadékan át a térre. Láttam, hogy a férfiak ezúttal a szokottnál is élénkebben gesztikulálva vitatkoznak. Néhányan közülük haragos mozdulatokkal mutogattak a paplak felé. Nagy sokára csendesedtek csak el s távoztak haza.

Vecsernye előtt azután váratlanul felkeresett Santuccia. Gyakran el szokott jönni hozzám, ha ráért, vagy ha gyónnivalója volt. Ezúttal azonban már a járásán is látszott, hogy valami nagyon komoly ügyben érkezett. Két másik halászaszony kísérte.

- Padre! - szólt hozzám szinte könyörögve - vissza kell vonnod az átkaidat. Az embereink nem mernek tengerre szállni.

Csodálkozva néztem Santucciára. Ő remegve folytatta. Csak úgy érzik biztonságban magukat a férfiak, ha mi itthon maradt asszonyaik vigyázunk a tenger éhes szájára. Csakhogy mi tisztelünk téged. Félnék az átkaidtól, szeretjük Madonnát. Ne veszíts össze bennünket se az Úristennel, se vele, se a férjeinkkel. Ne akard, hogy a tenger és Isten összekülönbözzenek miattunk. Baj származnék ebből a szörnyű haragból. És a mi embereink vesznének el ebben.

Egyszerű szívvel kérlett. Aggódva s oly bájos tudatlansággal, hogy szinte megsajnáltam. Már-már elengedtem volna az átkot, nem utolsósorban ennek az egy nőnek a kedvéért. De eszembe jutott kötelességem, tisztségem. Vigyáznom kellett az egyház tekintélyére!

És nem vontam vissza az átkaimat. A férfiak másnap készültek vízre szállni, de nem mertek neki indulni. Vártak. Délfelé heves szél kerekedett, ami szinte engem igazolt, de aztán ez estefelé elült. Másnap sem lett vihar. Jó alkalom kínálkozott az indulásra. Még reggel korán felkeresett egy férfiküldöttség. A komor tekintetű halászok öregebbjei.

- Tönkre akarsz tenni bennünket, padre! Jól tudod, hogy hívők vagyunk valamennyien. De nem foszthatjuk meg a tengert attól, ami ősidők óta a halászoztól az övé. Azt akarod, hogy benyeljen bennünket?

Magyarázhattam nekik, hogy a tenger nem gondolkodó lény. Lélektelen anyag, nagy víztömeg. Mint minden más dolog, tárgy, vagy természeti jelenség, kizárólag az egyedül élő isten törvényeinek, akaratának engedelmeskedik. Mi emberek is tőle függünk. Egyedül az ő szándéka érvényes. Neki tartozunk engedelmeskedni. Hajtsatok fejet önként az ő akaratának. Féljétek! Imádjátok! Hozzá és Madonnához forduljatok segítségért. Vágjatok neki bátran - mondtam - segítünk benneteket mi otthon maradtok az imáinkkal.

Ám e kevés beszédű férfiak nem nyugodtak meg. Rázták a fejüket. Megismételték a kérésüket. Elismételtem nekik a magamét. Értetlenül hallgatták. Makacsul hajtogatták, hogy el nem indulnak addig, amíg asszonyaik meg nem ígérk: nemcsak imádkozni fognak, de a tengerre is ügyelnek úgy, mint eddig tették. Ismét vitába szálltam velük. Hajthatatlanok maradtak. Végül dühösen becsaptam előttük a kaput s visszavonultam. Láttam, hogy ők is haraggal távoztak tőlem.

Abban bíztam, hogy a következő napok valamelyikén csak nekivágnak a hajók. Nem így történt. Pedig a tenger napokon át nyugodt volt. Kínálta magát, hívta magához a halászozt, de azok már a tájékára sem mentek a partnak. Házaikba húzódtak vissza. Ott lopták a napot. Tán az ágyból sem keltek fel. Misére persze nem jöttek. Csak a gyermekek mutatkoztak az utcákon.

Kezdtém megijedni. Elment az eszük ezeknek! Nem akarnak többé tengerre szállni? Mi lesz velük, ha nem dolgoznak? Mi lesz az asszonyaikkal, gyermekeikkel? Mi lesz a parókiával? Mindannyiunk sorsa attól függött, hogy mennyi halat fognak. Gyakran nélkülöztünk már, de ha most így tesznek, az a véget jelenti.

Mégsem kellett volna ilyen szigorral fellépnem. Ez ideig kedveltek engem. Ezentúl el fognak húzódni tőlem. Már az asszonyaik is kerülnek. Forralnak valamit ellenem? Vagy küldöttséget menesztettek a püspökhöz, hogy más papot kérjenek? Olyant, ki szemet huny a babonáik előtt.

Nem a kiűzetéstől féltem, a sorsuk aggasztott inkább. Ezért úgy döntöttem, hogy visszavonom az átkaim egy részét. Santucciaért küldtem. Szemrehányó tekintettel közelített. Kimutatta, hogy haragszik rám. Éppúgy, mint a többiek.

- Santuccia - fogadtam korholóan - nem gondoltam volna rólatok azt, hogy ily gyerekes makacssággal ragaszkodtok a régi babonákhoz. Nem, hogy nem bíztok eléggé Isten jóságában, sem Madonnában, ki egymaga haza tud vezérelni bennünket. - Mit tegyek veletek most? Gyáva férfiaiatok szívéből a keresztény hit ereje nem űzi ki a félelmet. Úgy határoztam, hogy feloldom a tilalmat. Etethetitek a tengert, de csak bogyókkal, főtt ételekkel. Továbbra is érvényes az átok arra, aki élő eleven állatot dob a szájába, bármilyen dühösen tájékozódik is. Ártatlan életek kioltásával nem szabad meggyaláznunk a mi keresztény hitünket.

- Mit gondolsz, Santuccia - fűztem hozzá - elég lesz nekik ennyi, hogy vízre ereszkedjenek végre a nyúlászúvek?

- Azt hiszem, padre - válaszolt Santuccia - miközben győztes mosolyra kerekedett a szája. Eltávozott. Harangot húzattam. A téren, a templom előtt az odaseregülő hívek füle hallatára visszavontam az átkokat.

És a férfiak, bár a reggel kora órái elmúltak már, még aznap kifutottak a vízre.

Furdalt a lélek, hogy engednem kellett. Talán, ha várok még, ők is megtörnek. Ki tudja? Makacs, kemény nép ez, s bátor is, ha nem az ősi félelmével kell szembeszállnia. Ám fiatal, tüzes pap létemre én sem adtam fel még a harcot. Nemcsak az egyház törvényeit semmibe vevő szokás, de egy lelküket rabságban tartó pogány hiedelem volt az ellenségem. A mindig üldözendő gonosz. A más hitűség. S hogy ne kövessek el újra hibát, elhatároztam, hogy még több időt töltök közöttük: megismerni szokásaikat, nézeteiket, lelkük világát.

Közéjük vegyültem. Kimentem a bárkák búcsúztatásához is. Nem láttam semmilyen pogány szertartást, csak aggódó tekinteteket, sóhajokat hallottam, aztán a sokáig utánuk lobogtatott, suhogó kendőket. Végül kis ponttá zsugorodtak s eltűntek a távolban.

Este is kimentem velük a partra. Ott sürgött minden kihajózott férfi asszonya. Szokás volt, hogy már az első este jelzőtüzet gyújtanak. A partszél legmagasabb fokára rakták a máglyát.

Szerteszéledtek, hogy a közeli pinea erdőből ágakat hozzanak. Páran a máglyánál ügyeskedtek, melynek faragott kövekkel kirakott lángtartó kosara volt. Mialatt megrakták a tüzet, tompa, fojtott hangon duruzsoltak valamit. A szöveget nem értettem, nem is akartam kérdezni tőlük. Mikor magasra csapott a láng, hangosan ujjongva kiáltoztak. Kacagtak, mint a gyerekek. Boldogan, mikor látták, hogy a szél a tenger felől fúj, s egyenest falujuk felé kergeti a füstöt. - Kedvező jelnek számított, a biztos hazatérés ígéretének.

A fenyők száraz gallyai gyorsan fogtak tüzet. Hamarosan óriási lánggal lobogott a máglya. Mindig fényesebben, mert eközben teljesen beállt a sötét. Később szelídebbé, paraszasabbá vált a lobogás. A szél verdeste, játékos lobogású lángoknál az asszonyok egészen átszellemültek, szinte földöntúli lényekké váltak. Ügyet sem vetve a jelenlétemre, néhányan összefogóztak s körültáncolták a tüzet.

Mások leguggoltak s a tűzre függesztették tekintetüket. Ők is - elbűvölten és megbűvölten - ütemesen hajladoztak. Majd felálltak s kezdetben szelíd ringásokkal, majd egyre vadabban: kiszámíthatatlan kavargásban táncolni kezdtek. Egyáltalán nem keresztényi módon.

Fürgén hajló derékkal, ringó csípőkkel rángatóztak. Buja mozdulatokkal. A bacchánsnők lehettek ilyenek. Legszenvédélyesebben az általam eddig annyira kedvelt Santuccia ugrált. Vonaglott, mint valami asszonytigris. Cseppet sem törődve azzal, hogy én, Isten papja ott állok a közelében.

Mi ütött ezekbe a máskor lusta mozgású teremtésekbe? Miféle ördög szállt beléjük? Ki magyarázhatta volna meg ezt nekem itt? Vak ösztöneiknek engedelmeskedtek, a vágyaknak, melyeket ez a vad tűz lobogtatott fel a testükben. A tűz, mely immár egyetlen kapocs volt köztük s a bárkán messze távozott szeretettjeik között.

Mert odakinn láthatták ezt a nagy fényességet. S mikor a nők a tűz és víz közé álltak, ez a világító csóva talán kivetítette árnyképeiket a távolból hazatekintgető sóvár férfiszemeknek, miközben a tenger hullámai ringatták őket. A nőket pedig a táncok ritmusa. Mindkét fajta ringás arra emlékeztetett, ahogyan nők és férfiak a parázna ölekezés közben odaadják egymásnak magukat.

Ott értettem meg igazán: micsoda démoni erők laknak a tűzben. Nem szoktam soha lángokba nézni. Kielégített engem kis égő mécsesem: hitem világa. S most az állandóan lobogó tűz groteszk alakokat, kígyózó figurákat rajzolt elém. Sejtelmes, izgató démonokat bűvölt, gerjesztett, lenyűgözte a szemet és a lelket. Felszította a legtilosabb érzelmeket. Nem szabad tekintetünket soha ilyen közélről belemereszteni a tűzbe.

Keresztény pap számára különösképpen tilos ez. Kivált, ha vonagló testű nők, asszonyok táncolják körül azt. El kellett fedjem a szemem, hogy ne lássam, miként kígyóznak, kergetőznek. Szétválnak, s újra egyesülnek akár a lobogó lángok árnyalakjai.

Elveszítettem nyugalمامat. Mégsem feledkeztem meg papi méltóságomról. Felugrottam a helyemről és sietve távoztam. Háborgó lélekkel kerestem az utat, a gyalogösvényt, mely az erdőn át kivezet engem ebből az égő, pokoli veszedelemből.

Nehéz volt kitalálnom, mert a tűz lángjai az imént teljesen elvakították a szememet. Nem fordultam vissza. Elég volt. Örültem, hogy volt bennem erő, akarat, mely elvezetett onnét. Pedig húsomat, véretem kísértő vágyak húztak visszafelé. Ha egy szikra, akkor utánam röppen, talán vissza is fordulok. Ha utánam szökik s hozzám ér a parázna tigrisként táncoló Santuccia, minden bizonnyal elvesztem volna.

Elértem végre a gyalogösvényhez. Az erdő széléről azután - már biztonságban éreztem magam - visszatekintettem.

Azok ott, már azt hihették, hogy nem látom őket. Még örültebben vonaglottak. Mintha megvadult állatok, vagy démonok lettek volna valamennyien. Mintha az egyik közülük mezítelenül rángatta volna testét. Santuccia lehetett az. Arcával a víz felé fordult. A tenger és a tűz közé állva kínálta fel magát, miközben már nem táncolt, hanem csak vonaglott, olyan tartásban, mintha ölekezne valakivel.

Jól láttam. Vagy képzeletem káprázata volt az egész? S kivel, kinek táncolt ez a szépséges boszorkány? Férfinek? A tengernek? A tűznek? Vagy nekem? Ki tudná pontosan. Később, utólag, beláttam, hogy mindenkinek. Nincs különbség, nincsenek különválasztható érzések és gondolatok ilyenkor. Ezekben a heves vágyakban és bűnökben éppúgy egyek tudunk lenni, mint- jó percekben - sziklaszilárd hitünkben.

Santuccia és a többiek azért táncoltak, hogy a tűz és a víz között békességet szerezzenek. - De hiszen a tenger nyugodt volt. Ilyen táncokkal, ezekkel a mozdulatokkal csak háborúságot lehetett volna kelteni inkább. Vagy ezt akarták éppen? Kihívni a veszedelmet?

Ki ismeri az asszonyt, a nőt igazán, Én papként kevesebbet tudtam róluk, mint más. Annyit igen, hogy ők dúlják fel leginkább a lelkeket, a világ nyugalma. Ugyanakkor ők hivatottak arra is, hogy a háborgó férfilelkeket lecsendesítsék, hogy ismét békét szerezzenek körülöttünk.

Akkor ott talán nem is erre gondoltam. Legszívesebben lobogtam volna velük én is. Pap voltam, de vérem heves, testem ifjú még; és a lángok közé vetett vizes tuskóban is fellobban a tűz, ha sokáig izzítják.

Hevesen megkívántam Santucciát. Ilyen anyaszülte szép állapotban még nem láttam. Majd csaknem visszafutottam hozzá, amikor meztelenül láttam a testét. Belekapaszkodtam a faágakba, hogy visszatartsam a lábaimat. Santuccia, ez a kíváncsi, nem éppen szende halászaszany már azelőtt is, kivált álmaimban, nem egyszer megkísértett.

Aztán lehiggadtam. Csüggedten, de mégsem elbukottan tértem vissza hajlékomba. Kétségek fogtak el. - Mit tegyek velük? Mit tegyek magammal? Hogyan tudnék szembeszállni ezekkel? Hogyan e babonáknál és hitetlenségénél is félelmetesebb, ősibb erővel: a bennem lévő démonnal, testemnek ördögien követelőző vágyaival?

Miféle olajjal hűtsem le, hogyan tapossam el ezeknek a szentségtelen tüzeknek a lobogásait?

Miért haragszom ezekre a lángokra? A tűznek igazsága, rendeltetése van. Arra a fáklyatűzre is szükség van, hogy a fény felé fordulva tájékozódni tudjanak. Tudom, démoni hatalom a tűz, mit nem a keresztények Istene adott az emberiségnek. Olyan hatalma van ennek is, mint ama eredendő bűnnek, mely szüntelen belénk harap. Bele a békés természetbe, a békét akaró lelkekbe.

Valahogyan mégis el kell fojtani. Meg kell akadályozni, hogy belénk lopakodjon, hogy bennünk elharapózzon. Igen. De mit adhatok, mit mutathatok olyant, hogy azok a szegény halászok hazataláljanak!

Szükség van valamilyen vezérlő jelre. Lehet ez a jel más is, mint a tűz. Valami, ami tisztább annál. Egy csillag az égen. Meg kell tanítani ezeket a halászokat arra, hogy veszedelem esetén, függesszék szemüket az égre. A távoli csillag is tűz, de nemes fényű, tiszta. Minden alantas tulajdonságát elveszítette a tűznek, mely a közelségből ered. Heve nincs már, csak fénye van. Csillámló, tiszta sugara.

A csillag már nem ébreszt bűnös gondolatokra senkit. Milyen fennkölt volt az a három királyokat a bethlehemi istálló felé vezető fényes csillagocska.

Kitártam szobám ablakát s néztem az eget. Kerestem a nekik megfelelő irányban csillogó jelet. De hasztalan, ehhez nem voltam elég ügyes.

Azután arra gondoltam: az is elég lesz talán, ha a máglyát, az ott égő tüzet megszentelem, s keresztényivé teszem. Ha egy Madonnaszobrot állítanék oda, akkor az előtt már nem mernének így viselkedni. Maga a tűz is másképp fog égni, ha meg lesz szentelve. Azon a máglyán, mely oltárrá változott, nem fog többé oly szemérmetlenül lobogva lázadozni.

Megszentelt tűz volt az a lángoszlop is, mely a kiválasztott nép, a pusztán bolyongók előtt haladt, hogy az ígért földjére elvezessen. Mózesnek egy égő csipkebokor beszélt. Nem démoniak voltak azok a lángok sem, melyek tüzes nyelvek formájában hullottak rá a térdelő apostolokra.

Lassan-lassan ehhez hasonló tüzes erőt éreztem én is magamban. Miért ne szólhatnék ilyen tüzes nyelven én, az egyszerű halászfalucska padréja ezekhez az egyszerű testvérekhez. Miért ne inthetném jóra, keresztény szelídségre és alázatosságra. Meg kell, hogy értsék a nyelvemet!

Az hiszem, ott akkor igazán megértettem, felfogtam, hogy mi a kereszténység lényege. Annyi, hogy uralkodni tudjunk magunkon. Fékezzük meg pokoli vágyainkat, féktelen indulatainkat, türelmetlenségeinket - s máris keresztények vagyunk, hisz kivetettük magunkból a rosszat, s helyébe hordozzuk a jót: a szelídséget, tisztaságot, alázatosságot.

Ahhoz, hogy ilyenek lehessünk, ki kell égetnünk magunkból a gonoszságot. Mindazokat a vágyakat, melyek Istentől eltávolítanak bennünket. Nemcsak a bujaság ilyen alantas ösztön. A félelem is az. A testi haláltól való rettegés. Azért félünk a haláltól, mert nem Istent kívánjuk, hanem továbbra is a buja, földi életet.

Csak az a félelem jogos egyedül, mely attól retteg, hogy elveszítheti Istent, hogy eltévesszük az utat, mely hozzá vezet. Nem tűz- és vízimádó pogányok vagyunk mi, hanem emberek. Isten fiai. Semmilyen dolgot nem szabad úgy tisztelnünk, mint Istent. Minden dologban őt, a dolgok felettit, az egyetlent.

Megacélosodott lélekkel készültem az én tévelygő báránykáim megtérítésére. Mind ez ideig könnyű dolgom volt velük. Legkomolyabb vétkük az volt, hogy nehezen bírtak a vérükkel. Nem árulok el gyónástitkot, hiszen nem beszélek ismert személyekről. Hol vannak már azok a szegény asszonyok és emberek? Elmondom tehát, hogy Santuccia egyike volt azoknak, akik a legkevésbé tudtak parancsolni a vérüknek.

Való igaz, hogy ő volt mindönk között a legszemrevalóbb. Legtöbbször őt kísértették meg itthon maradt ifjak, öregebbek, idevetődött halkereskedők. A bűnbeesett asszonyok valahányszor közel érezték a bárkák visszaérkezését, eljöttek hozzám, hogy feloldozást kérjenek. Hogy legalább tiszta lélekkel várják hazatérő férjeiket. Nem voltam szigorú hozzájuk. Annyi Miatyánkot és Üdvözlégyet mondtam el velük, ahányszor a vétket elkövették. Santuccianak kellett imádkoznia a legtöbbet.

Nem csináltak nagy ügyet az egészből. Ha a bárkák nem érkeztek meg másnap, többen újra eljöttek, újabb vétkek feloldozásáért. A tengeren halászók soha nem tudták meg botlásaikat. Erre vigyáztak egy szinte kötelező cinkossággal. Fontos volt, hogy semmi ne zavarja meg az odakinn halászó kenyérkeresőket. Megtanultam, hogy nekem is erre kell vigyáznom. Ezért még általánosságban sem céloztam arra, hogy az itthon maradt asszonyaik miféle vétket követnek el. Megértettem, elnéztem felette, s nem azért, mert a szép és könnyen kapható Santuccia engem is gyakran hozott kísértésbe.

Mit álltam ki akkor, ott azon a forró éjszakán is. Ha nem fonódok a fák karjai közé, elbukom. Megmenekedtem, pedig éppen az a liget volt a bűnök erdeje, hová szerelmeskedni gyakran betértek. Mihelyst kinn voltak a bárkák a nyílt vízen, ezek a nők az erdő sötétjébe bújtak s kielégítették testük szilaj vágyait. Azok legelőbb, kik a tűz előtt oly vadul s kéjesen vonaglottak.

A tenger nyugton maradt hosszú napokon át. Attól nem kellett tartanom, hogy - megszegve ígéreteiket - élő állattal fogják táplálni. Csak dobálják bele bogyóikat. Ezzel nem törődöm még most.

Santuccia és bűnbeesett társnői eljöttek gyónni a vétkeiket. Feloldoztam őket. De a halászok még nem jelentkeztek. Úgy látszik nem sikerült nekik bekeríteni egy nagyobb halfalkát.

A szél kedvezően fújt még, az ég derűs volt, mégis egyre gyakrabban és nyugtalanabban siettünk ki a partra. Vízet kutatni. Mindönk között én aggódtam a leginkább. Miattam késleltek vízre szállni. A csak napok múlva visszavont átok miatt késett az elindulásuk. Az akkor elfecsérelt napokat most igyekeznek egy nagy zsákmány kihalászásával pótolni.

A parton imádkoztam. Nem csak a szerencsés hazatérésért. Külön kértem Madonnát, - ki tehetné, ha ő nem - hogy küldjön a számunkra valamilyen megigazító jelet. Akármilyen kicsike csodát. Amivel kiűzhetném ezeknek az egyszerű szívűeknek a lelkéből a pogány babonákat.

Mialatt imádkoztam, gondolkoztam. Törtem a fejem mindenfélén. Készen arra, hogy ha kell, egy kis kegyes csalással magam csikarjam ki az égi jelet. Nem történt semmi. Nem jutott eszembe semmilyen használható ötlet.

S miközben töprengtem, megfordult a szél. Keletről érkezett felhők szürkítették el az eget. Kitarajosodott a színét változtatott víz. Napszálltakor már hullámokat vetett.

Az egész falu a vízhez sereglett. Reménykedtünk, hogy még a sötétedés előtt megérkeznek a bárkák. Hiszen nekik is látniuk kellett a készülő vihart. S még jókor volt. A hullámok nem voltak igazán veszedelmesek. Csak az volt aggasztó, hogy a szél kifelé fújt. Mindinkább lökészerűen, ahogy a leggonoszabb viharok idején szokott.

Délben a tenger szája még sima volt. Délutánra megtarajosodott. Mikor arrafelé mentem, Santucciába ütköztem. Sunyin lopakodva igyekezett elkerülni. Futva igyekezett a tenger szájához. Mintha keblében rejtegetett volna valamit. Utánamentem. A szél zúgása közepette is kihallottam a kétségbeesett állatsikoltást. Megszegte tilalmamat!

- Mit követtél el, Santuccia? - kiáltottam felé. - Mit tettél? Ugye, nem mersz a szemembe nézni!

Lehajtotta a fejét, szinte súrolta homlokával a fövenyt. Halkan rebegte:

- Látod, padre, milyen dühös a tenger! Csillapítsd le, ha tudod, az imáiddal!

Megfenyegtettem. - Legközelebb nem oldozlak fel a bűneidről. Akármilyen esdeklően nézel is rám!

Eltűnt előlem. Haraggal néztem utána. Nem elég, hogy engedetlen, még kihívóan viselkedik. Szemembe vágja, hogy lám, az én imáim nem tudják lecsillapítani a tengert. Ezért kell neki, a máskülönből ártatlannak, élő áldozat belevetésével bűnt elkövetnie.

Felfogtam, hogy ez elvetemült nő szavaiban a gonosz hívja ki az igazat. A démont szolgáló lélek az istenfélő igazat. Nem térhettem ki a kihívás elől.

Megerősítettem a lelkemet és már ott, Santuccia bűnelkövetési helyén letérdeltem. Engesztelő imádságokat mondtam. Könyörögtem az éghez, hogy szelídítse meg az őrző tengert. Ahhoz az Istenhez könyörögtem, aki az egész általa teremtet világnak parancsol.

Santuccia, aki nem távolodott el messze tőlem, látva állhatatlanságomat, az egyik társnőjével visszatért hozzám és mellém térdeltek. Bűnös mellüket verve, együtt könyörögtek velem. Jó hosszú ideig imádkoztunk így közösen. Aztán felálltam s a máglyákra szánt fák rakásából kiemeltém két egyenes ágat. Egy Santucciánál lévő madzag segítségével - mely az lehetett, mivel az imént tengerbe hajított nyulacska lábát összekötözte - egymáshoz erősítettük a két ágat, kereszt alakban. Az erős széllel és a sziklás talajjal kínlódva nagy nehezen felállítottuk.

Eközben mind többen sereglettek a kereszt alá. Nagy rakás követ köré helyezve szilárd talapzatot készítettünk a jelnek. Aztán alátérdeltünk s ég felé tekintő arccal mindannyian együtt könyörögtünk.

De a vihar nem csendesedett. Inkább erősebb lett. Közben teljesen besötétedett. Valamelyik asszonynak eszébe jutott, hogy nincs tűz. Többen odafutottak s felszították úgy, hogy az erős szélben ijesztő magasra lobbant a láng.

Én néhányukkal a keresztnél maradtam. Többen ide-oda futkostak. Egyszer mihozzánk, másszor vissza a tűzhöz. Hol imádkozni, hol annak démoni erejében bízva.

Éreztem, hogy ez az a perc, amelyben jönnie kell valami csodának. Sorra letérdepeltettem a még körülöttem lévő asszonyokat. Külön-külön könyörögtem, imádkoztam velük. Aztán gallyacskákból összefont feszületet tettem a kezükbe, mit újabb imák elmondása után a tengerbe kellett vetniük.

Múlt az idő s egyre reméltük, hogy eláll a vihar. Talán akad közöttünk egy valaki aki kedves a mennyei Atyának. Talán éppen az, aki a legtöbb bűnt, testi vétet követte el közöttünk. Az Úr is legjobban örül egy megtért bűnösnek.

Eltartott egy ideig, míg mindegyikünk elkészítette a maga kis jelét, s vízbe vetette. Santuccia segített a legszorgosabban mindenkinek. A madzag hamar elfogyott, alsószoknyáját áldozta fel, abból hasogatott ki egy-egy szeletkét. Tiltakozni akartam ez ellen, hisz bűnös, de mennyire bűnös ruhadarab volt az! Mégis hagytam. Azok a kis testi vétkek most igazán nem számítottak. Sokkalta nagyobb harc dült odakinn és a lelkekben.

Dallamos, lágy hangon énekelve mondták el imáikat. Aztán Santuccia felállt s bájos mozdulattal dobta a habokba a keresztjét. Néhány órával ezelőtt ugyanígy vetette vízbe az összekötözött lábú, sikoltozó nyulacskát. Zúgott, morgott a tenger, mintha neki sem tetszett volna ez.

Sorra következtek a többiek. Mind imádkozott, aztán vízbe vetette a kereszt alakú gallyacskát. Rögtönzött szertartást végeztünk a parton. Igaz hittel s reménykedve, hogy bekövetkezik a csodatétel. Ám, amit mindannyian szorongó lélekkel kértünk és kívántunk, nem következett be mégsem.

Elkeseredett szívvel térdeltem le utolsóként én magam. Megfeszítettem minden erőmet s hangosan énekelve túlharsogtam a vihart magát. Könyörögtem, imádkoztam amíg csak bírtam torokkal és tüdővel.

Szegény padre! Azt képzeltem akkor, hogy meg tudom ismételni azt, amihez csak Jézus Krisztusnak s a szent apostoloknak volt tehetségük s erejük. Azoknak is csak néhányszor. De ki nem képzei azt, kivált fiatal papként, hogy az imádság és a hitbéli erő csakugyan elmozdíthatja a hegyeket is az útból.

Nem. A kétségbeesett halászfeseléségek imái után az én könyörgéseim sem segítettek semmit. Elkeseredtem. Megragadtam a sok fáradtsággal és nagy reménységgel felállított feszületet s bár alig bírtam kitépni s megtartani, végső erőfeszítésemmel a tengerbe dobtam. Félőrült tekintettel néztem utána, mint kinek ez a legutolsó reménye.

A habok felkapták s a következő pillanatban egy szírt szétzúzták az egészet. Bennem is ugyanúgy összetört a hit. A kétségbeeséstől, fáradtságtól és a haragtól is ájultan, kimerülten terültem el a földön.

Mikor magamhoz tértem, senki nem volt mellettem már. Az asszonyok valamennyien az égő máglya köré telepedtek. Nem táncoltak most, nem énekeltek, csak néztek szomorúan a lángok közé s egyikük-másikuk egy-egy hasáb fát vetett belé. Ebben bíztak még valamennyire, ebben a démoni erőben.

S nem volt-e igazuk? Nem a tűz volt-e az utolsó lánc, mely őket még összekötötte a halálos veszedelemben künn a tengeren hányódó férjeikkel? Ha amazok éltek még, úgy ők is a tüzet nézték, abban keresték szeretettjeiket. Nincs más reményük, nincs más erősségük. Hogyan tiltakozhatnak tovább ez ellen? Szótlanul s kedvetlenül néztem őket. Nem láttam Santucciát közöttük. Talán elment, hogy egy másik eleven állatot szerezzen.

Azt azért mégis meg kell akadályozzam. Felálltam s az erdön keresztül menet visszatértem a faluba. Nem találkoztam Santucciával. Jobb is volt. Hogyan néztem volna én, a kudarcot vallott pap, most az ő szemébe? Hogyan tilthattam volna meg neki, hogy a keblébe rejtett apró állatkát, ismét a tengerbe vesse!

Micsoda éjszaka volt! Gyötört a kín, az aggodalom, a félelem a kinn maradottakért. Azok én miattam kerültek ebbe a veszedelembé. Hogy kínozta az a másik reménytelenség: nem tudtam kiemelni lelküket a pogány babonák tengeréből sem. - Még a saját lelkemben is vihar támadt. Miért vagyok pap, isten szolgája, ha az én uram nem vet ügyet a könyörgésemre, ha híveim előtt így megaláz engem? Miért nem segített? Mi lett volna az ő végtelen hatalmának az, ha az

én szándékaim segítségére siet? Miért nem tette meg? Nem vagyok elég tiszta, azért? Nem vagyok méltó arra, hogy pap legyek? Egy ilyen kis halászfalucska egyszerű népének papja?

Ilyen gondolatokkal háborgott az én lelkem. Hitem léket kapott hajója ugyanúgy süllyedni kezdett, mint tán odakinn az övék.

Szemhunyaszt sem aludtam. Reggel sietve mondtam áment a misén, hol egyetlen hívő sem volt jelen. Futottam ki a tenger partjához. Még nem tudtam, hogy milyen szavakkal állítsak az én szerencsétlen testvéreim elé, kiket talán máris a végső vigasztalással kell illessek.

Azok ott elfordultak tőlem. Santuccia kivált közülük és elém jött. Így szólt: - Kérünk padre, te menj most haza szépen! - Miattad háborodott fel ennyire a tenger! Ha igazán azt akarod, hogy férjeink megtérhessenek, hagyj minket magunkra vele!

Nem volt erőm szembeszállni ezzel a nővel. Mit mondhattam volna neki? Visszafordultam. Ahhoz sem volt kedvem, hogy távolról kilessem: miféle praktikákkal próbálják kiengesztelni a tengert. Hová süllyedtem, hogy az ilyen nőnek azonnal engedelmeskedem! Elrémültem ettől. Fejet hajtottam egy vétkes nő akarata előtt. Jóváhagytam bűnös szándékait. Hová tűnt tegnapi erőm és bátorságom? Nem, már nem bántam semmit, csak lenne vége a szörnyű várakozásnak! Csak térhetnének vissza! Bárhogy, akárhogy, bármilyen erők segítségével!

Mi sújtott jobban: a harag, a szégyen, vagy a félelem, nem tudom. Bezárkóztam a parókiára. Böjtöltem, vizet sem ittam, próbáltam imádkozni. Pedig már nem hittem abban sem, hogy az ima segíthet. Aztán a kínok annyira meggyötörték, hogy ruhástul eldőltem s az ágy előtt a földön elaludtam.

Verőfényes délutánra ébredtem. - Ma van, vagy holnap? A miseidőt is átaludtam tán? Semmivel se törődtem. - Mi van a halászberekkel? Ez érdekelt csupán.

Nem volt a faluban egy lélek sem. Igen rosszat sejtettem. A tengerbe veszték mind, s most ott gyászolja a falu őket. Mind elpusztultak, vagy egy részük csupán. Istenem, - facsarodott újra könnyölgésre a szívem - add legalább, hogy egy bárka épségben hazaérjen!

A legrövidebb ösvényen szaladtam ki a tengerhez. Kalapált a szívem, de - az örömtől csakhamar. Már láttam a bárkákat, nem egyet, de valamennyit. Megmenekültek! Vidáman ringatóztak a helyükön, a cölöphöz kötve.

Hol vannak? Hová rejtőzködtek? S hová futott velük a falu népe? Hol vannak az asszonyaink, hol a diadalmas Santuccia és társnői, kik oly sokféle leleménnyel végül is kiküzdötték a szerencsés hazatérést.

Rivalgó nótázás, ujjongó kiáltás ütötte meg a fülem. A tenger szája felől érkeztek ezek a felszabadult vidámságról tanúskodó hangok. Odasiettem, mit sem bánva, hogy kaján szavak, trágárságok is vegyülnek a kurjongatások közé.

Megálltam a hegyfok szélén, s letekintettem. Hatalmas kötömböt görgettek fölfelé, szinte egy emberként, rudak, emelők segítségével. Azok, akik nem fértek a sziklához, ugráltak körülötte. Birokra keltek egymással, hogy valamennyien megérinthessék a követ.

Nagyot dobbant bennem a szív. Megremegtem. Mégis meghallgatott Madonna s küldött nekünk egy jelet. Ott a parton, ahol feszületeket dobáltunk be a vízbe, talán Jézus, vagy valamelyik szent, tán éppen Madonna szobrát vetette ki a víz.

Testük után a lelkük is megmenthetővé válik - talán. - Igen, ez lesz a feladatom most. Nem engedem, hogy elveszenek. Nem akarok magam sem elveszni többé!

Térdre ereszkedtem, hogy segítséget kérjek az Úrtól. Ekkor néhányan észrevettek odalenn. Integetni kezdtek felém és a szoborra mutogattak, majd szóltak a többieknek s azok felém fordították az iszonytatóan súlyos követ. Teljes egészében megnézhettem most azt.

Azonnal elkedvetlenedtem. A tömböt nem lehetett vallási szimbólumként elfogadni. Keresztény értelemben legalábbis nem. A tenger vad hullámai egy antik szobor töredékét vetették partra. A torzó megmaradt részén világosan meg lehetett látni, hogy mit ábrázol. A szigonyos tengeristen, Nettuno fej nélküli alakja volt a főalak, kihez alsó testével szorosan egy ugyancsak fej nélküli nő, sellő vagy nimfa tapadt.

A jelkép félreérthetetlen volt. A tenger ajándéka, ez a kőbevésett jelkép ugyanarról beszélt, amiről ezek a parázna vonagló testű asszonyok a tűznél.

Valamelyik rég elsüllyedt hajóról kerülhetett a tengerbe. A hullámok minden feleslegeset lecsiszoltak a kövekről, éppen csak a legbeszédesebb tagok maradtak épségben. Ezek pedig félreérthetetlenül beszéltek.

Váratlan, s rám nézve újabb súlyos véletlen. A szorgalmasan, tilalmam ellenére mégis megetetett tenger szája ajándékot küldött nekik. Üzenetet, viszonzást, biztatásul a jövőre. Még jobban, még teljesebben megértik majd egymást, miközben engem kinevetnek.

Hogyan hallják meg ezután Isten szavát, ha tele a fülük a démon beszédével? - Töltsétek be mindenkor az én kedvemet - súgja nekik. Tűz és víz legyetek, amint én is tűzés víz vagyok. Összetartozunk, mind a két elemen, minden elemen keresztül összetartozunk. Fonódjunk össze hát, mint ezen a szobron a nő és a férfi. Fej nélkül, a legnagyobb veszedelmek közepette is, mert ez az egyedüli jó, ez az egyetlen mentség és igazság. Örvendjünk egymásnak eszeveszetten és szabadon mindenkor.

Ők így értették ezt. Másképp nem kurjongattak volna ennyire felszabadultan és boldogan. Egyre illetlenebb mozdulatokkal integettek felém. Legelevenebb és legbrutálisabb az élen vezérekő Santuccia volt köztük.

Néhány társnője kíséretében felém szaladt. Sivalkodva. Félttem, hogy reverendámnál fogva húznak oda, s hogy meggyaláztatják bennem a vallásunkat. Futásnak eredtem. Visongva üldöztek.

Felfogtam csuhámat s úgy szaladtam az erdő felé. Szerencsére oda már nem követtek. Csak kacagásukat s trágár kiáltozásaikat hallottam még, a lehangosabb annak hangja volt, akitől ez a legjobban fájt.

Hallottam később, hogy a követ a tűztartó szirtek közé építették be, éspedig a tenger felé eső részre. Még több ok, hogy a máglyát bálványként tiszteljék majd.

Nem mentem ki soha többé a partra. Sokáig töprengtem, hogy mitévő legyek. Levelet írtam a püspök atyának. Beszámoltam abban neki mindenről. Őszintén megvallottam tehetetlenségemet, balgaságomat, s a lelkemben ezek után támadt kétségeket.

Hívatott. Szavakban is meggyóntam neki mindent. Kértem az áthelyezésemet. Beleegyezett, bár néhány napig magánál tartott. Ez alatt többször beszélgetett velem. Megrótt, figyelmeztetett, hogy többé ne kövessek el gyermeketeg tévedéseket.

Kicsiny kis emberek vagyunk mindannyian - mondta. Nemcsak te, padre. Ki képes szembe szállni közülünk a tenger szörnyű hatalmával? Az sem könnyű feladat, hogy a lelkünk viharait lecsendesítsük. Ki képes büntelenül élni közülünk? Úrrá lenni minden vágyán, minden rossz szokásán? Szenvedélyein, elménk tévedésein? Imádkozz, de ezután ne azért, hogy lecsendesjék a tenger. Azért, hogy kevesebb legyen a bűn. Tebenned és másokban is egyre kevesebb.

Ehhez van hatalmunk, ezt kell, hogy cselekedjünk, mindannyiszor mikor letérdelünk, mikor egy bűnös alázatos lélekkel letérdel elénk.

Megnyugodtam. Beláttam igazát. Szelídebb szívvel, alázatosabb, de mélyebb hittel folytattam hivatásomat. Messze attól a helytől, jóval feljebb, egy hegyi falucskában.

Messze a tengertől. Messze első papságom viharos napjaitól. Ezután békében éltem. Sokat imádkoztam, sok bűnös lelket feloldoztam, nem váltam többé oly vakmerővé, hogy beleártsam magam az ég és föld legvadabb vitáiba, indulataiba.

Színpadra, filmre termett művek

Bodosi Györgyöt költőként ismertem, amikor 25 évvel ezelőtt Veszprémben, az Eötvös Károly Megyei Könyvtár felolvasó színpadán láthattam Aszklépiosz című tragédiáját. Megleptek feszültségteremtő, remekbe szabott dialógusai, a pódiumszínpad statikusságán is átsütő drámai fordulatai.

A friss élmény hatására írt akkori cikkem írásakor hittem, hogy Bodosi György meghódítja a „világot jelentő deszkák” nehezen bevehető világát. „Másoknak világítva” című színházi jegyzetemben írtam (Napló, 1975. március 7. 5. p.): „Orvos írta orvosról a drámát: Aszklépioszról. Ő alapította az ókori Hellaszban a gyógyítók rendjét. Természetesen, mint minden igazi drámaíró nekünk alkotta művét, a bennünket, a ma emberét foglalkoztató kérdésekről. Az összeütközés-sorozat középpontjában, a hivatásának szinte emberfölötti erkölcsi magasságán élő és dolgozó Aszklépiosz áll. Ezért lesz belőle törvényszerűen magányos, boldogtalan, de megdicsőült is.” A nagy mester halálát az okozza, hogy dacolva az isteni akarattal meg akarja menteni egyik betegét. Igazi antik tragédia az Aszklépiosz. A hős tudatosan vállalja a szembefordulást a hatalommal s ezzel tragédiáját, hogy embertársán segítsen.

A felolvasó színpad szereplői a veszprémi Petőfi Színház művészei voltak. Reméltem, hogy a szép sikerű pódium bemutató után a veszprémi színház színpadán is láthatom ezt a nemes eszmeiségű költői, ugyanakkor drámai erőtől duzzadó művet. Nem így történt. Süket fülekre talált Keresztury Dezső figyelmeztetése, mely az Aszklépiosz pódiumszínpadi bemutatója előtt hangzott el: „Itt él Veszprém megyében egy orvos, akinek kitűnő drámaírói képessége van. Több félkész műve vár befejezésre, életre keltésre. Nehogy úgy járjunk vele, mint Madách Imrével, akit az utókor fedezett fel.” (Napló 1975. március 7. u. o.)

Öt év múlva a Petőfi Színház 1980/81. évi műsortervében Bodosi György Xanthippé című drámáját hirdette. Az előadást Szokoly Tamás rendezte volna, ha bemutatják. Pedig ez a Szokratész feleségét központba állító dráma meglehetősen újzerűségével is sikert arathatott volna. Akkor még magyar színpadon aligha volt látható szado-mazohista szerelmi kapcsolat mélylélektani ábrázolása. A nagy ógörög filozófus kereszténységet megelőző szinte keresztényi eszméi a szeretetről, az egymás iránti felelősségről izgalmas ellentmondásban él Xanthippé praktikus anyagiasságával és furcsa érzéki játékaival. Szokratész eszméiért, a polisz törvényei feltétlen tiszteletét valló emberként, inkább kiissza a méregpoharat, mint szeretett felesége által megszervezett szökést elfogadja. A Lélek és a Test örök ellentmondása teszi feszültté, ugyanakkor ötletesen játékosá a Xanthippét. Kár, hogy a közönséget megfosztották e színpadra termelt mű élvezetétől.

Az Athéni hetérák című dráma címével ellentétben nem pikáns történetek füzére, hanem a törvények hatalmát rosszra, embertelenségre használók leleplezése. A Test és a Lélek kettősége Glükéra nevű, abban a korban ritka egy Istent hívő idegen származású athéni hetérában testesül meg, aki férfiak testi szenvedélyét kiszolgáló mestersége ellenére a lelki megtisztulás lehetőségét kutatja. Végül önmaga feláldozása árán tisztul meg, ugyanis magára vállalja a szeretkezés közben testére tapadt aranypor elsajátítását, amely jog szerint a poliszé, s így megmenti Pheidiaszt a hírneves szobrászművészt. Bár ezt a drámát eddig nem mutatták be, dramaturgiai kidolgozottsága, feszes párbeszédei, valamint a szívbemarkoló katarzisa nemes színházi élmény lehetőségét ígéri.

A Megarai fügék bravúrosan megírt egyfelvonásos dráma. Egy Athénból Megarába menekült lány körül zajlik a cselekmény, aki a nem kívánt nagyhatalmú férfi (Kleon) elől menekült el otthonából. Maga a lány csupán jelen van, senki sem kérdezi miért kért menedékhelyet. Periklész küldötte a lány mellett érvel, de a bíró nem az igazságot, hanem a kisváros valós vagy vélt érdekét mérlegeli, s ezzel megfosztotta önmagát az igazságos ítélet lehetőségétől. Ez a mély értelmű példázat elítéli a politikai döntéseket, amelyek elfogadását negyven éven át táplálták belénk a múlt rendszer korifeusai.

A Lokroszi Aiász című drámai játék Homérosz Iliásának egyik kevésbé ismert hősnőnek érdekes történetét eleveníti fel. A mű érdekessége, hogy Homerosz a vak lantos is megjelenik a drámában, mégpedig megalázó helyzetekben.

A Sirmioi dialógust többször előadták (Pintér Tibor, Vogel Róbert, illetve Kedvek Richárd előadóművészek) szép sikerrel. A Bartók Rádió is sugározta a kétszemélyes darabot. Az Új Írás részleteket közölt belőle. Catullus római költő és idős rokona Marcus közti szelleműs vitát öntötte formába Bodosi György, amelynek tétje Lesbia. A szerelmes ifjú Catullus szenvedve imádja a sokszeretőjű Lesbiát, míg az idős Marcus józan érvekkel igyekszik kiábrándítani rokonát. A dialógus láthatatlan főszereplője a céda Lesbia, akiért bolondulnak a férfiak. A Szerelem és a Józan Ész ütközik a kétszemélyes darabban. Ennek időszerűsége mit sem változott a Cézár kor óta. A szerelmet olykor a legméltatlanabb személy lobbantja lánggra, de az attól még boldogságot, pokoli szenvedést, sőt pusztulást hozhat. A Sirmioi dialógust későbbi korok is bizonyára felfedezik pompás párbeszédei és lenyűgöző képi ereje okán. A Töltsön egy napot Héraklészszel című mű, bár rádiójátéknak írta a szerző, filmnek is elképzelhető. Az ókori félisten Heraklész a modern hazai környezetben mulatságos helyzetek sorába kerül. A civilizáció, a technikai fejlődés nem abszolút érték. Az emberi kapcsolatok, az egymáshoz fűző viszony azonban igen - sugallja a rádiójáték.

Az Anakreon Dörgicsén című hosszabb költemény, egy idős férfi fiatal lány iránti szerelmét énekli el szépen, őszintén.

Egyetlen modern témájú mű A padre és a tenger, amely filmnovellaként íródott. Kiderül, hogy az egyszerű olasz halászok körében ma is eleven a tengernek hozott áldozat szokása, mely a sokistenhívő ókorban gyökerezik. A képgazdag elbeszélés játékfilmre kívánczik.

Bízom abban, hogy az Antik játékok című Bodosi kötet színpadra, illetve filmre teremtett darabjait felfedezik az illetékes döntésre jogosult szakemberek. Igaz, Babits Mihály annyira szerette a jó drámákat olvasni, hogy idegenkedett színpadon vizionálni azokat. Az ellenkezőjét vallom: a színművek a színpadon avatott művészek által hatnak igazán. A legjobban, legköltőibben megírt dráma is csak lehetőség, amely koronként más-más hangsúlyokkal színházakban élhet igazán.

Ezt a kötetet a színházak és filmstúdiók figyelmébe ajánlja

Horváthy György

Bodosi György első írása - egy Berzsenyiről szóló tanulmány - ötven esztendővel ezelőtt jelent meg a *Válasz* utolsó számában. Ekkor orvosi tanulmányait egy időre megszakította. A Kelet-európai Tudományos Intézetben dolgozott, ahol Bibó István szárnyai alatt tucatnyi ifjú tudósjelölt talált feladatot. Itt kapott először ösztönzést arra, hogy később időszerű szociográfiai kutatásokkal is foglalkozzon.

1950-ben avatták orvossá és mindjárt vidékre küldték. Három évig a veszprémi kórházban, majd egy Balaton-felvidéki községben, Pécselyen körorvosként dolgozott. Vidéki magányát az oldotta, hogy 1958-ban megismerte a Tihanyban lakó Illyés Gyulát. 1964-ben már az Ő előszavával jelent meg *Az öröm szavai* című verseskötete. Keveset írt és még kevesebbet publikált. Az *Antik játékok* címen most megjelent kötetben szereplő írásokat is a hetvenes évek táján vetette papírra. A klasszikusok társaságával igyekezett feloldani írói magányát. A múlt alakjait idézve próbált új gondolatokat és érzéseket kifejezni.

(A szerkesztő)

A szerző kötetben megjelent művei

Az öröm szava. Bp. 1964.

Kő, kerék, víz. Bp. 1968.

A Nap hiánya. Bp. 1972.

A szőlés vágyával. Bp. 1980.

Völgyvallatás. Bp. 1980.

Illyés Gyula Tihanyban. Pécs, 1990.

Ébresztgetések. 1991.

Hazában emberként.

1. Egy falu és orvosa. Vörösberény, 1994.

2. Árvízi hajós. Vörösberény, 1995.

Egy tóparti város története. Veszprém, 1995.

Az idő marasztalása. Veszprém, 1998.